

סיכום מתומצת שבת

תוכן עניינים

1	תוכן עניינים
6	כבוד שבת ועונג שבת
6	סימן רמב - זהירות בכבוד שבת ועונג שבת
6	משא ומתן עם גוי
6	סימן רמג - השכרת שדה ומרחץ לגוי
7	סימן רמד - מלאכת הגוי לישראל בשבת
8	סימן רמה - שותפות גוי וישראל בשבת
9	סימן רמו - השאלה והשכרה לגוי בשבת
10	סימן רמז - שליחות גוי בערב שבת
10	איסורי ערב שבת משום שבת והכנות לשבת
10	סימן רמח - מפליג בספינה והולך בשיירה
12	סימן רמט - ערב שבת
13	סימן רנ - הכנת סעודות שבת
13	סימן רנא - לא לעשות מלאכה מן המנחה ולמעלה
14	שביתת כלים
14	סימן רנב - מלאכות המותרים והאסורים להתחיל בערב שבת שיגמרו בשבת
15	שהייה והחזרה
15	סימן רנג - שהייה והחזרה
19	בישול בערב שבת לתוך שבת
19	סימן רנד - מאכלים המוכנים בער"ש הנגמרים בשבת
21	לקראת שבת
21	סימן רנה - הכנת האש קודם הכנסת שבת
21	סימן רנו - שש תקיעות שתקעו בערב שבת
22	הטמנה
22	סימן רנז - הטמנה
24	סימן רנט - דיני הטמנה וטלטולם
25	הכנסת שבת ונרות שבת

25	סימן רס – דיני הכנסת שבת.....
26	סימן רסא – זמן הדלקת נרות.....
27	סימן רסב – קידוש בשולחן ערוך ובסות נקיה.....
27	סימן רסג – מי מדליק וטועה ביום המעון.....
29	סימן רסד – הפתילה והשמן.....
31	סימן רסה – כלים תחת הנר.....
32	מי שהחשיך עליו הדרך.....
32	סימן רסו – מי שהחשיך לו הדרך.....
33	תפילות ערב שבת.....
33	סימן רסז – תפילה בערב שבת.....
34	סימן רסח – הטועה בתפילה השבת.....
35	קידוש.....
35	סימן רסט – קידוש בביהכנ"ס.....
36	סימן רע – לומר במה מדליקין.....
36	סימן רעא – קידוש על היין.....
41	סימן רעב – על איזה יין מקדשים.....
43	סימן רעג – קידוש במקום סעודה.....
44	בציעת הפת.....
44	סימן רעד – בציעת הפת.....
45	איסורי נרות בשבת.....
45	סימן רעה – דברים האסורים לעשות לאור הנר בשבת.....
47	סימן רעו – נר שהדליק גוי בשבת.....
48	סימן רעז – לא לגרום לכיבוי הנר.....
50	סימן רעח – לכבות נר בשביל חולה.....
50	סימן רעט – טלטול הנר בשבת.....
51	תשמיש המיטה.....
51	סימן רפ – תשמיש המיטה בשבת.....
51	תפילות שחרית מוסף וקריאת התורה.....
51	סימן רפא – שלא יכרע ב'ולך אנחנו מודים'.....
52	סימן רפב – קריאת התורה והמפטיר.....
54	סימן רפג – למה לא מוציאים שני ספרי תורה בשבת.....

54	סימן רפד – דיני הפטרה וברכותיה
55	סימן רפה – לקרוא שנים מקרא ואחד תרגום
57	סימן רפו – דיני תפילת מוסף בשבת
57	אבלות וצער בשבת
57	סימן רפז – ניחום אבלים וביקור חולים בשבת
58	סימן רפח – תענית ותענית חלום בשבת
59	סעודות שבת
59	סימן רפט – סדר סעודת שחרית של שבת
60	סימן רצ – בשבת ישלים מאה ברכות בפירות
60	סימן רצא – דין שלש סעודות
61	מנחה וערבית
61	סימן רצב – מנחה בשבת
62	סימן רצג – ערבית במוצ"ש
62	הבדלה
62	סימן רצד – דיני הבדלה בתפילה
63	סימן רצה – הבדלה שעושה ש"ץ
64	סימן רצו – דיני הבדלה על היין
66	סימן רצז – בשמים להבדלה
67	סימן רצח – נר הבדלה
69	סימן רצט – לא לעשות מלאכה לפני שיבדיל
71	מוצאי שבת
71	סימן ש – סעודת מלווה מלכה
71	מלאכת הוצאה – האיש
71	סימן שא – כלים שמותר ושסאסור לצאת בשבת
79	מלאכת ליבון
79	סימן שב – ניקוי וקיפול בגדים בשבת
83	המשך מלאכת הוצאה – אישה
83	סימן שג – דיני תכשיטי אישה
86	שביתת העבד
86	סימן שד – על איזה עבד מצווה על שביתתו
87	המשך מלאכת הוצאה – בהמה

87	סימן שה – במה בהמה יוצאת בשבת
91	ממצוא חפצך ודבר דבר
91	סימן שו – באיזה חפצים מותר לדבר "ממצוא חפצך"
94	סימן שז – "ודבר דבר" – דיבור בשבת
100	מוקצה
100	סימן שח – מוקצה ומה אסור ומותר לטלטל בשבת
111	סימן שט – טלטול ע"י דבר אחר
111	סימן שי – דיני מוקצה
114	סימן שיא – מת בשבת וטלטול מן הצד
117	סימן שיב – הנצרך לנקביו במה מקנח בשבת
119	סימן שיג – טלטול דלת והחלון והמנעול בשבת
121	בנין וסתירה ואוהל
121	סימן שיד – בנין וסתירה בשבת
125	סימן שטו – אוהל בשבת
128	מלאכות ציד בהמה
128	סימן שטז – צידה חובל ונטילת נשמה
134	מלאכות הבגד
134	סימן שיז – מלאכת הבגד – קשירה והתרה קריעה ותפירה
137	מלאכות האוכל
137	סימן שיח – בישול בשבת
145	סימן שיט – בורר
151	סימן שכ – סחיטה בשבת
156	סימן שכא – תולש, טוחן ותיקוני מאכל מעבד ולש
162	נולד ותיקון כלים ואוכל בשבת
162	סימן שכב – דין נולד והכנה בשבת
164	סימן שכג – דיני השאלה וקנין צרכי שבת והדחת הכלים ותיקון וטבילתן בשבת
166	סימן שכד – הכנת מאכל לבהמה בשבת
169	מלאכת גוי
169	סימן שכה – גוי שעשה מלאכה בעד ישראל
173	טיפול בגוף
173	סימן שכו – רחיצה בשבת

175	סימן שכז – דיני סיכה בשבת.....
176	חולה וחילול שבת לפיקוח נפש
176	סימן שכח – דיני חולה בשבת.....
184	סימן שכט – על מי מחללים את השבת.....
186	סימן של – דין יולדת בשבת.....
188	סימן שלא – מילה בשבת.....
190	סימן שלב – שלא לילד הבהמה בשבת.....
190	פינוי האוצר
190	סימן שלג – שלא לפנות אוצר בשבת.....
191	דליקה בשבת והפסד ממוני
191	סימן שלד – דליקה בשבת.....
196	סימן שלה – חבית שנשברה.....
197	גזירות חכמים
197	סימן שלו – אם מותר ללכת על עשבים ועל אילן.....
200	סימן שלז – כיבוד הבית ודבר שאינו מתכוון.....
201	סימן שלח – דברים האסורים משום השמעת קול.....
203	סימן שלט – דינים וגזירות נוספים בשבת.....
205	אבות ותולדות מדאורייתא
205	סימן שמ – דברים אסורים בשבת כעין תולדות מאבות.....
211	היתר נדרים
211	סימן שמא – היתר נדרים בשבת.....
211	מקרים שהתירו שבות
211	סימן שמב – בין השמשות שמותר לעשות דברים שאסרו חז"ל משום גזירה.....
212	סימן שמג – קטן בשבת.....
212	ההולך במדבר
212	סימן שמד – ההולך במדבר בשבת.....
213	השלמות – אבות מלאכה שלא הוזכרו
213	אבות מלאכה שלא הוזכרו בשו"ע.....

כבוד שבת ועונג שבת

"וקראת לשבת עונג לקדוש ה' מכובד"

סימן רמב - זהירות בכבוד שבת

ועונג שבת

מקור עונ"ש:

- א. רמב"ם, חינוך, ב"י - 'וקראת לשבת עונג'.
- ב. רמב"ן - נכלל ב"מקראי קדש" ומדאורייתא. אך בהלכות סותר שאומר שמדברבנן.
- ג. באה"ל - י"א (חת"ס, יראים, פמ"ג) שהכנה וסעודה מדאורייתא. ר' קאפח חולק. שו"ת רב פעלים בשם יונתן בן עזיאל - מדאורייתא.

שכר על עונ"ש (שבת קיח):

- א. נחלה בלי מצרים.
- ב. ניצול משעבוד מלכויות.
- ג. משאלות ליבו.
- ד. אפילו עובד ע"ז מוחלין לו שזה עדות להשגחת ה'.
- ה. שמרו ישראל שבת ראשונה - לא שלטו בהם שאז עמלק לא היו תוקפים (מהר"י אבוהב).
- ו. שומרים שתי שבתות - נגאלים.
- ז. במזונות - אם מוסיף מוסיפים לו בשכרה.

גדר עונ"ש (שבת קיח):

- א. למי שיכול - בדגים גדולים (מאכלים חשובים).
- ב. מינימום - כסא דהרסנא אפ"ש ממון לקנות 3 סעודות ועוד קצת.
- ג. אם אין - עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות. שו"ע - רק למי שהשעה דחוקה לו ביותר. שתי סעודות (ב"ח ומג"א מהזוהר). אם החל לקח נותנים יותר (ב"ח). טור הסתפק.
- ד. מלוה וה' ידאג. לא צריך להצר על עצמו יותר מדי (ב"י). אם יש משכון ישתמש (הגה"א ומ"ב). גר"א - יכול לסמוך על נס. לווים בריבית לצורך שבת (מג"א בשם שיבולי הלקט). מג"א - רק מגוי. אור זרוע - גם מישראל. חזו"ע - מותר מריבית דרבנן לא קצוצה. רק לצורך הסעודה ולא מותרות (ערי"ש).

תקנת עזרא לכבס בחמישי (ב"ק פב א):

- ולא קודם שיהיה ניכר שלכבוד שבת.

- לא אחרי שיוכל להתעסק בצרכי שבת. במכונת כביסה ילקו"י - מותר בשעה"ד.

אישה לשה ואופה חלות בשיעור חלה (נהגו רמ"א):

- רמ"א, מ"ב - מכבוד שבת.
- מ"ב - לקיים מצות חלה שאיבדה את אדם שהיה חלתו של עולם.
- מ"ב - לא לאכול פת פלטר.

מנהג לאכול מולייתא (פשטידא) זכר למן:

- רמ"א - במהרי"ל ולא חששו.
- מ"ב - נהגו.

מנהג לאכול דגים בג' סעודות אא"כ לא אוהב:

- מ"ב, מג"א - אם מייקרים אז לא. באה"ט - רק מעל שליש.
- א"ר, פמ"ג - גם פחות.

משא ומתן עם גוי

סימן רמג - השכרת שדה ומרחץ לגוי

השכרת שדה לגוי:

- שדה מותר להשכיר לגוי. באריסות מותר (לפי רשב"ג וכך פוסקים תוס', רא"ש, רי"ף, רמב"ם, סמ"ג סמ"ק ובעל התרומה ושו"ע שלא כרשב"א שאוסר). מרחץ לא כי אין אריסות.
- ב"י בשם ר"ן רמב"ם ורא"ש - אם יש לגוי רווחים מותר שאדעתא דנפשיה עביד והשבח לישראל מאליו קורה.

השכרת מרחץ (ע"ז כא):

- ב"י מג"א מ"ב שת"ז - אסור מדינא קבלנות במרחץ בשם מהר"י אבוהב שאם לא יעשה מלאכה לא יוכל להשלימה.
- ב"ח - רק מראית עין.
- טור בשם רב האי גאון והרמב"ם - הכל תלוי במנהג המקום מה נהוג ומה לא ומרחץ ותנור זה דוגמה של הגמ'. מ"ב - אם המנהג באריסות מותר בשכירות גם כי אין מראית עין.
- טור - מותר באריסות אך הב"י בשם מהר"י אבוהב ומ"מ - רק בהבלעה.

- שו"ע – אסור בתוך התחום בקבלנות. מחוץ מותר.

סעיף ב

במחבר אסור לגוי לעשות אף בקבלנות. סיתות אבנים

- ב"י אסור מדינא.
- רבינו ירוחם וב"ח מהרי"ץ וערי"ש – מראית עין.
- שו"ע – אסור להשתמש באבנים. באו"ה, גר"א – אינו אסור מעיקר הדין לפי השו"ע.
- רמ"א – מותר אם לא מפורסם. מ"ב – צרכי מחובר מותר.

סעיף ג

מועד קטן יב: מר זוטרא לא השתתף ולא נכנס אף שמחוץ לתחום: או שאדם חשוב אסור או שעזר להם עם התבן ואסור. רבינו ירוחם – סיפור הגמ' עם מר זוטרא שלא נכנסו לשם שאסור.

- ראב"ד – אם היה נבנה בקבלנות גמורה היה מותר אף לת"ח. ב"י – הטור לא פסק כך ולכן אסור.
- ב"ח וח"א – אפשר לסמוך על ר"ת שהתיר לכתחילה.

נבנה באיסור:

- ט"ז – לפי הלישנא קמא בגמ' שמצד ההיתר אסור לאדם חשוב אף בחוץ לתחום ולפי הל"ב שעזר באיסור – מחוץ לתחום יהיה מותר אף לאדם חשוב והאמוראים החמירו על עצמם.
- מג"א ומ"ב לא כמו הט"ז אלא אם נבנה באיסור אסור מדינא.
- ט"ז מאמ"ר אליה רבה ומט"י – אין איסור גמור בכל אופן מסתימת השו"ע.

סעיף ד

בפרהסיא אף מטלטלין כמחבר ואסור. (ב"י בשם תורת האדם ושו"ע). מג"א במקום מפורסם כמו ספינה.

סעיף ה

שכיר לשנה כקבלנות ומותר.

- והראב"ד אוסר.
- ב"י – רמב"ם רק במלאכה מיוחדת אבל לא לעזור בכללי (נפסק בשו"ע וברמ"א).

ט"ז – לפי הטור האיסור לא משום אמירה לגוי אלא רק מראית עין. לכן ברחיים שאין כסף לא אסר הטור ובמרחץ כן. לפי הב"ח אין הבדל כי אדעתיה דנפשיה כעבד.

מג"א ומ"ב – אסור מעיקר הדין לפי הטור.

- מג"א – אסור רק אם לא יפחות אף אם לא יעבוד הגוי בשבת אך אם יפחית אין איסור שאז עושה בשביל עצמו. הפמ"ג חולק. ב"י בשם מהר"י אבוהב – אם השכירו לשנים רבות אין חשש למראית עין.

מרחץ לבני ביתו

- ב"י בשם מהר"י אבוהב בשם ר"ח מותר להשכיר לגוי שאין מראית עין.
- ב"ח – ר"ח במקום אחר מתיר אף במקום ציבורי. מג"א תירץ שכשאחרים רוחצים אסור שיהיה ברשות ישראל ושלא יהיו שכניו רוחצים.

שכר שבת בדיעבד

- לפי רב נטרונאי גאון מותר.
- רמב"ם, רמ"א – אסור מספק. מג"א – אם מדינא אסור ואם מראית עין מותר בדיעבד.
- רמ"א התיר רק בשכר מגוי ולא קנה מגוי. מ"ב ואור זרוע – מותר אף בקנה. מאמ"ר בשם אליה רבה – מותר בקנה אם לא יצא שמו עליו שלא ישב בה אבל בשכר מותר אף אחרי. מאמ"ר עצמו – כט"ז ומג"א. שוכר מגוי וישב בה והשכיר לגוי – מג"א ט"ז פמ"ג ושת"ז – אסור, אליה רבה וח"א ובאוה"ל משמע מהגמ' כך – מותר.

סימן רמד – מלאכת הגוי לישראל בשבת

סעיף א

בניית בית בשבת ע"י קבלן גוי

- ר"ת – מותר. ב"י בשם מרדכי – ר"ת לא סמך על זה. ב"ח – הטור הביא את ר"ת להלכה שכנראה לא חזר בו ואפשר לסמוך בדיעבד.
- ר"י – אסור שנהוג שכירי יום בזה. רמב"ם אסור גם בקבלנות כמו הר"י.

- רא"ש ותוס' – ר"י התיר ור"ת אסר בתנור אך ר"י הודה. רא"ש גם ברחיים אסר.

אם לא התנו וחלקו סתם לא נפשט בגמרא:

- רא"ש ור' ירוחם - לקולא.
- רמב"ם רי"ף וב"י ושו"ע - לחומרא.
- רמ"א התיר בהפסד גדול.
- אג"מ – אם אין רישום מפורט של הכנסות שבת זה דיבורים בעלמא ולא נחשב שהתנו מראש.

גוי וישראל שותפים במרחץ והגוי עובד בשבת: ב"י – הישראל יכול לקבל את השכר שבת כי זה ממילא לפי הר"ן. אבל צריך בהבלעה.

סעיף ב

התנו וחלקו סתם

- מהר"י אבוהב יש להסתפק לפוסקים לחומרא.
- ב"י ושו"ע – מותר.
- ב"ח – אסור.

סעיף ג

השתתפו ולא התנו:

- ב"י – כל אחד יבטל שיתופו ויחזור וישתתפו. לא צריך למכור החנות כי זה לא מעצם השותפות שלהם. צריך קנין חדש.
- תוס', שו"ע: אפשר למכור ולקנות מחדש בתנאי.
- רמ"א התיר להשכיר בקבלנות לגוי שותפו את חלקו משום הפסד כמכס.
- ט"ז – אסור ששם זה רק כי יעברו על איסור חמור.
- מג"א – התיר כרמ"א רק אם התנו מראש שיקח את השדה לשבת אך אחרי השותפות לא.

סעיף ד

כסף להתעסק בו:

- רמב"ם, ב"י – מותר.
 - מ"מ – כי לא מוטלת על ישראל ולא ניכר של מי היא.
 - כל בו – כי זה לא כשכירות כלים.

קניית מניות: שו"ת מנחת יצחק – מותר להשקיע במניות נכרים. בישראל אסור משום לפני עור. אם משקיע בבנק שהוא משקיע בהם מותר. שו"ת אור

- אליה רבה – מותר תמיד אך טוב להחמיר כשו"ע.
- מג"א – צריך שלא יהיה בשביל ישראל או בגלל ישראל אך אם כן אסור.
- ט"ז – רמב"ם דיבר כשלא מקפיד על סיום המלאכה.
- מ"ב – למחות בשפחות שעובדות בבית ישראל אפילו למלאכת עצמם אא"כ ברור שזה לעצמן כגון תיקון בגדיה.

סעיף ו

קניית זכויות מס:

- ב"י בשם המרדכי בשם ר"מ – ישראל שקנה זכויות על מס מותר להעמיד גוי שיגבה ויקבל כסף שקצץ סכום מסוים מראש.
- מ"ב – אסור כשכיר יום משום אמירה לגוי. שו"ע לא פסק כמוהו בסימן רמ"ז. מדובר רק במקום הפסד ויש חשש שהממון של ישראל ישתקע אצל נכרי וכמציל מידם.
- ט"ז, מ"ב – אכן סהדי שיעשה בעצמו אם לא יעשה ע"י גוי אז עדיף.

ישיבה אצל הגוי:

- ב"י ורמ"א – לא ישב אצל הגוי.
 - ט"ז, פמ"ג, מ"ב – אם רק שומר מותר.
 - לבוש – אסור אף שומר כי נראה כמצווה בשבת.

סימן רמה – שותפות גוי וישראל בשבת

סעיף א

מקור: ע"ז כב ע"א – ישראל וגוי בשותפות אם התנו מראש אז אין לישראל חלק בשבת ומותר לחלק בשווה (ב"י לא צריך לומר בפירוש שאין לישראל חלק בשבת אלא שמראש יקבעו להתחלק כך שהגוי עובד בשבת). אם לא סיכמו עושה שליחות ישראל אז אסור לקחת כסף.

"אם באו בחשבון אסור":

- רמב"ם רש"י רבינו ירוחם תרומה סמ"ג וטור – אם קיבלו סתם ובאו בחשבון אחרי להתחלק אסור שהתגלה שהגוי היה שלוחו של ישראל.
- ראב"ד – מתייחס אף לאם סיכמו שאם אומר אח"כ שמתברר כמערים (נפסק במג"א).

לציון – מותר לקנות מקונים כבר שלא משנה בשביל החברה.

סעיף ה

סחורה לגוי למכור:

- מרדכי בשם סמ"ג ותשובת הגאונים שו"ע מותר אם קצץ שכר מראש ושלא יאמר למכור בשבת.
- אם יום השוק בשבת אסור שכאילו אמר למכור אז.
 - בא"ח בשם ספר רב ברכות – מותר לצורך גדול מאוד. הליכות עולם הקל במקום צורך.

לקח מהגוי תנור במשכון:

- שו"ע תוס' רא"ש: מותר כי זה לא ברשות ישראל וגוי טורח אדעתא דנפשיה לקיים תנאו. אם אפו הגויים בימים נוספים מותר לקחת בהבלעה. אפילו נתן לו לאפות באיסור מותר בדיעבד לקחת את השכר (באוה"ל).

סעיף ו

רמב"ם, טור, מרדכי, שו"ע: אם גויים השתמשו בעל כרחו בתנור אסור לקבל שום דבר מזה לא אוכל ולא כסף

סימן רמו – השאלה והשכרה לגוי בשבת

סעיף א

שבת יט: אסור להשכיר לגוי בימים ד' או ה'.

- רי"ף - כאן כב"ש שיש שביתת כלים ולכן מתיר תמיד.
- תוס' רא"ש ר"ן ר"ה סמ"ק סמ"ג ספר התרומה, רמ"א – ככו"ע.
- רמב"ם, שו"ע – מותר אף בער"ש.
- מרדכי – נראה כנוטל שכר שבת בהבלעה מותר. שכירות יום אסור.
- רבינו יונה – מדובר בכלים שעושים מלאכה (למעט בגדים בלבד לפי הפמ"ג).

סעיף ב

השאלה לגוי בשבת:

- סמ"ג סמ"ק תרומה מרדכי טור רמב"ם, שו"ע: אסור בשבת עצמה שנראה כלצורך עצמו. לפי"ז אם יש עירוב מותר (או מוקפת חומה).

- מג"א אסר בשם הרמב"ם שיאמרו שהלוה או משכן בשבת ואז אין הבדל אם יש או אין עירוב. אך אמר להקל בשעת הצורך (וכן מ"ב ט"ז ומנוחת אהבה). באוה"ל בשם רעק"א – כלים לא למלאכה מותר בשבת.

סעיף ג

השכרת והשאלת בהמה לגוי והפקר בהמה

- טור ושו"ע, מ"ב – אסור להשכיר ולהשאל בהמתו משום שביתת בהמתו.
- מג"א – אם שכר בהמה והשכיר לגוי מותר שלא על אחריותו.
- טור, תוספות, רא"ש – אי אפשר להפקיר בינו לבין עצמו שלא יודעים אנשים ועדיין יש מראית עין. ב"י – לפי"ז בשלוש מותר.
- רא"ש – אם השאל לגוי ולא החזיר לפני שבת יכול להפקיר לבד ועדיף לפני בן משפחה (ב"י – זה בדיעבד). כך כתוב בשו"ע. ב"י – עוד הצעה של האגור שימכור לו אבל צריך לומר לו (מג"א). אור זרוע – אלה לא מועילים.

להפקיר לכתחילה?

- ב"י, ט"ז – הפקר זה לא לכתחילה.
- ב"ח – לכתחילה.
- מ"ב – בשעת הדחק לסמוך על הב"ח.
- כה"ח – אם נכנסה שבת יכול להפקיר להינצל מאיסור לאו.
- ריב"ש – יכול להתנות עם הגוי מראש שיחזור אך אל שלא יעשה מלאכה שלא נאמן (שו"ע ורמ"א חולקים ואומרים שלא מועיל).

סעיף ד

גוי קיבל אחריות שלמה ורק לא יכול למכור

- הגהות מיימוניות בשם רש"י – יש שהתירו ויש שלא כי לא יכול למכור.
- שו"ע – הביא את שניהם. מג"א תוספת שבת ומט"י – שו"ע פוסק לפי הי"א השני שמותר שסתם כך בסימן הבא. מנוחת אהבה – מותר אך צריך להפקיר בפני שלושה לפני שבת.

סעיף ה

פתרונות לשותפות עם גוי

- ריב"ש, רמב"ם שו"ע – להתנות מראש.

- ריב"א - ילוה אותם הישראל בהלוואה גמורה שיוכל להוציאם מתי שירצה והאחריות עליו או ינשה דמים על הגוי והם ישמשו אפותיקי.
- ב"י בשם מהר"י בירב, שו"ע: יזהיר את הגוי שאם יעשה בשבת האחריות כולל אונס תהיה עליו בערכאות שלהם. מהרי"ץ דחה זאת שהגוי לא נאמן.
- רמ"א - התיר את כל הדרכים הנ"ל. לרמב"ם לא יועילו היתרים אלה.
- מג"א - אם כולה שלו לא מועיל לקבל אחריות עליו והרמ"א מתיר. מאמ"ר ומ"ב ומנוחת אהבה לא קיבלו את המג"א אלא פוסקים כמתירים.

סימן רמז – שליחות גוי בערב שבת

סעיף א

שבת יט: מותר לשלוח בה' או קודם ולא ביום ו' אגרת אצל נכרי. אם קוצץ מותר. לא קצץ מותר בשישי כשיש דואר עד שיגיע לביתו (ב"ש) או עד שהבית חוץ לחומה (ב"ה).

- רי"ף ורא"ש - קצץ מותר תמיד. אם לא אז רק אם יכול להגיע עד בית חוץ לחומה (פמ"ג - מניחים ששם הבית דואר כי זה דרבנן).
- רמב"ם אם לא קצץ ואין בית דואר אסור. ב"י - אסור לשיטתם כל השבוע.
- שו"ע - לא תולה פה ביום ד' וה' בסעיף ג' אומר שכן תלוי. ואם יש בית דואר ויכול להספיק מותר ביום ו'.
- רמ"א - כטור שמותר ביום ה' בלא קצץ ואין דואר.
- מג"א מ"ב - אם היעד הסופי אפשר להספיק עד לפני שבת מותר בשבוע אף לשו"ע.
- מהר"י אבוהב - אסור לומר לגוי ללכת בשבת אף אם קצץ. ב"י - אם הגוי אמר, אין בעיה.
- מג"א - סתם כלים מותר אף ביום ו' ואגרת מיוחד כי מפורש שזה של ישראל שהכתב שלו עליה (אם הגוי כתב מותר).

סעיף ב

שו"ע, מהר"י אבוהב בשם רשב"א - אם התחייב שישלם ולא קצץ ממש זה כאילו קצץ.

סעיף ג

- רי"ף ורמב"ם - לא תלוי ביום ה' או ו' והכל שאלה אם קצץ.
- רא"ש ור"ן - מותר ביום ה' וקודם ביום ו' אסור שנראה שמשכירו לשבת גם אם לא מקפיד. שו"ע פסק כרא"ש למרות סעיף א שנראה כרמב"ם פה מבהיר.

סעיף ד

נכרי לוקח בחינם:

- שו"ע ומהר"י אבוהב - אם הנכרי רוצה בחינם מותר אף ביום ו'.
- שיבולי הלקט, דרכ"מ, לבוש, א"ר: ראוי להחמיר.
- רמ"א וט"ז - יש לחוש בלבד.

סעיף ה

מהר"י אבוהב - אם הולך הגוי מעצמו ולא מכיר ישראל אז אין חשש שיאריך בשבילו מותר. ב"י שו"ע - מותר במכיר שזה חשש רחוק. מג"א - יש לו שהות להגיע מותר לא בלא קצץ ולא קבוע דואר.

סעיף ו

מהר"י אבוהב וב"י - שכיר שנה כללי אסור בשבת שאז נהנה הישראל שבשאר ימים עושה מלאכה אחרת אז אסור בכל השבוע. ב"י - ספק ברמב"ם אם תמיד מותר או רק בשכירות מיוחדת ופה מסכים עם מהר"י אבוהב.

איסורי ערב שבת משום שבת והכנות לשבת

סימן רמח - מפליג בספינה והולך בשיירה

סעיף א - הפלגה בשישי

שבת יט א: אסור להפליג קודם שבת 3 ימים לדבר רשות. לדבר מצוה מותר. פוסק לשבות ואינו שוב אם צריך. רשב"ג - לא צריך לפסוק. מצור לצידון שזה קצר מותר אף בשישי.

הטעם:

- ר"ח - יוצא מהתחום (מעל י' טפחים או שיט בתוך התחום מותר).
- רז"ה, ריב"ש - שיצטרך לחלל שבת מפיקוח נפש ונחשב כמתנה לחלל שבת.

- רמב"ן – גוי עושה מלאכה עבור ישראל – אם רוב גויים מותר.
- רמב"ם, ר"ף – מבטל עונג שבת שסובל מהמים המלוחים (במים מתוקים מותר).
- ר"י – נחשב כשט.
- רשב"ם – רק לשיטת ב"ש משום עשיית מלאכה שרק בכדי שיעשו מבעוד יום.
- שו"ע – הביא ביטול עונ"ש כרמב"ם, תחומין כר"ח. רמ"א – הביא רז"ה (מ"ב אף באיסור דרבנן).

ממתי ג' ימים לשבת:

- מ"א – לא כולל שבת.
- גר"א – כולל שבת.

קודם ג' ימים: מותר אף בספינה שנמשכת בבהמות ולא כקרון, ואפילו לא גבוה ואף אם יצטרך לעשות מלאכה בשבת, שג' ימים שייכים לשבת הבאה וצריך ליזהר לקראת השבת, והיוצא אז כמתנה על השבת לחלל.

דרך מועט כצור לצידון: מותר מהדין אם אפשר להגיע לפני הלילה. אם נהגו שאסור – אסור (פסחים נ ב, רמב"ם).

הולך לדבר מצוה:

- שו"ע – מותר תוך ג' ימים שהעוסק במצוה פטור מן המצוה.

האם צריך לפסוק?

- טור – כרשב"ג שלא. ילקו"י – כשיודע שלא יסכימו לכמה אחרונים לא צריך.
- רמב"ם שו"ע – לא.

הפלגה בשבת – קנה בה שביתה בערב שבת:

- שו"ע – אם נכנס בערב שבת קנה שביתה אף שמפליגה בשבת, אם לא יצא מהספינה.
- רמ"א – י"א שמותר לצאת אם קנה שביתה שע"י ששבת נחשב כביתו, ויש נוהגים לקדש שיהיה ניכר.

לדבר מצוה:

- ח"א – מותר אף בשבת עצמה.
- מג"א – רק אם שבת שלא יוכל לפסוק עמו שישבות.

ספינה הפליגה והגיעה ליבשה בשבת ובהתחלה עשה שביתה בספינה:

- לן בביתו – כשמגיע אסור לזוז ד' אמות שקנה שביתה רק להיכנס. בספינה עצמה יכול להלך את כולה.
- לא יצא מהספינה מעת שקנה – מותר ללכת ביעד אלפים לכל רוח.

סעיף ד – יוצא לשיירה

היוצאים בשיירה במדבר ומפני הסכנה לא יוכלו לעכב במדבר בשבת לבדם ויודעים שיצטרכו לחלל שבת:

ג' ימים קודם שבת: אסור לצאת אף אם יצטרכו לעבור רק על דרבנן.

בתחילת שבוע: מותר. אם בסוף יצטרך לחלל משום פיקוח נפש מותר.

לדבר מצוה מותר אך פוסק (מ"ב – לעיכובא).

מה נחשב לדבר מצוה?

- ר"ת – אפילו לסחורה ולחברו. רק לטייל לא. רמ"א – יש מקלים כך ואין למחות. מג"א – בשיירה אין להקל.
- ב"י – נראה שאחרים חולקים שהרי לא התירו הכל משום דבר מצוה כר"ת. וכן רי"ף ורא"ש שאמרו משום עוסק במצוה פטור מן המצוה.
- **לגבות מעות מגוי שחולה ולא גוסס:** מג"א – לא נחשב הפסד ודאי. א"ר – מקל שלא גרוע מסחורה.

העולה לארץ ישראל:

- שלט"ג – דוקא בלהתיישב.
- מג"א – אף בעל מנת לחזור משום הילוך ד' אמות.

הגיע ליישוב בשבת:

- **לדבר מצוה:** מהלך את כולה. הניחוהו מחוץ לעיר ורוצה להיכנס מותר שיש לו 2000 לכל רוח.
- **לדבר רשות:** תוך ג' ימים שלא כדין אין לו אלא ד' אמות. בשוגג או קודם ג' ימים – יש לו 2000.

מטוס: ילקו"י – אסור.

- י"א שמותר אם יוצא בערב שבת וחוזר במוצ"ש כשרוב הנוסעים גויים. טעם לאסור משום תחומין. משום עונ"ש אולי פחות כי אין בית אלא כמעבורת שאין חדר ובית.

רכבת ברוב גויים: יש איסור תחומין (אא"כ לא יוצא מהתחום).

סימן רמט – ערב שבת

סעיף א – הליכה ג' פרסאות בשישי

מקור: סוכה מד ב: אסור ללכת בערב שבת יותר מ3 פרסאות (שו"ע – שיוכל להתכונן לשבת). ר"כ – רק לביתו אבל לאורחים מותר שסומך עליהם. ל"ב – בין לאורחים ובין לביתו אסור, שבאורחים אסור משום בעית בושה, ואפילו לביתו אסור.

הלכה:

- רמב"ם, רא"ש, רי"ף – כל"ב שאסור אף לביתו.
- שו"ע – אם לא במקום יישוב מותר כמה שצריך.

ללכת יותר מ3 פרסאות מתחילת היום:

- אדם בינוני עושה 10 ביום. לכן בשליש היום אסור.
- ב"ח – מותר אם בעגלה או סוס, רק צריך לעמוד בזמן שיספיק להתכונן לשבת.

יש לו צרכי שבת:

- ע"ש – אסור שלא פלוג.
- א"ר – מותר.

מתי מותר בכל מקרה?

- לא במקום יישוב.
- שלח שליח והודיע להם.
- במקום סכנה.
- כשנוהגים להכין ברווח.
- לדבר מצוה אך שיגיע מבעוד יום.
- א"ר - יש עמו צרכי שבת.
- בסוס או עגלה שהוא מהיר עד שליש היום (ב"ח גם אחר חצות).

מצור על עיר:

• במלחמת רשות (שבת יט א):

- א. אין צרים על עיירות גויים אא"כ התחילו 3 ימים קודם שבת. שלא נהנה מאוכל ושתייה בג' ימים הראשונים מהפחד עד שמתרגל.
- ב. אם התחילו אין מפסיקים שנאמר "עד רדתה" – אפילו בשבת.

- **מלחמת מצוה:** ירושלמי: לא צרים על עיר גויים פחות מג' ימים דווקא במלחמת רשות אבל מצוה מותר כיריחו.

סעיף ב – קביעת סעודה בשישי

מקורות:

- **גיטין לח: 2** משפחות קבעו סעודה בשישי ובשבת (בזמן ביהמ"ד) ונעקרו.
- **פסחים צט:** אוכל עד שתחשך – כלומר מתחיל.

מה האבחנה?

- ב"י בשם טור: גיטין בסעודה לא רגילה. פסחים בסעודה רגילה.
- ב"י ברמב"ם: מדינא מותר וגיטין זה חומרא.
- ט"ז ברמב"ם: סעודה עם שתייה אסור שלא יהיה עונג שבת אבל בלי שתייה מותר.

למה אסור?

- מכבוד שבת שייכנס עם תיאבון.
- מ"ב – שלא יתעסק בצרכי שבת.

מה נכלל באיסור:

- **אוכל ללא קביעת סעודה:** שו"ע – מותר. אך לא לשנות יותר מדי שיאבד תיאבון.
- **סעודת מצוה שלא רגיל: רמ"א** – מותר, שאין לדחותה מפני סעודה שבת. לכתחילה בבוקר, בדיעבד כל היום.
 - **ברית מילה:** מותר. מ"ב – אפילו לא בשמיני ללידה נקרא זמנה קבוע שאסור להניחו ערל.
 - **פדיון הבן:** מותר אפילו אחר זמנו שאסור לדחות ויושב עליו החיוב.
 - **סעודת פורים:** מותר שזה זמנה.
 - **סעודת אירוסין:** ירושלמי ביצה ב ה: אם אירס קודם אסור שהיה לו להקדימה, ואם אירס אז מותר שמותר לארס בשישי שלא יקדמנו אחר. אך טוב לדחות לשבת או לאחר.
 - **נישואין:** מותר.
 - **שידוכין:** אפילו נגמר אז אין לעשות בשישי שאינה סעודת מצוה (פמ"ג).

- **סעודה שרגיל:** מותר אף לא מצוה. מ"מ – אך לא לעשות תמיד כי זה מזלזל בשבת. אך מצוה להימנע 9 שעות (ראב"ד מחצות).

סעיף ג – ד – תענית בשישי תענית בשישי:

- **שו"ע:** אנשי מעשה מתענים בשישי להיכנס תאבים לשבת.
- **ר"י, מג"א, ב"ח:** לא להתענות שלא ייכנס מעונה, א"כ הוא איסטניס שזה ישפיע על התיאבון בערב.

אם קבל עליו להתענות בשישי: עירובין מ: מתענה ומשלים:

- ראב"ה, רוקח: חייב עד צאה"כ.
- ראב"ד – אחר השקיעה אסור.
- ר"מ – עד אחר ערבית בפלג המנחה (מוקדמת). אחרי מותר לאכול אף קודם שקיעה.
- טור: אם ירצה להשלים יכול ולא נחשב מתענה בשבת אבל לא חובה. טור – אם קיבל בסתם צריך להשלים א"כ התנה. ר"י – עדיף שלא, שלא ייכנס מעונה. מרדכי – ר"י טעם לפני התפילה בעשרה בטבת שלא ייכנס לשבת מעונה.

מתי לכו"ע משלים?

- קיבל על עצמו תענית ביום חול.
- תענית חלום מפני הסכנה.

קיבל על עצמו להתענות בערב שבת דווקא:

- טור, שו"ע: בסתם – צריך עד צאה"כ אף אם התפלל ערבית מוקדם. פירש בשעת הקבלה ותענית ציבור: מותר לאכול אחרי ערבית מוקדמת וכן מועיל אם אמר עד אחר מנחה גדולה.
- הגמ"י המובא כ"א ברמ"א – לא ישלים בשניהם.
- מהרי"ל, רמ"א: תענית יחיד לא ישלים כהגמ"י אך טוב לפרש. בתענית ציבור ישלים.
 - מ"ב – ציבור שגזרו תענית חדש לא חמור כתענית ציבור מועיל תנאי. וכן אם מצטער מותר אחרי התפילה שעל דעת זה עושה בערב שבת בסתם.

- **מג"א:** בתענית יחיד בפעם הראשונה לא שלים (ע"י תנאי או כרמ"א) כדי שלא יהיה בסתם כך כשלא מתנה.

סימן רנ – הכנת סעודות שבת

מקור: שמות ט"ז: "והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו" – מיד בבוקר:

- מיד אחר התפילה.
- אם רגילים למכור לפני התפילה יקנה קודם. אך ק"ש יקרא בזמנה.

מתי לקנות? עדיף שישי על חמישי שניכר שלשבת, אך אם לחוץ שהימים קצרים או ההכנות מרובות יכול קודם.

להוסיף הכנה סמוך לשקיעה: שבת קיז: ר' זעירא: עדיף קודם שקיעה רמז מ"והיה משנה". מצוה בו יותר מבשלוחו ולכן ישתדל לעשות קצת לבדו. דוגמאות מהגמ' על אמוראים שעשו כך.

מקור 'זכור את יום השבת' – שמאי היה שומר רק לשבת. הלל היה סומך שה' יזמן לו. פוסקים – גם הלל מודה שמי שלא בוטח כהלל צריך לנהוג כשמאי.

עוד מצוות הכנה:

- טענת האוכל.
- אמירה שזה לכבוד שבת.
- השחזת הסכין (רמ"א, כל בו).
- יעשה תשובה.
- ינקה הבית (א"ר).
- ירבה בשר ויין לעונג שבת.

סימן רנא – לא לעשות מלאכה מן המנחה ולמעלה

פסחים נ ב: עושה מלאכה לא רואה ברכה. ט"ז – אבל אין איסור.

איזה מנחה?

- י"א מנחה גדולה. 6 שעות וחצי
- י"א מנחה קטנה. 9 שעות וחצי. מ"ב – לא הפסיד הסומך על המקלים.

אילו מלאכות מותר?

- ראב"ה – דוקא עושה מלאכה להשתכר.
- רמ"א – דוקא מלאכת קבע אבל עראי מותר. מ"ב – אף בשכר.

- פרקמטיא מותר שמשמע מהגמ' שסגרו חנויות רק עם הדלקת נרות.
- כיבוס במכונת כביסה – ילקו"י – יש שהקלו שאוטומטי.
- שכיר – מ"ב: אם נשכר בסתם ואין מנהג קבוע לפסוק מקודם, הולך רק כדי שיהיה זמן למלא חבית מים לצלות דג ולהדליק נר (חו"מ שלא).
- שו"ע – לתקן בגדיו לשבת מותר. ראבי"ה – שלצורך השבת מותר. רמ"א – בגדי חברו לשבת ללא שכר.
- עני שאין לו מה לאכול.
- מלאכת דבר האבד.
- כותב ספרים לעצמו דרך לימודו. מ"ב – כותב סת"ם יזהר שלא בשכר אלא רק מה שצריך.
- כל בו: ניכר שעושה לצורך שבת מותר כתספורת אף מספר ישראל. ילקו"י – וכן תיקון קצר לפלטה.

מקרים שמותר בשכר:

- א. עני לצרכי שבת.
- ב. שכיר.
- ג. תספורת.
- ד. חברו צריך כעת למזחזה.
- ה. פרקמטיא.

שביתת כלים

סימן רנב – מלאכות המותרים והאסורים להתחיל בערב שבת שיגמרו בשבת

סעיף א

שבת יז ב: ב"ה – מותר לעשות מלאכות שמתחילות לפני שבת וממשיכות בשבת שאין שביתת כלים. ב"ש – אוסרים. הלכה כב"ה.

דוגמאות:

- א. שורה דיו וסממנים.
 - ב. לתת אוני פשתן לתנור שיתלבנו.
 - ג. לתת צמר ליורה.
 - ד. לפרוס מצודות.
 - ה. למכור לגוי ולהטעינו סמוך לחשיכה.
- שו"ע – שיצא מביתו מבעוד יום. אם לא יספיק אסור.
- אם הגוי מתנה שיקח בשבת אסור.

- מרדכי, רמ"א – ייחד לו מקום מח' ופוסק להחמיר.
- השכיר את החדר לגוי לשבת: ע"ת – מותר. מ"א – אסור.
- גוי אלים – מותר.
- כשיש עירוב בעיר – מותר בשעה"ד.
- ו. לפתוח מים לגינה סמוך לחשכה.
- ז. להניח קילור על העין. קילור רך וצלול מותר אף בשבת אם שרוי מבעוד יום.
- ח. לתת מומגר תחת הכלים.
- ט. לתת שעורים בגיגית לשרות.
- י. קדרה ונר אף שמתבשל כל היום או דולק כל היום.
- יא. שעות שבת.
- יב. טוענים בקורת בית הבד והגת. משקעה שיצא: אף נתרסקו מבעוד יום מותר. מ"א – ממש לפני שבת שלא יצא לפני שבת אסור שמא יסחוט.

מלאכות מרעישות: חיטים בערב שבת לריחיים של מים: **שבת יח א:** רבה – משמיעה קול. רב יוסף – משביתת כלים וכב"ש.

- תוס', רא"ש, רמ"א – כרבה ואסור. רמ"א – בהפסד או במקום שהמנהג להקל או של גוי – מקל.
- רמב"ם, רי"ף, ר"ת, שו"ע – מותר כרב יוסף.

ריחיים של בהמה:

- א. בהמת ישראל – אסור שיש שביתת בהמה.
- ב. ריחיים של גוי מותר מבעוד יום. וגם אם עשה בשבת הגוי – אדעתיה דנפשיה ומותר, כל עוד אין הישראל עומד על גביו שאז אסור שמיחזי כשלוחו. לפסח מותר או להעמיד שומר שלא ידבר עמו.

להעמיד שעון:

- א. מערב שבת – רמ"א מותר שכולם יודעים שמעמידים מאתמול.
- ב. בשבת: מ"ב – אסור אפילו על ידי גוי ואף למצוה כמו לקום לתפילה.

סעיף ב

לתת בגדיו לכובס גוי ועורות לעבדן:

תנאים שיהיה מותר:

- א. קצץ עם הגוי שכרו (א. קצב שכר, ב. אמר שיתן שכר הראוי, ג. דבר ששכרו ידוע, ד. רגיל לעשות לו מלאכה ומקבל השכר). לא קצץ אסור שעושה על דעת ישראל.
- ב. שלא יאמר לו לעשות בשבת.
- ג. ב"י - הגוי יעשה המלאכה בביתו שבבית ישראל מיחזי שעושה בשליחות ישראל.
- ד. ישראל יוציאם מפתח ביתו מבעוד יום.

לא קצץ:

- א. אם סמוך לחשכה: רמ"א - אסור. אבל הרבה לפני כיום ד' או ה' או שיש שהות לסיים לפני שבת מותר.

הגוי עושה בחינם לטובת הנאה: שו"ע - כקוצץ ומותר. רמ"א סימן רמז - יש חולקים.

רואה הגוי עושה מלאכתו בשבת - אם צריך למחות:

- א. בטובת הנאה: שו"ע - צריך למחות.
- ב. נתנו לו כמה ימים לפני: רמ"א - עדיין צריך למחות. אבל עבור שכר לא צריך.
- ג. מ"א - הגוי עוסק בחומר גלם ולא דווקא בשלו ויכול להשתמש לאחר לא צריך למחות שיכול לתת ללקוח אחר.

סעיף ג

עובד ברה"ר:

ידוע שהם של ישראל:

- רשב"א, שו"ע: מותר אבל טוב להחמיר משום חשד. לכן צריך למחות.
- עורות ובגדים לכובס לא ידוע.
- חלוקים שניכר שהם של ישראל והגוי מכבס בנהר בפרהסיא:
 - מ"א - צריך למחות.
 - תו"ש - לא ידוע של איזה ישראל זה.
 - ח"א - מקל שידוע שכולם נותנים לכובס בקבלנות.

סעיף ד

הגוי גמר המלאכה בשבת ושולח לבית ישראל להנות בשבת:

- שו"ע, ר"ן - מותר אם קצץ. מ"ב - שהגוי עשה אדעתיה דנפשיה.
- רמ"א, הגה"א: אסור עד בכדי שיעשו לכתחילה שהמלאכה בסוף נעשתה בשבילו.

אם אפשר לתלות שנעשה בערב שבת: מותר לכו"ע.

ישראל נוטל מהאומן בשבת: רמ"א - אסור לקחת מבית האומן בשבת, אף אם נגמר קודם ואף לצורך שבת משום מראית עין. לבוש - אפילו לא יביאם בידו. מ"א - ייתכן שאפילו ע"י גוי משום עובדין דחול.

גוי עושה בשל עצמו כדי למכור:

- רמ"א - כל זה בכלים שעשה לישראל. אבל מנעלים למקח מותר לקחת ולנועלם שעשה לעצמו באמת.
- מ"א - אסור אלא רק אם הביאו לבית ישראל.

סעיף ו

הוצאה בשבת:

- הוצאה דאו': חייב שדרך הוצאה.
- דרבנן: כרמלית או שלא כדרך הוצאה.
- מחט תחובה בבגדו: לכל אדם דרבנן. לחייט:
 - ר' יהודה, רי"ף, רא"ש - דאורייתא.
 - ר"מ, רמב"ם - דרבנן.

מוציא בערב שבת סמוך לחשכה:

- **שבת יא:** אסור החייט במחטו. בכרמלית לא גזירים שזה גזירה לגזירה. מ"א - תלוי היום אם יש רה"ר דאורייתא.
- **בתפילין:**
 - בראשו שמדרבנן סמוך לחשכה לא גזירים שיזכור שזה זמנם.
 - אוחזן בידו שמדאו': ב"י - מותר סמוך לחשכה שלא שוכח. מ"א - אסור לצאת סמוך לחשכה שמסיח דעתו.

שבת יב: מצוה למשמש בכליו לפני שבת. מ"ב - שמא יש מוקצה וכן בשבת לפני שיוצא מהעירוב.

שהייה והחזרה

סימן רנג - שהייה והחזרה

סעיף א

שבת לו ב: כירה שהסיקוה בקש וגבבה - נותנים תבשיל אף לא גו"ק. בגפת ועצים - צריך גו"ק.

- חנניה – דווקא בהחזרה אבל השהיה לא צריך גו"ק. חכמים – השהיה גם צריך גו"ק שמא יחתה.

שבת יח ב: מבושל מותר להשהות על כירה לא גו"ק. בשיל ולא בשיל – לא. חי ממש – מותר אף לא גו"ק שלא יחתה שמסיח דעתו מזה.

- חכמים: בשיל – מצטמק ורע לו. בשביל ולא בשביל מצטמק ויפה לו אף מבושל.
- חנניה: בשיל – מאב"ד שנאכל ע"י הדחק. בשיל ולא בשיל – פחות ממאב"ד אך לא חי.

הלכה:

- **רש"י, תוס', רא"ש, רמ"א** – כחנניה כמנהג.
- **רי"ף, רמב"ם, שו"ע** – כחכמים. רי"ף – פחות ממאב"ד כקדירה חיה.

זורק עצם חי לתבשיל:

- רוב הראשונים, שו"ע – שמסיח דעתו שלא מתבשל מהר. לכן דוקא דבר שמתבשל לאט ולא ירק חי.
- רמב"ם – שעושה מעשה מוכיח שהסיח דעתו. לכן גם ירק חי מועיל.

פירות הנאכלים חיים: כיון שראוי לאכילה כמבושל מאב"ד. לרש"י מותר ללא גו"ק. לרי"ף אסור.

גרוף:

- טור, רמב"ם, שו"ע – מוציא כל הגחלים.
- ר"ה, ר"ן – מפנה הגחלים לצד.

קטום:

- מכסה כל הגחלים באפר.
- גחלים שקטם ונבערו שוב נחשב קטום.
- כיסה הכירה מלמעלה בכיסוי שרגיל לתת בימי חול. לרש"י עדיין אסור. לרמב"ם קטום.

במה יש חשש חיתוי:

- א. גפת – פסולת זיתים או שומשום.
- ב. עצים ופחמים.
- ג. גללים של בהמה גסה. של דקה כקש וגבבה.

מאב"ד:

- טור, רש"י – שליש בישול. מ"ב – בשעה"ד כמקלים.
- רמב"ם, שו"ע – חצי בישול.

מצטמק: שעה"צ: יפה לו – שמח בכך. רע לו – שאיינו שמח בכך אף אם טוב לתבשיל ורע לבעליו.

מקרים שמותר להשהות על כירה לשו"ע:

- א. קש וגבבה לא גו"ק.
- ב. גפת עצים גו"ק.
- ג. מצטמק ורע לו.
- ד. קדירה חייתא.
- ה. לסמוך לכירה.
- ו. פחות מיס"ב.

סעיף ב

הנחה לכתחילה אסור משום מיחזי כבישול. **להחזיר** מותר בתנאים מסוימים שזה המשך הנחה ראשונה:

- א. **כירה גו"ק:** שאחרת מיחזי כבישול וגם שמא יחתה אם יצטנן.
- ב. **מבושל כ"צ** שאחר יש איסור בישול.
 - יבש – מבושל כ"צ.
 - לח: טור, רא"ש, שו"ע – יס"ב (שיש בישול אחר בישול בלח).
 - רמ"א – כל עוד לא הצטנן לגמרי (שאין בישול אחר בישול בלח בשיח).
- ג. **מחזיר על גבי הכירה ולא לתוכה** שמיחזי כבישול.
 - טור – שכל דפנות הקדירה מעל.
 - רש"י, שו"ע – אסור רק אם מכניסה כולה.
 - מ"ב – כירה ללא חלל מותר להחזיר על גבה.
- ד. **לא הניח על הקרקע:** או שיש שמחובר לקרקע (מנוחת אהבה). על מיטה או ספסל מותר.
- ה. **עודה בידו:** ר' תדאי – רק בעודה בידו ולא על הקרקע. תלה במקל והניח או ממיחם למיחם תיקו.
 - טור, רמ"א – לחומרא שצריך עודה בידו.
 - רמב"ם, שו"ע – לקולא שלא צריך עודה בידו שהספק דרבנן.
- ו. **דעתו להחזיר:** א"ד א: בגמ' שצריך תרתי לטיבותא שלא על הקרקע וגם דעתו להחזיר. א"ד ב: על הקרקע אסור דוקא שלא היה דעתו להחזיר אבל אם כן מותר.

- ר"ף, רא"ש, טור, רמ"א – לחומרא שצריך גם וגם.
- כא"ד ב שצריך חדא לטיבותא או לא בקרקע או דעתו להחזיר.
- רמב"ם שו"ע – לא צריך כלל שר' תדאי לא הביא תנאי זה.

להחזיר לכירה אחרת:

- ר' ירוחם: אסור אם זה הבל רב יותר.
- רמב"ם, רמ"א – עם תנאי חזרה מותר אף אם השני חם יותר.

להעביר את הקדירה:

- מהטמנה לכירה: אסור שכהנחה חדשה.
- מכירה להטמנה – אסור שכהטמנה חדשה.
- ממיחם למיחם: מ"א – אסור להחזיר את הכלי השני. שעה"צ – מקלים.

תנור: אסור אף גו"ק שחומרו רב. **כופח:** בקש וגבבה ככירה בגפת ועצים כתנור. **תנור שלנו:** ככירה שפתוח מהצד ורחב.

נטל מקדירה שלא שלו:

- באה"ל: הניחה על הקרקע: אסור להחזיר שבטל ההנחה זה כהנחה חדשה.
- אין דעתו להחזיר: רמב"ם – מותר שלא אוסר דבר שלא שלו. ר"י – אסור.

החזרה כשנטל הקדירה בשבת:

- ר"ן – רק כשנטל בערב שבת ורוצה להחזיר בשבת. אבל הוריד בשבת מותר להחזיר גם על הקרקע. צריך שיהיה גו"ק ומבושל כ"צ. רמ"א – טוב להחמיר שלא כר"ן שהרבה חולקים.
- ב"י, מ"א – רק על גבה.
- רמ"א – אפילו לתוכה מותר כתנורים שלנו. מ"ב – סומך על הסוברים שאסורה חזרה רק כשתגיע לרתיחה זה לא מצוי כ"כ.

- ראשונים אחרים חולקים.

נטל בערב שבת והחזיר בערב שבת סמוך לחשכה:

- **מקור:** ר' ששת: לד"ה מחזירין **אפילו בשבת**. תוס': משמע שחלקו אף במחזיר לפני שבת.

- תוס', רא"ש: צריך גו"ק שחוששים שאם יחזיר סמוך יחזיר בשבת עצמה ושמא יחתה.

- **שיעור זמן קודם שבת:** זמן להרתיח. בדעתו להחזיר מותר.
- לא מבושל כ"צ ואין שהות להרתיח: סמ"ג אסור. תוס', רא"ש – מותר שגזרו רק במבושל כ"ת שלא יחזיר בשבת שידוע שלא מבושלת.
- רש"י, ר"ן: מותר. רמ"א – מנהג להקל וטוב להחמיר.
- לסמוך – מותר שכגו"ק.
- קיבלו שבת מבעוד יום: רמ"א – לפי ערבית (ברכו). מ"א – עד סמוך לחשכה באמת.

תנור: אפילו גו"ק נחשב לא גו"ק. לכן אסור. **הסיקו בקש וגבבה וגם גו"ק:**

- טור, שו"ע – אסור.
- רמב"ם – מותר.

כופח: בגפת ועצים ואסור. בקש וגבבה: לרמב"ם – לא צריך גו"ק. לטור צריך גו"ק. רמ"א – **תנורים שלנו** ככירה.

תנור שפחות מיס"ב: מותר על גביו אף לא גו"ק.

לסמוך לכירה לא גו"ק: שבת לז: סומכים אף בגפת ועצים לא גו"ק.

- רמ"א: סמיכה לכירה לא גו"ק – דינה כגו"ק.
- רע"א – רק לשהייה ולא להחזרה.
- דג"מ: סמיכה לכירה גו"ק עדיף מגו"ק שגם לא מיחזי כבישול לכן מותר להשהות ואף ליתן לכתחילה.

2 כירות מתאימות זה ליד זה וחרס ביניהם כשאחד גו"ק ואחד לא: רמ"א – מותר להשהות על הראשונה שהיא גו"ק.

כירה חשמלית או פלטה:

- דין כיסוי על חלל הכירה: באה"ל – לרש"י לא גו"ק לרמב"ם כן.
- מעזיבה על כירה או תנור שלנו: מ"ב – כקדירה ריקנית שמספיקה בין קדירה לאש. מהרי"ל – דוקא אם נתן דבר היכר מותר.

- ג. כירה חשמלית: לרמב"ם גו"ק. חזו"א – גם לרמב"ם לא גו"ק שפה יש דרך בישול שלא כקדירה ריקנית.
- ד. פלטת שבת: שו"כ – בפלטה אין דרך בישול ויש היכר. שו"ת יחו"ד – מותר להניח לכתחילה שלא מיחזי כבישול.

השהה על כירה חשמלית באיסור: שכח ובישלה בשבת אסור אף שוגג שלא יאמר שוגג אני. עבר ושהה לא נפשט הספק. פירוש הגמרא:

- רא"ש: ספק שני לשאר בני הבית ולחומרא.
- ראב"ד: ספק שני בחשב שמותר. ומותר.
- רי"ף, רמב"ם, שו"ע: הספק במצטמק ויפה לו שאולי לא קנסו. פסק לקולא שלא נהנה כ"כ.
- מוצ"ש: שו"ע, הגה"א: בכדי שיעשה. פמ"ג: רמב"ם מותר מיד במוצ"ש.

החזיר בשבת תבשיל מבושל כ"צ לרמ"א:

- א. אסור אף בשוגג.
- ב. מצטמק ורע לו מותר.
- ג. כשיש מח' בדין חזרה מ"ב – בדיעבד להקל.
- ד. רמ"א: הניח גוי: אף במזיד נחשב כשכח ושהה.

קדירה על גחלים:

- שו"ע – הטמנה במקצת שמיה הטמנה ולכן אף מצטמק ורע לו אסור (כרנ"ז).
- רמ"א: הטמנה במקצת לא הטמנה וכמשהה. אך יזהר לנתק קודם שבת. אם לא ניתקה ע"י גוי, ואם אין ייטול בנחת שלא לנענע. אם הגחלים סביב אסור לישראל כי בהכרח יבעירם שזה פס"ר.

הפסקת חשמל אם מותר להעביר את הסיר:

- **שעל הפלטה לכירי גז:** פלטה יס"ב – כמעביר כירה לכירה. אינה יס"ב:
 - לשו"ע מותר שלא צריך דעתו להחזיר.
 - לסוברים שצריך תרתי לטיבותא כהנחה לכתחילה ואסור.
 - לרמ"א שסומך על ר"ן בנטל בשבת מותר אך טוב להחמיר.
 - מ"ב – בשעת צורך לסמוך על המקלים בחדא לטיבותא.
- **מכירי גז לפלטה:** יש צד להקל שלא מיחזי כבישול להרבה.

סעיף ג

קדירה מונחת על כירה שאין גו"ק והשכים וראה שהקדירה ולא רוצה שתמשיך: הג' מרדכי: יכול על קדירה ריקנית שהיא סותמת הכירה וכגו"ק. שו"ע – שאר דיני חזרה (לרמ"א מקל כר"ן). מ"ב – ריקנית שלא יהיה מיחזי כבישול וישנה שלא יהיה צירוף כלי.

סעיף ד

תבשיל שנצטמק ורוצה להוסיף מים בשבת מקומקום:

- רשב"א, ר"ן: אפילו הצטנן מותר שאין בא"ב בלח. רמ"א – אך לא הצטנן לגמרי.
- ר' יונה, שו"ע – יש בישול אחר בישול ואסור שלפעמים לא יס"ב בקומקום.
- רש"י – אסור כהטמנה חדשה ממעשה אנשי טבריה.
- לערות מדוד על הפלטה לקדירת חמין. לכאורה ר' יונה יודה שמותר. שו"ת יחו"ד – אסור שעירוי מכ"ר פוסקת רתיחתו.

סעיף ה

מאכל יבש מבושל כ"ת:

- א. **להניח על קדירת חמין לחממו בשבת:** ר"ן, שו"ע – יש הפסק קדירה אז אין דרך בישול ולא מיחזי כמבשל לכן מותר הנחה לכתחילה.
- ב. **לתת בקדירה על כירה גו"ק:** רמ"א – מיחזי כמבשל שדרך בישול.
- ג. **להטמינו תחת הבגדים שנתונים על המיחם:** שו"ע – אסור כהטמנה.
- ד. **להחזיר בשבת בבוקר לתנור שאפו מבעוד יום (רמ"א)**
- כלבו – מותר אף לתוכו שלא הטמינו בשבת ורק אפו מבעו"י.
 - יש מחמירים.
- ה. **אין יס"ב:** לכו"ע מותר.
- ו. **תנור שהטמינו בו מבעו"י:** לכו"ע אסור לתת בו שמיחזי כבישול.

הנחה לכתחילה על כירה בשו"ע: סעיף ג – הקדיח תבשילו יניח קדירה ריקנית. בסעיף ה – מותר לכתחילה פשטידה על קדירה אף לכתחילה!

- א. דגמ"ר: פשטידה אין דרך לבשלו על כירה ולא מיחזי כבישול.
- ב. באה"ל: כשמניח קדירה ריקנית נחשב גו"ק אך קצת מיחזי כבישול, אך

בישול בערב שבת לתוך שבת

סימן רנד – מאכלים המוכנים בער"ש הנגמרים בשבת

סעיפים א-ב

מקור: שבת יח ב:

- א. בשר גדי מותר בין אם טח בטיט התנור ובין אם לא.
- ב. אין צולין בשר בצל וביצה אלא אם יצולו מבעוד יום כמאב"ד. תירוצ: שם זה בבשרא אגומרי.
- ג. משנה – משלשלים פסח לתנור עם חשכה שבני החבורה זריזים. משמע בלי זה אסור. תירוצ: זה בגדי שלם. גדי שלם היינו גם בלי ראשו וכרעיו וכן עוף שלם.

שיטות הראשונים:

- רמב"ם, שו"ע: בשר גדי לא צריך טח טיט כי עורו רך אז אין חשש שיחתה. אבל בשר עז יש חשש ואסור אא"כ טח בטיט. גמ' ב: בשרא אגומרי – שהבשר על הגחלים ממש. גמ' ג: בגדי שלם. מתי מותר?
 - גדי שלא ייחרך.
 - בשאר בשר בתנור טוח וטיט וגם קשה לבשר הרוח. צלי קדר לא קשה לו הרוח אז אסור.
- רא"ש, רמ"א: בגדי שמותר זה כשדלת התנור סגורה ואין חשש שיפתח כי יתקשה. גמ' ב: בשרא אגומרי זה שדלת התנור פתוחה ולא חושש לרוח, לכן חוששים שיחתה.
 - או שקשה הרוח או היכר טוח בטיט. גדי אם מכוסה מותר שקשה לו הרוח. בכל בשר אם טוח בטיט מותר.

נפק"מ בין השיטות:

- א. צלי קדר וטוח בטיט: שאין היזק רוח אך יש היכר בטיט.
- ב. מונח על גחלים וטוח בטיט: לרמב"ם אסור כבישא אגומרי. לרא"ש מותר שהסיח דעתו בטוח הטיט.
- ג. גדי בתנור ודלת פתוחה: לרמב"ם מותר שלא יחתה שלא ייחרך הגדי. לרא"ש אסור שזה בשרא אגומרי ובלי היכר.
- ד. לצלות בשר בצל וביצה על גחלים. לרמב"ם מותר אם כמאב"ד מבעוד יום

כשהקדירה מתחת עם אוכל לא מיחזי כבישול.

ג. מ"א: על קדירה לא מיחזי כבישול וסעיף ג' בדבר לח שגחרים שמא יתן כשהוא קר ויתבשל. סעיף ה' בדבר יבש כפשטידה.

אמירה לגוי:

- רמ"א: כל שאסור לישראל אף מדרבנן אסור לומר לגוי. יש איסור אמירה ויש איסור הנאה.
- באה"ל: כשאין בישול ממש אלא רק מיחזי כבישול שהוא שבות זה יוצא שבות דשבות שמותר במקום מצוה ולסעודת שבת מותר.
- אמר לגוי להניח תבשיל לח צונן על כירה לחממה:
 - תבשיל צונן לח: משום בישול. שיש בא"ב בלח ומיחזי כבישול. ב"י, רמ"א – אסור לאכלו עד בכדי שיעשו במוצ"ש.
 - תבשיל שלא נצטנן: ואמר לגוי לחממו רמ"א מותר בדיעבד באכילה ואף כשהוא חם שראוי לאכילה קודם ולא נחשב נהנה ממלאכת הגוי.
- הגוי הניח מדעתו: א"ר – מותר לאכול צונן שכך הגוי לא עשה בציווי ולא נהנה ממלאכת הגוי – לא קנסוהו.
- העמידו הגוי סמוך לאש ולא על האשף אף תבשיל לח צונן מותר שי"א שלישאל גם מותר להחזיר (מ"ב).
- גוי הניח קדירה צוננת ואח"כ שפחה מבעירה התנור בית החורף: מותר שלחמם מותר שהכל חולים אצל צינה זה כבר פס"ר שמותר באמירה לגוי, וכשהגוי מניח לפני ההבערה לא היה החזרה שלא דלק.
- אך אם ישראל הניח הקדירה על התנור קודם: רמ"א – אסור כדין אחד נותן הקדירה ואחד נותן את האש שראשון פטור אבל אסור.
- לסמוך לתנור בית החורף: משום בישול לרמ"א חם קצת לשו"ע יס"ב. משום הנחה לכתחילה: תנורים שלנו ככירה וסמיכה כגו"ק ונהגו להקל אף הניח על הקרקע. לשו"ע – צריך תנאי חזרה.

שראוי לאכילה ולא יבוא לחתות שלא ייחרך. לשו"ע – דוקא על גחלים ממש אבל אם לא דינו כגדי ומותר. לרמ"א – גם לא מונח על הגחלים צריך מאב"ד שדלת התנור פתוחה.

סעיף ג

עבר והשהה שלא כדין: הגה"א, שו"ע: בשוגג או מזיד – אסור לכולם בכדי שיעשו. קנסו שוגג משום מזיד.

סעיף ד

פירות חיים סביב הקדירה:

- רא"ש, שו"ע: מותר אף כשחיים שבנצלה מאב"ד אין חשש חיתוי. קשה שלשו"ע צריך מצטמק ורע לו (רנ"ג).
 - גר"א – שו"ע כחנניה.
 - שעה"צ – כחכמים והתיר כשהם על האש ממש אבל רחוקים דינם כשהייה.

לא מבושל כ"צ ונתגלה הכיסוי: אפילו בדברים שמותר אסור להחזיר הכיסוי שממהר הבישול.

סעיף ה

חררה על גבי גחלים – לתת בערב שבת פת לתנור:

מקור: שבת יט, ב: משנה – כדי שיקרמו פניה מבעו"י. ר"א – שיקרום התחתון שבה.

שיקרמו פניה:

- רש"י – ר"א מחמיר שפניה קורם מהר יותר.
- תוס': ר"א מיקל ומתיר בקרימה כלשהי לא משנה מאיפה.
- שו"ע – שיקרמו פניה המודבקים בתנור (ר"א).
 - מ"א – שו"ע כתוס' המיקל שבחררה אמר פניה שכנגד האש.
 - גר"א: ב"ץ עבה צריך 2 צדדים ובדקה צד אחד.

פשטידה או פלאדין:

- רמ"א – פניה למטה ולמעלה ויתבשל בתוכה מאב"ד.
- בדעת השו"ע:
 - מ"א – מספיק קרימת פנים למעלה או למטה כתוס' בר"א.

- דגמ"ר – עשוי כ2 חלקים וכל צד צריך קרימת פנים.
- גר"א – עבה אז לא נאפה מהר אז מודה לרמ"א.

שיעור קרימת פנים: רמ"א – כשחותכה ואין חוטים.

אופה ומשהה למוצ"ש:

- רמ"א – מותר.
- מ"א – בתנורים שלנו שאין איסור רדייה מותר אפילו יש 3 סעודות, כאן חוששים שירצה להוציא בשבת ואסור אף אם מיועד למוצ"ש.

נתן פת סמוך לחשכה באיסור קודם שקרמו פניה:

- **במזיד:** רדייה בשבת אסורה אף בשינוי ואף אם אין מה לאכול. במוצ"ש יכול לרדות מיד אך אסור בכדי שיעשו. גוי רדה אסור בכדי שיעשו.
- **בשוגג:** לרדות הפת אין לו מזון 3 סעודות מותר. רדה פת גדולה כדי מזון 3 סעודות לא יוצא עוד ללחם משנה. בתבשיל קונסים אף שוגג שפת חיוני לסעודות.

כשרודה את הפת:

- **הניח באיסור בשוגג ואין לו 3 סעודות:** במרדה אסור אלא בשינוי כסכין. אין יכול לשנות – יוציא במרדה שרדיית הפת אינה שבות גמור אלא עובדין דחול.
- **הניח בהיתר שקרמו פניה:**
 - רמב"ם, שו"ע: רודה כדרכו אף יותר מ3 סעודות.
 - רמב"ן – רק בשינוי.
- **לא לצורך השבת:** ר"ן – אפילו בשינוי אסור שרק לכבוד שבת התירו.

סעיף ו

שבת ד: הדביק פת לתנור התירו לו לרדותה שלא יעבור על בישול מדאו'.

הניח בשבת:

- א. למניח מותר לרדות אף במזיד ובמרדה שלא יעבור על דאו'.
- ב. לאחרים אסור שלא אומרים לאדם שיעשה חטא קל כדי שחברך לא יעשה חטא חמור.

לקראת שבת

סימן רנה – הכנת האש קודם הכנסת שבת

סעיפים א - ג

מקור: שבת יט ב: מאחזים האש במדורת בית המוקד ובגבולין כדי שיצית האור ברובן. גמ': רב - רובם רוב כל אחד ואחד. שמואל - שלא יאמרו הבא עצים ונניח תחת. ר' חייא: שתהא שלהבת עולה מאלה.

סמוך לחשכה רוצה לעשות מדורה:

- א. הרבה עצים: צריך שיידלק באופן שיחזיק בלי תוספות עצים שמא יחתה.
- ב. עץ יחיד: בגמ' מחלוקת. הלכה כרב פפא רוב עביו והיקפו.
- ג. תנור בית החורף: להסיק סמוך לחשכה מ"ב - כמדורה. טוח בטיט - מותר אף כלשהו.
- ד. בפחמים: **מקור:** ר"י - אף פחמים.
 - טור - ר"י לא חולק אלא מוסיף.
 - רמב"ם, שו"ע - ר"י חולק ואין הלכה כמותו.
- ה. של זפת וגפרית: **מקור שבת כא א:** מותר אף כלשהו, וכן כל דבר שניתך או שדליק מאוד כשומן ושעווה.
- ו. מדורת קנים וגרעיני תמרים:
 - רא"ש וטור: מפחרים - צריך רוב. מאוגדים - לא צריך.
 - רמב"ם, שו"ע: אגדן - צריך רוב. מפחרים - לא צריך.

שיעור שתעלה מאלה:

- א. כשהודלקה כשיעור - יכול להתחמם כנגדה. ט"ז - אך לא ליד הענפים שלא יגע בהם. א"ר - לא חוששים.
- ב. לא הודלקה בשיעור - אסור להנות בשבת.

סימן רנו – שש תקיעות שתקעו בערב שבת

שבת לה ב, טור: שש תקיעות תקעו שישמעו כולם וכדי להבדיל העם ממלאכה. ראשונה - נמנעו בשדות לעשות מלאכתם אך הקרובים מחכים לרחוקים. שנייה - סוגרים חנויות אך מותר מים וקדרות על האש. שלישית - סילקו הכל והטמינו והדליקו נרות שבת.

שכח והניח קדירה סמוך לאש בשבת: מותר לסלקה. גם אחר יכול לסלקה.

סעיף ז

רדייה בתנורים שלנו - השהה בהיתר:

- לצורך השבת - ר"ן, שו"ע - מותר.
- שלא לצורך שבת: א"ר - מותר בהפסד. מ"א - אסור.

השהה באיסור בשוגג: באה"ל - לרדות בשבת מותר אף יותר מ3 סעודות שאין איסור רדייה בתנורים שלנו.

הכניסה בשבת את הפת לתנור: לאחרים אסור להוציא שהבצק מוקצה.

סעיפים ח-ט:

שבת יח ב: לא ממלאים קערה עססיות ותורמוסים בתוך התנור עם חשכה. אם עשו - בכדי שיעשו. כן לא ימלא נחתום חבית מים ויניח לתנור עם חשכה ואם הניח אסור בכדי שיעשו שמא יחתה בגחלים.

לתת לכירה עססיות ותורמוסים לתת לכיירה שאינה גו"ק:

- טור - צריכים בישול רב ושמא לא יספיק לכן חוששים שמא יחתה.
- רמב"ם, שו"ע - לא צריכים זמן רב וחוששים שמא ירצה לאכול מיד ויבוא לחתות. לרמ"א רנ"ג אם התבשל מאב"ד מותר.

אם הניח על כירה לא גו"ק: ימתין בכדי שיעשו.

מים שלא הגיעו ליס"ב אם מותר להניחם על כירה לא גו"ק:

- שו"ע - מים כפירות חיים וצריך גו"ק שאנשים רוצים רותחים ולא פושרים.
- רמ"א - אם תבשיל הגיע למאב"ד לא צריך גו"ק גם כאן.

תנור טוח בטיט: רמ"א - מותר שיש היכר. שו"ע - אסור.

לתת בערב שבת כלי עם מים בתנור שלא תפקע הקדירה:

- מ"א: אם המים לא חמים אסור שמא יחתה כדי להשתמש במים לרחיצת כלים.
- א"ר: מותר שלא חוששים לזה. שעה"צ - בשעה"ד כא"ר.

כיום – ש"ץ מכריז: רמ"א – נהגו שמכריז ש"צ להכין לקראת שבת. מ"א – ראוי לחנויות לסגור כשעה קודם שבת.

הטמנה

סימן רנז – הטמנה

סעיפים א – ב – מתי מותר להטמין?

שבת לד א: אין טומנים אפילו בדבר שלא מוסיף הבל גזירה שמא ימצא אותה צוננת וירתיחה.

- רש"י – משום מבשל.
- רשב"א – שמא יחתה ומשום מבעיר. לכן גם תבשיל יבש מבושל כל צרכו אסור.

הטמנה בערב שבת:

- א. בדבר שלא מוסיף הבל – מותר אף בין השמשות שסתם קדירות רותחות אז.
- ב. בדבר המוסיף הבל – אסור שמא יטמין בגחלים (רמץ) ויבוא לחתה בשבת. אפילו מצטמק ורע לו.
- ג. לצורך מוצ"ש בדבר שלא מוסיף הבל:
 - שו"ע – מותר. א"ר, לבוש – מותר כי אין מנהג להחמיר שעיקר הטעם שנראה כרעבתנות.
 - רמ"א (תר"ט) – אסור.
 - מ"א – רק חומרא ולא מדינא.

בדיעבד – טמן בדבר האסור:

- א. **הטמין מבעוד יום בדבר המוסיף הבל במזיד:** השביח – התבשיל אסור. לא השביח – מותר שלא שינה דבר (וק"ו מצטמק ורע לו). **בשוגג:**
 - שו"ע – כמזיד.
 - רמ"א – בדיעבד ובושגג יש להקל שסומך בדיעבד על מ"ד שמטמין בדבר המוסיף הבל כשהייה, ולכן מבושל כ"צ מותר מצטמק ויפה לו או קדירה חייתא.
 - תו"ש – לכן רמ"א מתיר אף בהגיע למאב"ד.
 - מ"א, א"ר – רק במבושל כ"צ שלא רצה להקל יותר מדי שגם הטמנה = שהייה וגם שמותר אם הגיע למאב"ד. בהטמנה למחר סמך על המרדכי כדלהלן.

ב. **הטמין מבעוד יום לצורך מחר בדבר המוסיף הבל:**

- מרדכי: מותר אף במוסיף הבל. כל איסור הטמנה זה לערב.
- רמ"א – לכתחילה לא. בדיעבד ואין רגיל לעשות כן – מותר. רגיל לעשות כן – אסור.

ג. **הטמין בשבת בדבר שלא מוסיף הבל:**

- מ"א – גם לשו"ע מותר שלא השביח שלא מוסיף חום.

ד. **הטמין שבת דבר המוסיף הבל:**

- שעה"צ – משמע שאסור אף אם רק עומד בחמימותו.

כיסוי הקדרה כדי לשומרה מלכלוך או עכברים: מותר שאין כוונתו להטמנה.

סעיף ג – מה מוסיף ומה לא

דברים המוסיפים הבל:

- פסולת זיתים או שומשום.
- זבל מלח סיד וחול יבשים או לחים.
- תבן זגים מוכין ועשבים: רק לחים.
 - רמב"ם, שו"ע – לא משנה אם מחמת עצמן או מחמת דבר אחר.
 - רי"ף – דווקא מחמת עצמן.

דברים שלא מוסיפים הבל (אף אם חמים כשמטמין):

- כסות
- פירות
- נעורת פשתן של חרשים וגזי צמר.
- תבן זגים מוכין ועשבים יבשים.
- אפר (בלי כחלים כמובן).

טומן קדירה בקופה של צמר ומניח על:

- גפת זיתים אסור שחומה רב.
- גפת שומשום – מותר שלא חם מאוד.
- בסלעים: תוס', רמ"א – מותר שלא שכיח ולא גזר.

סעיף ד – הייתה טמונה

קדירה שהיתה טמונה והתגלתה (שבת נא): מותר לכסות מחדש וכן לכתחילה מותר לגלות ולכסות בשבת.

להוסיף או להחליף – מותר אם מבושלת כ"צ. רשב"ג – מותר להחליף.

- תוס', סמ"ג – לא גרסו כיצד, ורשב"ג חולק ולכן להלכה אסור להחליף.
- רי"ף, רמב"ם – מותר שרשב"ג מפרש.

אין הקדירה מבושלת כ"צ:

- שו"ע – אסור שממהר הבישול.
 - מ"א – אסור רק כשעל כירה גו"ק. אבל סתם להעמיד בחומו הראשון מותר.
 - מ"ב ואחרונים: אף בדבר שלא מוסיף הבל אסור שעמידה בחומו ממהר בישולו.

התגלה הקדירה מבעוד יום ורוצה להחזיר ולכסות בשבת:

- רמב"ם, שו"ע, מ"ב – אסור שכהטמנה בתחילה.
- רא"ש – מותר אא"כ גילה בידיים בדעת שלא להחזיר – אסור.

גילה הקדירה בבית"ש: שעה"צ – אסור לכסות בשבת.

סעיף ה – להטמין בשבת

הטמנה בדבר שלא מוסיף הבל בשבת:

א. כשפינה תבשיל לקדירה אחרת: מקור: שבת נא: מותר.

- רש"י – דוקא שפינה לקדירה ב' וכוונתו כדי לקרר מותר להטמין.
- רמב"ם, שו"ע – כל שהעבירו לקדירה ב' מותר להטמנה שהגזירה היא דווקא בתבשיל בכלי ראשון.
- ב. פינה לכלי והחזירו לכלי ראשון: מ"ב – מותר.
- ג. כ"ר שאין יס"ב: מותר.

סעיף ו – להטמין צונן

מבעוד יום בדבר המוסיף הבל:

- שבת לח ב: משנה – מעשה שעשו אנשי טבריה והביאו סילון צונן לאמה של חמין. אמרו להם: אם בשבת כחמין שהוחמו בשבת. שו"ע – בדבר המוסיף הבל אפילו צונן ומבעו"י אסור.

מבעו"י בדבר שלא מוסיף הבל:

- לשמור על קור המים – מותר להטמין.
- להפיג צינתו:
 - רש"י – אסור שכוונתו שיתחמם.

- רמב"ם, שו"ע – אף להפיג צינתו מותר בשבת. מ"ב – אף לאדם חשוב מותר.

סעיף ז – להטמין מבעוד יום בדבר המוסיף הבל

להטמין מבעו"י במוסיף הבל: האם שווה לשהייה?

- רשב"ם: הטמנה = שהייה ולכן כשאין חשש חיתוי מותר בדבר המוסיף הבל. כגון הגיע למאבד או קדירה חייתא או מצטמקה ורע לו מותר.
- ר"ת, שו"ע: בהטמנה מחמירים יותר. לכן אסור מבעוד יום במוסיף הבל אף מבושל כ"צ ומצטמק ורע לו. טעם: שסתם הטמנה לצורך מחר וחיתוי מעט רק שלא יתקרב חוששים שמא יטמין ברמץ ויחתה.
- רמ"א – כר"ת, אך מקומות שנהגו כרשב"ם אין למחות בהם.

מטמין לצורך הלילה (לשו"ע): למרות שאין חשש שיתקרב בזמן מועט אסרו שלא חילקו.

לטמון בשבת בדבר שלא מוסיף הבל: לכו"ע אסור אף מבושל ומצטמק ורע לו.

סעיף ח – מה נחשב הטמנה

קדירה מונחת על גחלים ונוגעת בהם:

- שו"ע – נחשב למרות שלא מכוסה שהטמנה במקצת חשובה הטמנה (רנ"ג א).
- רמ"א – כל שאין נוגע בצדי הכלי נחשב שהייה ולא הטמנה. אם מכוסה בבגדים מלמעלה: מ"א – לרמ"א מותר, א"ר – רמ"א אסור.

אין הבגד נוגע בצדי הקדירה: מותר להטמין בבגד.

- ר' ירוחם: הקדירה בתוך כלי והכלי האחר טמון בבגדים.
- רא"ש – מניח דף רחב על כיסוי הקדירה כך שאין הבגדים נוגעים.

קדירה מכוסה בבגדים על כירה:

א. יש בהם אש:

- רשב"א, שו"ע – אסור, שמוסיף הבל על ידי האש.

גער אם להפשיט? ר"י: שיכול להגיע לחימום יס"ב.

כלי עם מים קרים להניחו בתוך מים חמים:

- הטמנה: מ"ב – אסור אף לא יוכל לבוא ליס"ב שזהו הטמנה. א"ר – בכלי שני מקל.
- יגיע ליס"ב: אף לא טמונה כולה ואינו רוצה אלא להפיג הצינה אסור שיכול לשכוח ולבוא לבשל (שיח יד).

מיחם על מיחם או קדירה:

א. **מיחם על קדירה שעל האש:** י"א מותר. י"א אסור.

ב. **דבר קר שנתבשל כ"צ על מיחם שעל האש:**

- ר' ירוחם, רשב"א, ר"ן – שזה כמניח כנגד המדורה שאין דרך בישול בכך.
- י"א שכמניח כל כירה לכתחילה ואסור אף נתבשל כ"צ.

ג. **אם הוא תבשיל שיש בו רוטב ומצטמק ויפה לו – אסור לכו"ע.**

סימן רנט – דיני הטמנה וטלטול

סעיף א – טלטול מה שהטמין בו

שבת מח א: אביי – מוכין שהטמין בהן לא בטלים ואסור לטלטלם. **שבת מט א:** טומנים בשלחים ומטלטלים, בגיזי צמר ולא מטלטלים. ל"ק של רבא: אם טמן מטלטלים. ל"ב של רבא: אם לא ייחדן לא מטלטל ואם ייחדם מותר. רבינא: המשנה עסקה בשל הפתק, וסתם ככה כמי שייחדן.

ראשונים:

- רא"ש, ב"י, שו"ע – מוכין זה כגיזי צמר כדי שאביי לא יחלוק על רבא.
- רי"ף, רמב"ם: פסק כל"ב דרבא.

טמן במוכין:

- דרך מקרה – אסור לטלטל שהם מוקצה אלא מנער והן נופלות.
- ייחדן להטמנה לעולם או רגיל להטמין בהן – מותר.

טמן בגיזי צמר: שאין עומדים לסחורה – מותר אף אם לא ייחדן. לסחורה – מוקצה.

כיסוי לא מגולה כלל – יכול לתחוב בכוש ולנער הכיסוי.

- רמב"ן – מותר. רק כשמונח על גפת עצמו אסור. אבל יש הפסק אוויר מותר.

ב. שאין בהם אש:

- י"א שמותר ולמרות שעכשיו מוסיפה הבל שדווקא על גפת זיתים אסור שראוי להטמין בזה. אבל כאן:
- תוס' – אין ראוי להטמין בקרקע הכירה.
- ר' ברוך – לא מוסיף הבל מחמת עצמה.

• רא"ש – מחמיר.

• מ"ב – אין לסמוך על המקילים.

להניח הקדירה בתנור שאינו גו"ק וטח פי התנור בטיט:

א. **ואינו מכוסה בבגדים או גחלים:** כמשהה קדירה בתנור. מבושל מעט לרמ"א מותר שיש היכר ואין חשש חיתוי. לרמב"ם ושו"ע אסור.

ב. **מכסה הקדירה בגחלים וטח פי התנור לרמ"א:**

- מ"א – אסור שמטמין בדבר המוסיף הבל וחוששים שיטמין ברמת בתנור שלא טוח בטיט. מ"ב – לכתחילה.
- יש מקילים – שטוח בטיט זה היכר.

סימן רנח – לשים ערב שבת דבר קר על קדירה חמה

מקור: שבת נא ב: מותר להניח מיחם על מיחם וקדירה על קדירה וכו'. לא בשביל שיתחמם העליון אלא שישמור חומו.

בערב שבת: מותר להניח. יכול לטוח פיו בבצק אם יש לו בצק שנילוש מאתמול. אף דבר חי שיתבשל. לא נחשב הטמנה כי אין חום הקדירה מחמת עצמה.

בשבת:

- **על הקדירה ומתחת לבגדים:** אסור משום הטמנה בדבר שלא מוסיף הבל.
- **לא מכוסה בבגדים:** מותר

- אא"כ יכול להגיע ליס"ב זה דבר לח שיש בא"ב. מקור – **שבת נא:** רבה ור' זירא ראו אצל ריש גלותא ששם עבד כוס מים על מיחם וגער בו רבה. תוס' – למה

סעיף ב – הנותנים אבנים ולבנים סביב הקדרה

סתם אבנים סביב הקדירה: רשב"א, שו"ע – צריך לייחד מערב שבת לכך לעולם שאין עליהם שם כלי ולא חשובים אז הם מוקצה אם לא ייחדן.

אבנים מוגדרים ששמים על הכירה תמיד: מיוחדים ומותר לטלטלם.

סעיף ג – טומן בקופה מלאה גיזי צמר

שבת מט א: רב"ע: גופה – מטה על צדה ונוטל ולא מחזיר. חכמים: מחזיר גם. גמ' – בנתקלקלה הגומא לכו"ע אסור. חולקים אם חוששים שמא תתקלקל. רא"ש – הלכה כחכמים.

טעם האיסור בנתקלקלה הגומא:

- רש"י, טור: שמזיז הגיזים.
- רמב"ם: שתצטרך הקדרה לעשות לעצמה מקום כשמחזירה ונמצא כטומן בשבת. לכן אף דברים המותרים לטלטל אסור להחזיר.

טומן בקופה מלאה גיזי צמר:

- לא התקלקלה הגומא – מותר שמותר חזרה בדבר שלא מוסיף הבל (רנ"ד).
- התקלקלה – אסור כנ"ל.

סעיפים ד-ה – טמן בדבר שניטל ושלא ניטל

טמן בדבר הניטל (שבת נא א): יכול ליטול ולהחזיר.

טמן וכיסה בדבר שלא ניטל: אם קצת הקדירה מגולה נוטל ומחזיר ואם לא לא נוטל שאין במה לאחז.

טמן בדבר שלא ניטל ופיה בדבר הניטל: מגלה הכיסוי ומותר ליטול ולהחזיר.

טמן בדבר הניטל וכיסה פיה באינו ניטל: מפנה סביבותיה ואוחז בקדירה ומוציא שלא נעשה בסיס ומנער הקדרה ושלא ניטל נופל.

סעיף ו – יו"ט בערב שבת

במטמין ביו"ט לצורך שבת כשיו"ט בערב שבת:

- ריב"נ – אסור באבנים אף אם ייחדן שנחשב בניין ואסור מדרבנן.
- שיבולי הלקט – מותר משום כבוד שבת. אא"כ אפשר בדרך אחרת.

סעיף ז – סתירת סתימת התנור

תנור שמניחים בו המים החמים וסותמים ושורקים בטיט:

- מרדכי, שו"ע: מותר לסתור הסתימה כדי להוציא המים החמים ולא נחשב סתירת בנין אף מדרבנן שלא נעשה לקיום.
- רמ"א: מחמירים שלא לסתור אם אפשר ע"י גוי או קטן שאולי יש בזה קצת סתירה. אם לא יעשה בשינוי.

חשש שמא יש גחלים לוחשות: מותר לחזור ולסתום ולא חושש שיחנוק גחלים בפנים. **ידוע שיש:** מותר ע"י גוי אך לא ישראל משום פס"ר אא"כ לא סותם לגמרי. א"ר – בשעה"ד לסמוך על תרורה"ד שאין זה פס"ר שלא בטוח יכבו אא"כ יש אש בוערת שאז ודאי חונק.

פתיחת פי התנור כשיש גחלים לוחשות: אסור ע"י ישראל שהרוח מבעיר הגחלים. **אם לא יודע:** מותר שלא מתכוון.

לסתום התנור: אין הקדירות מבושלות כל צרכם: **רמ"א** – אם לא ברור שמבושלות כל צרכם כמו בלילה, אסור שגורם לבישול.

אמירה לגוי אם קיבל שבת מוקדם: אסור לומר לגוי.

הכנסת שבת ונרות שבת

סימן רס – דיני הכנסת שבת

סעיף א – רחיצה והיגיינה לקראת שבת

שבת כה: ר"י הביא מים חמים ורחץ פניו ידיו ורגליו והתעטף בסדין מצויץ כמלאך לכבוד שבת.

רחיצה: שו"ע – מצוה להתרחץ. רמ"א – כל גופו. ואם לא פניו ידיו ורגליו. מצוה לחפוף הראש.

גזית ציפורניים: רמ"א – אך לא כסדרן משום זוגות (קבל"י). האר"י לא הקפיד.

להסתפר: רמ"א – אם צריך מצוה להסתפר.

בערב שבת: הכל לכבוד שבת ולכן עדיף בשישי אך אם לא יכול אפשר בחמישי אלא שפחות ניכר שלכבוד שבת עושה. מ"ב – ציפורניים יומיים לפני לא בטוח שעזר.

זריקת הציפורניים: יש הנוהגים משום סכנה היזק לנשים שיפילו, לעשות במקום אחר או לשרוף, לקבור או לאבד. ואם כן, יטאטא.

סעיף ב – 3 דברים שאומר עם חשכה

שבת לד: אומר עישרתם, עירבתם הדליקו את הנר. לפני בין השמשות. אם מערבים מפסח לפסח לא צריך. צריך בלשון רכב שיתקבל.

סימן רסא – זמן הדלקת נרות

סעיף א

שיעור מיל: רמ"א – 18 דק'. **אחרונים:** י"א 24 דק' וי"א 22.5 דק'.

ביה"ש: רמ"א – כדי הלוך $\frac{3}{4}$ מיל אחרי שקיעת החמה (13.5 דק' זמניות).

שבת לד: ביה"ש - מה אסור?

- להדליק נרות שספק דא'.
 - לעשר ודאי אף מדרבנן שזה כמתקן. מותר מעשר אם אין לו מה לאכול, וכן הפרשת חלה לשבת (ילקו"י).
- איסור דרבנן:
 - להטביל כלים שכמתקן – מותר אם לשבת ואין לו אחר.
 - לערב תחומין.

מה מותר?

- לעשר דמאי.
- לטמון חמים בדבר שלא מוסיף הבל.
- מערבים עירוב חצרות ושיתוף מבואות בברכה.

אמירה לגוי שיעשה ביה"ש:

- להדליק נר לשבת – מותר.
- לצורך מצוה מותר אף לא לשבת.
- כשטרדו ונחפז עליה שאם לא יצטער בשבת.
- בהפס"מ – שמותר שבות ביה"ש בהפס"מ.

ספק בין השמשות – אסור ואין ס"ס כי ספק מחסרון ידיעה אינו ספק, וגם הוא משם אחד (מ"ב).

קיבל שבת מוקדמת בפירוש:

- **והציבור לא קיבל:** מהרי"ו, רמ"א – יכול לומר לגוי להדליק נר אף לא במצוה, או אף ישראל שלא קיבל.
- **כשהציבור כולו קיבל:** אף יחיד שלא רוצה חל עליו קדושת שבת. למצוה מור.

סעיפים ב-ג: תוספת שבת

תוספת שבת (ר"ה ט): נלמד מיוה"כ 'בתשעה לחודש בערב מערב עד ערב תשבתו שבתכם' בכניסתו וביציאתו (אך אין לאו בזמן זה):

- רי"ף, רא"ש, שו"ע – נפסק שמדאו'.
- רמב"ם, טור – לא הביאו דין זה.

זמן תוספת: בכניסתו – יוסיף זמן לפני ביה"ש שודאי חול. מ"ב – לא כלשהו אלא קצת יותר.

קבלת תוספת שבת:

- א. בדיבור –** שאומר בפירוש או בתפילה ע"י ברכו.
- ב. בלב –** רמ"א: לא מועיל. ילקו"י – מועיל.
- ג. הדלקת נרות:** רמ"א – אישה מקבלת ע"י הדלקה.

מתי ביה"ש? מקורות:

- א. שבת לה:** כוכב 1 – יום. 2 – ביה"ש. 3 – לילה. כוכבים בינוניים.
- ב. שבת לד:** שמואל – ביה"ש משתשקע החמה כל עוד יש אדום במזרח. הכסף תחתון ולא עליון – ביה"ש. הכסף העליון והשווה לתחתון – לילה.
- ג. שבת לד:** ביה"ש – $\frac{3}{4}$ מיל.
- ד. פסחים צד:** ר"י – משקיעה עד צאה"כ 4 מיל.
- ה. שבת לה:** כשהשמש בראש דקלים תדליקו נרות. ביום המעונן – להסתכל על תרנגולות עורבים וכדו'.

ראשונים:

- א. שיטת הגאונים, הרבה ראשונים, גר"א:** ביה"ש תיכף אחר שקיעה ל $\frac{3}{4}$ שעה ואז יוצאים 3 כוכבים בינוניים.
- ב. ר"ת, שו"ע:** יש 2 שקיעות. תחילת שקיעה – $\frac{3}{4}$ מיל עדיין יום. ביה"ש – שמתחיל להישקע האור זה שקיעה שנייה. אח"כ יוצאים הכוכבים זה לילה. מ"כ – אם יש כוכבים אף קודם 4 מיל נחשב לילה.
- ג. מ"ב:** כניסת שבת כגאונים ולא להקל יותר מאוחר. בצאת שבת גם לגאונים ככל שמצפין – מתאריך. לכן ימתין 3 ל כוכבים. טוב לחוש לר"ת עד 4 מיל.

רוצה לקבל שבת מוקדמת:

סימן רסג – מי מדליק וטועה ביום המעונן

סעיף א - נרות שבת

שבת כג: רגיל בנר יהיו ת"ח 'כי נר מצוה ותורה אור'. מ"ב – עיקר הדלקת נרות לעונ"ש.

2 נרות: מספיק נר אחד מעיקר הדין. תנחומא – ראוי שכל דברי שבת כפולים כנגד זכור ושמור. מ"ב – עדיף 1 טוב מ-2 גרועים.

- מ"ב – יש נוהגים לקלוע משנים כנגד בדיבור אחד נאמרו. אך לא אם עושה בשעת ההדלקה שנהרסות.

יותר מ-2 נרות: רמ"א – אפשר להוסיף. מ"ב – יש נוהגים 7 לימי השבוע, 10 ל-10 הדיברות. לא צריך על השולחן.

אישה שלא הדליקה:

- שכחה פעם אחת: מהרי"ל, רמ"א – מדליקה 3 כל חייה. אם שכחה כמה פעמים מוסיפה אחד לכל פעם. נאנסה: לא צריך.
- הדליקה 2 במקום 3: פמ"ג – מוסיפה. באה"ל – לא צריכה.
- יש אור בבית: ילקו"י – לא צריכה.

הדלקת הנר:

- בחדרים שאין אוכל שם: מ"ב – צריך להדליק שלא ייכשל.
- להדליק מנר לנר – מותר ואין ביזוי מצוה שכולם למצוה. אך נר חול אסור. מ"ב – אף אם מתכוון לצורך נר שבת להעביר האש בגפרור.

סעיף ב – חיוב להדליק

חיוב להדליק: אנשים ונשים חייבים שיהיה בבתיהם.

עני ואין מה לאכול: שואל על הפתחים שיהיה לו לנר.

סדר עדיפויות במעות מצומצמות:

- א. נר או לחם: לחם קודם.
- ב. נר או שאר מאכלים – נר קודם.
- ג. נר שבת ונר חנוכה – נר שבת.
- ד. נר ויין – נר קודם משום שלום בית ויכול לקדש על הפת. אך נר אחד מספיק ואם יש מספיק הנותר לקידוש.

- א. מפלג המנחה (שעה ורבע לפני הערב מח' אם שקיעה או צאה"כ) – רמ"א הרשות בידו.
- ב. לפני פלג – לא מועיל.

לא בקיא בשיעור:

- א. ידליק כשיש שמש בראש האילנות.
- ב. ביום המעונן – לפי התרגולים ובשדה לפי העורבים.

סעיף ד – קיבל שבת מוקדמת

ראה סעיף א.

סימן רסב – קידוש בשולחן ערוך וכסות נקיה

סעיף א

שבת קיט: אם הכל מוכן כשולחן ערוך וכסות נקיה ומיטה מוצעת המלאך הרע שמלווה גם מברכו.

מערב שבת: יסדר השולחן, יציע המיטות, ויסדר הבית. רמ"א – יהיה ערוך כל השבת לכבוד שבת. מ"ב – נוהגים לשים 2 מפות שכשמנערים העליון, לא מגולה.

סעיף ב

בגדים לשבת: צריך בגדים יפים לשבת אם יכול. מ"ב – טוב לא ללבוש בשבת מה שלבש בחול. וטוב שיהיה לו טלית מיוחדת לשבת.

בדרך לבד או בבית גוי: ח"א – ילבש בגדי שבת שהוא לכבוד שבת ולא עבור הרואים.

מחלוקת: זוה"ק – אסור שיהיה מחלוקת בשבת.

סעיף ג

שבת קיט: ר"ח התעטף לקראת שבת וקרא לצאת לשבת המלכה. ר' ינאי: בואי כלה בואי כלה. שו"ע – כיוצא לקראת מלך וחתן וכלה.

- מ"ב – יש הנוהגים לצאת לעזרה לבואי כלה. מנהגנו לכוון למערב.

מתרחץ בביתו: ילבש בגדי שבת מיד אחר שמתרחץ. **בבית המרחץ:** יקדים שלא יחלל שבת.

סעיף ג – הדלקת הנר

נשים בעיקר מצוות על נר שבת. טעם:

- א. רמב"ם – שמצויות בבית ועסקות בצרכי הבית.
- ב. מדרש – שכבה נרו של עולם (אדם הראשון).

האיש לבדו בבית – הוא מדליק אף אם יש לו בת גדולה.

אישה סומא: מ"א – יכולה לברך שנהנית, אך אם בעלה פיקח הוא ידליק.

סעיף ד – הדלקת נר מוקדם (אחרי פלג)

מקבל שבת מיד: מותר שקיבל שבת מוקדם.

הנר דלוק מבעוד היום גדול:

- א. לא לצורך שבת – יכבה וידליק מחדש לשבת.
- ב. לצורך שבת אחרי פלג – בירך עליו ולא קיבל שבת לא צריך לכבות. לא בירך – יכבה וידליק שאין ברכה לבטלה.

חופה בערב שבת ומתאחרת אחרי שקיעה/ליל טבילתה ולא רוצה להדליק לפני שקיעה שמא צריכה לעשות מלאכה:

- א. י"א שתדליק בלי ברכה ואחרי חשכה תפרוס ידיה ותברך. קשה – שיש הפסק והיא דלוקה ועומדת.
- ב. כשעדיין ביה"ש אחר החופה תאמר לגוי להדליק והיא תברך. קשה שאין שליחות לגוי אז איך תברך?
- ג. אחרונים: במקום צורך יכולה לברך ולהתנות שלא מקבלת שבת.
- ד. **תוך חצי שעה לשקיעה:** ילקו"י – לשו"ע לא מקבלים שבת בהדלקה ולא צריכה תנאי. אם צריכה מוקדם יותר – שמישהו אחר ידליק.

סעיף ה – נר שבת

ברכה על נרות: דלוקה ועומדת י"א שלא צריך לכבות ולא יברך. טור – צריך לכבות ולהדליק כמו כיסוי הדם.

ברכה: להדליק נר של שבת אף ביותר מאחד. במומעים – להדליק נר של יו"ט. יו"ט בשבת 'של שבת ושל יו"ט'. יו"כ – י"א שלא יברך.

ברכה לפני הדלקה או אחרי?

- רמב"ם, שו"ע – קודם הדלקה שקבלה אינה תלויה בהדלקת הנר. אח"כ – בעיה של ספק ברכה לבטלה.
- רמ"א – אחרי ההדלקה כדי שלא תקבל שבת לפני ההדלקה בברכה. מכסה פניה ואז מברכת ואז מסתכלת ונהנית. ביו"ט תברך ואז תדליק. מ"א – גם ביו"ט אותו הדבר (כך נוהגים אשכנזים). כשהאיש מדליק או אישה עם תנאי – מברך קודם.

סעיף ו – בחורים והולכים ללמוד חוץ לביתם

איש לא בביתו: באה"ל – יש חדר מיוחד מדליק ומברך אף שאשתו בבית. אין לו חדר מיוחד – יוצא ע"י הדלקת אשתו בבית. (סעיף ז)

בחורים שלומדים מחוץ לבית: צריכים להדליק נר שבת בחדרם ולברך משום שלום בית גם אם רק ללינה אך צריך נר ארוך שישרוד עד הלילה.

סעיף ז – אורח ללא חדר מיוחד

אין מדליקים בביתו: בעה"ב מדליק בחדר ומשתתף בפרוטה.

מתי לא צריך להשתתף?

- מדליקים עליו בביתו.
- בעה"ב מקנה לו במתנה חלק בנרות.
- אוכל על שולחן בעה"ב נחשב כבני ביתו.

סעיף ח – 2 או 3 בעלי בתים אוכלים יחד

- י"א שכל אחד מברך על נר שלו. רמ"א – נוהגים כך.
- י"א שלא כי כבר יש אור מהראשון. שו"ע – ספק ברכות להקל.

סעיף ט – אם צריך לאכול לאור הנרות

סימן רעג – י"א קידוש במקום נרות וי"א שלא. מהרי"ל – מותר.

- מ"א – רק במצטער לא צריך.
- פמ"ג – טוב שיקדש בבית ויאכל קצת ויגמור בחצר.

מדליקים בבית ואוכלים בחצר: אם הנרות לא ארוכות שימשוך עד הלילה זה ברכה לבטלה שלא נהנה.

אוכל בבית מבעוד יום: לא נחשב ברכה לבטלה שיש לו הנאה כשאוכל ליד הנרות.

סעיף י – קבלת שבת בהדלקת נרות

קבלת שבת לנשים ע"י הדלקה:

עשיית מלאכה:

- רא"ש, שו"ע – בין יחיד ובין ציבור מותרים.
- מרדכי בשם הגאונים: אותם שהדליקו נרות אסורים ושאר בני הבית מותרים שקבלה ע"י הדלקה עדיפה שזה מעשה.
- או"ז, מ"א – ציבור קיבלו אף בטעות וע"י תפילה. מ"ב – אין להקל ובשעה"ד כשו"ע.

הנר הוקצה למצוותו וקיבלו בטעות: או"ז – אסור לגעת בו או להוסיף ואסור לטלטלו אף למי שלא קיבל שבת. מ"א – שקבלת שבת בציבור בטעות שמה קבלה. **לא בטעות והתנה:** פמ"ג – הוקצה למצוותו ואסור להשתמש לחול אף לאחרים שמוקצה לבעלים אסור לכולם.

סעיף טו - טז

בביהכנ"ס קיבלו שבת:

- **יחיד רוצה להתפלל מנחה:** לא יתפלל באותה בייכנ"ס.
- **יחיד ענה ברכו וקיבל שבת:** לא יכול להתפלל מנחה ויתפלל ערבית פעמיים. כה"ח – אם התנה בפירוש – מועיל. ילקו"י – לא מועיל.
- **בא לביכנ"ס סמוך לקבל הציבור:** יכול להתחיל להתפלל מנחה ולא ימתין לענות ברכו. ואם באמצע קיבלו – אין בעיה שהתחיל בהיתר.

סעיף יז

קיבל שבת ואמר לחברו שלא קיבל שבת שיעשה לו מלאכה:

- תוס', ב"י, שו"ע: מותר שיש לו פתרון אחר שהיה יכול לעשות ('דאית ליה בורגנין').
- רמ"א – מותר גם להנות.
- רשב"א: אסור.

במוצ"ש שמאחר להבדיל יכול לומר לחברו: לבוש – אוסר אא"כ בירך והסיח דעתו משבת ואחרונים הסכימו עם שו"ע. אם אמר המבדיל בין קודש לחול לכו"ע מותר.

סימן רסד – הפתילה והשמן

סעיפים א-ב – פסול פתילות

הטעם בפסול פתילות ושמים – שלא מאירים יפה וחוששים שמא יטה ויתחייב משום מבעיר. **שבת כ:** פתילות – האש מסכסכת בהם. שמנים – שלא נמשכים אחר הפתילה.

- בה"ג, רמ"א – מקבלות שבת. ועל פי זה יש נוהגות להשליך הפתילה ולא לכבות. לגברים – אין מנהג לקבל אך טוב להתנות.

האם מועיל תנאי?

- ר"מ – מועיל. רמ"א – אף תנאי בלב מועיל. לשאר בני הבית רק באמירת ברכו.
- ר"פ – רק לבני הבית שהדלקה היא קבלה הכי גדולה.
- תוס', רא"ש, רמב"ן, רשב"א, שו"ע – לא תלוי בהדלקה אלא באמירת ברכו.

הדלקה עושה מצוה?

- **מקום ההדלקה:** במקום שאוכל.
- **להדליק במקום שלא משתמשים בו ואח"כ להניח במקום שמשתמשים:** מרדכי, רמ"א – לא ידליק, אף אם יתנה שלא מקבל שבת עד שיהיו נרות במקומם שהדלקה עושה מצוה ושם אין חיוב. צריך לכבות ולהדליק מחדש.
- **הדליק במקום שמשתמשים – האם יכול להזיז?** לבוש – מחמיר. ילקו"י – מותר. מ"ב – במקום צורך מקל. ח"א – נשים שמדליקות בסוכה ומזיזות לבית זה לא טוב.

סעיף יא – יחיד התפלל ערבית ליל שבת מבעוד יום

יחיד התפלל ערבית של לילי שבת מבעוד יום אחרי פלג: חל עליו קבלת שבת ואסור במלאכה אף אם מתנה, שבתפילה לכו"ע לא מועיל תנאי.

סעיף יב - יג – קהל שקיבלו עליהם שבת רוב הקהל: המיעוט נמשכים אחריהם בעל כרחם.

מיעוט הציבור – אין הרוב נמשכים אחריהם.

יש כמה בתי כנסת בעיר: אין נמשכת אחרי חברתה אף ברוב, אך אם עושה מניין קבוע בביתו נמשך אחר הרוב.

בני עיר שקיבלו שבת: שבה"ל, שו"ע – אדם שבא לעיר וקיבלו שבת כבר, הולך לחדר מניח חפציו ומעותיו ומצניעו.

סעיף יד – קבלת שבת בטעות

ברכות כז: ערבית גורמת לקבלת שבת. אם נובע מטעות כיום המעונן – לא. ציבור לא צריכים לחזור ולהתפלל אך יחיד כן (רא"ש).

לכתחילה לא עושים: שבת כ: פסול פתילות – לא בלכש, חוסן כלך פתילת האידן, פתילת המדבר או ירוקה על המים. **לכתחילה עושים:** מדבר שהאש נתלית בו כפשתה נפוצה, שש, צמר גפן, קנבוס.

- **קנבוס וצמר גפן:** רש"י – לא. רמב"ם, שו"ע – כן.

האם רק נרות שבת? סמ"ג, תרומה: נר על השולחן ובכל הבית מדבר שמדליקים בו.

הדליק בדברים האסורים:

- הגהות מרדכי, רמ"א – אסור להשתמש לאורה.

מתי מותר? כשהוא לצורך שבת וגם –

- יש נר אחד טוב, מותר אף באחרים.
 - מ"א – אף בחדר אחר.
 - א"ר, מ"ב – רק באותו חדר.
- שר מקוצי – דבר שלא צריך אור נר מותר לאור הנר.
 - א"ר – דוקא אם יש בבית נר כשר.
 - שאר אחרונים – אף אם אין.

שבת כא: כרך יחד דבר שמדליקים עם דבר שלא – אין מדליקים. אך חיבר למה שלא מדליקים בשביל התכוון להקפות – מותר. תוספתא, רמ"א – מותר גרגיר מלח וגריס פול לשפר הלהבה.

מה זה להקפות שמותר?

- רש"י – סומך עליו הפתילה להציפה שלא תטבע בשמן.
- רי"ף – לעבות ראש הפתילה להרבות האור.
- רמב"ם, שו"ע – להקשות הפתילה.

סעיף ג – פסול שמנים

שבת כ: לא בזפת, שעווה, שמן קיק, שמן שריפה, אליה, חלב. נחום המדי – מותר בחלב מבושל. חכמים – לא.

פירוש שמן קיק:

- שמן מעוף הנקרא קיק.
- מצמר גפן.
- מעץ קיקיון.

עטרן: שבת כד: ר' ישמעאל – אסור מכבוד השבת שמסריח. חכמים – מותר הכל, בעטרן ונפט. ר"ט – רק שמן זית. **הלכה:**

- רי"ף, רא"ש, רמב"ם: כר' ישמעאל שאמוראים מתרצים שיטתו. בשאר השמנים כחכמים המתירים.
- ר' ירוחם: כחכמים.
- ❖ שו"ע – אבל שמן זית מהודר (כה"ח – זוכה לבנים מאיירים בתורה שנמשלה לשמן זית). אם אין שאר שמנים שאורן טוב ונמשכים. אם אין – שעווה. אם אין חלב. מ"ב – שעווה שלנו טובה ואולי עדיף משמן שלא יכול להטות.

צרי: שבת כה: אסור. טעם?

- א. שריחו נודף ושמא יסתפק ממנו
- ב. כי הוא קופץ החוצה ועשוי לשרוף הבית.

האם מותר בשמנים האסורים לערבב שמן זית שיימשך: שבת כא: לא. שו"ע – רוב שמן פסול – אסור שמא ידליקם לבד. רוב כשרים – בטל ברוב ומותר.

נתן מעט שמן בחלב: שבת כא: חלב מהותך וקרבי דגים שנמוחו – מותר שזה גזירה לגזירה.

מה זה חלב מהותך? רש"י – מבושל. ר"ן – מחוי שלא נקדש. חזרו ונקדשו: אסור.

קרבי דגים: נימוחו – כחלב שלבד אסור אך הוסיף מעט שמן מותר.

סעיף ז – סביב פתילה

שבת כ: כרך זפת או שעווה או חלב:

- א. **סביב הפתילה כשרה להדלקה:** רא"ש, שו"ע – מדליקים.
- ב. **סביב פתילה פסולה:** רא"ש, שו"ע – לא. טור – שמן פסול ופתילה פסול יש מתירים שלא שייך הטעם הנ"ל. ר"ת – אוסר.

ביו"ט – מותר בין פסול שמנים ובין פסול פתילות.

סעיף ח – מדליק צריך שידליק רוב מה שיוצא מהפתילה:

רוב היוצא: שבת כ: מדליק צריך שידליק רוב מה שיוצא כדי שיעלה הלהבה יפה.

סעיף ט

שבת כח: פתילת הבגד שקיפלה ולא הבהבה: ר"ע – מותר. ר"א – אסור. תוס': לא בסמרטוטים ולא פתילה לא מחורכת. **הלכה על הבהוב:**

תחת פחם שבראש הפתילה:

- יש מתירים כניצוצות (סעיף ד).
- יש אוסרים שנחשב ביטול כלי מהיכנו שיש בהם ממש. מ"א – אסור חוץ מהפסד שאי אפשר לנער מיד.

נותן כלי בערב שבת מבעוד יום: מותר אך אסור להשתמש בשמן, שכבר הוקצה, ומיגו דאתקצאי ביה"ש אתקצאי לכולי יומא. גם הכלי אסור בטלטול כבסיס לדבר האסור.

מתי מותר להניח בשבת?

- א. יש בכלי דבר המותר שהרי יכול לטלטל אח"כ.
- ב. מהרי"ל – גרמא ששם הכלי לפני שבת תחת השולחן, ובשבת מזיז השולחן.
- ג. בהפסד כשאפשר לנער מיד.
- ד. ניצוצות.

לגעת בנר דולק כשהוא תלוי:

- שמן – רמ"א: אסור שמא יתנדנד קצת ויטה ויתחייב משום מבעיר (לא מוקצה כי אין מוקצה בנגיעה).
- שעווה: אין חשש הטייה ומותר. מצד מוקצה זה מהצד לצורך דבר המותר.

ניצוצות:

שבת מז: נותנים כלי לקבל ניצוצות כי אין בהם ממש, אך בלי מים שמקרב זמן הכיבוי אף מבעוד יום. בשאר מלאכות מותר מבעוד יום ופה אסור שלא יודעים שזה מלאכה.

בסכנת דליקה: מותר עם מים.

- או"ה – נר שנכפף ויפול על השולחן מותר להעמיד כלי מלא מים.
- פמ"ג – לא. מ"ב – שעה"ד על ידי קטן.

לתת מערב שבת:

- תוס', שו"ע – מותר לתת שלא מתכוון לכבות אלא להגביה השמן.
- סמ"ג, רמ"א: אף מתכוון לכבות מותר שאין המים כרגע נוגעים כלל זה רק גרם כיבוי מערב שבת שמותר.

לתת בערב שבת תחת נר שעווה מים בתוך הקנה שעומד עליו:

- אסור לכו"ע שמתכוון לכיבוי והמים בעין תחת האש.

- תוס', רמב"ם, שו"ע: כר"ע ולא צריך.
- בה"ג כתוספתא: שצריך. רמ"א – מנהג להבהב אבל מדינא לא.
- ר"י – הבהוב גמור להדליק ולכבות לא צריך. הבהוב קל – לחרוך הפתילה צריך (תוספתא).

סמרטוטים מחורכים: תוספתא, שו"ע – אין מדליקים.

ילקו"י: כשאין אפשרות לנר אפשר לברך על נרות חשמל (נורות להט).

סימן רסה – כלים תחת הנר

סעיפים א-ב

שבת כט: לא יקוב אדם שפופרת של ביצה וימלאנה שמן ויתננה על פי הנר שתהא מנטפת, ואף חרס. ר"י מתיר. אם חיברה היוצר מתחילה מותר שזה כלי אחד. וכן לא קערה שמן ויתן ראש הפתילה שתהא שואבת. ר"י מתיר.

לתת כלי מנוקב מלא שמן ע"פ הנר: לא גזירה שמא יסתפק, ואף למי שסובר שזה דרבנן כמשאצל"ג. חברו בסיד או בחרסית – מותר שהוא כלי אחד.

למלא קערה שמן ולשים הפתילה בפנים: אסור שמא יסתפק. מ"ב – אם מחובר מסיד או חרסית מותר.

סעיף ג – מבטל כלי מהיכנו

אסור לשים בשבת כלי תחת הנר לקבל השמן הנוטף כי מבטל כלי מהיכנו. כלומר גורם לו להיות מוקצה מחמת איסור. **למה אסור מבטל כלי מהיכנו?** כי דומה לסותר או כבונה שמחבר בטיט לאדמה כביכול.

שבת מב: אסור לשים כלי תחת הנר א"כ מבעוד יום. אסור להשתמש שאינו מן המוכן.

תחת נר שעווה או חלב שחושש שילדיק:

- הגה"א, מ"א – מותר שאפשר לנער מיד האיסור לעומת שמן שלא ירצה לאבד.
 - ב"י – סוברים כתרומה שלא נעשה בסיס אא"כ מתכנן להשאירם כל השבת, ופה לא מתכנן. לחולקים יהיה בסיס.
 - מ"א – גם לחולקים שכיון שמנער לא נשאר על ביה"ש אז לא הוקצה.

- מ"ב, מ"מ – במקום צורך יש להתיר, שאסרו דווקא כשהמים בכלי אחר.

לתחוב הקנה בחול: מותר שזה גרם כיבוי.

מי שהחשין עליו הדרן

סימן רסו – מי שהחשין לו בדרך

סעיף א

מקור: שבת קנג: מי שהשכיך בדרך נותן כיסו לנכרי, ואם אין על החמור. למה? כי אחרת יחלל שבת. נכרי עדיף מחמור כי שביתת החמור עליו ונכרי לא.

מתי נותן?

- רש"י – רק מבעוד יום.
- רא"ש, שו"ע – אף אחר חשכה.

בזמן הזה: אחרונים: אין רה"ר אז מותר אף כשאין הטעם שיעשה איסור חמור יותר.

המשא כבד ואי אפשר לתת לגוי או על החמור עם סילוק המשא כל פעם שהבהמה הולכת:

יקנה לגוי או יפקיר הבהמה מבעוד יום, שאז לא עובר על שביתת בהמתו. ירד מהעגל וזהר לא לחמר.

מצא מציאה: שבת קנג: רבא – אסור כי לא נחשב הפסד. ל"ב – נשאר בתיקו. **כל זה כשבא לו בשבת, אבל מבעוד יום – נחשב ככיסו שזכה בה כבר.** ר"ן, רמב"ם – כל"ק זה איסור דרבנן אז מקלים.

החמור של גוי:

א. **שכר את החמור מגוי:**

- מ"ב - לא ייתן על החמור אלא לגוי כי שכירות קונה לחומרא.
- פמ"ג – עדיף על החמור כי זה רק חומרא בעלמא אך לא יחמר.

ב. **שכר הגוי שיוליכנו למקום מסוים והגוי הביא החמור:** עדיף על החמור שלכו"ע אין שביתתו עליו.

סעיף ב

מחמר: מנהיג את החמור:

- איסורו מהתורה מ"לא תעשה כל מלאכה אתה ובהמתך".

- אין עובר על זה אלא כשעושה עקירה והנחה על ידו, שדווקא זה נקרא מלאכה של בהמתך.
- אין בהמה שלו – איסור מחמר שייך אף בבהמת אחרים. פמ"ג – יזהר לא להפחיד סוסי עגלה שלא יחמר ויניעם לזה. בהמה שלו – יש גם איסור מחמר וגם איסור שביתת בהמתו.

בחשך עליו הדרן: מניחו כשהיא מהלכת כדי שלא ייחשב כמחמר. י"א: שצריך להזהר לא להנהיגה בקול רם כשהכיס עליה. כשהוא בתחום יכול ללכת לקרוא לגוי. כשמחוץ לתחום אין לו היתר אלא בסכנה.

איך הוא ילך: לא ירכב אלא ילך ברגליו ואם סכנה מליסטים יכול לרכב.

סעיפים ג-ה

שבת קנג: אם לא, - לשוטה, חרש או קטן יש עדיפות לכל אחד ל"ק – לחרש עדיף. ל"ב – לקטן עדיף. רמב"ם, רי"ף, רא"ש, שו"ע – אפשר לנהוג איך שרוצה כי לא הוכרע.

סעיף ו

לתת כשהם מהלכים: רמב"ן, רשב"א שו"ע – נותן להם בהילוך ולוקח מהם בעמידה שלא יעשו איסור דא' שמאכילם איסור בידים.

נתן מבעו"י:

- רמ"א – לא צריך בהילוך, ואם עומד ומפסיק לא צריך למחות כשעושה איסור שאין מצווה על שביתתו, לעומת בהמה שכן וצריך ליטול ממנה כשנעמדת.
- מ"א – מחמיר שצריך.
- מ"ב – בכרמלית מקל.

סעיף ז

שבת קנג: אם לא, יטלטל פחות פחות מד' אמות. רי"ף, רא"ש, רמב"ם – לא רצו לגלות כשיש פתרון אחר. אבל כשאין מגלים.

- מ"ב – יפסיק לרגע בין כל קפיצה. י"א שצריך לשבת.
- אחרונים – עדיף ע"י שנים.
- ט"ז - רק מועיל לטלטול אבל להוצאה מרשות לרשות לא. אלא כשבא לביתו ירוק הכיס כלאחר יד לביתו שלא תהיה הכנסה גמורה והתירו משום הפסד.

סעיף ח

יצא סמוך לחשכה:

- ר' ירוחם, שו"ע: אסור בכל דרך שפושע הוא. יכול לומר לגוי לשמור שם.
- רשב"א, א"ר – מותר.

סעיף ט

שבת קנג: נוטל מה שניטל בשבת משום צער בע"ח. ומה שלא מתיר החבלים ונופל. אם טעון דברים שבירים מניח כריות שלא יישברו. שו"ע – להלכה.

- מ"ב – במשאות גדולים שבירים שלא יצליח להוציא את הכריות מתחתיהם אסור שמבטל כלי מהיכנו אלא פורק בנחת שלא יישברו ואם לא יכול אין פתרון ויפסיד.

סעיף י – תפילין

ביצה טו: בדרך ותפילין בידו ושקעה השמש היה יושב בביהמ"ד עם תפילין וחשך – מניח ידו עליהם עד ביתו. אם נשמר בבית סמוך לחומה עדיף. שו"ע – להלכה.

סעיפים יא-יב

שבת קנג: אם יש לו משא על כתפו רץ הביתה שיש בזה שינוי ולא בנחת, שאז יכול לשכוח ולעצור ויהיה הנחה ועקירה. כשמגיע הביתה זורקה לאחר יד. שו"ע – להלכה. אם נח ליד ביתו פטור כי לא היתה הנחה.

האם מותר גם במקום הפתרונות הקודמים כגוי, חמור וכו'?

- שו"ע – לא.
- מ"ב – בזמננו שיש רק כרמלית מותר.

ריצה לצורך כיס:

- י"א דוקא חבילה אבל כיס לא.
- י"א שגם כיס (שו"ע).
- מ"א – מותר כי אין אלא כרמלית.

שכח כיסו עליו בשבת: רמ"א:

- בביתו – ילך לחדר ויתיר חגורו ליפול ולהצניע שהמוקצה לא בידו. גר"א – אוסר.
- בשוק – אסור להביא לביתו אלא מתיר בשוק ואומר לגוי לשמור. מתיירא לסמוך מותר לצוות שיקחו הביתה ואם ירא שיגנוב ירוץ כנ"ל.

סעיף יג

מצא ארנקי בשבת: שו"ע – אסור ליטול ממוקצה אף שיקדמנו אחר.

לומר לגוי ליטלו:

- מ"א – אסור.
- א"ר – מותר. רעק"א – רק למוקצה אבל להכניס לביתו לא.

אם הגביה המציאה בשבת: יכול ללכת פחות פחות מד' אמות כנ"ל.

תפילות ערב שבת

סימן רסז – תפילה בערב שבת

סעיף א

תחנון במנחה: שו"ע – אין.

- לבוש – רק כשסמוך לשבת.
- פמ"ג, ילקו"י: גם במנחה גדולה.

סעיף ב

פסחים קה: מקדימים הכנסת היום. **שבת קיח:** ר' יוסי: יהא חלקי עם מכניסי שבת בטבריה שבעמק שמכניסים מוקדם שנדמה כערב כשהשמש עוד לא שקעה מישורית. שו"ע – להלכה. יכול להדליק נרות ולקבל שבת בערבית מבעו"י.

- מ"א – גם מי שבדרך כלל לא, מותר כי מצוה להוסיף על השבת.

פלג המנחה: י"א שעה ורבע קודם שקיעה וי"א קודם לילה.

תפילת מנחה של ערב שבת: מי שמתפלל ערבית אחרי פלג ייזהר שמנחה לפני פלג (ר"ת ברכות ב א) שלא יהיה סתירה. י"א – בציבור יש להקל לערבית מוקדם אף אם מנחה אחרי פלג.

- מ"ב – יכול לסמוך על רק כשמתפלל ערבית ביה"ש בשעה"ד אך לא כשודאי יום.

ערבית של שבת:

- רי"ץ גיאת בטור: אסור מוקדם כמנהג.
- רמב"ם, רא"ש, שו"ע – מותר.

לאכול מבעו"י:

- מהר"י אבוהב, שו"ע: מותר לקבל שבת ולאכול מיד. דוקא מצה משתחשך שהוקש לפסח.
- ב"י: אין בעיה אם אכילה לפני ק"ש כי זה לא זמנה. אף תוך חצי שעה לצאה"כ. יש מחמירים.
- י"א, מ"ב – להמשיך באוכל עד הלילה שנלמדים ג' סעודות מ'כי שבת היום לה' וגו' שזה בשבת עצמו.

סעיף ג

התפילה בערב שבת:

- והוא רחום בשבת: ספרדים נהגו ואשכנזים לא. טור – אומרים בגלל מלקות ולכן לא ראוי לשבת.
- ק"ש וברכותיה: אין הבדל חוץ מהשכיבנו שמוסיפים הפורס.
- השכיבנו: חתימה: ירושלמי, גאונים: בשבת אומרים הפורס סוכת שלום. טור – בטוליטולה נהגו לחתום כיום חול ולא נכון.
- ושמרו: נוהדיגים לומר ושמרו – שאם שמרו שבת אין צריכים שמירה והוא מעין גאולה שמידן נגאלים אם שומרים שתי שבתות. פמ"ג – במועדים אומרים פסוקים רלוונטיים.

סימן רסח – הטועה בתפילה השבת

סעיף א

שינויים בעמידה:

- ג' ראשונות: טור – בעמידה אומרים ג' ברכות ראשונות ללא שינוי. ר' עמרם – מוסיף רצה במגן אברהם.
- **שבת קיט**, טור, שו"ע: אומר ויכולו בעמידה שנעשה שותף לקב"ה. טור – הוא מתייחס ל"תכלית מעשה שמים וארץ" ולא על 'וכן כתוב בתורתך'. בדיעבד לא חוזר וק"ו שאומרו בקידוש.
- **וינוחו בה/בו/בם**: מ"ב – בליל שבת בה, בבוקר בו ובמנחה בם. ילקו"י – במנחה בו.

סעיף ב

ברכות כא: אמר של חול בשבת ונזכר גומר הברכה שקיצרו רק מפני כבוד השבת לא להאריך.

- שו"ע – רק בשחרית מנחה וערבית אבל במוסף:
 - י"א, אחרונים – שבמוסף פוסק אפילו באמצע ברכה שלא שייך תפילת שמונה עשרה. וספק ברכה לבטלה.
 - שו"ע – גומר הברכה.
- **ש"ץ טעה בחזרה:** ילקו"י – לא גומר הברכה.

סעיף ג

אמר רק 'אתה' מ'אתה חונן':

- שו"ע, תרוה"ד: התחיל על דעת יום חול משלים הברכה (ב"י – אף בערבית ומנחה שיכול להמשיך כלשון שבת), אבל אם סתם התבלבל וידע ששבת ממשיך בשל שבת אף בשחרית. תרוה"ד, רמ"א – כיון שלא ניכר.
- **אמר 'אתה חונן':** גם אם כשל בלשונו וידע ששבת גומר הברכה.

סעיף ד

- **התפלל של חול בשבת:** רמב"ם, שו"ע – לא יצא. **הזכיר שבת:** אף שלא קבע ברכה לשבת – יצא.
- רא"ש, רמ"א – במוסף אף אמר באחת מהברכות – ונעשה לפניך את קרבנות חובותינו בתמידי יום ובקרבן מוסף – יצא.

ספק אם התפלל חול או שבת:

- א"ר – חוזר שסתם של חול שרגיל.
- ילקו"י – לא חוזר שמסתם התפלל של שבת.

סעיף ה

טעה והתפלל של חול בשבת:

- עקר רגליו: סמ"ק, שו"ע – חוזר לראש.
- לא עקר ולא אמר יהיו לארצון וכו': חוזר רק לשל שבת.
- מזכר קודם מחדש: לא יכלול בעבודה שלכתחילה צריך ברכה לקדושת היום. בדיעבד – יצא.

סעיף ו

טועה בתפילת שבת והחליף זו בזו:

- **סיים הברכה – שו"ע:** אינו חוזר שהעיקר 'רצה במנחותנו' נאמר בכולם.

- **לא סיים** – פוסק ואומר הברכה ששייכת לתפילה זו.

- **החליף של מוסף באחרת או אחרת במוסף** – מזכר אחר שסיים ברכה אמצעית לפני רצה: ח"א – יאמר 'ונעשה לפניך קרבן מוסף'. שו"ע: גמר התפילה – י"א – חזר שלא הזכיר קרבן מוסף. ילקו"י – נחשב כמחליף ויבקש מהש"ץ שיכוון להוציא.

• במקום שחרית אמר מוסף:

- עקר רגליו – חזר שחרית אבל לא יחזור על מוסף.
- מזכר קודם שעקר רגליו: בכל מקום שהוא עומד אפילו באמצע ברכה מהאחרונות פוסק ומתחיל ישמח משה.

סעיף ז

חוזרים לומר ויכולו:

- א. משום יו"ט שחל בשבת שאין אומרים בתפילה ואגב זה תקנו לכל שבתות.
- ב. להוציא מי שלא ידע.

איך אומרים:

- א. מעומד.
- ב. בקול רם.
- ג. בעדה או לפחות בשנים.

משמעות: מעידים לה' במעשה בראשית ולכן זה בעמידה ושנים.

יחיד מתפלל:

- י"א – לא חזר על ויכולו שאין עדות ליחיד.
- י"א – שכן אבל לא בעמידה. טוב שלא יתכוון לעדות אלא כקורא בתורה.

שכח לומר בביהכנ"ס – מטה משה: יאמר בקידוש. המנהג לומר בלי קשר.

סעיפים ח-יא:

מעין שבע – נתקן משום סכנת מזיקין בביכנ"ס בשדה שלפעמים מאחרים ויישארו יחידים בביכנ"ס. שו"ע – גם בזה"ז אומרה שלא זזה תקנה ממקומה.

יחיד אומרה?

- ראבי"ה, שו"ע – לא.

- רמ"א – יכול להחמיר בלי פתיחה וחתימה עד זכר למעשה בראשית. וכן נוהגים בציבור שהיחידים אומרים עד שם.

בבית חתנים ואבלים: אין אומרים שמתפללים בבית ורק בביכנ"ס קבוע אומרים.

- מ"א – איפה שנוהגים אין מוחין. פמ"ג – מוחין שזה ברכה לבטלה.

יו"ט שחל בשבת: אומרים מעין שבע ללא יו"ט בברכה מעין שבע. כי תקנו לשבת ואין להוסיף. באה"ל – אין אומרים כלל.

בשבת אחר יו"ט: ריב"ש – אומרים.

שבת שבעשי"ת: אומרים המלך הקדוש שאין כמוהו. טעה – אם לא סיים חזר ואם סיים לא חזר.

סעיף יב

אסור לדבר ב'ויכולו': טור בשם ספר חסידים, שו"ע.

סעיף יג

לסמוך על ברכת מעין שבע כשטעה או לא התפלל:

- רב עמרם: טעה ולא זכר שבת – מחזירים. רב משה גאון: יחיד שטעה ולא הזכיר אתה קדשת יוצא במעין שבע. ר' נטרונאי – יוצא אף אם לא התפלל. ב"י – טעם הגאונים שתפילת ערבית רשות.
- טור: איך יוצא אם מחזירים אותו אם שכח של שבת. ובמיוחד אם לא התפלל הרי לא קי"ל כרשב"ג שאמר שש"ץ פוטר יחיד.

רוצה לצאת יד"ח כששומע מעין שבע – שו"ע:

- א. לכתחילה – לא יסמוך אלא יתפלל עוד פעם כסדר.
- ב. כבר שמע מש"ץ ברכה מעין שלוש מההתחלה עד הסוף והתכוון לצאת – יצא.
- ג. לא שמע – חזר ולא יאמר ביחיד מעין שבע.

קידוש

סימן רסט – קידוש בביהכנ"ס

שו"ע – נוהגים לקדש בביהכנ"ס. **טעם:** לאורחים שאוכלים ושותים (**פסחים ק**).

- והדלקה ועושים מבעוד יום אז לא צריך אזהרה.
- ב. בשבת: רמ"א – לא אומרים שלא פלוג בין יו"ט ליו"ט.
- ג. באמצע שבוע: אין אומרים ביו"ט במה מדלייקן שמותר להדליק ביו"ט בשמנים ופתילות שאסור בשבת.

שבת חנוכה:

- רא"ש, שו"ע – יש שאין אומרים שנזכר פסול שמנים שמותר בנר חנוכה.
- רמ"א – נוהגים לומר.

שבת חוה"מ: רמ"א – אין אומרים.

יוה"כ שחל בשבת: אין אומרים.

סימן רעא – קידוש על היין

סעיף א

מקור: פסחים קו: 'זכור את יום השבת לקדשו' – זכרהו על היין בכניסתו. טור, רא"ש – תיכף שנכנס צריך לקדש.

יקדים לקדש כמה שאפשר: שו"ע – צריך למהר לקדש. אם מסופק אם קרא ק"ש – יקרא קודם.

אין תאב לאכול: יכול להמתין עד שירעב, שכבר הזכיר בתפילה ויוצא בזה מדאו' לרמב"ם. **משום שלום בית או שיש משרתים או שאר אורחים** – לא יאחר שלא לעכבם כדי שהוא יקיים מצוה מן המובחר.

קידוש על הכוס מדאו' או מדרבנן? רמב"ם: מדאורייתא. מדברי סופרים – שתהא על היין.

- מ"א – לכן ספק אם קידש לא חזר שספק דרבנן לקולא (פמ"ג). קטן שהגיע לחינוך יכול להוציא גדול אם הגדול התפלל כבר.
- מ"ב – חולק כי מצוות צריכות כוונה ומסתמא לא מכוונים בתפילה לצאת.
- **קטן פחות מי"ג שיוצא אישה (שעה"צ):**

- נוב"י – יכול ששניהם דרבנן.
- תו"ש – מחמיר שמי יודע אם התכוונה לצאת בקידוש במה שהתפללה. ילקו"י – אפילו התכוונה י"א שלא יכול שהקטן חיובו מחינוך ומוטל על האב ולא עליו לעומת האישה שחייבת מצד עצמה.

- טור – תמה שאין קידוש אלא במקום סעודה וכיום אין אורחים.
- ר' נטרונאי גאון – מקדשים כי הטעמת יין קידוש רפואה היא. טור – תמה עליו ודחאו שלא תיקנוה משום רפואה. ב"י – להוציא אלו שאין יין טעימת היין לרפואה ואף שיכלו לא לטעום. הטעימה הוא לשים על העיניים. מהר"י אבוהב – הרפואה קוראת מאליה לכולם אף שהמקדש היחיד שטועם.
- ר' יונה – הסמיכות לסעודה זה רק מדרבנן וסמכוה על 'וקראת לשבת עונג' ועיקר הקידוש מהתורה וקידוש ביכנ"ס מוציא אלו שלא יודעים.
- ר"ן, שו"ע – עכשיו למרות שאין אורחים לא בטלה התקנה כמו חזרת הש"ץ. אבל עדיף להנהיג שלא לקדש וכך מנהג א"י.

לטעום מהיין – בזה"ז כשאין אורחים: אין למקדש לטעום אלא מטעים לקטן שאין קידוש אלא במקום סעודה.

- י"א – שייחר לתת לקטן שלא הגיע לחינוך.
- מ"א – אפשר אף שהגיע לחינוך ועדיף שלא יהיה ברכה לבטלה. אחרונים – אם אין בגיל חינוך ישתה רביעית שיהיה סעודה.

לעמוד: רמ"א – נוהגים לעמוד.

סימן רע – לומר במה מדליקין

המנהג: שו"ע – נוהגים לומר במה מדליקין שיש בה דין הדלקה וג' דברים שצריך לומר.

קודם או אחרי ערבית?

- שו"ע – ספרדים – קודם תפילת ערבית שמקדימים להתפלל ערבית וקריאה זו מתאימה לביה"ש כשההלכות רלוונטיות.
- מ"ב – טעם של אלו שאומרים אחרי שאם יאחר אדם להתפלל יהיה לו שהות להתפלל כמו המעין שבע.
- ב"ח – אחרי קידוש בביכנ"ס שהכנסת שבת עדיפה.

יו"ט:

- א. ביום שישי: שו"ע – יש שלא אומרים. כל בו – כי לא יכול לומר עישרתם. ב"י – כי לא טרודים בשום דבר אלא בבישול

קידוש יו"ט:

- מ"ב – מדרבנן.
- לוויית חן – דעת הרבה ראשונים שהוא מדאו'. לכן כשיש רק כוס אחת יקדש עליו ביו"ט שאין מעבירים על המצוות ובשבת יקדש על הפת (ילקו"י).

סעיף ב

נשים בקידוש:

- א. ברכות כ: חייבות בקידוש כי זכור הוקש לשמור.
- ב. יכולות להוציא האנשים (רעג ד). בני ביתה לא שזילא מילתא.
- ג. קטן להוציא אישה – לא שהוא רק מדרבנן. אם לא יודעת תאמר עמו מילה במילה.

אם הוא בן י"ג שנה ולא נבדק אם הביא 2 שערות:

- א. מ"ב - האישה לא התפללה: לא יכול להוציאה שחיובה מדאו' והוא בספק שלא סומכים על חזקה עד שיתמלא זקנו.
- ב. התפללה ערבית: מ"א – כיון שכבר יצאה ידי קידוש דאו' יש לסמוך על נער בין י"ג שיוציאה.

שני אנשים אם רוצים להוציא בני ביתם: א"ר – לא יקדשו יחד שתרי קלי לא משתמע.

סעיף ג

פסחים קה: יש לו פת ואין ידו משגת:

- א. **יין או שאר צרכי הסעודה:** עדיף שיקנה יין לקידוש לילה משיכין צרכי הסעודה שקידוש לילה מדאו' וצרכי סעודה מדברי קבלה של עונ"ש. אף שאפשר לקיים בלי יין כיון שעיקר קידוש מהתורה יין שלו קודם. באה"ל – אם לחם חביבה לו טוב שיקדש עליו ויקנה שאר צרכי סעודה שלב"י מותר ואף לרמ"א שרק חשש לר"ת אך לא שהלכה כמותו.
- ב. **יין של לילה או יין של יום:** יין של לילה עדיף שקידוש הלילה מדאו'.
- ג. **צרכי סעודה של לילה או של קידוש יום:** יין קידוש קודם.
- ד. **צרכי סעודה של לילה או של יום:** גמ' שם: של יום קודם.
- ה. **צרכי סעודה של יום או קידוש של יום:** מ"א – אפשר להסתדר עם פת ובשאר יקנה יין. באה"ל – לכאו' עונ"ש מדברי

קבלה ובפת לא מקיים מצות עונג ואולי כסא דהרסנא ויין.

- ו. **אין לו פת – מה יקנה פת או יין? עדיף** פת ויקדש עליו שחייב פת בלילה וביום.

סדר עדיפויות: פת, יין לקידוש הלילה, יין לקידוש היום, סעודת היום (לבאה"ל לפני קידוש היום כסא דהרסנא), סעודת הלילה.

סעיף ד

חובת קידוש:

- א. ספק חשכה.
- ב. קיבלה עליו שבת בפירוש.

פסחים קה: שבת קובעת עצמה לאסור לטעום עד שיקדש.

לטעום לפני קידוש:

- מדרבנן: אסור לטעום. גר"ז – אף שלשאר מצוות התירו, כאם לא שחששו שיגרר.
- מים: טור, שו"ע – אסור. רמב"ם התיר לפני הבדלה. ב"י – חלקו עליו ואולי רק דיבר על הבדלה ולא קידוש.
- לרחוץ פיו במים – מותר שלא מתכוון להנאת טעימה.

רוצה לקדש קודם התפילה: רוצה לקבל שבת מוקדם רשאי בתנאי שיאכל חצי שעה קודם ק"ש (רלה ב). שתוספת חול על קודש מדאורייתא.

פסחים ק: רב יהודה בשם שמואל: אין הלכה כר' יהודה שמפסיקים לשבתות ומקדש ואח"כ גומר ולא כרבי יוסי שגומר סעודה ומקדש אלא פורס מפה ומקדש.

התחיל לאכול מבעוד יום והגיע ספק חשכה: שו"ע – מפסיק ופורס מפה (מכסה הפת) ומקדש ומסיר המפה שייראה שבאה הסעודה לכבוד שבת. **סדר הקידוש:** אם שתו יין אומר קידוש ללא בפה"ג. המוציא:

- רא"ש, רי"ף, שו"ע – מברך שקידוש הוא הפסק.
 - רמב"ם הקשה על הרי"ף למה לא חייב ברהמ"ז אם מברך שוב? רא"ש: כנמלק.
- רמב"ם, רח"ה – לא מברך שלא הפסק. מ"ב, ילקו"י – ספק ברכות להקל אז לא מברך.

אין לו יין ומקדש על פת: לא מברך המוציא שברכת המוציא היא קודם ברכת הקידוש ולא היה הפסק.

סעיף ה

שנים שותים מבעו"י והגיע חשכה:

- א. **לכתחילה** – אף אם לא אמרו בואו ונקדש חל חובת קידוש ואסור לאכול ולשתות.
- ב. **ממשיכים לשתות ולא מקדשים** – ט"ז: אם רצו לחזור ולשתות לא חוזרים ומברכים אף שאסור מחמת שקודם קידוש ונאסר עד שיקדשו.
- ג. **אמרו בואו ונקדש:** רמב"ם, שו"ע: רצו לחזור ולשתות קודם שיקדשו צריכים לחזור ולברך שזה הפסק.

רוצים לקדש:

- ט"ז, שעה"צ – צריכים לברך בפה"ג.
- מ"א – אין צריך לברך שלא הסיחו דעתם. וכן לא על היין שאחרי.

אחרי ברכת המוציא:

- א. **קודם שאכל נזכר שלא קידש:** רמ"א – יקדש על הפת ויאכל ואינו הפסק.
- ב. **שלא הבדיל:** יאכל קצת ויבדיל. מ"א – לפוסקים שהבדלה מדרבנן לא צריך להפסיק אלא גומר סעודה ומבדיל.

לא קידש ונזכר אחר שטעם מהפת: יקדש על היין אם יש לו ויביא עוד לחם משנה אם יש לו. מ"ב – כשחזר לאכול הפת לא צריך לחזור ולברך.

סעיף ו

פסחים קב: חבורה שהיו מסובים וקידש היום: ר' יוסי: אוכל עד שתחשך. גמרו, כוס ראשון מברך עליו ברהמ"ז, שני – קידוש. למה לא יחד? שאין אומרים שתי קדושות על כוס אחת שלא עושים מצוות חבילות חבילות.

- רי"ף – למרות שהרישא דחווה שאין הלכה כר' יוסי אלא כשמואל, לומדים שכשגמר סעודתו עושה ברהמ"ז ואז קידוש.

קדש היום וגמר כבר סעודתו והוא קודם ברהמ"ז:

- **לא נטל ידיו למים אחרונים ולא אמר הב לן ונברך:** פורס מפה ומקדש ולא מברך בפה"ג.

- **אמר הב לן ונברך:** מקדש קודם אך צריך לברך בפה"ג כי הסיח דעתו.
- **נטל למים אחרונים:**

○ רמב"ם, רי"ף, שו"ע: מברך ברהמ"ז מיד על כוס ראשון, וקידוש על כוס שני. אין אומר שניהם יחד כנ"ל.

האם להזכיר שבת ברהמ"ז?

- רא"ש, שו"ע – כן שהולכים אחר עכשיו כמו תפילת תשלומין. אך לא חזר אם לא הזכיר.
- תוס', רמ"א – י"א שלא מזכיר שהולכים אחר תחילת הסעודה וכן עיקר. מ"א – אם אכל קצת משחשכה מזכיר גם לרמ"א.

האם לטעום מכוס ברהמ"ז לפני קידוש?

- י"א שמברך בפה"ג וטועם תכף ולא נחשב טועם קודש קידוש ששייך לסעודה. אך אין צריך לברך בפה"ג על כוס קידוש.
- י"א – שלא טועם שאסור לטעום לפני קידושאז לא מברך בפה"ג אלא מברך בפה"ג על כוס קידוש.

האם צריך לאכול מעט אחר קידוש כדי שיהיה במקום סעודה?

- י"א – שכיון שאכל קודם נחשב במקום סעודה.
- י"א שלא כי היתה של חול.

○ רא"ש, רמ"א: פורס מפה ומקדש וכיון שהיה הסחת דעת מברך בפה"ג ואחרי מברך המוציא ואוכל כזית שייחשב מקום סעודה ואח"כ מברך ברהמ"ז. רמ"א – בשיטה הראשונה יש ספקות: להזכיר של שבת, לטעום מכוס ברהמ"ז, אם לאכול אחרי קידוש כאמור.

סעיף ז

טעם מקדש: פסחים קז: הלכתא – טעם מקדש. כלומר, אם עבר וטעם ומזכר צריך לקדש. שו"ע – להלכה.

סעיף ח

פסחים קז: מי שלא קידוש בערב שבת מקדש כל היום כולו עד ביה"ש. שו"ע – להלכה. רמ"א – ואומר כל הקידוש של לילה אבל 'ויכולו' לא ביום שבלילה נגמר מלאכת ה'.

בביה"ש: אומר הנוסח ללא יין. ילקו"י – עם יין כדי רביעית שיהיה סעודה. אם לא התפלל – לכו"ע מדאו' ומברך.

סעיף ט

פסחים ק: לא מביאים את השולחן עד שקידש שיהיה ניכר שלכבוד שבת. תוס', רא"ש: לא קשה מ'מצא שולחן ערוך מלאך טוב וכו'' כי זה במקום אחר. תוס' – בימינו טורח ומביא לפני.

לכסות הפת: צריך לכסות מפה על הפת ומפה אחרת פרוסה על גביו.

טעם כיסוי הפת:

- ירושלמי: שלא יראה בושנו שמקדשים לפניו.
- טור – זכר למן שהיה טל מתחתיו ומעליו.
- תוס' – לכבוד שבת. לכן ביום לא צריך.

נפק"מ:

- מקדש על הפת.
 - לכסות במפה שקופה.
 - אחרי קידוש.
 - אם צריך גם מלמטה.
 - מבדיל על שולחנו.
- פמ"ג –** לכל הטעים די שיהיה שמכוסה עד אחרי קידוש. ח"א – לטעם זכר למן טוב שיהיה מכוסה עד אחר המוציא.

כשמקדש על הפת: א"ר – יכסה בקידוש ויניח ידיו על המפה ויברך המוציא וכשיגיע לה' ירים.

סעיף י

מקדש על:

א. כוס מלא יין: ככוס של ברכה ואם לא מלא ואין לו כוס קטן מותר לקדש עליו שיש רביעית.

ב. שלא יהיה פגום. אם אין פתרון מברכים על כוס פגום. י"א שבלילה טוב שיקדש על פת מכוס פגום.

ג. טעון כל מה שטעון כוס ברהמ"ז – כוס שלם ומודח היטב מבפנים ומבחוץ, יאחזנו בימינו ומגביהו מן הקרקע טפח או יותר ולא יסייע בשמאל.

נוסח הקידוש:

א. אומר ויכולו מעומד כעדות על בריאת העולם. אף שאמר בתפילה חוזר בבית. רוקח בשם המדרש – צריך לומר ויכולו 3 פעמים בשבת. **אחרונים:** שכח בקידוש אומר באמצע הסעודה על הכוס.

ב. בפה"ג.

ג. ברכת הקידוש.

'זכרון למעשה בראשית' – פירוש שאנו שובתים ביום ששבת ה'. **'תחילה למקראי קדש'** – פרשת המועדים. **'זכר ליציאת מצרים'** – טור: שבת בתחילת מקראי קדש שהם זכר ליציאת מצרים. רמב"ם: שבת זכר ליציאת מצרים כדברים פרק ה'.

לשבת או לעמוד בקידוש:

- שו"ע – מעומד.
- כל בו, רמ"א – יכול לעמוד בשעת הקידוש אך עדיף שישב כמקום סעודה.
- גר"א – כיון שאחד פוטר חברו צריך קביעות יחד ובישיבה יש קביעות. יושבים ורק כשמתחילים עומדים קצת לכבוד ה' כי מתחילים יום השישי ויכלו השמים ונרמז השם בר"ת.

וכשמתחיל ייתן עיניו:

א. מהרי"ל – בנרות שסגולה לרפואת עיניים מפסיעה גסה.

ב. בכוס.

סעיף יא

יש לו יין בצמצום – ולא יישאר להבדלה:

- שו"ע – ישאיר להבדלה שאפשר לקדש על הפת.
- מ"ב – י"א שקידוש הלילה עדיף מהבדלה.

יש לו שכר להבדלה: שו"ע מודה שלקדש על היין שלכו"ע מבדילים על שכר (רצו). קידוש על שכר הרבה אוסרים.

יש לו להבדלה ועוד יין:

א. כוס אחד גדול רביעית ועוד 2 מלוא

לוגמיו: שו"ע – מקדש בו בלילה ואינו טועם שלא יפגום אלא שופך כמלא לוגמיו לכוס אחר וטועם. מ"א – כוס של חובה צריך טעימה דוקא מכוס שיש בו רביעית אז ישפוך מתחילה מהכוס הראשון לכוס אחר ויזהר שיישאר בכוס רביעית ויטעום מהראשון מלוא לוגמיו וישפוך היין חזרה שיתקן הפגימה.

ב. רביעית ועוד כדי מלוא לוגמיו אחד:

בלילה יקדש וישתה מלוא לוגמיו וביום יקדש על הפת. שקידוש בלילה עדיף.

סעיף יב

פסחים קו: ר' ברונא בשם רב: נטל ידיו לא יקדש. ר' יצחק בשם רב לפעמים קידש על הלחם ולפעמים על הפת בהתאם לחביבות. רי"ף – בחביבות תלוי הדבר.

- ר"ן ברי"ף: ר' ברונא לא יקדש אם נטל שאין נוטלים ידים לפירות. רב – אפשר וכך הכריע הרי"ף.
- ר"ן ברב עמרם גאון: הכריע כר' ברונא שלא נדחה.
- רשב"ם: נטל ידיו לא יקדש שלא יסיח דעתו ויצטרך ליטול שוב. דוחים כי רב עשה כן. לכתחילה מקדש ואז נוטל כבית הלל.
- ר"ת: אין מקדש על הפת כלל. ר' ברונא – נטל ידיו לא יקדש שרב סובר שיש קידוש שלא במקום סעודה וחוששים שמא יפליג ויצא החוצה. ר' יצחק בשם רב – לא שקידש על לחם או פת אלא קידש על יין על דעת לאכול לחם או על דעת היין – שלא במקום סעודה. לר"ת – ב"ה זה בחול ולא בשבת שלא יטול שאולי יסיח דעתו, אבל בשבת לא.
- ר"ה – ר' ברונא: מזלזל בקידוש שקפץ לפת וכאילו טעם וסובר רב שטעם אין מקדש לכן אחר יקדש לו. ר' יצחק בשם רב: יכול לקדש על הפת לא נחשב זלזול. ק"ו לשיטתו שטעם מקדש.

מה קודם? לר"ת, ר"י – לכתחילה יכול ליטול לפני. לרי"ף ורשב"ם: רק אם נטל יקדש אבל לכתחילה קודם יקדש כבית הלל.

נטילת ידים וקידוש:

- שו"ע, אחרונים – אחר שקידש נוטל ידיו ומברך. לא נוטל לפני קידוש שלא יפסיק.

נטל קודם קידוש גילה דעתו שלחם עדיף ולכן לא יקדש אלא על הפת.

- רמ"א: י"א ליטול קודם קידוש וכך מהמנהג (חוץ מליל פסח).

סעיף יג

מלוא לוגמיו: שיסלקנו לצד אחד בפיו ויראה מלוא לוגמיו. הוא רוב רביעית.

צריך לשתות מכוס קידוש:

- א. אדם בינוני: רא"ש, שו"ע – כמלוא לוגמיו. רב עמרם, רב צמח גאון – צריך רביעית כדי לצאת.
- ב. אדם גדול – משערים לפי מלוא לוגמיו שלו. אך לא יותר מרביעית.
- ג. זמן שתיה של מלוא לוגמיו: צריך בלי הפסד בכדי שתיית רביעית. לא יפסיק כא"פ שאז לא יצא.
- ד. לא שתה כשיעור: מ"ב – בכמות או בזמן – לא יצא.

סעיף יד

לא טעם המקדש וטעם אחת המסובים כמלא לוגמיו:

- רא"ש, שו"ע: יצא.
- גאונים – המקדש צריך כדי לצאת. ראוי לחוש לכתחילה (שו"ע).
- כה"ח – לכן ישתה המקדש מעט ואח"כ ישתה אחר מלוא לוגמיו.

אם שתיית שנים מצטרפת:

- שו"ע – לא, שלא נקרית שתיה של הנאה אלא מלוא לוגמיו וצריך שיהנה מכוס ברכה. מצוה מן המובחר שישתו כולם.
- תוס': כיון שבין כולם טעמו יצאו. מ"ב – בדיעבד.

שתה אדם אחר שלא יצא בקידוש: מ"ב – לא יוצאים בטעימתו.

סעיף טו

קידוש וקודם שטעם הפסיק:

- **בדיבור:** חזר ומברך בפה"כ. לא חזר ומקדש שכבר הזכיר קדושת היום על הכוס יצא.
- **בדברים השייכים לסעודה או לקידוש:** בדיעבד לא הפסק.
- **נשפך הכוס:** יביא כוס אחר. אם היה דעתו לשתות עוד יין – לא צריך בפה"ג.

לא היה דעתו לשתות ממנו – יביא כוס אחר ומברך.

- **הסיח דעתו מהקידוש לפני ששתה כגון שיצא מהמקום:** צריך לחזור ולקדש.

קידש והיה סבור שהוא יין:

- **והתברר שהוא מים או חומץ:**
 - לא היה דעתו לשתות עוד יין יקח כוס יין ויברך בפה"ג ויקדש אז לא קידש על הכוס בכלל.
 - אם היה דעתו לשתות עוד יין והיין לא לפניו לא מברך שנית בפה"ג אלא רק מקדש.
 - היה יין מוכן לפניו בכלי על השולחן או ספסל בשעת הקידוש – לא צריך לקדש שנית שכאילו קידש על היין הזה. י"א – שגם אם הפת לפניו נחשב ולא מקדש שוב אלא בוצע. יש חולקים שודאי לא כוונתו על הפת (שעה"צ).

- **והתברר שהוא שכר או חמר מדינה:** אין לו יין לפניו לא צריך כוס יין אחר לקידוש אלא יברך שהכל וישתה.

- **קידש שחרית על שכר ונשפך:**
 - מ"א – לא צריך להביא אחר כי י"א שדי במה שמברך המוציא על הפת.
 - רעק"א – יביא שכר ויברך שהכל.

סעיפים טז - יז

לטעום קודם המקדש:

- **אם הם זקוקים לכוס:** לא יטעמו המסובים לפני.
- **אם לא זקוקים שיש להם יין:** יכולים לפניו. י"א אף אין להם רביעית.
- אין צורך לשפוך מכוס המקדש אליהם אא"כ היו פגומים. למרות ששתיית המסובים לא מעכב מצוה לכתחילה שישתו מכוס לא פגום.

סימן ערב – על איזה יין מקדשים

סעיף א

ב"ב צא: כל שכר לנסכים בדיעבד – כשר לקידוש לכתחילה. למעט ריחו וטעמו או מגולה.

ריחו רע: אף שריחו וטעמו כייין ואף שמברכים בפה"ג אין לקדש.

יין מגולה: אף סיננו במסננת ואפילו היום שאין מצויים נחשים ולא מקפידים על גלוי אסור משום 'הקריבהו נא לפחתך'. **עמד שעה מועטת מגולה:** לכתחילה לא בשעה"ד ובדיעבד מותר.

ריח יין וטעם חומץ: רמ"א – אין מקדשים שאחר טעם הולכים. אחרונים – ברור שהרי אין מברכים בפה"ג.

עבר וקידש: ילקו"י – צריך לחזור ולקדש. אך כל שלא מבעבע ספק ברכות להקל.

אין לו יין אחר:

- **לקדש עליו:** אין מקדשים ואף בדיעבד לרמב"ן לא יצא.
- **להבדיל:** רעק"א – יסתפק בזה. מ"ב – אסור משום הקריבהו נא לפחתך.

סעיף ב

ב"ב צז: סוחט אדם אשכול ענבים ומקדש (יין מגתו). שו"ע – להלכה.

- מצוה מן המובחר ביין שעבר עליו 40 יום.

סעיף ג

יין בפי החבית:

- יש קמחים: שו"ע – מקדשים. תוס', רמ"א – לא.
- יש קרום לבן: אין מקדשים. א"ר – אם מסיר מותר.

יין בשולי החבית: מקדשים אף אם יש בו שמרים.

יין שחור: מקדשים אף שגרוע.

יין מתוק: בין נתבשלו בחמה יותר מדי ובין מחמת הפירות – פסול לנסכים אך כשר לקידוש.

יין שריחו חומץ וטעמו יין: מקדשים אף לכתחילה

❖ מצוה מן המובחר ביין טוב.

סעיף ד

ב"ב צז: יין לבן מותר? מענה: 'אל תרא יין כי יתאדם'.

- רמב"ן: אין קרוי יין אלא אדום ויין לבן פסול.
- רמב"ם: כל יין נחשב אף אם לא אדום.

- רי"ף, רא"ש, רמב"ם: לא הביאו בעיא זו ומשמע שסוברים שזה רק בנסכים ולא בקידוש.

ירושלמי: ר' ירמיה: מצוה לצאת ביין אדום שנאמר: אל תרא יין כי יתאדם.

- ב"י – מלשון מצוה משמע שיוצא גם בלבן.
- ר"ן – הירושלמי לעיכובא.

יין לבן:

- שו"ע, מנהג העולם – מצוה לכתחילה לחזר אחר יין אדום. אך מקדשים על יין לבן.
- רמב"ן – פסול. א"ר – יין לבן יותר מדי פסול אלא בשעה"ד.

הבדלה: אם הוא חמר מדינה מבדילים לכו"ע שלא גרע משכר.

קידוש בשחרית: לסוברים שבשחרית אפשר להקל בכל משקה מותר ביין לבן.

סעיף ה

יין חי שלא מזוג כלל: מקדשים עליו אף אם חזק.

למחזג:

- שו"ע – יותר טוב למחזג.
- רמ"א: יינות שלנו יותר טובים בלא מזיגה.
- מחזג יותר מדי: ח"א – והמברכים על היין שאין בו אלא מתיקות זה ברכה לבטלה.

סעיפים ז-ח:

יין צימוקים:

- **יש לחלוחית קצת:** מקדשים עליו. ואף שלנסכים לא מביאים לקידוש כשר.
- **אין יוצא שום לחלוחית אלא בשרייה** – אין מקדשים ואינו בפה"ג.
- **שיעור המים:** לרמ"א: אחד משששה יין במים ודאי בטל.
- **צריך למושכם ממי שרייתם:** לסנן רק אחר שמסנן יש על המים תורת יין.

שמרי יין שנתן עליהם מים: כשראוי לברך בפה"ג מקדשים.

חרצנים:

- הנדרכים בגת: מ"מ – דינם כשמרים.

- פורצני שלנו שנדרכים ברגלי אדם ויוצא מים והיין נמך מאליו: הכל לפי טעמו וריחו.

סעיף ח

יין מבושל או יין עם דבש:

- רמב"ם: לא מקדשים על יין עם דבש.
- ירושלמי: יוצאים ביין מבושל לד' כוסות.
- רש"י – משתנה לגרעותא ואין ברכתו בפה"ג אלא שהכל.
- תוס', רא"ש, שו"ע – מקדשים שמשתפר.
- רמ"א – מותר לקדש אף אם יש יין אחר שפחות טוב.

ילקו"י – יינות שעברו פיסטור או בישול מקדשים.

סעיף ט

פסחים קז: רבין הבדיל על שכר כחמר מדינה. רב: אין מבדילים כשם שאין מקדשים.

- גאונים, רמב"ם: אין מקדשים על שכר.
- רא"ש, ר"ח, רשב"ם: אין מקדשים או אין מבדילים כשאין השכר חמר מדינה.
- רא"ש, רמ"א – בלילה לא על שכר אלא פת. ביום עדיף שכר שניכר לכבוד שבת.

יש יין בעיר:

- לא יקדש על פת לחוש לר"ת. העולם מקלים שסומכים על הרא"ש שמתיר אם חביב.
- על שכר: מ"ב – נהגו להקל לקדש על חמר מדינה כשהיין ביוקר ביום. ילקו"י לשו"ע – אין להקל.

אין שותה יין משום נדר:

- א. ישמע מאחרים.
- ב. יקדש ואחרים יטעמו. שו"ע – יכול לקדש. מ"א – אסור שהם יברכו לעצמם אלא הם יקדשו.
- ג. אין אחרים – יקדש על הפת.

סעיף י

יין של קידוש: פוטר יין בסעודה.

ברכה אחרונה על היין:

- רב עמרם: אם אין לו כוס ברהמ"ז יברך מעין שלוש לפטור הקידוש אבל אם יש לו נפטר בברהמ"ז שברהמ"ז פוטר כוס ברהמ"ז ואגב זה את כוס הקידוש אך בלי כוס ברהמ"ז – לא.

- רא"ש, טור, שו"ע: ברהמ"ז פוטרו כך או כך.

סימן רעג – קידוש במקום סעודה

פסחים קא: שמואל – אין קידוש אלא במקום סעודה. 'וקראת לשבת עונג' – במקום קריאה שם תהא עונג. שינוי מקום באותו בית כעליה לקרקע מפסיק.

שינוי מקום:

- בבלי: אין תנאי מועיל לקדש בבית זה על דעת לאכול במקום אחר.
- ירושלמי: מועיל.
 - תוס' חילקו שבבלי מבית לבית וירושלמי בשני מקומות בבית אחד (שו"ע – להלכה).
 - ר"ן – מח' תלמודים וקיי"ל כבבלי.

מפינה לפינה:

- רוב הראשונים, שו"ע: לא צריך לחזור ולקדש שנחשב מקום אחד אף בטרקלין גדול.
- ר"ן – נחשב שינוי מקום.

מחדר לחדר:

- א. נמלך: בשעה שקידש לא היה דעתו על החדר השני אף שהוא באותו בית צריך לחזור ולקדש.
- ב. בשעה שמקדש דעתו לאכול בחדר אחר – מותר למרות שלא רואה מקומו.

מבית לסוכה:

- **אין מחיצות:** מרדכי, רמ"א: נחשב כפינה לפינה באותו חדר.
- **יש מחיצות:** כחדר לחדר.
- **סוכה רחוקה מהבית:** כבית לבית.
 - י"א – כל שרואה מקומו אף מהבית לחצר ואף דרך החלון נחשב מקום אחד. מ"ב – אין לסמוך עליהם אלא בשעה"ד.

יצא לחוץ ואח"כ חזר למקומו הראשון:

- שכנה"ג: לא חזר ומקדש.
- יש חולקים. מ"ב – לכתחילה לא. בדיעבד ובמיוחד לצרכיו – אין להחמיר.

סעיף ב

פסחים קא א: רב הונא אחר שקידש נכסה הנר ונכנס לבית הגן וקידש וטעם.

קידש בבית אחד ע"מ לאכול שם:

- לא אכל כזית ונמלך לאגכול במקום אחר – חזר ומקדש.
- אכל כזית – יצא.
- רוצה לסעוד כאן – יכול ולא צריך לקדש שוב כיון שאוכל במקום הקידוש נחשב במקום סעודה ולא חוששים לדעתו.

סעיף ג

קידש ולא סעד – לא יצא ידי קידוש.

לכתחילה סעודה לאלתר: רמ"א – צריך לאכול מיד.

היתה כוונתו:

- לאכול מיד ושהה לא חזר ומקדש.
- לאכול אחר זמן ואכל אחר זמן – אפילו אוכל במקום הקידוש לא יצא (ילקו"י – 72 דק').
- לאכול אחר זמן ונמלך ואכל מיד – יצא.

בליל פסח שמספרים הרבה: אין חשש להפסק שהכל בכלל מצוות היום.

סעיף ד

לקדש לאחרים ואין אוכל עמהם:

- **אם מוציא אותם יד"ח:** לא יודעים לקדש – מקדש להם לגדולים משום ערבות ולקטנים לחינוך.
- **יודעים לקדש:** בה"ג שו"ע – לא יקדש להם. פר"ח, אחרונים – יכול.

מקדש לאחרים בביתם ברכת בפה"ג:

- א. קידוש לילה: שו"ע – יכול לקדש שלהם מקום סעודה. למרות שבפה"ג לא יכול אם לא נהנה עמהם – פה מותר שזה חלק מהקידוש.
- ב. קידוש היום:
 - מרדכי – לא יכולאם לא שותה.
 - רא"ש, רמ"א – מוציא גם ביום שעיקרו נתקן למצוה ולא להנאה (שונה מהפ"ת שחייב להנות שהמצוה היא להנות).

אם המקדש יטעם מכוס הקידוש:

- המקדש לא קידש לעצמו – לא יטעום שלא סועד פה.
- כבר קידש – יכול לשתות מכוס הקידוש.

סעיף ה

פת או מזונות: גאונים, שו"ע: אף דבר מועט.

שתיית רביעית יין:

- גאונים, שו"ע – יין סועד ויוצא. מ"ב – י"א שצריך לשתות רביעית חוץ מהקידוש.
- רעק"א – יש ראשונים שלא.

שכר ושאר משקים: לא יוצא.

פירות אף משבעת המינים:

- שלט"ג – יוצא.
- טור, שו"ע – לא נחשב סעודה.

אורז: לא נחשב.

מילה בשבת – אם יכול המוהל לשתות: רמ"א – מותר אך נהגו לתת לתינוק.

קידוש בבית חתן או מילה: היין בכוס מועיל רק לשותה ולא לאחרים לאכול.

סעיף ו

שומע מבית אחר:

- **קידוש:** יצא אם התכוונו השומע והמשמיע לצאת ולהוציא.
- **ברכות הנהנין:** צריך שיהיו קבועים יחד כדי להוציא.

סעיף ז

פסחים קא: אביי – אולי יכבה הנר ולא תוכלו לקדש ולא תאכלו.

- י"א, פמ"ג – שלא תאכלו לקדש בלא נר.
- רא"ש, שו"ע – לא תאכלו בלא נר. שהנרות לעונג ולא לצער שיגרמו לו שלא יאכל.

בציעת הפת

סימן רעד – בציעת הפת

סעיף א

ברכות לט: ר' אבא: בשבת בוצע שתי ככרות משום לחם משנה. רב אשי בשם רב כהנא: לקח שנים ובצע אחת. ר' זירא: בצע על כולם שירותא. פירוש:

- רש"י, רמב"ם: פרוסה גדולה שהספיק לכל הארוחה.
- רשב"א: בצע על כל הכיכרות שלפניו.

רבינא – נראה כרעבתנות. רב אשי – כשבכל יום לא עושה כך ורק בשבת לא נראה.

לחם משנה על שתי כיכרות שלמות:

- א. זכר למן שכתוב 'לקטו לחם משנה'. רמ"א – בכל סעודה שנים. י"א – משום שכל דברי שבת כפולים.
- ב. נשים חייבות שהיו בנס המן.
- ג. לצאת בברכתו: כשבוצע יאמר שיכוונו לצאת כדי שכולם יצאו בלחם משנה.

ביו"ט:

- רי"ף, ריטב"א, רא"ש, שו"ע – חייב שנים.
- ערוה"ש – דן אם צריך בכלל פת.

איזה בוצע?

- שו"ע – אוחז שניהם ובוצע התחתונה. ב"ח הקשה – הרי אין מעבירין על המצוות? ט"ז – הניח התחתונה קרוב אליו.
- רמ"א – דוקא בליל שבת. אך ביום שבת בוצע על העליונה (קבלה).
- אר"י – תמיד עליונה.

אם לבצוע את שני הלחמים?

- שו"ע, מ"ב בשם המנהג – תחתונה משמע רק אחת שרק נאמר בלקיטה לחם משנה.
- רש"ל, של"ה – נהגו לחתוך שניהם (כר' זירא לרשב"א).

פת שלימה:

- לא יחתוך בכיכר עד אחר הברכה כדי שיהיו הכיכרות שלמות. המדקדקים עושים רושם קטן בסכין (רמ"א).
- פת שנשרף קצת: י"א שיוצאים בו לענין לחם משנה.
- אין לו פת שלמה: שע"ת – לא מעכב.
- אין לו בשבת פת ישראל אלא פת גוי: מותר לאכול.

סעיף ב

גודל הפרוסה: מצוה לבצוע על פרוסה גדולה שתספיק לכל הסעודה ולא נחשב רעבתן שזה לא רגיל לחול.

סעיף ג

ברכות מז: רב יהודה – אין המסובים יכולים לטעום עד שיטעום הבוצע. שו"ע – להלכה. יש שתי כיכרות לפני כל אחד – יכולים.

סעיף ד

סעודת הערב והבוקר על הפת: אסור לעשותם בלי פת. שהם עיקר כבוד שבת. יש מקילים בסד"ש. שיעור הפת כביצה בכא"פ.

אנוס: שאין יכול לאכול בערב: ידחה הסעודה עד מחר ויאכל שלוש סעודות ביום ובלבד שיקדש בלילה ויאכל קצת.

איסורי נרות בשבת

סימן רעה – דברים האסורים לעשות לאור הנר בשבת

סעיף א

שבת יא: לא מפלה כליו (בגדיו) ולא קורא לאור הנר שמא יטה. שו"ע – הלכה אף אם לא מוציא בפיו וכן במקום חשוך ביום. אפילו גבוה עשר קומות אסור שלא פלוג. **נר בעששית או קבוע בחור בקיר:** ר"פ, שו"ע – אסור שלא פלוג.

עששית סגורה במפתח:

- מהר"ש, מהר"ם, מ"א: מותר. א"ר – רק אם מסר לחברו המפתח שדומה כ'תן דעתך עלי'.
- ב"ח – אסור.

נר שעווה או חלב: אין חשש שמא יטה רק דבר שדרכו להטות בחול שידלק יפה. שמא ימחט (יחתוך ראש הפתילה): הגה"א – הסתפק. ב"י, שו"ע – אסור. ב"ח, ט"ז – מותר שאין משמעות להטיה ורק חשש שמא יכבה זה משאצל"ג ולא דאו'. מ"א – שלא לצורך יש להחמיר.

נרות טובים – סטארין:

- אין חשש שמא יטה שאין דרך בחול להטות.
- שמא ימחט – אין בו שאורו צלול מאוד.

סעיף ב

שבת יא: לא יקרא לאור הנר: שנים יכולים לקרות כשקוראים בעניין אחד, אבל כשכל אחד בעניין אחר אסור. שו"ע – להלכה. **לדבר רשות:**

- מ"א – אסור.

- ט"ז – מותר.

בשני ספרים:

- סמ"ק, שו"ע: בעניין אחד מותר.
- סמ"ג, מרדכי, רמ"א – אוסרים שזה שני ספרים וחוששים להטיה.

לקרוא פיוטים בליל יו"ט שחל בשבת לאור הנר:

- הדין כ2 ספרים בעניין אחד. לכן לא קורים בביכנ"ס בליל יו"ט שחל בשבת.
- נר שעווה: מ"ב – אף למקלים כשמצויים רבים יש להחמיר שלא פלוג שלפעמים יש כמה נרות שמן.
- אם רגיל בהם או שאומר לחבר 'תן דעתך עלי' – מותר.

לחזן ביכנ"ס – פיוטים לאור הנר:

- רמ"א – אסור.
- יש מתירים – שכתיונות שאימת רבן עליהם, כך כאן אימת הציבור עליו.

להוציא כינים מהבגד:

שנים יחד: נחשב כשנים בעניין אחד לדבר רשות (מח' מ"א וט"ז) אא"כ אחד שומר על חברו כנ"ל.

סעיף ג

האומר תן דעתך עלי:

- תרומה – לא מועיל אא"כ קורא עמו.
- ר"י, שו"ע – מועיל.

אשתו:

- תרומה: תלוי אם קוראת עמו כנ"ל.
- י"א – שלא מועיל שדעתו קרובה.
- שבה"ל, ב"י, שו"ע – מותר.

בסתם: שו"ע – לא מועיל וחוששים שלא ישגיחו.

סעיף ד

שבת יב: אדם חשוב – מותר. שאין דרכו להטות בחול מותר.

בסתם: חוששים שמא יטה שיש אנשים חשובים שמטים כר' ישמעאל בן אלישע.

בזה"ז: פמ"ג – אין להתיר לאף אחד שמתוך עיון שוכחים ומטים ומוחטים. מ"מ – בהצטרף נר שעווה אין להחמיר.

סעיף ה

שבת יב: רב הונא – במדורה אפילו עשרה בני אדם אסור. שו"ע – אסור אפילו עשרה כי יושבים רחוקים ולהביא האש קרובים ולא מכיר כשבא להבעיר ולחתות. אך מועיל שומר.

להתחמם: ט"ז – מותר להתחמם אך לא ממש סמוך לאש. י"א שלא חששו.

סעיף ו

שבת יא: החזון רואה מהיכן התינוקות קורין אבל הוא ל איקרא. גמ' – מסדר פרשיותיו. התינוקות: ל"ק – שקראו ראשי פרשיות, ל"ב – אימת רבן עליהם. שו"ע – כל"ב. אין רבן יושב עליהם?

- י"א – לא מועיל ואסור.
- רשב"א, שו"ע – מותר שיראים שיבוא.

לגבי הרב ראו סעיף י.

סעיף ז

שו"ע – מותר לקרוא במה מדליקים שעוסק באיסור הדלקה.

סעיף ח

תפילה ביו"כ לאור הנר: שו"ע – נוהגים לקרוא לאור הנר למרות שאין התפילה שגורה שאימת יוה"כ עליו. אם חל בשבת מותר להתפלל לאור הנר. וכן ראש השנה.

לימוד לאור הנר: ילקו"י – ללמוד אסור.

סעיף ט

ליל פסח שחל להיות בשבת ויש לו נרות לקרוא ההגדה לאור הנרות:

- **שגור קצת:** מותר לקרוא שזה כעין ראשי פרקים.
- **לא שגור כלל:** אם יש אדם אחר ימנהו כשומר. אם אין – פמ"ג אפשר להקל שלא לבטל מצות הגדה.

ליל שבת או משכים בשבת לבכנ"ס: ט"ז – מותר להתפלל לאור הנר הדולק ששגורים בפיו יותר מהגדה. ללמוד אסור.

סעיף י

ראשי פרשיות: שבת יא, שו"ע – הרב יכול לראות לאור הנר איפה קוראים התינוקות ולסדר הפרשיות. לא דווקא ראשי פרשיות אלא אם שגור מותר לעיין מדי פעם שיש היכר. ראו סעיף ו.

סעיף יא

שבת יב: שמואל: אף להבחין בין בגדו לבגד אשתו אסור. שו"ע – להלכה. רבא: אם זה ניכר בקלות מותר. (שמש מותר לעיין בכלים משום נקיות וסכנה, אך רק כשאין צריך עיון רב כשמש קבוע). רמב"ם, מ"ב – אסור כשצריך עיון רב שדומים זה לזה.

- באה"ל – לפמני נר שעוה וחלב יש להקל (בצירוף הרמב"ם שאם לא צריך עיון רב מותר, וגם אין חשש הטיה).

סעיף יב

שבת יב: ברייתא א- בודק. ברייתא שניה – לא בודק. תירוצו א: מותר בשמש קבוע. תירוצו ב:

- גרסת רש"י – שניהם בקבוע בשמן אסור ובנפט מותר. רב הונא: שמש לא קבוע בשמן – הלכה ואין מורין כן.
- גרסת רי"ף, רמ"א – שניהם בלא קבוע זה בשמן זה בנפט. שבנפט מותר שאורו רב ושמא יסתפק לא חוששים שמאוס ובשמן לא. וקבוע בשמן רב הונא: הלכה ואין מורין כן.
- רמב"ם גרסה אחרת: לא כרי"ף ולא כרש"י אלא הרכבה ביניהם שתירוצו ב כרש"י והספק שהלכה ואין מורין כן כרי"ף (ב"י, מ"מ): רמב"ם, שו"ע – שזה זה בקבוע זה בשמן זה בנפט שבנפט מותר. והספק בקבוע ושמן – רב הונא: הלכה מותר ואין מורין כן. פסקו כרב הונא ולא אסור מדינא.

למה חששו יותר בשמש לא קבוע:

- רא"ש – שמש לא קבוע מדקדק יותר.
- רמב"ם – שמש לא קבוע צריך עיון רב שלא בקי.

אבחנה בין שמן לנפט:

- רש"י – נפט מסריח ולא חוששים.
- רי"ף, ב"י: מאוס ומאיר הרבה.
- רמב"ם: בשמן אסור שמא יסתפק ובנפט אורו רב.

ערום לפני נרות:

- רמ"א – נהגו לכסות קטנים שלא יהיו ערומים לפני נרות מפני ביזוי מצוה.
- מ"ב – ק"ו גדולים שאסור משום סכנה שיהיה נכפה (פסחים קיב).

לראות מה השעה: ילקו"י: כבה החשמל מותר לראות השעה לאור הנר שרגיל בשעון ולא צריך עיון רב.

לבדוק מה יש בכוס – מים או יין או שאין פרעושים: ילקו"י – מותר. י"א כי לשעה ואין עיון רב. וי"א שמפני נקיות וסכנה.

מקרים שמותר:

- עששית ונעל במפתח מח'. מהר"ש, מהר"ם מ"א וא"ר כשנתן לחבר.
- נר שעווה מח' שאין שמא יטה. שו"ע אוסר ורמ"א מקל.
- סטארין – נר טוב מותר.
- גידם או ידיו קשורות – באה"ל.
- 2 בספר אחד.
- תן דעתך עלי.
- אדם חשוב (כיום לא).
- תינוקות.
- להתחמם כנגד המדורה (ט"ז לא קרוב מדי).
- במה מדליקין.
- יו"כ לתפילה.
- שגור קצת כהגדה, ראשי פרקים, תפילה.
- א"צ עיון רב כבגדים שונים מאוד.
- הגדה או ברהמ"ז שאף שלא שגור לא יבטל המצוה.
- מנורת חשמל – שמא יכבה גזירה חדשה. שזה גזירה לגזירה (ילקו"י) זה לא שמא יכבה. גם אם אפשרות להגביה את כמות התאורה אין לגזור.

סימן רעו – נר שהדליק גוי בשבת

סעיף א

שבת קכב: נכרי שהדליק את הנר משתמש לאור ישראל. בשביל ישראל אסור.

לצורך ישראל:

- **מלאכה מדאורייתא:** שו"ע – אסור לכול והאיסור מדרבנן שמא יאמר לכתחילה. סמ"ג, תרומה, רמ"א – אין חילוק אם קצב לו שכר או לא מערב שבת. שנהנה ממלאכה עצמה בשבת.
- **מלאכה מדרבנן:**
 - שו"ע – אסור למי שנעשה בשבילו ומותר לאחר. מ"ב – לכן הכניס לתחום מותר לאחרים (שכה ח).

- ר"ן – אפשר שלא מקלים אלא באיסור תחומין שלא שווה לכל.
- **תחומין גוי הביא מחוץ לתחום:** שו"ע – אף מחוץ לי"ב מיל נחשב כדרבנן שמותר לאחרים שאין איסור מפורש בתורה.

שבת קכב: הדליק הגוי את הנר:

- **לצורך הגוי:** מותר לישראל להשתמש אף אם מכירו שלא חוששים שירבה בשבילו שנה לאחד נר למאה. גוי מילא מים להשקות בהמתו משקה ישראל אחריו אך אם מכירו לא שיכול להרבות בשבילו.
 - טור – במדורה שיש בה כדי להספיק לחמם כמה בני אדם ולא ליותר יש חשש שמא ירבה.
 - סמ"ג, תרומה, מרדכי, שו"ע – התירו כנגד האש לצרכו או לחולה שאיבן בו סכנה ולא חילקו. ב"י – נראה שסוברים שאין כאן ריבוי שאפשר שהרבה יתחממו מאש קטנה באותה מידה שהרבה יכולים להשתמש בנר אחד.
- **היסק התנור:** שו"ע – מותר לכו"ע שחימום הבית לאחד כמאה.
- **ספק אם לצורך הגוי או לצורך הישראל:** באה"ל – יש להחמיר אא"כ מצטרף עוד ספק.
 - גוי שגמר לתפור בגד בשבת בקבלנות ושלחו לישראל (רנב ד): רמ"א – אסור לכל ישראל. שו"ע – מותר ולא דומה להדלקה שעשה לטובת עצמו לגמור המלאכה ולא אכפת לו אם הישראל נהנה בו, אך אם ביקש שיסיים בשבת אסור.
- **הדליק לאש בבית ישראל:**
 - **ישראל ציווהו:** צריך לצאת שלא יהנה מהאור.
 - **הדליק על דעת עצמו בשביל ישראל:** ירושלמי: אין מטריחים לצאץ. רמ"א – להלכה. ערוה"ש – נחשב כהנאה הבאה לו לאדם בע"כ שלא כיוון לה ונחשב לא אפשר. אך אסור להשתמש לדבר שלא יכל בלעדי. **ויש חובת מחאה** להבא שלא ימשיך.

- **אם רואהו צריך למחות:** ישראל שרואה גוי מדליק בשביל ישראל צריך למחות. אף אם דעת ישראל לצאת. אם עושה בכל מקרה צריך לגרשו. אפילו בבית הגוי צריך למחות. הגה' מרדכי, ר' שמחה: נחשב על דעת ישראל אם לא מחה. אם מחה ועשה בכל מקרה – נחשב על דעת הגוי ומותר להנות.

סעיף ב

שבת קכב: נר הדלוק בסעודה אם רוב גויים מותר אף אם אח"כ התרבו ישראל, רוב ישראל או חצי על חצי – אסור שמסתמא נעשה לשניהם. שו"ע – הלכה.

יש הוכחה בשביל מי דלק:

- רא"ש: כשהגוי הדליק לעצמו שמשמש מיד לאורה – מותר.
- כשיש ביניהם ישראל חשוב אף רוב גויים אומרים שעבורו הדליק.
- אם הגוי אמר בפירוש שעבור ישראל אף ברוב גויים אסור.

אמירה לגוי לצורך מצוה:

• סעודת שבת:

- חושך ואין לו שום נר לאכול:
 - עיטור – מותר שלדעתו מותר אף במלאכה דא' למצוה.
 - ב"ח, רמ"א – אסור כשאין צורך גדול (סימן שז). מוטב שיהיו שוגגים ולא מזידין שעושים זאת בחתונה או מילה.
- אינו צורך מצוה: גמר סעודתו אף שעדיין לא ברך ברהמ"ז או שנמצא בסעודה ויש נר אחד: אסור שזה שבות שלא במקום מצוה.

- **לבנות ביכנ"ס בשבת:** מ"א – אף לעיטור אסור שיכול לבנות בחול.
- **שלא יכשלו רבים – לתקן עירוב:** ח"א – מותר וסומכים על העיטור לזה.
- **שבות דשבות במקום מצוה – מותר.**
 - **אומר לגוי שיאמר לגוי – האם נחשב שבות דשבות?** י"א שנחשב וי"א שלא. מ"ב – בהפסד מקלים. (סימן שז).
- **בדרך רמז:** מותר (סימן שז).

סעיף ג

הגה"מ, שו"ע – אומר לעבוד או לשפחתו לילך עמו והדליקו נר. למרות שגם הם צריכים אין זה לצורך גוי שעיקר ההלכה לישראל.

שילכו בעצמם בשליחות: לא נחשב בשביל ישראל שאין גופו נהנה. **נר שהדליקה שפחה כדי להדיח כלי אכילה:** ט"ז – לא נחשב צורך ישראל מאותה סיבה.

אומר לגוי ליטול נר דלוק: רמ"א – מותר לכתחילה שאינו אלא טלטול. אין חילוק אם שעוה, חלב או שמן.

סעיף ד

יש נר בבית ישראל ובא גוי והדליק נר אחר:

- **בעוד נר ראשון דולק:** מותר להשתמש בשני אם יכל לקרוא במקום ההוא ורק שיפר.
- **לאחר שכבה הראשון:** אסור.
- **הוסיף שמן:** אסור אחרי שהיה נגמר אילולא הוסיף.

מחאה: רמ"א – מותר למחות (הו"א שלא לדבר בהדלקה כלל). כשהנר של היהודי – חובה למחות. אם מחה ובכל זאת הדליק – לצורך עצמו ומותר להשתמש כל עוד לא מערים במחאה.

סעיף ה

בארצות קרות: שו"ע – מותר לומר במפורש לגוי לעשות מדורה ולהסיק תנור, שהעיקר בשביל הקטנים אבל לשניהם אסור. יש נוהגים אחרת אך שו"ע דוחה אותם אך אין למחות שמוטב יהיו שוגגים.

הקור גדול: מותר אף לגדולים שהכל חולים אצל צינה.

כשאין הקור גדול – קבנות: יזהר מלומר לו לו להסיק אלא יקצוב בקבלנות שיסיק כל ימי החורף כשקר ואז אף אם מסיק כשאין קור גדול מותר שכעושה מדעתו.

סימן רעז – לא לגרום לכיבוי הנר

סעיף א

שבת קכ: תנא נר שאחורי הדלת פותח ונועל כדרכו ואם כבתה כבתה. רב קילל על זה שאף ר"ש שהתיר מודה שאסור כי זה פס"ר. רי"ף, רא"ש, רמב"ם – כרב. **מה זה מאחורי הדלת?**

- רש"י, תוס' תרוה"ד מרדכי – עומד סמוך לדלת שמחמת הפתיחה נכבה.
- ר"ח, רמב"ם, סמ"ג – מונח בכותל מאחורי הדלת ובפתיחת הדלת מכבה בנקישה בה.
- ר"י בתוס': הנר קבוע בתוך הדלת. מרדכי – לא נחשב טלטול ולא נחשב בסיס שבטל לבית.

הלכה: שו"ע – מונח סמוך לדלת (רש"י) אסור לפתוח. אין רוח:

- מ"א – אוסר שיכול לבוא.
- יש מקלים. מ"ב – בשעה"ד כשפותח לאט לאט.

חדר גדול והנרות רחוקים: מותר (ילקו"י).

קבוע בכותל מאחורי הדלת (ר"ח): כדרכו אסור ובנחת מותר.

לנעול הדלת: שו"ע – אסור לפתוח ולנעול כדרכו. אחרונים – לנעול מותר שלא מכבה. פמ"ג – לשו"ע כשנועל בכוח ומתנדנד הכותל או משום מבעיר.

נר קבוע בדלת עצמו (ר"י): **נר שמן:**

- א. אסור משום מבעיר או מכבה פס"ר.
- ב. **פותח ונועל בנחת:** מותר.
- ג. **נר שעווה:** רמ"א – מותר לפתוח ולנעול למרות שהוא קבוע בדלת שאין מקרב או מרחיק השמן.

סעיף ב

שבת קכ: רב יהודה: פותח דלת כנגד המדורה. אב"י קילל על זה שאסר ברוח מצויה גזירה משום שאינה מצויה שהיא פס"ר. שו"ע – כאב"י.

לסגור הדלת: מותר לסגור שאין בזה משום מכבה למרות שמונע הרוח מלבוא.

סעיף ג

שבת קכ: נר על טבלא מנער הטבלה והיא נופלת ואם כבתה כתבה.

- תוס' בשעווה אך בשמן זה פס"ר ואסור.
- ערוך – ר"ש מחייב בפס"ר דניחא ליה בלבד.

המשך הגמ': במניח נעשה בסיס ואסור.

הניחו מבעו"י ושכח:

- **נר שעווה וצריך טבלה** – מנער שאינו פס"ר ולא מתכוון לכבות. מאירי: דוקא כשמנער בנחת אינו פס"ר.
- **שמן** – אסור שזה פס"ר שמקרב השמן לפתילה ומבעיר.
- **הניעור ע"י גוי:** רמ"א – לכתחילה יביא גוי ומותר אף בשמן שכשלא מתכוון מותר ע"י גוי בפס"ר.
- **לטלטל השולחן עם נר שמן דולק:** בנחת מותר שאינו פס"ר.
- **הניח נר על הטבלה מדעת:** נעשה בסיס ואסור. רמ"א – אך מותר לגעת בטבלה שלא מטלטל הנר.
 - י"א בכוונה והיה ביה"ש. וי"א שיישאר שם כל השבת.
 - **נר שעווה דולק על השולחן ואין גוי או קטן:** ב"ח – מותר לנער במקום הפסד שסומכים על המקלים הסוברים שלא נחשב מניח שהתכוון לסלק מחר.

לגעת במנורה בביכנ"ס:

- קבועה בקיר: מותר בובלד שלא ינענע.
- תלויה: אסור שינענע.

בסיס לאיסור והיתר: אם מונח גם דברים אחרים על השולחן שהם היתר מותר לנער כי נעשה בסיס גם להיתר.

סעיף ד

שבת מה: רב: מניחים נר על דקל בשבת ולא ביו"ט.

להדליק מבעו"י נר על עץ:

- נר שבת: מותר שידלק כל השבת שאין לחוש שיקח כשיכבה שאסור לטלטלו.
- נר יו"ט: אסור שחוששים שייקח ויניח במקום אחר ונמצא משתמש בעץ.

סעיף ה

שבת קכא: כופים קערה על הנר שלא תשרוף הקורה. שו"ע – להלכה. אך ייזהר שיהיה קצת אוויר שלא ייכבה. מ"ב – לא של מתכת שהמחממו חייב משום מבעיר.

סימן רעח – לכבות נר בשביל חולה

סעיף א

שבת כט ב: מכבה מפני שמתירא מגויים או לסטים או רוח רעה או לחולה שישן – פטור גמ' (ל: כר' יהודה שמשאצל"ג חייב וכשיש בו סכנה פטור אך כשאין בו סכנה חייב. לר"ש ביש בו סכנה מותר ואין בו סכנה פטור שמשאצל"ג פטור.

- טור, רמב"ן, ר"ח, ר"ן, רי"ף (לר"ן ורמב"ן), ראב"ד, רא"ש – כר"ש.
- רמב"ם ורי"ף (לרשב"א) – כר"י.

לכבות הנר לפיקוח נפש כחולה שיש בו סכנה:

- א. בשביל שישן – שו"ע - מותר שפיקוח נפש דוחה שבת. אחרונים: גם ספק.
- רמב"ם – דוקא כשאי אפשר להוציא החולה למקום אחר ואין פתרון אחר. באה"ל – ייתכן שזה רק לדעתו שמשאצל"ג חייב ולאחרים מותר בכל דרך. לדינא מחמיר שקרובה לאיסור תורה לכתחילה לחפש דרך אחרת.
- ב. כשחושש מלסטים שיהרגוהו ואין לו פתרון אחר: מותר לכתחילה.

חולה שאין בו סכנה: אסור לכבות לכו"ע. אף למ"ד שמשאצל"ג מדרבנן אסור מדרבנן לכבות שאיסור כיבוי חמור משאר איסורי דרבנן שיש בו צד חיוב לכו"ע, שכמעט אין כיבוי הצריכה לגופו אלא מכבה עצים לעשות פחמים.

משנה שבת כט: חס על השמן או הפתילה – חייב (כר' יהודה). ר' יוסי פוטר בכולם (כר"ש) חוץ מפתילה שעושה פחם זה לגופו כהבהוב.

סימן רעט – טלטול הנר בשבת

סעיפים א-ה

נר שהדליקו לצורך שבת:

מותר שמן שבנר או בקערה:

שבת מד: ת"ק – אסור. ר"ש מתיר. **שבת קנז:** ר' אחא ורבינא – אחד אמר שהלכה כר"ש במוקצה מחמת מאוס אך מחמת איסור (כמו כאן) לא. שו"ע - אסור לטלטל או להשתמש.

טעם:

- א. מחמת איסור – כשהנר דלק ביה"ש אסור ליטול מהשמן שהוא כיבוי ומיגו דאתקצאי וכו'.
- ב. השמן בסיס לשלהבת.
- ג. נר של מצוה – אסור בטלטול שהוקצה למצוותו.

נפק"מ:

- א. לא נשאר שמן בנר: הנר או הפמוט אסורים בטלטול שנעשו בסיס.
- ב. לטלטל לצורך גופו או מקומו: מחמת איסור ככלי שמלאכתו לאיסור ואסור רק מחמה לצל (מרדכי). בסיס אסור גם לצורך גופו ומקומו כי השלהבת הוקצתה מחמת גופה. (רמב"ם, שו"ע)
- ג. נר שהודלק לצורך יו"ט ולאחר שכבה נשאר שעוה (באה"ל): ביו"ט אין השלהבת אסורה אז אין בסיס, וגם לרמ"א (תקיד ג) שאם חותך לא נחשב כיבוי אלא גרם כיבוי ומותר ביו"ט אינו מוקצה מחמת איסור. מ"מ – אסור שהוקצה למצוותו.
- ד. עושה תנאי לטלטל: משום בסיס מועיל, אך משום מוקצה מחמת איסור לא מועיל תנאי.

נר שעוה שלא דלק בשבת: מ"א, שעה"צ – נחשב ככלי שמלאכתו לאיסור ומותר לצורך גו"מ.

לטלטל הנר אחר שכבה:

- **איסטניס והנר מאוס עליו:** לטלטל רמ"א – מותר כגרף של רעי דווקא כשמונח במקום ישיבתו. אם לא איסטניס אסור (צריך מאוס וגם איסטניס).
- **אומר שמאוס בעיניו:** רמ"א – לא מספיק אלא צריך שיהיה גם איסטניס. מ"א – מותר.

בסיס לאסור ולמותר:

- **מניח לחם על המגש ויש עליו פמוט:** שש"כ – מותר.
- **הניח לחם מערב שבת על הפמוט עצמו:**
 - ריב"ש, מ"ב – מותר כבסיס לאסור ולמותר.
 - מ"א – מותר שכאילו התנה.
 - טור, ר"ן, שו"ע – אסור שעיקר הפמוט עבור השלהבת.

- **נתן לחם על הנר בשבת:** ר' ירוחם, רא"ש – אסור לטלטל הנר שמיגו דאיתקצאי כבר ביה"ש וכו'.

התנה מערב שבת שיטלטל אחר שיכבה:

- תוס', רמ"א: לא מועיל דמיגו דאיתקצאי וכו', ולא שייך שאין בודל מהם כל ביה"ש שהרי אסור לטלטלם.
- ר"ן, רמב"ם, שו"ע – מותר ולא אומרים מיגו דאיתקצאי שהנר עשוי לכבות מעצמו. רשב"ץ – מיגו דאיתקצאי זה רק אם מחמת עצמו אך כאן זה מחמת השלהבת בבסיס וכיון שעתידה להיכבות מועיל תנאי.

לטלטל על ידי גוי: רמ"א – נוהגים אף לא לג"מ אלא שמא ייגנב וכאילו התנה (רמ"א – סומך על הסוברים שמועיל תנאי באמירה לגוי).

לטלטל הנר מאימת הגוי שמקפידים שלא ידליקו ביום חגם: חושש שיכבה – מותר. הפסד ממון – מ"א אסור (בסימן שלד הוא בהול על ממונו). פמ"ג – מותר.

לטלטל נר שהודלק לחולה שיש בו סכנה בערב שבת (שעה"צ): כבה – מותר לטלטלו שביה"ש הותר בטלטול לצורך החולה. **לחולה שאין בו סכנה:** אחר שכבה אסור בטלטול.

הדליק נר בשבת: אחר שכבה הנר מותר לטלטל לצורך גופו ומקומו שלא מוקצה לחצי שבת אף בשוגג אם מזיד לא לחולה.

מיגו דאיתקצאי – קיבל שבת מוקדם ונרות על השולחן: שש"כ – יכול להניח דבר היתר כל עוד לא הגיע ביה"ש.

סעיף ו

מוקצה מחמת מיאוס (קיי"ל כר"ש שמותר).

נר חרס (שבת מו), שו"ע: נר חרס שלא הדליקו בו בשבת למרות שהוא מאוס ואף של נפט שמסריח מותר לטלטל לצורך גו"מ שהוא כלי שמלאכתו לאיסור.

נר חדש: א"ר – נחשב כלי שמלאכתו להיתר שהזמנה לאו מילתא.

כלי היתר: מאוס ואינו כלי שמלאכתו לאיסור: שו"ע בסימן שי – מותר. רמב"ם – רק לגו"מ.

סעיף ז

שבת מה: מנורה גדולה או קטנה אסור לטלטל שמא יתפרק ויחבר מחדש בהידוק ועושה כלי. גדולה שיש בה חריצים גם אסור משום חוליות. בקטנה עם חריצים. ר' יוחנן – גזרים. ר"ל – לא גזרים.

- רמב"ם – גדולה ניטלת ע"י שני אנשים. קטנה ע"י אדם אחד. גדולה אסור משום כובדה. בקטנה פסק כר"ל.
- רי"ף: לא פסק כי פסק כמ"ד שאין בנין וסתירה בכלים.
- רא"ש, תוס', שו"ע – ר' יוחנן.

של פרקים ודרך שהיא רפויה: מותר כדין כלי שמלאכתו לאיסור לצורך גו"מ.

אין בה לא פרקים ולא חריצים: מותר לטלטל.

תשמיש המיטה

סימן רפ – תשמיש המיטה בשבת

סעיף א

כתובות סב: עונה של ת"ח בערב שבת. רמב"ם, שו"ע – להלכה.

- מ"ב – חוץ מליל הטבילה.
- ב"ח – לפני כבר יראה חיבה יתירה לאשתו.

סעיף ב

כתובות ז: מותר לבעול מתחילה (פעם ראשונה) בשבת אף שמוציא דם.

- שו"ע, ט"ז, מ"ב – להלכה.
- אגודה – יכוון להטות.
- ב"ח – כיום לא נהגו. שמותר ואחרים נהגו איסור שאין להורות.

תפילות שחרית מוסף וקריאת התורה

סימן רפא – שלא יכרע ב'ולך אנחנו מודים'

סעיף א

מאחרים להתפלל: מרדכי, רמ"א: נוהגים שבשבת מאחרים יותר לבוא לביכנ"ס משום שביום חול כתוב 'בבקר' ובשבת כתוב 'וביום השבת' לגבי תמיד.

- מ"ב – צריך להיזהר שלא יעבור זמן ק"ש.
- זמירות:** שו"ע – יש להוסיף מה שנוהגים ויש להנעים בזמירות ולא מוחים במאריך אך לא יותר מדי שיאכלו קודם שעה ששית.

- תפילת השחר – מוסיפים 'וביום השבת' בקרבנות.
- פסוקי דזמרה: מוסיפים מזמורים שאין ביטול מלאכה.
- בטוליטולא אומרים מזמורים ואז ברוך שאמר ובאשכנז מיד ברוך שאמר. טור – יותר נכון כאשכנז שיהיה ברכה לפני ואחרי.
- מזמור לתודה: באשכנז לא אומרים בשבת שאין קרבן תודה בשבת. טור – אינו טעם שאומרים לשם הודאה. אך המנהג לומר רק בחול. בשבת אומרים מזמור שיר ליום השבת.
- לא אמר תוספות שבת – לא מחזירים.

נשמת כל חי:

- אחר השירה מוסיפים נשמת שיש בו יציאת מצרים לכם סמוך לשירת הים.
- שכח לומר וגמר ישתבח לא יאמר. נזכר לפני שחתם ישתבח חזר.
- נשמת או פסוקי דזמרה: איחר וצריך לדלג – מ"ב – ידלג מפסוקי דזמרה ולא נשמת. ילקו"י – עדיף נשמת שאינו תדיר.
- ברכות ק"ש: לאל אשר שבת: טור – בשאכנז אומרים ובטוליטולא לא. לא אמר מחזירים שיאמר אחר תפילת עמידה. נזכר קודם שחתם הברכה יחזור ויתחיל.
- עמידה: 3 ראשונות ואחרונות וקדושת יום באמצע וחזרתם מקדש השבת. לא הזכיר שבת מחזירים. עקר רגליו – חזר לראש. לא עקר חזר לשל שבת.
- מנהג בספרד: אתה הראת לפני ס"ת.

פירוש התפילה:

- **קרא לשמש ויזרח אור ראה והתקין צורת הלבנה:** טור – שראה שיטעו אחרי השמש לעבדו התקין צורת הלבנה שיימנעו. י"א – ראה והקטין על הקטרוג.
- **ישמח משה:** טור – ביקש משה שיתן להם יום חופש ונתנו לו ביום השביעי ושמח. י"מ – משום מתנה טובה שנתן ה' למשה ושבת שמה ואני מבקש ליתנה לישראל. ושמח על אותה מתנה.

- **וקדשתו חמדת ימים אותו קראת** (שיבולי הלקט): י"א – איפה שמצוי שנקרא שבת חמדה 'ויכל' מלשון כלתה נפשי. י"א – לא שנקרא כך אלא 'קצית בו וקדשתו חמדת ימים' – שנעשה קדוש להיות נחמד מכל הימים.
- **ישמחו במלכותך (שבה"ל):** ר' אביגדור כהן צדק: וביום שמחתכם ובמועדיכם ואמרו וביום שמחתכם זה שבת.

סימן רפב – קריאת התורה והמפטיר

סעיף א

מגילה כא: כל יום שיש מוסף ואין יו"ט קוראים 4. ביו"ט 5, ביו"כ 6 ובשבת 7. מוסיפים עליהם. שבה"ל – בשבת 7 שאם לא הגיע בכל ימי השבוע ולא שמע ברכו, משלים בשבת.

- רמב"ם – שבת ויו"ט.
- רש"י – על שבת ויו"כ.
- ר"ן – רק על שבת אבל בשאר לא. רמ"א – נהגו כך חוץ משמחת תורה שמוסיפים הרבה להעלות את כולם.
- יו"ט בשבת: לכו"ע מותר.
- יוה"כ בשבת – טוב שלא להוסיף שראשי פרשיות מסיימים בכפרה.

הוצאת ס"ת: בריך שמיא בפתיחה. הנותן והמקבל צריך שיהא בימין ואף הוא שמאלי.

בשבת שקוראים שתי פרשיות: יש לקרוא חצי מהשבעה לכל פרשה והרביעי קצת מזה וקצת מזה ולפחות ג' פס' מכל אחד. אין לחוש במה שמוסיף על ה'.

סעיף ב

חזר על הקריאה:

- ריב"ש, שו"ע – מותר לקרוא עולים הרבה אף שיש חפיפה בקריאה. אך צריך להוסיף מינימום שני פסוקים ממה שקרה הקודם.
- מרדכי, רמ"א – אוסרים חוץ משמחת תורה וכן המנהג.

סעיף ג

אישה וקטן (עבד כנעני כאישה):

- **למניין שבעה (מגילה כג א):** כולם עולים למניין שבעה אף אישה וקטן שיועד

למי מברכים. חכמים תיקנו שאישה לא תקרא בציבור מפני כבוד ציבור.
ירושלמי: מתי קטן עולה למנין שבעה? י"א כדי שידע טיב הברכה וי"א משידע למי מברכים.

- ר"ן, ריב"ש, רמ"א: הכוונה שמצטרפים למניין אבל לא שכולם או רובם נשים או קטנים.
- אבודרהם: בעיר שכולה כהנים, יקרא כהן פעמיים לכהן ולוי והשאר אפשר נשים או קטנים.

- **למניין ג', ד', ה או ו' לא בשבת:** לא עולים.

קטן

- **להעלות כהן קטן:** רדב"ז – מעלים. מ"א – לא חייבים ש'וקדשתו' לא נאמר על קטן, שזה דווקא כש'את לחם אלהיך הוא מקריב' וקטן לא בר עבודה.
- **קטן בעל קורא:** אסור אם לא הביא 2 שערות, ובן י"ג חזקה שיש לו, אך כשאין קורא אחר פמ"ג מסתפק שאולי יש להקל.

אסור לקרוא לתורה:

- רמ"א – ראש מגולה.
- פוחח – שבגדיו קרועים חרועותיו וכתפיו מגולים (אף אם קטן).

מי מותר?

- או"ז, רמ"ז – ע"ה עשיר לפני ת"ח שאין ביזיון לת"ח רק כבוד לתורה שמתכבדת באנשים גדולים.
- מהר"א מפראג – ממזר שחייב בכל המצוות.

מנהג למכור:

- שישי בפני עצמו. יש לכך קצת סמך מהזוהר.
- אחרון. פמ"ג – שהוא חביב. אך אסור לריב כמובן.

סעיף ד

מגילה כג: מפטיר שיעלה למנין שבעה. רב הונא וריב"א אחד אומר שכן ואחד שלא שנטפל להפטרה שקורא בתורה רק לכבוד התורה. להלכה:

- רא"ש, רמב"ם – עולה.

- שו"ע – אומרים קדיש אחרי שביעי. מ"ב – לכן היה יכול לעלות שביעי ולהפטיר. אך כדי לצאת לכו"ע נכון לקרוא לאדם אחר. מפסיקים ביניהם בקדיש כדי שיהיה ברור שהוא לא עולה.

בתענית: גאונים, ר"ת: בתענית ויו"כ וט' באב השלישי מפטיר שעולה למנין וא"א להוסיף על שלוש.

מה קורא המפטיר:

- **בשבת** חזר על מה שקרא השביעי.
- **ביו"ט** – רמ"א: נהגו שקורא בפרשה אחרת.
- **בחול כגון תענית:** אסור להוסיף אז השלישי מפטיר. וקדיש אחר הפטרה.
- **ביום שמוציאים כמה ספרי תורה:** ריב"ש – המפטיר קורא בסוף ואומרים קדיש אחרי 2 ספרים. ריב"ש – כשיש 3 ספרים מנהגים חלוקים אם קדיש. מנהג ספרד, רא"ש, ר' ירוחם, אבודרהם – בין ראשון לשני ואחר שני. 3 ספרים קורים קדיש רק בספר השני אחרי שסיימו את החובה של 7 ושוב אחרי שלישי.

שביעי שכח לומר קדיש נזכר אחר המפטיר: פמ"ג – יאמר רק אחרי ההפטרה.

קטן שהגיע לחינוך לעליית מפטיר:

- ריב"ש – רק בשאר שבתות יכול שחזר על פסוקים אבל כשיש קריאה אחרת לא.
- מרדכי, רמ"א – יכול גם פרשות המוספים או בד' פרשיות וכן נוהגים.

קטן למפטיר בזכור ופרה:

- רמ"א – קטן יכול בד' פרשיות ואף שזה חובה מן התורה, הרי עכשיו הבעל קורא קורא ומשמיע לציבור ומוציאים ידי חובה.
- א"ר – אסור שהם מדאו' (פרה מח').

גדול קורא מפטיר וקטן ההפטרה:

- ריב"ש – יש שנהגו כך ויש בזה כבוד שבת. אך הריב"ש חולק על המנהג שצריך שיהיה אותו אדם. צריך או מפטיר גדול או שיקרא גדול בשביעי ויאמר קדיש, ואת המפטיר וההפטרה יקרא קטן.
- ב"י – חולק על הריב"ש ומקבל המנהג שהקדיש מדגיש שהגדול שקורא מפטיר זה למען ההפטרה.

סעיף ה

עלה כבר האם יכול לעלות מפטיר? רמ"א –
לכתחילה לא.

אם לא נמצא מי שיודע להפטיר ושביעי יודע להפטיר:

- לא אמר קדיש: או"ז, רמ"א – מי שעלה שביעי יפטיר.
- אמרו קדיש: ריב"ש, שו"ע – לכתחילה נכון שיקרא למפטיר אחד הקודמים שהפסיק בקדיש. אין אחר – השביעי חוזר לקרות.

סעיף ו

סיים הפרשה עם העולה השישי:

- מזכר קודם קדיש: יעלה שביעי ויחזור מה שקראו ויסיים הפרשה עמו ויאמר קדש.
- אמר קדיש:
 - שו"ע – לא צריך לקרוא לשביעי אלא יקרא עם המפטיר מה שקרא השישי, שקיי"ל מפטיר עולה למניין 7.
 - מהר"ם מרוטנבורג: יאמר קדיש.
 - רא"ש, שו"ע – לא צריך לחזור על קדיש.
 - חיד"א, ילקו"י – יעלה עוד אחד ויקרא שוב שביעית ויאמר שוב קדיש.

סעיף ז

הגה"מ: קרא ודילג פסוק ולא קראו: במנחה ושני וחמישי וקרא 10 פסוקים בלי זה לא חוזר. בשבת – חוזר וקורא הוא ושנים עמו אף אם כבר התפלל מוסף.

סימן רפג – למה לא מוציאים שני ספרי תורה בשבת

אין מוציאים שני ספרי תורה לקרות פרשת המוספים:

- תוס' מגילה, שו"ע: מפני שאין בה אלא שני פסוקים ולצרף עוד פסוקים שלא מעניינו של יום אי אפשר.
- תוס' ב: שצריך להפטיר בנביא בכל שבת מעניינו של יום ואם קוראים בשל שבת יצטרך להפטיר במה שסיים שמענייני שבת וכל ההפטרות יהיו זהות.
- טור: קוראים רק בקרבנות שבאים לכפרה – כדברי חז"ל שמעלה עליהם הכתוב

כאילו הקריבום לפני (תענית כז). במוסף שבת יש רק עולות.

- א"ר – כיון ששבת תדירה לא צריך להזכיר קרבנה.
- ר"ן – במועדים מפסיקים מהסדר וקוראים קריאה של המועד אבל בשבת זה לפי הסדר ולא קוטעים.

סימן רפד – דיני הפטרה וברכותיה

סעיף א

מקור התקנה: מגילה כא, כג: מזכירים התקנה. אבודרהם: פעם גזרו על ישראל שלא יעסקו בתורה וקראו נביאים וברכו עליהם שבעה שהיו צריכים לעלות לתורה ואף שהגזירה בטלה המנהג לא בטל.

על מה ההפטרה? שו"ע – מעניין הפרשה חוץ מהמיוחדים.

מניין הפסוקים: מגילה כג: לא יפחות מ21 פסוקים כנגד 7 שקראו בתורה. עולותיכם ספו אינו 21 כי נגמר העניין. ר' יוחנן: כשיש מתורגמן מותר פחות.

בשבת: שו"ע – לא פחות מ21 פסוקים אא"כ נגמר העניין. **ביו"ט:** רמ"א – מספיק ב15 כנגד 5 קרואים.

דיני הפטרה:

- **בציבור ואחר קריאת התורה:** רשב"א, רמ"א – רק בציבור ואחר קריאת התורה. כשאין מניין אין קוראים. וכן כשלא היה ס"ת אסור עם ברכותיה אך בלי ברכה מותר.
- **קראו בתורה וגילו שפסולה:** מפטירים ומברכים.
- **להפטיר במקום אחר:** אין עורב אז אין יכולים להביא הולכים עשרה ומפטירים בבית.

ספר הפטרות:

- לבוש: צריך לכתוב ככל דיני ס"ת בקלף דיו וכו'.
- מ"א – אף בדפוס ונייר ולא בגלילה מותר, אך לא חומש שיש רק את קטעי ההפטרה ולא כל הספר (כשיתבטל אפשר להקל). לכתחילה ודאי שעדיף כדיני ס"ת.

סעיף ב

שבת כד: רב גידל בשם רב – ר"ח שחל בשבת מפטיר בנביא לא צריך להזכיר ר"ח.

- רש"י, רי"ף, רמב"ם: אין הלכה כמוהו. לא חותם בר"ח שלא יהיה יפה ההפטרה בר"ח מג' תפילות
- תוס', ב"י בשם המנהג, שו"ע: הלכה כמותו.

סעיף ג

שו"ע – צריך לכוון לברכות הקוראים בתורה ולברכות המפטיר ויענה אחריהם אמן. ויעלו לו להשלים מנין 100 ברכות. מצוה לברך משום כך בקול רם.

סעיף ד

אין יודע ההפטרה (רמ"א):

- **לכתחילה:** לא יקראו לעלות אלא יקראו למי שידוע לקרוא ההפטרה.
- **קראו למפטיר שלא יודע לומר הפטרה:** יכול אחר לומר בברכותיה.
- **נביא בגלילה:** ח"א – בזמינינו מנהג לכתוב על קלף כס".

קטן: יכול להפטיר. **מגילה כד:** אם היה קטן רבי או רבו פורסים על ידו.

כהן לעלות למפטיר:

- תשובה אשכנזית: במקום שאין ישראל יודע לא יעמוד כהן או לוי משום פגם.
- ב"י – נוהגים לקרות כהן או לוי שני בעולים מותר.

כשמחזירים ס"ת למקומה: נוהגים לומר בספרד מזמור הבו לה' בני אלים וכו'.

סעיף ה

נשתתק המפטיר באמצע ההפטרה: ריב"ש, שו"ע: השני לא יתחיל ממקום שפסק אלא צריך לחזור למקום שהתחיל כמו בס"ת. שצריך לברך לפניו ואחריה שלא כמו ש"ץ שנשתתק. מ"ב – לענין ברכה שלפני יש דיון בק"מ ופמ"ג אמר שפסק ברכות להקל.

שנים לקראו ההפטרה:

- **יחד:** רמ"א בשם ריב"ש: לא בפעם אחת שתרי קלי לא משתמע. מ"א – דוקא בכל רם אבל שני אומר בלחש מותר. נכון לכתחילה לעשות כן.

- **כל אחד קורא פסוק:** רמ"א בשם ריב"ש: לא יקראו כך כי המפטיר שקרא בתורה קורא לבד.

סעיף ו

סוטה לט: ר' תנחום בשם ריב"ל – לא מפטיר עד שיגלל ס"ת. שו"ע – להלכה. טעם:

- רש"י – כדי שגם הגולל יתן לבו להפטרה.
- שבה"ל – שיש ביזיון ס"ת.

סעיף ז

2 פרשיות בשבת שהפרשיות מחוברות:

- מרדכי, הגה"מ – י"א ראשונה וי"א שניה.
- שבה"ל, רמב"ם, שו"ע – מפטירים בפרשה שניה..

מי שבירך והשכבה: ר' בנימין, שבה"ל, רמ"א: לפי ששבת יום מנוחה דוגמה לע"ל והמתים גם נחים ראוי להזכירם טמברכים העוסקים בצרכי ציבור וגמ"ח וכבוד התורה.

אחר אשרי: רמ"א – לא יאמר דבר שהקדיש שאומרים הוא קודם תפילת מוסף ואין להפסיק. פמ"ג – יש מנהג שאחרי החזן מחזיק בס"ת ואומר מי שברך, הוא לא מנהג נכון.

יקום פורקן: רמ"א – נוהגים לומר יקום פורקן ולא נחשב תחינה בשבת.

אב הרחמים: בכל יום שאין אומרים בו צדקתך צדק לעולם אין אומרים אותו.

סימן רפה – לקרוא שנים מקרא ואחד תרגום

סעיף א

ברכות ח: רב הונא ב"י בשם ר' אמי: ישלים פרשיותיו עם הציבור שמו"ת ואף עטרות ודיבון שמאריכין לו ימיו ושנותיו.

מהו עטרות ודיבון?

- רש"י וכך המנהג – אף שאין בו תרגום. לפירושו – גם ראובן ושמעון צריך לקרוא 3 פעמים.
- י"מ: שיש ספרים שכתוב בהם תרגום ירושלמי ונקט עטרות ודיבון למרות שאין צריכים כ"כ תרגום. לפי זה ראובן ושמעון לא צריך לקרות 3 פעמים.

שנים מקרא:

• ראב"ן: אם שומע בציבור ולא נמצא ביחיד פטור.

• רמב"ם, פוסקים שסתמו בלשונם: בכל מצב צריך וכך הלכה.

שומע מהבעל קורא: יוצא ידי קריאה אם קורא בפיו.

סעיף ב

אם למד הפרשה עם פירוש רש"י: סמ"ג, מרדכי, הגה"מ, שו"ע - נחשב כתרגום שמפרש כתרגום ויותר ממנו. אותם פסוקים בלי רש"י יקרא 3 פעמים.

קראה בלעז:

• תוס', גאונים: לא יצא ידי חובה במקום תרגום שהתרגום מפרש דברים שאין במקרא.

• ריבב"ן, ר' מנוח: נחשב שנבחר התרגום כי היה בלשון בבל. לכן מותר מה שבלשוננו.

לא מבין פירוש רש"י: יכול לקרוא בפירוש בלשון אשכנז.

ירא שמים: ב"י - יקרא גם תרגום וגם רש"י. כי לתרגום יש מעלה שניתן בסיני (ר"י, רב עמרם, רב נטרונאי) ולרש"י מעלה שמפרש העניין ע"פ מדרשי חז"ל יותר מהתרגום.

איך קורא:

א. כסדר.

ב. מקרא תחילה.

יש לו רק מקרא - יקרא פעמיים וכשיזדמן תרגום יקרא.

○ מ"א - כל פסוק ותרגום.

○ גר"א - כל הפרשה ותרגום כולה.

ג. לא יפסיק לכתחילה.

סעיף ג

תחילת זמנה: רא"ש, תוס', שו"ע - מיום א' ואילך (או מנחה של שבת).

מצוה מן המובחר:

• תרומה - לקרוא בערב שבת.

• מטה יהודה - אם קורא מתחילת שבוע גם מצוה מן המובחר.

ישראלים קודם אכילה: מדרש: רבי ציווה בניו לא לאכול בשבת עד שגמרו הפרשה. שו"ע - מצוה מן המובחר לעשות כך.

קודם מנחה: שו"ע - אם לא השלים קודם אכילה שלמים אחר אכילה עד מנחה. אח"כ עבר זמנה.

• י"א עד רביעי בשבת שנגררים אחר השבת (רצט ו).

• י"א עד שמחת תורה יכול להשלים.

סעיף ה

בשעת קריאת התורה:

• או"ז בשם ר"י החסיד שקראו בשעת קריאת התורה. שו"ע - מותר.

• שבה"ל, של"ה, גר"א - צריכים לשמוע הקריאה מהש"ץ.

• מ"א - יכול בלחש.

בין עליה לעליה: לכו"ע יכול לקרוא.

קריאת זכור ופרה: לכו"ע חייב להאזין.

סעיף ו

מלמדי תינוקות:

• או"ז, שו"ע - אין צריך לחזור לקרוא בשבת.

• מ"ב - דוקא בימיהם שלמדו פירוש המקרא עם התינוקות. אך אם רק לומד פירוש המילים לא יצא.

לומדים מדין זה:

• ב"י - בכלל מה שכתב טור שכל השבוע חשוב עם הציבור.

• פמ"ג - ניגון הטעמים לא מעכב.

סעיף ז

פרשה של יו"ט:

• ר"ח - צריך כי הטעם שצריך להיות רגיל במה שהציבור קוראים.

• תה"ד, שו"ע - לא צריך.

הפטרות של שבת: מרדכי, רמ"א - לא צריך. אך נהגו לקרוא שיהא בקי בה. **שבת של חתונה:** מהרא"י, רמ"א - לנהוג לקרוא הפטרה יקרא של שבת ולא שוש אשיש.

אישה: פטורה משמו"ת כי זה מצות עשה שהזמן גרמא.

סימן רפו – דיני תפילת מוסף בשבת

סעיף א

זמן תפילת מוסף:

- מיד אחר תפילת השחר: רא"ש רמב"ם, שו"ע – כקרבן מוסף שזמנו לכתחילה מיד אחר תמיד.
- אין לאחר יותר מסוף 7 שעות שעיקר זמן הקרבת מוסף לכתחילה עד סוף 7.
- התפלל אחרי 7: ברכות כו: חכמים – כל היום אך נקרא פושע. ר' יהודה – רק עד 7. רמב"ם, שו"ע – כחכמים.
- שכח ולא התפלל עד שעבר זמנה: אין לה תשלומין. שאר תפילות שלא נזכר בהם קרבן – יש תשלומין.
- התפלל מוסף קודם שחרית: רשב"א מהתוספתא ברכות ב ג, ר"י רמ"א – יצא.

נשיאת כפים במוסף: שו"ע – יש נשיאת כפים. מ"ב – רמ"א קכח מד שבחו"ל לא נוהגים בשבת.

סעיף ב

ברכות ל: ראב"ע – מוסף רק בחבר עיר. חכמים – לא בהכרח אלא חובת יחיד וכך הלכה.

- שבה"ל, רמ"א – יש שנהגו שאומרים רק הש"ץ בקול והם אומרים עמו בלחש זה מנהג טעות אלא מתפללים ואז חזר הש"ץ.

סעיף ג

ברכות כח: רב יוסף – מותר לאכול לפני כשחלש (שו"ע – להלכה). רב הונא: אסור לאדם שיטעום כלום קודם שיתפלל מוסף. אין הלכה כמותו. אלא טעימה מותרת אבל סעודה לא (פת יותר מכביצה). מ"ב – כמובן שצריך קידוש. ילקו"י – אפשר עראי ללא קידוש שלא חלה החובה עד אחר מוסף.

- ראית הר"ח – כך משמע מנשיאות כפים שחרית ומוסף במסכת תענית 'דלא שכחי בה שכרות' משמע שלא סועדים.

סעיף ד

ברכות כח: צריך להתפלל מנחה ומוסף מה קודם? ת"ק – מנחה שתדירה (ר' יוחנן – הלכה). ר' יהודה – מוסף קודם שהיא מצוה עוברת.

- רא"ש, ר' יונה בשם הירושלמי – רק במנחה קטנה.

- תוס', טור, שו"ע – כבר במנחה גדולה. ר"י – רק אם צריך להתפלל שניהם אבל אם יהיה לו זמן אח"כ להתפלל מנחה, מתפלל מוסף. לכן ביוה"כ כשמאחרים מתפלל מנחה לפני מוסף.
- רמב"ם – אין מקדימים בציבור שלא יטעו. רא"ש – התפלל מוסף ביחיד כדי להתפלל בזמנה.

אם הקדים של מוסף? רשב"א, רמ"א – יצא שתדיר רק למצוה ולא לעיכובא.

יכול להתפלל רק אחת מהם: מ"א – יתפלל מוסף שמנחה יש לה תשלומין בערבית.

סעיף ה

בשבת ויו"ט: ריב"ש, שו"ע – אין אומרים ברכו אחר קדיש בתרא. ילקו"י – המנהג לומר.

אבלות וצער בשבת

סימן רפז – ניחום אבלים וביקור חולים בשבת

סעיף א

שבת יב: ב"ש – אין מנחמים אבלים ואין מבקרים חולים בשבת. ב"ה – מותר. מה אומר בביקור חולים:

- ת"ק – שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבוא (ר"ן – אינו יכול לבקש רחמים שלא לעורר בכי אך דברי תנחומים אומר).
- ר"מ – יכולה היא שבת שתרם בזכותה.
- ר' יהודה – המקום ירחם עליך ועל חולי עמו ישראל.
- ר' יוסי – המקום ירחם עליך בתוך חולי עמו ישראל.
- שבנא איש ירושלים: בכניסתו – שלום וביציאתו: שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבוא ורחמיו מרובין ושבתו בשלום.

הלכה:

- רמב"ם, רמ"א – כת"ק.
- טור, שו"ע – כת"ק אלא שסובר ששבנא לא חולק אלא לפרש.
- רמב"ן – כר"י. ב"י – לא נהגו.

גמ': בקושי התירו לנחם ולבקר. מ"ב – לכן לא טוב מי שכל ימי שבוע לא הולכים ורק בשבת כן.

בניחום אבלים: יאמר 'שבת היא מלנחם ונחמה קרובה לבוא' וי"א שאפשר לומר כחול 'המקום ינחמך'.

סימן רפח – תענית ותענית חלום בשבת

סעיף א

מה שלא אוכל: משום תענית אסור אף שעה אחת למעט תענית חלום. שנלמד מ"אכלוהו היום כי שבת הוא לה". וי"א מדברי קבלה מ"וקראת לשבת עונג".

מתעכב: ירושלמי: אסור להתענות עד שש שעות. לכו"ע מדרבנן. שו"ע – להלכה.

פמ"ג: אם טעם משהו קודם מוסף יכול להתעכב יותר משש שעות.

שש שעות ממת? מ"א – משמתעורר. יש חולקים שזה קבוע.

סעיפים ב-ג

שבה"ל בשם אגדה: מי שמזיק לו לאכול כר' עקיבא שעונג לו בבכיה העונג שלא לאכול וכמעט אסור ללאכול. כל בו – המתענה מחמת תשובה וחסידות – נחשב תענוג ומותר. אך לא ראוי להיות רגיל בזה בשבת.

עונג לו לא לאכול: שו"ע – הביאו כי"א. רמ"א – מותר גם לבכיה.

אדם המתענה בכל יום ואכיל בשבת צער לו: מפני שינוי הרגל – לא יאכל. י"א שראו כמה חסידים שהתענו בשבת משום זה כר"י החסיד. וכן מר בריה דרבינא התענה כל השנה חוץ מפורים וערב יוה"כ (פסחים סח).

כשאין צער באכילה – אף שמתענה על עוונות אסור (שלא ככל בו).

לבכות: רמ"א – מותר.

- ט"ז – אם מחמת רוב דביקותו בה' זולגים דמעות כר"ע באמרו שיר השירים. אבל סתם ככה אסור גם כדי לפרוק צער.
- א"ר, תו"ש – מותר שמקל עליו.

סעיף ד

ברכות לא: יושב בתענית בשבת קורעים גזר דינו של שבעים שנה.

- רי"ף, רא"ש, שו"ע – מדובר בתענית חלום שנפשו עגומה. ילמד כל היום תורה ותפילה.

שו"ע – למחרת: צריך להתענות ביום ראשון לכפר על התענית בשבת שביטל עונג יו"ט.

חלם בתחילת הלילה והתעורר:

- של"ה – החמיר שלא לטעום גם בלילה.
- א"ר – יתחיל רק ביום.

ישן שנ"צ וחלם חלום רע:

- א. תענית בשבת: י"א שמתענה מחצי היום עד חצי הלילה ויש מקלים שרק עד הלילה. א"ר, מ"ב – יש לסמוך על המקלים ביו"ט במוצ"ש.
- ב. ביום ראשון- יתענה כאילו התענה כל שבת אף אם קרה אחר סד"ש ולא היה צריך לאכול בכלל.

מקרים שלא צריך להתענות:

- א. הרהר ביום. ט"ז – וחלם לו בלילה מעניין הרהור לא צריך שלא משמים אלא ממה שהרהר.
- ב. עוברות ומניקות – אין מתענות אפילו בחול אלא יתנו פדיון נפשם לצדקה.
- ג. חברו ראה עליו חלום רע בשבת וסיפר לו – לא יתענה.

כשצריך להתענות ביום ראשון:

- מרדכי: לא צריך תענית מיד בראשון של אחריו אלא מתי שירצה.
- זוהר – צריך מיד למחרת.
- רשב"א, שו"ע – מי שתש כוחו להתענות יומיים רצוף יכול ביום אחר.

אם ביום ראשון הוא תענית חובה: מ"א, א"ר – לא נחשב. ט"ז – עולה לו ויכוון שיהיה לו כפרה. מ"ב – מי שקשה לו להתענות יכול להקל.

אם ביום ראשון אסור להתענות: רמ"א – יתענה אח"כ ויקדים כמה שיכול.

ר"ח ניסן:

- מ"א – יכול להתענות בו מפני שהוא תענית צדיקים (תק"פ)
- תו"ש – אסור ורק אם רגיל להתענות בזה מותר.

סעיף ה

על איזה חלום מתענה בשבת:

- רא"ם: רק בתענית שראה 3 פעמים.
- רב עמרם: בזה"ז אין להתענות בשבת שאין בקיאים בפתרון חלומות לדעת אם הוא באמת רע.
- העולם אומרים שעל 3 מתענים: ס"ת או פרשיה או תפילין שנשרפים אך נ"ך לא, יוה"כ בשעת נעילה, קורות ביתו או שינוי שנפלו. י"א הרואה יוה"כ אף לא בנעילה. י"א הרואה שקורא בתורה. י"א הרואה שנושא אישה. וכן חלומות שבפרק ט' בברכות שהם רעים מתענה. חלומות הפסד ממון לא יתענה.
- ריב"ש – דוקא אם באמת מטריד אותו אבל אם לא אז לא.

סעיף ו

המתענה בשבת:

- שו"ע – אחר תפילתו קודם יהיו לרצון אומר עננו בלא חתימה.
- או"ז, רמ"א – יאמר אחר תפילתו ריבון העולמים כבחול.
- אחרונים: מותר לומר אלהי עד שלא נוצרתי וכו'. שאינו שאלת צרכיו.

סעיף ז

שבת קיט: 'וכבדתו' – רב – להקדים וימהר לאכול. שמואל – לאחר. טור, שו"ע: לא חולקים אלא כל אחד לפי מה שכבוד ועונג.

מי שיש לו סעודות כל יום כמו בשבת: שבת קיט: צריך לשנות מהחול שלאחר אם בדרך כלל מקדים או הפוך. רמ"א – להלכה.

סעיף ח

תענית יד: על אלו מתריעין בשבת: עיר שהקיפיה גייס או נהר, ספינה מטורפת בים. ר' יוסי: לעזרה ולא לצעקה. איך – בעגנו.

טור, שו"ע – לא מתענים על שום צרה מהצרות.

סעיפים ט-י

ב"י: משמע שלתפילה הוא שאומרים כך אבל לעזרה פשוט שמותר אף חילול גמור.

הלכה:

- רמב"ם, סמ"ג, סמ"ק, טור בתקע"ו: זועקים ומתחננים בשבת לעזור כת"ק.

- טור, רש"י – כר' יוסי שאפילו תפילה להתחנן ולזעוק אסור אלא רק לעזור.

שו"ע – על כל הצרות לא תוקעים אלא לקבץ עזרה. לצעוק תפילות לא צועקים. מתי מותר?

- א. על צרת מזונות זועקים בפה.
- ב. עיר שהקיפיה אנסים או נהר וספינה מטורפת בים או אפילו יחיד נרדף מרוח רעה או ליסטים.
- ג. חולה שאין בו סכנה אין זועקים כנ"ל.
- ד. רמ"א – חולה שיש סכנה כנרדף מרוח רעה ומותר לברך.

סעודות שבת

סימן רפט – סדר סעודת שחרית של שבת

סעיף א

קידוש הבוקר: שו"ע – שולחנו ערוך ומטה מוצעת ומפה פרוסת כמו סעודת הלילה ויברך על היין בפה"ג וי"א ושמרו בנ"י. והוא נקרא קידושא רבא (בסגי נהור).

דינו שווה ללילה בעניינים:

- א. קידוש במקום סעודה.
- ב. נשים חייבות בו.
- ג. לטעום קודם קידוש. ראב"ד – התיר. רמב"ם, שו"ע – אסור. רא"ש – מותר לפני התפילה.
- ד. אם נוטל ידיו קודם קידוש:
 - טור – נט"י ואח"כ קידוש בפה"ג ואח"כ המוציא.
 - רמב"ם, שו"ע – מקדש ואז נוטל.

לחם משנה: שו"ע – גם בבוקר יש לחם משנה.

סעיף ב

לקדש על חמר מדינה:

- **כשאר יין מצוי:** שכר ושאר משקים נחשבים חמר מדינה חוץ ממים ומקדשים. אחרונים: אין מקדשים אפילו בשחרית על מה שלא חמר מדינה.
- **במקום שהיין מצוי:** שו"ע – אין לקדש על שכר ושאר משקים אלא על הפת. מ"ב – נוהגים להקל בשחרית ומ"מ מצוה מן המובחר ביין.

לקדש על הפת: כשאין יין או שכר אומר המוציא ואסור לאכול דבר קודם.

בלילה: אם חתיכת פת ויין ושאר משקים לקדש ויש תבשיל ופירות: י"א – אם מצפה שיביאו משהו לקדש ימתין שעות אך לא יותר מחצות. אם חלש לא צריך להמתין.

סימן רצ – בשבת ישלים מאה ברכות בפירות

סעיף א

מנחות מג: ר"מ – צריך להשלים למאה ברכות ביום.

מאה ברכות: שו"ע – מרבה בפירות ומגדים וריחות להשלים למאה ברכות. גם בליל שבת טוב להשלים. מ"א – אך לא יכניס לברכה שאינה צריכה.

הנוהגים לומר בפ"ע ובפ"א אחר קידוש כדי להשלים יש על מה לסמוך.

שנת צהריים: רמ"א – אם רגיל לא יבטלנו כי זה עונג. אך לא ירבה יותר מדי שזה ביטול תורה אף ת"ח הלומדים בשבוע.

- לא יאמר שעושה בשביל לעשות מלאכתו במוצ"ש שנראה כעושה בשביל החול.

לחדש חידושים: זוהר – מצוה לחדש חידושים בשבת. מי שלא יכול – שילמד דברים שלא למד עד עכשיו.

סעיף ב

ירושלמי שבת טו ג: לא ניתנו שבתות אלא ללמוד תורה. **מדרש (מובא בטור):** התורה זווגה לשבת שאז אנשים מתעסקים בו כי בימות החול עוסקים במלאכה.

אחר סעודת שחרית – לימוד: שו"ע – קובעים בביהמ"ד לקרוא נביאים ולדרוש אגדות. העיקר ללמד לרבים חוקי התורה והלכות שבת אך גם למשוך עם אגדה. אסור לקבוע סעודה באותה שעה. אסור לקבוע סעודה באותה שעה.

גיטין לח: אסור לקבוע סעודה באותה שעה. לאכול בלי קביעות מותר. רמ"א – פועלים ובעלי בתים שלא עוסקים בימי השבוע יעסקו יותר בתורה מת"ח העוסקים כל השבוע. ות"ח ימשיכו יותר עונג ואכילה ושתייה מהרגיל.

ירושלמי שבת טו ג: ר' חגי: לא ניתנו שבתות וי"ט אלא לאכילה ושתייה. ר' ברכיה – לעהם

בד"ת. **תנחומא:** לא חולקים אלא זה ת"ח זה ב"ב.

תנחומא: ויקהל משה – התחיל בקהלה בראשה אלא פרשה זו בלבד ולמה כך – רד ועשה קהילות גדולות בשבת כדי שילמדו כל הדורות הבאים להקהיל בשבת. מכאן סמכו תפוצות הגולה להתקבץ בשבת אחר שחרית.

סימן רצא – דין שלש סעודות

סעיף א

שבת קיח: ריב"ל בשם בר קפרא: המקיים 3 סעודות ניצול מ3 פרענויות – חבלו של משיח, דינה של גיהנם וגוג ומגוג.

שבת קיז: חייב לאכול 3 סעודות והסמיכו על 'אכלוהו היום' כי שבת היום לה' היום לא תמצאוהו בשדה."

שו"ע – יזהר מאוד לקיים סד"ש. מ"ב – אפילו כזית יוצא ידי חובה. נכון לכתחילה להחמיר.

שו"ע – אם לא יכול כלל לא צריך לצער עצמו שהסעודה לעונג. חכם עיניו בראשו שיתזמן שיהיה לו תיאבון.

מי שלא אכל בליל שבת: רמ"א – יאכל שלש סעודות ביום. ואם לא קידש צריך לקדש כל הלילה מ'יכולו'.

לא אכל בליל יו"ט: צריך לאכול 2 סעודות למחרת.

מי שיש לו מזון 2 סעודות מצומצמות: מ"א בשם ס' חסידים: יאכל 2 סעודות אך אם נמשכה סעודת הבוקר עד אחר חצות יחלק לשנים שהרי ישבע כשאוכל שנית. לכתחילה אין להמתין.

סעיף ב

זמן סד"ש: מזמן מנחה גדולה (6.5 שעות). עשה קודם – לא יצא. התחיל קודם חצות ונמשך סעודתו – יצא ולא הולכים אחר ההתחלה.

מה יקדים? מנחה או סד"ש?

- ר"ת – סד"ש קודם שאסור לשתות בין מנחה לערבית שאז חוזרים הנשמות לגיהנם לכן לאכול סד"ש בין לבין.
- רמב"ם, טור, רמ"א – עדיף להתפלל מנחה קודם שאסור לאכול עד שיתפלל.
- מ"ב – כשקשה לו יסמוך על הדעה הראשונה אם קודם מנחה קטנה.

לעניין האיסור לשתות בין מנחה לערבית:

- ר"ת – אסור כלל. רמ"א – לפחות לא מהנהרות אבל בבית מותר וק"ו שאר משקים.
- אגודה מרדכי – אין אסור אלא בשנה למות אביו או אמו.
- ר' משולם והגה"מ: איסור שתיית מים רק בערב שבת ביה"ש ולא סמוך למוצ"ש.

סעיף ג

נמשכה סעודת הבוקר עד שהגיע זמן מנחה:

- א. שו"ע – יפסיק הסעודה ויברך ברהמ"ז, ילך מעט ולא יישאר במקומו, יטול ידיו ויברך המוציא ויסעד (כרא"ש). אחרת לא יוכל לאכול בערב בלא אכילה גסה.
- ב. אין זה ברכה שאינה צריכה שמוכרח לעשות כן משום סד"ש.
- ג. רמ"א – מי שידוע שאפשר לאכול אחר מנחה עם הציבור לא יעשה סד"ש קודם מנחה אך אם עשאה יצא.

סעיף ד

דיני סד"ש:

- **לקדש:**
 - רמב"ם – קובע על יין ובוצע שתי ככרות.
 - רא"ש, שו"ע – לא צריך לקדש שרק פעם אחת ביום כמו בלילה (וייתכן שגם הרמב"ם רק התכוון ליין בסעודה).
- **לבצוע שתי כיכרות: ירושלמי:** צריך לפחות כיכר אחד שלם אכל אחד בששי בבוקר ואחד בליל שבת אז נשאר אחד שלם לסד"ש. רמ"א – להלכה. שו"ע – צריך לבצוע על שתי כיכרות.
- **סועד הרבה פעמים בשבת:** רמ"א – לכל פעם 2 כיכרות.
- **אין לו כיכר שלם:** די בפרוסה כביצה שאף שמצוות לחם משנה אין לו, סעודה קיים.

סעיף ה

למצוה מן המובחר: לכו"ע בפת. נחלקו אם בדברים אחרים יוצא:

- תוס', שו"ע – צריך בפת דווקא ש3 סעודות 3 פעמים 'היום' זה מן לכן צריך בפת.

- ר"ן בי"א, ר' יונה – אפשר בחמשת מיני דגן.
- תוס' על מיני תרגימא – דברים שמלפתין הפת.
- ר"ן, ר"י בר' יהודה – אף בפירות.
- רמ"א – כשלא יכול סומך על הדעות האחרות כמו ערב פסח.

סעיף ו

נשים: ר"ת, שו"ע – חייבות בסד"ש שזהים בדברי שבת ושניהם היו בנס ירדת המן.

להתחיל אחרי שקיעה: ילקו"י – לכתחילה לפני אך אם התעכב יכול להתחיל תוך 13.5 דר' אחר אף שהוא ביה"ש ואף אם לא הספיק לאכול כזית יכול להמשיך באכילתו עד אחר חשכה.

מנחה וערבית

סימן רצב – מנחה בשבת

סעיף א

אומרים:

- א. אשרי.
- ב. ובא לציון.
- ג. קדיש ואני תפילתי ע"פ המדרש "ישיחו בי יושבי שער ונגינות שחר וכתוב אחרי 'ואני תלתי לך ה' עת רצון' – אמר דוד: אין אומה זו כעו"ג ששותים ומשתכרים ופוחזים אלא אף שאכלנו ושתינו – 'ואני תפילתי'.
- בשבת אומרים אך לא ביו"ט (נאמר אף ביחיד).
- ד. ס"ת: בב"ק פב, מגילה לא, ירושלמי – תקנת עזרא לקרוא במנחה. קורים שלוש ואין פוחתין ואין מוסיפים ואין מפטירים וקורים 10 פסוקים מהפרשה הבאה. קרא בטעות בפרשה אחרת לא חזר.
- ה. קדיש: במנחה לא אומרים קדיש על הבמה אלא קודם תפילת עמידה. בשחרית יש הפסק אשרי בינתיים לכן כשאין ס"ת בשבת במנחה לא יאמר אלא רק פעם אחת קדיש אחרי אשרי ובא לציון.

סעיף ב

אומרים צדקתך 3 פסוקים. למה? שמתו בו יוסף משה ודוד. לכן לא קובעים אז מדרש כי חכם שמת כל המדרשות בטלים. מ"ב – וי"א שצדקתך

להצדיק הדין על הרשעים שחוזרים לגיהנם במוצ"ש.

אילו היה יום חול לא היו אומרים תחנון – בשבת לא אומרים צדקתך כגון ר"ח שחל בשבת.

סדר הפסוקים: אשכנז – צדקתך צדק ראשון. ספרדים – הפוך. טור – זה נכון שזה סדר הכתובים.

דרשה בין מנחה למעריב:

- רמ"א – נהגו לא לקבוע מדרש. אבל אומרים פרקי אבות וכל מקום לפי המנהג.
- מהר"ל מפראג – דרש הרבה פעמים.
- מ"ב – בזמנינו אין למנוע זה שעדיף משיחה בטלה.

ברכות כו: טעה ולא התפלל מנחה בשבת מתפלל במוצש שתיים של חול. מבדיל בראשונה (כערבית) ולא בשניה ואם הבדיל בשני ולא בראשונה שניה עלתה לו (לערבית) ראשונה לא. טור – צריך תשלומים בשני ואם גילה דעתו שעשה בראשונה היא לא נחשבת.

הבדיל בשניהם או לא הבדיל באף אחת: לא גילה דעתו ויצא.

טעה והתפלל עמידה ולא הזכיר שבת:

- ר"י – אף שלא יצא באותה תפילה לא יתפלל שנים שכבר אמר תפילת שמונה עשרה.
- חכמי פרוניצא: לא יצא ולכן יחזור במוצ"ש.
- ר' יונה: לצאת מהספק קבע להתפלל בתורת נדבה ולא צריך לחדש שכיון שמתפלל מספק אין חידוש גדול מזה.

הזיד – אין לו תשלומים כמבואר בק"ח.

סימן רצג - ערבית במוצ"ש

סעיף א

שבת קיה: מאחרים לצאת להוסיף מחול על הקודש. שו"ע – להלכה.

סעיף ב

קביעת לילה: שו"ע – 3 כוכבים קטנים רצופים ולא מפוזרים.

מן הדין:

א. מספיק 3 כוכבים בינוניים אלא שאיננו בקיאים ואולי נחשבים גדולים.

ב. לא צריך רצופים אלא כשיהיו רצופים הוא עם תוספת שבת.

כשמעונן: ימשיך עד שברור שלילה.

רקיע מזהיר כעין אורה של יום ויש 3 כוכבים קטנים:

- פר"ח – נחשב ביה"ש.
- גר"א – הסתלק האדמימות מכיפת הרקיע באותות ששקעה החמה – לא חוששים שמזהיר.
- מ"ב – צריך 3 קטנים.

שבות לצורך מצוה ביה"ש: מה שמקילים ביה"ש זה גם במוצ"ש.

סעיף ג

ברכות כז: שמואל, רב, ר' יאשיה – מתפלל מוצ"ש בשבת ואומר הבדלה על הכוס ללא נר כי עוד לא הותרו במלאכה.

- רב האי – מדובר באונס שהיה להם כי סתם ככה לא היו מקדימים לצאת.
- ר"י, רמב"ם, שו"ע – אפשר מפלג המנחה.
- רי"ף גיאת: אין מתפללים אלא משחשכה אין להתפלל ערבית בערב שבת מוקדם או של מוצ"ש בשבת (לא נפסק להלכה).
- אחרונים: לעשות הבדלה בשבת אין לעשות שתמוה הוא לרבים ושמא יבואו לעשות מלאכה.

והוא רחום באריכות: או"ז, רמ"א – נוהגים לומר והוא רחום וברכו באריכות להוסיף מחול על קודש.

הבדלה

סימן רצד – דיני הבדלה בתפילה

סעיף א

ברכות לג: הבדלה בחונן הדעת שאסור לתבוע צרכיו קודם וגם שזה הבדלה בין דבר לדבר שנעשה ע"י החכמה. גם אם הבדיל על הכוס מבדיל בתפילה.

מבדילים פעמיים: ירושלמי שבת ה ב: לזכות תינוקות שלא מתפללים.

לשון חונן הדעת:

- **אורחות חיים, רמב"ם, רב עמרם:** אתה חוננתנו זה רק אחרי לשון הברכה

שחז"ל תיקנו שהמשנה ממתבע שתקנו חכמים אינו אלא טועה.

- **ב"י** – נהגו מיד אתה חוננתנו שזה אותו עניין.

לא אמר אתה חוננתנו:

- ר"י, רא"ש, שו"ע - אף אם אמר רק ברוך אתה ה' משלים חונן הדעת. רק בתוך הברכה חזר.
- ר' יונה – אם לא המשיך לברכה הבאה חזר.

נזכר קודם שומע תפילה:

- תוס', מ"מ בשם גרסה ברמב"ם, שו"ע – לא יזכיר בשומע תפילה.
 - תוס': הטעם שרק מבקשים צרכים בשומע תפילה. ב"י דוחה – יש בקשה שאומרים כשם שהבדלתנו וכו'.
- רמב"ם: יש מי שהורה שכן כמו ברכת השנים (ברכות כט).

לא הבדיל בתפילה:

- א. לכתחילה אסור לעשות מלאכה עד שאומר ברוך המבדיל או שמבדיל על הכוס.
- ב. בדיעבד שלא הבדיל בתפילה – עשה מלאכה: באה"ל – אין צריך לחזור ולהתפלל.
- ג. טעם קודם שהבדיל על הכוס: **ברכות לג:** חזר ומבדיל בתפילה.
רא"ש, ר' יונה, שו"ע - למרות שקיי"ל (רצ"ה) שאם טעה ואכל יכול להבדיל אחרי זה רק כשהבדיל בתפילה, אך אם טעה גם בתפילה קונסים שחזר להתפלל. באה"ל – רק באכילה כי יש חולקים על דין זה ויש הסוברים שמותר לשתות.

שכח להתפלל ערבית במוצ"ש:

- הבדיל על הכוס: מתפלל שחרית שנים ולא מזכיר אתה חוננתנו.
- לא הבדיל כלל – שיש עליו עדיין חיוב מצות הבדלה יזכיר אתה חוננתנו בתפילה השנייה בשחרית של התשלומין. אח"כ מבדיל על הכוס.

סעיף ב

לא הבדיל בתפילה ואין כוס האם צריך לחזור:

- בה"ג: לא הבדיל בתפילה אין צריך לחזור כי מבדיל על הכוס. אך אם אין לו – צריך לחזור.

- ר"י, שו"ע: אף אם אין לו כוס בלילה וסבר שיהיה לו מחר לא צריך לחזור אא"כ סבור שלא יהיה לו גם מחר.

- אמר בא"ה לפני חונן הדעת יאמר למדני חוקיך ויחזור ויבדיל בתפילה.
- חתם – יאמר בין חונן הדעת להשיבנו.
- מזכר קודם שומע תפילה – יזכיר בשומע תפילה.
- מזכר אחרי – חזר לאתה חונן.
- עקר רגליו – חזר על התפילה.

סעיף ג

ט' באב שחל בראשון ובמוצ"ש טעה ולא הבדיל בתפילה: שו"ע – לא צריך לחזור ולהתפלל שמבדיל על הכוס במוצאי ט' באב.

סעיפים ד - ה

כשאין חזר להתפלל ושכח להבדיל:

- ר' אלחנן: חזר לתחילת הברכה ומבדיל בה.
- ר"ת – אפילו פתח בברכה של אחריה חזר אם רוצה.
- ר"י, רא"ש, שו"ע – לא חזר.

רוצה להחמיר:

- סיים תפילתו רשאי בנדבה.
- לא סיים – לא רשאי שזה הפסק כי לא צריך.

סימן רצה – הבדלה שעושה ש"ץ

סעיף א

ויהי נועם: פס' זה ברוך משה את ישראל שסיימו את מלאכת המשכן ושרתה השכינה. ט"ז – לכן כשאין אומרים ויהי נועם לא אומרים סדר קדושה.

מה אומרים במוצ"ש (רמ"א):

- א. ויהי נועם.
- ב. סדר קדושה.
- ג. באריכות שמעכב זמן שנשמות חזרות לגיהנם.

כשלא אומרים ויהי נועם כגון שחל יו"ט בשבוע (רמ"א):

- אין אומרים סדר קדושה. אומרים פס' ויתן לך שהם פסוקי ברכה לשבוע.
- דוקא יו"ט גמור אבל פורים או ער"פ לא.

מבדיל הש"ץ: שו"ע – כדי להוציא מי שאין לו יין. מי שיש לו יין יותר טוב יבדיל בביתו.

אליהו הנביא: רמ"א – נהגו להזכיר את אליהו הנביא במוצ"ש להתפלל שיבוא ויבשר שכתוב בגמ' שלא מגיע בערב שבת ויו"ט מפני הטורח.

להדליק נרות: יש מקומות שמדליקים נרות במקום אופל.

ירושלמי ברכות ה ב: צריך לומר 'החל עלינו הימים הבאים וכו'". טור – אחר הבדלה. אבודרהם – קודם הבדלה.

סימן רצו – דיני הבדלה על היין

סעיף א

פרקי דר' אליעזר: ר' צדוק אומר: כל שאין מבדיל על היין או שלא שומע אחרים – לא רואה ברכה לעולם. המבדיל – ה' קראו קדוש ועושהו סגולה שנאמר 'ואבדיל אתכם מכל העמים'.

פסחים קיג: ר' יוחנן: 3 מנוחלי עוה"ב: דר בא"י, מגדל בניו לת"ת ומבדיל על היין.

מצוות הבדלה:

א. בדברים:

- רמב"ם – מדאו' כמו קידוש.
- י"א – מדרבנן והסמיכוהו על הכתוב.
- ב. על הכוס: מדרבנן. אם הבדיל בתפילה מבדיל על הכוס.

סדר הבדלה: יבנ"ה – יין בשמים נר הבדלה. אסור כוס פגום. רמ"א – נהגו לומר קודם הבדלה שעושים בבית 'הנה אל ישועתי' וכו' לסימן טוב.

- **מקור:** ברכות נב, פסחים קג: **ר"מ:** ב"ש – נר מזון בשמים והבדלה, ב"ה – נר בשמים מזון הבדלה. **ר"י:** ב"ש – נר לפני בשמים. ב"ה – בשמים לפני נר. **רב** – הלכה כב"ה לפי ר"י.

הסחת דעת: גם השומעים יתנו עיניהם בכוס שלא יסיחו דעתם.

לשפוך מכוס הברכה יין: רמ"א – סימן ברכה.

- רמ"א – נוהגים לשפוך על הארץ קודם שסיים בפה"ג ולא קודם הברכה.

- אחרונים – לא ישפוך בשעת ברכה כלל אלא בשעה שמחג ישפכנו מלא על גדותיו.

לאחר הבדלה ושתייה: גם שופכים מהכוס ומכבים בן הנר ורוחצים עיניו משום חיבוב מצוה. טור רצט – רב עמרם כתב שנוהגים להטיל מים בכוס אחרי ששותים.

נהגו נשים: לא לשתות מכוס הבדלה.

כוס הבדלה: מ"א – המבדיל רגיל לשתותו כולו ואינו משקה ממנו בני ביתו ונראה שהטעם כדי שיוכל לברך ברכה אחרונה שכשישתה מלא לוגמיו יש ספק ברכה אחרונה.

סעיף ב

הבדלה על יין: אם יש לו יין קודם לכל משקים. חז"ל הפליגו בגודל המצוה (טור לעיל).

אין לו יין:

- פרקי דר"א: ק' מונא: מקרב ידו לנר ואומר במה"א. כשמרחיב אומר המבדיל בין קודש לחול. ב"י – בנוסחים שלנו לא כתוב שמבדילים בלי יין.
- רב עמרם, תוס', שו"ע: אין מבדילים על הפת אבל כן על שכר שהוא חמר מדינה.
 - תוס', רא"ש, שו"ע – אי אפשר על הפת שרק קידוש במקום סעודה.
 - חלב ושמן: ברכי יוסף – אין להבדיל שלא רגילים למשקה.
 - מים: שו"ע – אין מבדילים עליו שלא חשוב.
 - על יין שרף: לא כדאי שחריף ולא יכול לשתות רביעית, אך כשאין משקה אחר יכול ויזהר לשתות מלוא לוגמיו אחרת לא יוצא.
 - קווא"ס ובארשט: ט"ז – כמים שכולם שותים.
 - קפה או תה ומשקאות קלים: ילקו"י – אין להבדיל.
 - אין לו יין וגם לא חמר מדינה: לא יברך על הכוס אלא יסמוך על ההבדלה בתפילה.
 - כוס פגום: יתקנו במעט יין. לכתחילה לא מים אבל כשאין יין ישים מעט מים.

על כוס יין פגום או על שכר:

- אבודרהם, רמ"א – טוב להבדיל על כוס פגום של יין משכר.

- מ"א – במקום שהשכר חמר מדינה עדיף.
גר"א – רמ"א מודה בזה.

במוצאי פסח: רמ"א - נהגו על שכר ולא יין שחביב שלא שתהו כל הפסח.

ביו"ט שחל להיות במוצ"ש ואין לו יין אם יכול לעשות יקנה"ז על פת:

- גאוני, רמ"א: אגב קידוש מבדיל גם על פת. מ"ב - טעם הרמ"א כי הרבה ראשונים לא מקבלים שאפשר לקדש על שכר, אבל לכתחילה יחפש אחר יין.
- רא"ש - עדיף לומר קידוש והבדלה שניהם על שכר שיעשה שניהם כהלכה אף אם לא לכתחילה.

כוס חד"פ: ילקו"י - מותר מקרטון או נייר.

סעיף ג

פסחים קז: אמימר נתנו לו שכר ולא הבדיל ולא טעם כלום ונתנו לו יין למחרת והבדיל.

- רא"ש - קשה הרי אמרנו שאם אין לו אלא כוס אחד מניחו לאחר המזון משמע שמותר לאכול לפני הבדלה. כלומר סועד ומשתמש בכוס לברהמ"ז גם להבדלה.
 - ר' ניסים: מותר לאכול רק ביושב על שולחנו וחשכה לו.
 - ר"י, רא"ש, שו"ע (י"א בתרא), מ"ב: ודאי אם אין לו כוס ומצפה למחר שיהיה לו לא יאכל כל הלילה אלא ימתין. שו"ע - ייתכן שאחרי חצות היום כבר לא מחויב להמתין.
 - תוס': החמיר על עצמו. רמב"ם - גם השמיט דבר זה. מ"ב - אדם חלש יכול לסמוך.

יש לו רק כוס אחד ורוצה לאכול מלווה מלכה:

- **למ"ד שברהמ"ז טעונה כוס:**
 - א. לא מצפה שיהיה עוד כוס: יאכל וקודם שיבשיל ויברך עליו ברהמ"ז ואח"כ יבדיל עליו ממה שיברך ברהמ"ז בלי כוס.
 - ב. מצפה שיהיה לו למחר עוד כוס יבדיל עכשיו על כוס זה ובאכילה ימתין עד למחר כדי לברך על הכוס. מ"א - כשאין לו כוס לברהמ"ז לא צריך למנוע עצמו מלאכול.
- **למ"ד ברהמ"ז אין טעונה כוס:** יבדיל ואח"כ יאכל.

רצד ב - הדין כשלא הבדיל בתפילה אם צריך לחזור על התפילה. פה זה אם יכול לאכול קודם.

סעיף ד

מי שאין ידו משגת לקנות יין לקידוש והבדלה: שו"ע - עדיף הבדלה כי קידוש אפשר בפת. אם יש שכר יקנה לקידוש.

סעיף ה

נר חנוכה או יין להבדלה: נר חנוכה עדיף:

- משום פרסומי ניסא.
- עיקר מצוה הבדלה אפשר לקיים בתפילה. אבל נר חנוכה אפשר רק בהדלקה.

סעיף ו

הבדלה מעומד או מיושב?

- שו"ע - מיושב שצריך קביעות כדי להוציא אחרים יד"ח.
- רמ"א, כל בו: מעומד וכך מנהג אשכנז שזה ליווי מלך. כיון שקובעים עצמם להבדלה יוצאים יד"ח.
 - יקנה"ז ביו"ט במוצ"ש טוב מיושב כי יש קידוש.

סדר הבדלה (שו"ע):

- אוחז היין בימין ומברך.
- נוטל ההדס בימין ומברך.
- במה"א ומסתכל בציפורניו..
- מחזיר היין לימינו וגומר.

סעיף ז

אף שמעו כל בני הבית הבדלה בביכנ"ס:

- שו"ע - אם התכוונו לצאת לא מבדילים בבית.
- מנהג העולם - להבדיל בבית בכל מקרה. ר"ן - אף אם מצוות לא צריכות כוונה מובן שזה בסתם אבל אם מתכוון שלא לצאת לא יוצא וכאן מתכוונים שלא לצאת בביכנ"ס.

התכוון לצאת בהבדלה ולא התכוון לברכת פרי הגפן: מ"א - יצא שברכת המבדיל עיקר.

סעיף ח

נשים בהבדלה:

לע"ז. שו"ע – להלכה. ט"ז – דווקא שמסובים לאכילה אבל אם לא מותר, וטוב לכתחילה לחוש לר' יונה שסתם בשמי עכו"ם למכור לע"ז ואסור אא"כ ברור שלא כגון סוחר.

בירך על בשמים אלו: רמ"א – לא יצא.

סעיף ג

שקים של בשמים ששמים עכו"ם בקנקני היין:

- להריח: רשב"א, שו"ע – מותר שאין היין נותן בהם טעם אלא הפוך.
- להבדיל: שו"ע – אין להבדיל עליהם משום הקריבהו נא לפחתך וכי יש בו איסור מעורב אז מאוס.

ריח שאין בו ממש: ט"ז – אין מברכים על ריח בכלי שנבלע בו ע"י בשמים שהיו בו ואם רואה אבק שנשאר מותר.

סעיף ד

הדס של לולב:

- **אחר סוכות:** נהגו לברך על ההדס אם יש בו ריח שמשמש בדבר שהיה למצוה עבור מצוה אחרת.
- **בסוכות:** לא שהוקצה למצוותו.

הדס יבש (רמ"א):

- ר' אפרים: אין לברך שאין לו ריח.
- טור – נוהגים לברך עליו.
- ב"י – תמה שאם יש ריח מותר ואם אין מנהג טעות והאם זה מח' במציאות? אלא ר' אפרים מעדיף אף כשיש ריח אם אין ריח לחלוות להשתמש בבשמים.
- רמ"א – אפשר להניח הדס עם הבשמים לצאת לכו"ע.

תבלין:

- ט"ז – יכול לברך.
- טור בשם ר' אפרים: ייחד למצוה זה מצוה מן המובחר.

לברך על ריח הפת:

- כל בו, אבודרהם, אורחות חיים בשם ר' יחיאל מפריז: המריח פת ונהנה מברך מיני בשמים ונהגו אנשים שאין הדס לברך עליו.
- ב"י – רק כשהפת חם. אם לא אין לה ריח זה ברכה לבטלה.

- אורחות חיים: נשים לא מבדילות לעצמן שאין הבדלה תלויה בשמירת שבת אלא חכמים סמכוהו על הפסוק. רמ"א – חושש.

○ ב"ח, מ"א – גם מי שסובר שפטורות יכולות לעצמן כשופר ולולב.

- ר' יונה, שו"ע: חייבות בהבדלה כמו קידוש שהוקש זכור לשמור.

איש יצא יד"ח אם יבדיל אישה?

- מ"א – לא יבדיל כדי להוציא הנשים אא"כ יש גם זכרים גדולים או קטנים שלחולקים זה ברכה לבטלה.
- ברכי יוסף – יכול.
- מ"ב – יכולה להבדיל לעצמה.

ברכת הנר אם אישה חייבת בה כשמבדילה לעצמה:

- באה"ל – מסתפק שנר נתקן למוצ"ש אז אולי לכו"ע לא הוקש ופטורה או שזה חלק מההבדלה. מכריע שפטורה.
- ילקו"י – חייבות גם בנר.

סימן רצז – בשמים להבדלה

סעיף א

ברכות נג: רב – אין מחזרים על אש כמו שמחזרים על כל המצוות. רא"ש, שו"ע – ק"ו על בשמים שאינו אלא להשבת הנפש.

בשמים: תיקנו במוצ"ש כדי להשיב הנפש הכואבת מיציאת שבת. מ"ב – אף בחול צריך לברך על כל מין כברכתו. אך במוצ"ש הכל מיני בשמים שלא יבואו לטעות.

מתענה בשבת: אחרונים – צריך לברך על בשמים במוצ"ש שהנשמה יתירה באה בערב שבת ויוצאת במוצ"ש. ביוה"כ אף שחל בשבת לא צריך לברך שמתחיל להתענות בו מהערב.

סעיף ב

של מתים ושל בית הכסא: ברכות נא: אין מברכים על נר או בשמים של מתים שלהעביר ריח עשויים. רב הונא: בשמים של בית הכסא אין מברכים. כל שלא לריח אלא להעביר ריח סרחון אין מברכים עליו. שו"ע – להלכה. של מתים: על מיטתו לא, לפני מיטתו שלכבוד החיים מברכים.

מסיבות עכו"ם: ברכות נא: אין מברכים על של גויים. רב – במסיבת גויים שסתם מסיבותיהם

- למעשה: ב"י, ר' יהודה מפריז, רמ"א – אין לברך כי לא ברור מה הברכה כדלהלן.

הברכה:

- ר' יהודה מפריז"ש (פריז): על פת מיני בשמים טועה שלא בושם.
- י"א – נותן ריח טוב בפת.
- ר' יהודה מפריז"ש עצמו, ב"י, רשב"ץ, מאירי, רמ"א: אין לברך עליו שלא הזכיר על ידי תנא או אמורא.

סעיף ה

מי שאינו מריח: שו"ע – אינו מברך.

מתכוון להוציא אחרים: שו"ע – יכול.

להוציא מי שאינו יודע לברך:

- ר' אפרים, אחרונים: לא יכול שלא דומה לקידוש והבדלה שזה לא מצוה אלא מנהג וברכת נהנין. לכן המבדיל ויכול להריח וכבר הבדיל עבור עצמו יריח שוב כדי שלא יהיה לבטלה.
- טור, רא"ש: יכול להוציא יד"ח (ראיה מראש השנה כט – פורס פרוסה לבני ביתו אף שלא אוכל. ב"י – לדחות ששם בבניו קטנים). ב"י, שו"ע – כיון שקבעו חכמים המנהג נחשב כמצוה.

ברוב עם הדרת מלך: מ"ב – מצוה יותר שכולם יצאו על ידי אחד משום ברוב עם הדרת מלך אא"כ רחוק מהאש ולא יכול להשתמש אז יכוון לא לצאת ויעשה אח"כ כמו שצריך.

סימן רצח – נר הבדלה

מברכים על נר במוצ"ש (שו"ע). טעם: פסחים נד – שתחילת ברייתו במוצש שאז נתן ה' דעה באדם ועשה אש. וגם כי הוא כעין הבדלה שהיה אסור ועכשיו מותר.

מברך בורא מאורי האש: למה רבים? כי כמה גווני אש – ירוקה לבנה ואדומה. **אמר מאור האש:** ב"ח – לא יצא. **אמר 'ברא מאורי האש' – יצא.**

מוצאי יו"כ: אף כשלא חל במוצ"ש מברך על הנר שהוא כעין הבדלה שכל היום היה אסור להשתמש ועכשיו מותר (טעם נוסף).

מוצאי יו"ט: אין מברכים שהיה מותר להשתמש ביו"ט ולא נברא במוצאי יו"ט (לשני הטעמים לא שייך).

אין לו נר – אם צריך לחזור:

- במוצ"ש – אין צריך לחזור.
- במוצאי יוה"כ: ראב"ד, שו"ע – צריך לחזור מהצד של הבדלה.

מי שאין לו כוס להבדיל: רמ"א – כשרואה אש מברך עליו וכן בשמים. רעק"א – אם מצפה שיהיה לו יחכה לסדרם עם הכוס.

סעיף ב

פסחים קג: רבא הבדיל והדליק אבוקה כמצוה מן המובחר. שו"ע – להלכה. רמ"א – נר שמן שיש שתי פתילות נקרא אבוקה.

- נר שעווה אם מניח כמה פתילות נחשב פתילה עבה ולא אבוקה אך אם מפריד ביניהם שעווה או חלב או ניירות מודבקים נחשב.
- רעק"א – לא צריך שהלהבות יגעו.

נר שהוא להאיר בבית:

- אורחות חיים: אין לו אבוקה צריך להדליק נר אחר להבדלה חוץ מהנר להאיר בשביל היכר לשם מצוה. לא לעיכובא.
- מ"ב – כשלא יכול לקרב הנר.

שעווה: מ"א בשם האר"י – טוב להדר בשל שעווה.

סעיף ג

פרקי דר"א: נוהגים להסתכל בכפות ידיים וציפורניים. טעם:

- א. שיוכל להכיר לאורו בין מטבע למטבע לכן מסתכלים לראות אם יכול להנות.
- ב. ציפורניים סימן ברכה שפרות ורבות.

דינים ברכת האור:

- רמ"א בשם זוהר – רואה ביד ימין וכוס ביד שמאל. כופף אצבעות שאז רואה הציפורניים בבת אחת.
- מ"א בשם ספר הכוונות: יש נוהגים לפשוט ולראות מאחורי.
- טור בשם רב האי: חובה על כל מי שמכיר בין שני דברים לא ניכרים. ראשונים הכירו בפסים על היד עד שמכיר ביניהם. אנחנו נוהגים בציפורניים.
- שבה"ל: בתחילה כופף ואח"כ פושט.

סעיף ד

ברכות נג: עד שיאותו מאור. רב יהודה בשם רב – כל שיכול להשתמש באורו. רב אשי ורבא – יאותו

ממש. עולא – כדי שיכיר בין איסר לפונדיון. חזקיה – שיכיר בין מלחמא של טבריה לשל ציפורי. הלכה:

- אורחים חיים בשם רשב"א – כרב יהודה שלא צריך ממש. ב"י מביא שגם סובר כך ר' אושעיא בירושלמי.
- רי"ף, רמב"ם, רא"ש, שו"ע – ממש כרבא.

סעיף ה

ברכות נב: אור ששבת מברכים עליו ושלא שבת מחמת מלאכת עבירה – לא.

- הודלק באיסור:** שו"ע – אין במרכים. רעק"א – נחשב הפסק וצריך לחזור ולברך בפה"ג.
- הודלק על ידי גוי לצורך עצמו:** שו"ע – עדיין נחשב לא שבת.
- הודלק לחולה שיש בו סכנה או שאין בו סכנה ע"י גוי –** מברכים שנעשה בהיתר.

נר עבודה זרה: טור, שו"ע (גמ' ברכות נא שהובא בסימן לעיל): אין מברכים שאסור להנות ממנו.

הדליק נר מנר של ע"ז: מ"א בשם רש"ל – מותר לברך שהשלהבת אין בו ממש זה כל מה שלקח. פמ"ג – רק בדיעבד לכתחילה אסור.

סעיף ו

ברכות נג: גוי שהדליק מישראל או הפוך – מותר. גוי מגוי – אין מברכים גזירה משום נכרי ראשון ועמוד ראשון, שאם תתיר יבוא לברך בגוי שהדליקו בשבת ובאותו אור עצמו שלא התווסף משחשכה. שו"ע – להלכה. כמובן שמדובר כשלא הדליק במסיבה.

- מ"א – בדיעבד יצא שאינו אלא גזירה.
- א"ר – גוי שהוציא במוצ"ש מעצים ואבנים מותר שלא שייך הגזירה. אך אם הדליק נר מאותו האש שהוציא אסור שלא פלוג.

מוצאי יו"כ: רמב"ן – אין מברכים על נר שהדליק ישראל מגוי שנעשה בו מלאכה ביו"כ שביו"כ מדליקים על נר ששבת או אור שהודלק ממנו ולא שיוצא מעצים ואבנים.

אור ישראל שהודלק בעבירה והתווסף במוצ"ש: ב"י – ייתכן שלא גזרו משום קודם שנתווסף שלא גזרו אלא בגוי.

סעיף ז

ברכות נג: היה הולך חוץ לכרך וראה אור. רובן גויים – לא מברך, רובן ישראל או חצי חצי – מברך. שו"ע – להלכה.

סעיף ח

פסחים נד: אור היוצא מעצים ואבנים (שו"ע):

- במוצ"ש מברכים. שגם אש אדה"ר נעשה מעצים ואבנים.
- במוצאי יו"כ – לא מברכים. טעמו משום שכל היום היה אסור ועכשיו מותר ולזה צריך אור ששבת דווקא שהיה אסור ועכשיו מותר להשתמש בו.

סעיף ט

ברכות נג: גחלים לוחשות מברכים שאם מכניס קיסם ודולק, אוממות לא. שו"ע – דווקא בעשויים להאיר. עשויים רק להתחמם אין מברכים (סעיף י).

סעיף י

ברכות נג: אש כבשן מברכים בסוף אך לא בהתחלה.

- רש"י, שו"ע: שבהתחלה אין עשוי להאיר ובסוף כן.
- ר' האי גאון: בתחילה לא אחז ברוב העצים ובסוף שתפס בהכל יוצא אור.

סעיפים יא - יב

ברכות נג: אור ביכנ"ס וביהמ"ד ויש אדם חשוב מברכים אך אם לא לא. וי"א שגם כשיש רק כשיש שמש וי"א שגם כשיש שמש רק שאין לבנה. יש מסבירים את זה הפוך שכשיש אדם חשוב לא מברכים.

- רמב"ם, שו"ע – כשיש אדם חשוב מברכים וכשלא לא. שנעשה להאיר ואם אין אדם חשוב לכבוד השכינה ולא להאיר.
- יש אומרים הפוך. שכשיש אדם חשוב נעשה לכבודו וכשלא לא נעשה להאיר.

אם יכבה ויחזור וידליק להבדלה: לכו"ע מותר.

יש שם שמש שאוכל: מברכים עליו שעשוי להאיר לאכילתו. **אם יש לבנה –** לא שאוכל לאור הלבנה אך כשאין לבנה כן.

נר לפני העמוד: רא"ש – כיום לא מברכים שהם לכבוד.

סימן רצט – לא לעשות מלאכה לפני שיבדיל

סעיף א

פסחים קה: הטועם לפני הבדלה מיתתו באסכרא. התחילו סעודה לא מפסיקים אך לא מתחילים. לשתייה מפסיקים. לגבי מים: רב הונא – אסור. רבנן דבי רב אשי – מותר. שו"ע – להלכה ומותר כרבנן דבי רב אשי.

הפסקת סעודה:

- רא"ש, שו"ע, רמ"א – לא צריך להפסיק אף משחשכה. רמ"א – שאף לק"ש לא פוסק וגם נראה כמגרש המלך.
- רי"ף: לא צריך להפסיק כשספק חשכה אבל ודאי חשכה – פורס מפה ומבדיל וגומר סעודתו.

הפסיק תוך הסעודה והתפלל: מ"א – אפשר שחלה חובת הבדלה ואסור לאכול עד שיבדיל.

אם התחיל באיסור: פוסק ומבדיל. **התחיל בביה"ש:** צריך להתחיל קודם. בדיעבד יכול להתחיל (רצא ו).

סעיף ב

בואו ונבדיל:

- **באמצע אכילתם:**
 - רמב"ם, שו"ע – רצו לחזור ולשתות קודם הבדלה רשאים ולא צריך לחזור ולברך שלא היו צריכים להפסיק אף אם חשכה אז זה לא נחשב הסחת דעת.
 - רי"ף – נחשב הפסק וצריך לחזור ולברך.
- **עוסקים בשתייה בלבד:** כיון שצריך להפסיק לכו"ע נחשב הפסק וצריך לחזור ולברך.

סעיף ג

כשמפסיק כדי להבדיל:

- טור, ב"י, שו"ע – לא צריך לברך בפה"ג על כוס הבדלה אם קבוע מתחילה לשתייה וק"ו לאכילה ושתייה ואם מבדיל על שכר לא צריך לומר שהכל אם ברך המוציא.
- מהרי"ק – לפי הרי"ף צריך לחזור ולברך.

צירוף: בצירוף נרות לאבוקה אין להקפיד שזה רק מצוה מן המובחר.

ברכות נא: אין מברכים על נר או בשמים של נכרים או של מתים. **ברכות נג:** רב יהודה בשם רב: כל שמוציאים לפני המת ביום ובלילה – אין מברכים אלא רק כשמוציאים בלילה שניכר שזה להאיר. שו"ע – להלכה.

נר יארציט: אין לברך שלכבוד המת.

נר לכבוד חתן: מ"א – אין מברכים.

סעיף יג

סומא:

- א. בורא מאורי האש:
 - ר' יהודה בר' קלונימוס: הסתפק שאמרו חכמים שפורס על שמע (ברכת מאורות) שיש לו הנאה מהמאורות. אורחות חיים – במוצאי יו"כ מודה שלא.
 - ראבי"ה, שו"ע – לא מברך. פמ"ג – הסתפק אם יכול להוציא אחרים כשהוא פטור.
- ב. שאר הבדלה:
 - שו"ע – צריך לומר הבדלה.
 - גאונים – לא צריך. ילקו"י – לחשוש להם עדיף שמישהו אחר יבדיל.

סעיף יד

ברכות נג: הבדילו ולא היה להם אש והגיע אש: ב"ש – כל אחד לעצמו. ב"ה – אחד מברך לכולם משום ברוב עם הדרת מלך אף שיש ביטול ביהמ"ד. שו"ע – ב"ה להלכה.

סעיף טו

ירושלמי: נר בחיקו או בפנס או באספקלריא – צריך לראות השלהבת ולהשתמש לאורה כדי לברך. שו"ע – להלכה.

- מ"א – דרך זכוכית נחשב רואה.
- מ"ב – משמע משו"ע והירושלמי שלא נחשב רואה ולא כדאי לכתחילה להקל.

נר בעששית המכוסה זכוכית: ילקו"י – אין לברך בורא מאורי האש שהזכוכית מסתירה. לא צריך להסיר משקפיים שהאש עצמה גלויה.

על אור חשמל: ילקו"י – אין לברך אף בשעה"ד.

אחרונים: יכול להוציא בני ביתו אחרי שכבר יצא.

סעיף ד

כשהיה אוכל וחשכה שאמרנו שלא צריך להפסיק:

- **יש כוס אחד (למ"ד ברהמ"ז טעונה כוס):** שו"ע – גומר סעודתו ומברך ברהמ"ז על הכוס ולא טועמו שלא לפגום ומבדיל. **יש שני כוסות:** שו"ע – מברך ברהמ"ז על אחת ועל השניה מבדיל.
- **למ"ד שלא טעונה:** מ"א – אסור לשתות מכוס ברהמ"ז שאסור לטעום לפני הבדלה. ח"א – בספק חשכה יכול לשתות מכוס ברהמ"ז.

סעיף ה

פסחים קז: רבא – טעם מקדש, טעם מבדיל.

אכל קודם הבדלה בטעות: יכול להבדיל אח"כ (שו"ע). מ"ב – אף במזיד.

סעיף ו

פסחים קו: בני ר' חייא – מי שלא הבדיל במוצ"ש ממשיך עד יום רביעי. ר"ז או ר' אסי: יכול עד סוף יום שלישי שהולכים אחרי השבת הקודמת. ר' יעקב בר אידי: מאורי האש רק במוצ"ש.

פסחים קז: רבא – מי שלא הבדיל במוצ"ש: גרסת גאונים: מבדיל והולך כל היום כולו. גרסת תוס' ורמב"ם: כל השבת (שבוע) כולו.

להלכה:

- רמב"ם, תוס', שו"ע – עד סוף יום ג'.
- גאונים – רק יום ראשון.
- בה"ג – אם טעם מבדיל רק אם זה מוצ"ש אבל אחרי כבר לא.

נר ובשמים: שו"ע – אין אומרים אלא במוצ"ש שנשמה יירה שייך רק במוצ"ש וכן מאורי האש רק אז.

במוצאי יו"ט – תשלומין:

- ספר לשון חכמים: אין להבדלה תשלומים שבשבת שייך לומר שהימים נגררים אחריו אבל לא ביו"ט.
- רעק"א, ילקו"י – יכול בכל איסרו חג שהיום הולך אחר הלילה.

מי שמתענה 3 ימים ו3 לילות בנדר ולא יספיק עד סוף יום ג': תרוה"ד, רמ"א: ישמע מאחרים הבדלה. אין אחרים – יבדיל בשבת וישתה ובמוצ"ש יתחיל להתענות.

- יכול לאכול אחרי שעדיין נקרא יום ורק מתחיל הלילה מתחיל התענית שזה לשון בני אדם ובנדרים הולכים אחר לשון בני אדם.
- להבדיל בעצמו בלילה וייתן לאחרים לשתות:
 - מ"ב – יכול.
 - מ"א – מותר רק כשאחרים בעצמם לא יודעים לברך לכן עדיף שהם יבדילו וישמע.

מתענה יומיים או יום ולילה: מ"ב: לכתחילה ישמע מאחרים שלקרב הבדלה לשבת עדיף. אין אחרים – ימתין ויבדיל אחרי משיבדיל מבעו"י.

סעיפים ז - ח

מבדיל על היין על שולחנו:

- **יש לו יין בסעודה:**
 - רא"ש, שו"ע – אפילו הבדיל קודם שנטל פוטר היין שבתוך המזון ולא צריך לברך שוב בפה"ג וגם לא ברכה אחרונה על הבדלה. מ"ב – מכריע כדעה זו שספק ברכות להקל.
 - תוס': לא פטר אא"כ נטל ידיו קודם שיבדיל שהיא התחלת קביעת סעודה. רמ"א – אם הבדיל תחילה צריך לברך בפה"ג ומעין שלוש בסוף.
- **אין לו יין בסעודה אך סבור שיביאו לו יותר יין אחר:**
 - טור רא"ש – צריך ברכה אחרונה. שו"ע – הביאם כיש מי שאומר. קידוש שונה שאין קידוש אלא במקום סעודה ולכן לא צריך ברכה אחרונה.
 - מ"א – הוכיח שהרא"ש לא חילק. מ"ב – לכן נראה שאם לא בירך קודם הסעודה לא יברך.

סעיף ט

רוצה לסעוד תיכף להבדלה: הגה"מ בשם מהר"ם מרוטנבורג, שו"ע: צריך להזהר שלא יביא לחם לשוחלן קודם הבדלה, ואם היא פורס עליו מפה ומכסה שהוא מוקדם בפסוק "ארץ חיטה וכו'". **אינו סועד תכף:** לא שייך קדימה ולא צריך לכסות.

- מ"א, מ"ב – למרות שאסור להקדימו פה שלא הבדיל, בכלל שבכללי קודם צריך לכסות.

סעיף י

שבת קנ: מחשיך לשמור פירותיו ומביא פירות בידו שתולשם. ראב"י – אסור לעשות חפציו קודם שיבדיל. מותר אם אמר המבדיל בין קודש לחול.

אומר המבדיל:

- רש"י, רב עמרם, גאונים, ב"י: דווקא אם רצה לעשות מלאכה לפני תפילה אומר כך שהוא היכר ללוות המלך בלא שם ומלכות, אבל אחר התפילה לא צריך. כל בו, רמ"א – נשים שלא מתפללות צריך ללמדן לומר המבדיל בין קודש לחול.

האם גם איסורים קטנים או רק מלאכה גמורה?

- ר' ירוחם: רק מלאכה גמורה כאורג או כותב אבל הדלקת נר או הוצאה לא שהקילו במלאכה בלי טורח.

- ב"י, שו"ע – כל מלאכה אף מדרבנן.

- רמב"ם, רא"ש: אף אם הבדיל בתפילה אסור במלאכה עד שיבדיל אף בלא כוס שאומר בא"י אמ"ה המבדיל בין קודש לחול בשם ומלכות.

אכילה: לאכילה לא מועיל עד שיבדיל הבדלה גמורה על הכוס כנ"ל.

מלאכת אוכל נפש ביו"ט שחל במוצ"ש: יבדיל בתפילה 'ותודיענו' או לפני התפילה ב'ברוך המבדיל בין קודש לקודש'. אסור לטעום עד קידוש.

הכנה בעלמא אחר חשיכה שאינה מלאכה: מותר.

לדלות מים במוצ"ש: כל בו: תכף ששמעו ברכו דולים מים כי בארה של מרים סובב כל מוצ"ש כל הבארות ומרפא חולי. רמ"א: לא ראה מנהג זה.

מוצאי שבת

סימן ש – סעודת מלווה מלכה

סעיף א

שבת קיט: צריך לסדר שולחנו במוצ"ש לאכול מלווה מלכה.

סידור השולחן במוצ"ש: שבה"ל, שו"ע: צריך לסדר שולחן וסעודת מלווה מלכה בצאת שבת לכבד המלך ביציאה ומספיק כזית. לכן נוהגים לומר פיוטים חמירות אחר הבדלה.

לכתחילה בפת: מ"ב – משמע בפת כמו שאר הסעודות. מ"א – טוב להדר ולהוסיף שאר תבשילים.

טוב להקדימה: מ"ב – נכון להקדים כי זה ליווי צאת שבת.

אינה חובה כמו ג' סעודות: מ"ב – לא חיוב כמו שאר הסעודות אז הקודמים עדיפים עליה בקיום ובריבוי.

מלאכת הוצאה - האיש

סימן שא – כלים שמותר ושאסור לצאת בשבת

סעיפים א-ב:

שבת קיג: 'וכבדתו מעשות דרכיך' – שלא יהא ההילוך בשבת כהילוך בחול, ואף שגם בחול לא פוסע פסיעה גסה שנוטל ממאור עיניו, בשבת גם אסור.

לרוץ בשבת: שו"ע – אסור לרוץ. מ"ב – אסור גם לקפוץ.

פסיעה גסה: רמ"א – אסור יותר מאמה אחת אם יכול בפחות.

ברכות ו: ר' זירא בשם ריב"ל: ירוץ לדבר הלכה ואף בשבת.

לדבר מצוה: שו"ע – מותר.

למנוע נזק: כגון בורח מכלב או רץ שלא יהיה בגשם: ילקו"י – מותר. **מקום איסור:** ההולך במקום איסור כגון עם פריצות מותר.

בחורים המתענגים בקפיצתם ומרוצתם: שו"ע – מותר כי זה העונג שלהם, וכן מותר לרוץ לראות משהו שמתענגים בו. ב"י, רמ"א – או לטייל.

לרפואה: לטייל – ב"י, רמ"א – מותר אף אם מתכוון להתעמלות ולהתחמם לרפואה שלא ניכר. לרוץ: לרפואה אסור שניכר משום שחיקת סממנים.

כדי שיהיה תאב לאכול: ט"ז – אסור. מ"א – מותר.

סעיף ג

היה הולך והגיע לאמת המים רחבה:

- **לדלג:** שו"ע – יכול לדלג בפסיעה גדולה או לקפוץ.
- **לדלג או להקיף:** עדיף לדלג מלהקיף שמרבה בהילוך.
- **לעבור בתוכה:** אסור משום סחיטה ולכן יקיף ולא ייכנס.

סעיפים ד-ו:

יומא עז: ההולך להקביל פניו אביו או רבו עובר עד צווארו במים ולא חושש. רב אצל תלמיד לא נפשט.

- רי"ף, רא"ש, מ"ב – לחומרא. מ"ב – אם צריך לו רבו מחידודו או שמעוות מגדולים – ט"ז מותר. תו"ש – אסור. אם הרב מסתפק באיזה דבר והולך לשאול מותר.

הולך לדבר מצוה:

- **לעבור בתוכה:** יכול לעבור אם עושה שינוי שלא יוצא ידו מתחת שפת חלוקו. רא"ש, שו"ע – שיזכור לא לבוא לסחיטה. רש"י – מגביה חלוקו על זרועו שנראה כנושא על כתפו ולא כלבוש.
- **סנדלו או נעלו:** אסור לעבור כך שלא יכול להדקו ולקשור יפה חוששים שמא ייפול ויבוא להרים. מנעל מותר.
- **להקיף או לעבור:** רמ"א – אף אם יש דרך אחרת יכול לעבור מלהרבות בהילוך. אחרונים – עדיף להקיף.
- **לדבר מצוה בחזרה:** מותר הכל אף בחזרה שאחרת אתה מכשילו לע"ל.

הולך לשמירת ממונו:

- **הליכה:** שו"ע – מותר לעבור בהליכה שנחשב גם כמצוה.
- **בחזרה:** שו"ע – לא התירו כי לא ייכשל שלא יימנע לע"ל שאדם בהול על ממונו.

לא יצא האיש – שא ז – עד סוף הסימן:

סעיף ז

כללי דיני הוצאה (באה"ל):

- **דבר שאינו מלבוש ולא תכשיט:** נקרא משאוי.
 - **הוציא כדרך הוצאה בחול:** אסור מדאורי.

- **לא בדרך הוצאה בחול:** הוצאה כלאחר יד ואסור מדרבנן.

• דבר שהוא מלבוש או תכשיט:

- מהתורה מותר בלבישה אך בידו משאוי.
- יש כמה דברים שאסרו חז"ל:
 - משום דילמא שלפא ויטלטל ד' אמות ברה"ר.
 - משום שהוא רפוי ואולי ישתלף ממילא ויבוא לטלטלו.
 - משום שיצחקו עליו ומבושה ישלף ויטלטל.
 - דברים החוצצים בטבילה וחוששים שתצטרך טבילה של מצוה ותסירם מעליה ויטלטל.
 - משום מראית עין כשריון.

- **אצולי טינוף:** דברים שלא עשויים למלבוש גמור אלא להציל טינוף – נקרא משאוי. אם בגד גמור אלא שעשוי להציל מגשם נקרא מלבוש.

- **נושא בידו:** אף תכשיט ובגד בידו חייב.

שו"ע: לא יצא בדבר שלא תכשיט ולא לבוש או תכשיט רפוי שעשוי ליפול ואשה לו בתכשיטים שמא תשלף להראות. גזירה שמא יבוא לטלטל.

לא מלבוש ולא תכשיט: חרב, קשת ורומח, מגן ושאר כלי מלחמה: **שבת סג:** לא יצא בהם ואם יצא חייב. שו"ע – להלכה.

שריון קסדה ומגפיים: אסור מדברי חכמים משום מראית עין שיחשדוהו שרוצה להילחם בשבת.

חיילים: ילקו"י – אין להקל אא"כ זה מסיבה ביטחונית ומשום פיקוח נפש. מותר בעת מילוי תפקידם לצאת עם שרשרת ודסקית.

שמא יטלטל ד' אמות ברה"ר:

- **תפילין:** שו"ע – אסור מדרבנן שמא יצטרך לבית הכסא ויסירם ויטלטלם. אף שאין זמן תפילין יכול לשים אותם ונקראים לבוש ורק מדרבנן אסור לצאת בהם.
- **לצאת במנעל אחד:** אין לו מכה – לא יצא שיצחקו ויבוא לטלטל. יש לו מכה:

- שו"ע - יוצא במנעל ברגל הבריאה ולא יצחקו שידועים שלא יכול ברגל השניה.
- אחרונים: יצא במנעל ברגל שיש בה מכה שלא יסיר משום כאב.
- **נעל גודלה: שבת קמא:** אסור שמא ייפול ויטלטל. חלוק גדול מותר שלא נפול.

סעיף ח

שבת סב: אם יצאה אישה במחט נקובה או טבעת שיש חותם חייב. עולא - הפוך אצל איש.

- רי"ף ורמב"ם: על מחט וגם טבעת.
- רש"י, רא"ש - רק על טבעת.
- מ"מ בשם גאונים, רמב"ן ורשב"א - איש ואישה שווים במחטים.

איש לצאת במחט:

- **בידו:** חייב.
- **תחוב בבגדו:** במקום שאין דרך להוציאה כך: פטור שהוציא בשינוי. במקום שדרך לתחובה:
 - אישה במחט נקובה חייב, שלא נקובה פטורה אבל אסור שאין דרך בבגד.
 - באיש:

- מ"מ בשם גאונים, רמב"ן, רשב"א, שו"ע - כאישה. מ"ב - מחט לא תכשיט לאיש ודרך הוצאה בבגד כשהיא נקובה.
- רי"ף, רמב"ם - הפוך מאישה שנקובה פטור ולא נקובה חייב. שגנאי שיאמרו שהוא חייט אבל לא נקובה דרך הוא כשמוצאה בשוק לתחוב בבגד בשביל קיסם.
- רא"ש, טור - פטור כך או כך.

- **אישה שמתמשת במחט להעמיד קישורי צעיף:** (שו"ע שג, ט): כתכשיט ומותר באין נקובה

מ"א - הכל לפי המנהג והזמן.

סעיפים ט-י

שבת סב: וחילופיהם באיש:

- רש"י - באיש בשאין עליה חותם חייב וכשיש פטור.
- ר"ת - לא גזרו באיש שישלוף ויראה. ירושלמי - דווקא נשים.

אישה בטבעת: יש חותם חייב אין חותם פטורה אבל אסור שמא תראה לחברותיה.

איש בטבעת:

- א. **על אצבעו שאין עליו חותם:** חייב שזה משאוי זה דרך הוצאה, ורק לאישה זה תכשיט.
- ב. **יש עליה חותם - תכשיט לאיש.**
 - רש"י: אסור מדרבנן שדרכו בחול לחתום אגרות שמא ישלוף להראות או כמו תכשיטי אישה.
 - ר"ת, רמב"ם, רא"ש: מותר שלא גזרים שאין דרך האישה להראות לחבריו. דבר שהוא תכשיט לשני המינים אסור לכולם שלא פלוג.
 - מ"מ - שווים איש ואישה.
- ג. **הוציא בידו:** חייב לכו"ע שזה משאוי.

כיום:

- י"א בר"ן: כיום איש נוהג גם לצאת בטבעת ללא חותם ולכן מותר שזה תכשיט.
- רמב"ם, ר"ת: אין חילוק.
- ר' ירוחם: אסור מדרבנן. ב"י, שו"ע - גם בזה"ז כי אין משמעות להבדל הזמנים לעניין גזירה שמא ישלוף אם הוא תכשיט או לא.

פירוש חותם: כל בו, שבה"ל, שו"ע - אבן אף עם אותיות לרפואה לא נחשב כותם. חותם שחקוקים בה אותיות או צורות או אותיות בולטות לחתימת אגרות.

סעיף יא - תכשיט

ירושלמי: העשוי לכך או לכך אסור. מה הכוונה?

- י"מ: עשוי לתכשיט ותשמיש כגון מפתח.
- רא"ש - עשוי לאיש ולאישה. אבל לתכשיט ותשמיש מותר אא"כ בידו, אבל בשרשרת מותר שרואים.

מפתח:

- **של כסף כמין תכשיט:** שו"ע - אסור אף בצווארו. יש מתירים בצווארו (רא"ש).

מ"ב – אין למחות במקלים שרמ"א כתב שבאשכנז מותר אף בכסף.

• **ברזל או נחושת** – מהר"ם מרוטנבורג, לבוש – אסור אף אם לנוי. רמ"א – אסור.

• **מחובר וקבוע בחגורה:**

א. **עשוי כקרס לאחוז בחגורה:**

○ מרדכי, רשב"א – אסור שאינו צורך הכלי ואינו תשמיש הכלי אז לא בטל.

○ מהרי"ל, רי"ף אגודה – נוהגים להתיר.

ב. **מחבר המפתח באמצע החגורה:**

לכו"ע אסור שלא בטל לחגורה.

○ **אם מכסף כתכשיט:** יש מתירים ויש אוסרים.

בתי עיניים – תיק כסף: היה להם בתי עיניים ללא ידיעות שכשגמר להסתכל היה מניח בתיק:

• מוציא בידו: אסור.
• על חוטמו – אסור שמא יפלו ויטלטל (בזה"ז מותר).

• תיק שלהם מכסף קשור לצווארו כתכשיט: ב"י, רמ"א – אסור שהבתי עיניים משאוי.

• נדן של כסף עם סכין: אף עשוי להתקשט אסור שהסכין עיקר.

• לשאת שעון מחוץ לעירוב:

○ בבגדיו: אינו תכשיט שמכוסה ואינו דרל לבוש – חייב אף אם מחובר לרביד זהב.

○ שעון יד: יא אוסרים ויש מתירים כשעשוי מזהב כתכשיט.

לצאת לרה"ר בזה"ז: ילקו"י – משקפיים מותר שהוא דרך לבוש. משקפי ראייה שבדרך כלל בכיס אסור. עדשות מגע מותרות אף לא רגיל ועשוי להוציא אסור. משקפי שמש – יש אוסרים שמא יסירים כשיגיע לצל.

סעיף יב

בני אומנות בצאת לשוק נותנים סימן על אומנותם שיכירום. שבת יא: אסור לחייט לצאת עם מחט בבגדו, נגר בקיסם באחזו וכו' ואם יצא פטור. מ"ב – שאינו דרך הוצאה. ר' יהודה – חייב שדרך אומנים כך (גר"א להלכה).

סעיפים יג-יד

שבת יא: לא יצא זב בכיסו ואם יצא: ר"מ – פטור שמשאצל"ג פטור, ר"י מחייב כמשאצל"ג. **להציל מטינוף:** שו"ע – הצלה מטינוף בלבד זה משאוי.

אישה נידה: שבת סד: יוצאה במוך שהתקינה.

- רש"י – לנידה שלא יטנף בגדיה.
- תוס', שו"ע: שלא יפול על בשרה ויטיבש ותצטער. אבל סתם שלא תתלכך אסור אא"כ עשוי כעין מלבוש.

דבר להצלת מטינוף שעשוי כלבוש: ב"י, שו"ע, רמ"א – מותר. רמ"א – לכן מותר ללבוש כובע על כובעו ומעיל מפני הגשם. ילקו"י – גם חלפ"ס.

בגד על הצעיף: רמ"א – אסור שאינו דרך מלבוש. **מתעטפת בקצת מגופה בה:** מותר. **בגד על מטפחתה למנוע צער מהגשם:** מ"א – אם הכוונה למנוע צער מהגשם מותר וממילא ניצלת מטינוף בגדיה.

סעיפים טו-טז

שבת סה: קיטע בקב שלו (נחקק על הרגל): ר"מ – מותר. ר' יוסי – אסור. שו"ע:

- לא להילוך אלא למראה – אסור.
- עשוי להילוך – מותר.
- אין חשש שיפול שתפוס חזר – מותר.

שבת סו: כסא וסמוכות (קבים) של קיטע: אסור. שו"ע: אין יוצאים בשבת שלא מונחים על הקרקע. כסא וספסל שלו: ר' ירוחם, שו"ע – מותר.

מהלך על שוקיו וארכבותיו: עושה סמוכות עור על שוקיו שלא יפצע.

נעל מעץ: ר' ירוחם: יש שפסקו שריב"נ שרק מעור ומעץ אסור. יש מתירים. ב"י – של שעם לכו"ע מותר. ר' ירוחם, רמ"א – הרגל נכנס בו מותר שאין חשש שיפול אף שאין עור.

- **מחופה עור:** לכו"ע נחשב נעל ומותר.
- **סנדל מעץ:** ר' ירוחם – אסור אך נהגו היתר ויש שאסרו רק כשלא מהודק.
- **נעל בית שנשלף מהר:** רשב"א: מותר. אגור – אסור. רמ"א מביא שניהם.

○ **בזמן הזה:** ט"ז – אין דרך ללכת יחף לא חוששים שיטלטל.

○ **כשיש רפש:** מ"ב – אין להקל שממש נופל.

○ **שכח ויצא:** לא צריך להסיר לכו"ע.

○ **משעם – נעל.**

לילך יחף כשאין דרך: רמ"א – אסור בשבת אף במקום שדרך ללכת יחף בחול שיזכור ששבת (מדין

שינוי בגדים בשבת מחול סימן רסב ב). ב"ח – גם מעונ"ש (גם ביו"ט). בחול גם ראוי ממדת צניעות.

סעיפים יז-יח – פצועים ונכים

חיגר (רמ"א – גם חולה שעמד מחוליו) או זקן **שלא יכול בלי מקל**: תוס' רא"ש מרדכי ועוד, שו"ע – מותר לקחת מקל שכמנעל.

יכול ללכת בלי: אסור אף אם עוזר שיעמוד ישר (מ"א). מ"א, מ"ב – גם מקל תפארת שתכשיט אסור שנאסר תכשיט בידו.

הולך במקום מחליף כמו קרח: ט"ז – מותר כחיגר. אחרונים – אסור.

סומא: אוסר לצאת במקל שיכול ללכת בלי חה רק ליישר פסיעותיו.

סעיף יט

אסיר בכבליו: שו"ע – מותר שדרך הליכתו בכך.

סעיף כ – תחפושות

שבת סו: לוקטמין טהורים ולא יוצאים בהם. מה זה?

- ר' אבהו – דמוי חמור ליצנים שנראה כרוכב עליו.
- רבא בר פפא: קבים גבוהים לקרקס.
- רבא בר רב הונא: מסכה מפחידה לקרקס.

רמב"ם, שו"ע, מ"ב – פטור אבל אסור שאינם דרך מלבוש.

סעיף כא

להגן מהגשם נדרים ל, תוספתא שבת ו, ז:

- **תיבה קופה ומחצלת**: רמב"ם, רא"ש, רי"ף, שלט"ג, שו"ע – אסור שזה משאוי.
- **בשר יריעה וחמילה (בגדים גסים)**: כל הנ"ל – מותר אף לא מהגשם.

סעיף כב

דבר שמניח על מכה:

- א. שמרפא מכה: שו"ע – יוצאים שזה כתכשיט.
- ב. אם נפלו מעליה בשבת: לא יחזיר.

לכרוך רטייה:

- סמרטוט: מותר של א חשוב ומשליך כשמסיים.
- חוט או משיחה: משאוי שחשוב ולא בטל. גר"א – אם הוא ממש על המכה ולא רק

להחזיק המוך מותר שאמנם לא מרפא אבל זה מגן על זה.

סעיף כג

שבת סו: מותר לצאת בפעמונים בארונים בכסות. גם אריג בכסותו.

פעמונים ארונים בכסות, אף לא תפורים: שו"ע – יוצאים שלא חוששים שיחתך ויטלטל, ואם משל זהב. רמ"א – דווקא כשאין ענבל שעושה קול.

אינם ארונים אלא קשורים: אסור (ריב"א אף בנים קטנים שמא יצחקו עליהם ואביהם יטלם). **פעמון בצווארו**: ק"ו שאסור.

אין דרך להיות בכסות:

- רשב"א, רמ"א – אסור שלא מועיל אלא כשדרכו שגזרים מחובר משום לא מחובר.
- מרדכי, רשב"א: אולי אפילו נחשב משאוי וחייב שלא בטל.

עיגולים ירוקים שגזרה מלכות שיהיה על יהודי: או"ז, רמ"א – מותר אף לא תפואר ורק מחובר שנחשב מלבוש. **כוונתו להסיר**: אסור.

מטפחת לקינוח האף שמחובר לכסות: רמ"א: דרך לצאת – מותר. אין דרך כזמנינו שבדרך כלל לא תפואר – אסור. ט"ז, ש"א: גם לא מועיל להפוך אותו לחגורה כי יש כבר חגורה וחגורה על חגורה אסור, אלא יחבר לחגורה שיהיה חגורה ארוכה.

סעיפים כד-כז – קמיעות ולחשים

שבת סו: בנים יוצאים בקשרים.

עשבים לרפואה: שו"ע – מותר כקמיע מומחה ותכשיט לחולה.

שבת ס: אסור בסנדל משומר או קמיע לא מומחה. קמיע מומחה – או שהקמיע עצמו ידוע כמומחה או שמגיע מאדם מומחה.

שבת סא: מהו קמיע מומחה: שריפא 3 אנשים 3 פעמים כל אחד. 3 קמיעות מבעל מקצוע אחד שכל אחד ריפא פעם בלבד – האם מכשירו כמומחה או שבמזל היה – לא הוכרע. רמ"א – צריך שיבואו שניהם יחד כדי שייחשב שהקמיע מומחה וגם האדם, נפק"מ אם הפסיד הרופא המחאתו.

גברא מומחה	קמיע מומחה	גברא וקמיע מומחים	לא גברא ולא קמיע נפסלים ממומחיות
לחד אחד.	לחש אחד.	לחש אחד.	אף אחד.
ב3 אגרות.	אגרת אחת.	ב3 אגרות.	ב3 אגרות.
כל אגרת אדם אחד.	ריפא 3 פעמים אף אדם אחד.	כל איגרת הועילה ל3 אנשים או לאדם אחד 3 פעמים.	כל האגרות לאדם אחד.

לצאת בקמיע מומחה לרה"ר:

- **של כתב או שורשי צמחים:** שו"ע – מותר בין יש בו סכנה בין אין בו סכנה. רק כשתלוי על גופו ולא בחוט או טבעת שאינו תכשיט אלא לרפואה. בידו – משאוי.
- **כתוב בו כתבי קודש:** אסור שמא יטלטל אם צריך להתפנות. **מתי מותר:** חולה שיש בו סכנה אם יסיר או אם מחופה עור שלא צריך להסיר.

שו"ע – מותר לקשור ולהתיר ברה"ר.

בכרמלית:

- מ"ב: סתם קמיע שלא בדקו מותר. אבל קמיע שידוע שלא מועיל – אסור. שספק דרבנן לקולא.
- מ"א – כמו רה"ר.

ירושלמי שבת ה ב: נאמן רופא לומר שהקמיע מומחה ושהוא מומחה. שו"ע – להלכה שלא חושדים שיתכוון להכשיל.

שבת סז: מותר לצאת בביצת חרגול, שן שועל מסמר מצלוב לר"מ. חכמים – אסור מדרכי האמורי. אב"י, רבא – מה שיש בו רפואה אין בו דרכי האמורי. שו"ע – להלכה מותר אם ניכר שלרפואה אך אם לא אסור. לחש מותר.

סעיף כח

שבת סה: שו"ע – מותר מטבע על הרגל שלא ייפגע כשעם סמרטוט (מ"ב).

- א"ר – גם אם רק להגן שלא יכאב מותר.

סנדל מסומר: אסור בשבת או יו"ט ממעשה שהיה.

סעיפים לב-לג

שבת קמז: מעות צרורים בסכין חייב. שו"ע להלכה.

לטלטל בבית: רמ"א – מותר אם צריך ללבוש בגד או שלא יגזלוהו.

מטבע מנוקב (זהב או כסף): מותר בבית שראוי לתלות כתכשיט.

תפורים בבגדו: שבת סה: פורף מטבע אך שם זה רק כשלא מתכוון להוציא המטבע שייחד אותו לבגד מבעו"י. אבל מעות תפורים שמתכוון להוציא אסור שלא בטלים.

- שו"ע – אסור אך פטור שלא דרך הוצאה.
- רמ"א – מותר במקום הפסד שחושש שיגזלו שלא יביא להטמנים בשבת. רק במקום שאין דרך אחרת.

סעיף לד

סודר מקופל על כתפו: שבת קמז: הורקנוס בן ר' אליעזר יצא כך עם נימה סביב אצבעו. חכמים – מותר גם בלי. שו"ע – כי כך דרך לבשתו. **אין מכסה ראשו ורובו:** אסור אא"כ קשר ראשיו למטה מכתפיו שאז כבגד.

- רשב"א – מותר לצאת גם עם טלית מלופף סביב הצוואר תחת הגלימה.

סעיף לה

שבת קמו: לבדים ועשויים לקפלן תחתיו במקום הכשר או הכסת. רכים או קצת מותר קשים אסור שאינו דרך מלבוש. רמב"ם – דוקא אם דקים כבגדים אבל עבים מאוד אסור. שו"ע – להלכה.

סעיף לו

שבת נט: אבנט מעוטר על חגורה הוא כחגורה על חגורה:

- רש"י, תוס', רא"ש, או"ז, רמ"א – ודאי שאסור כמשאוי שאין דרך לצאת כך שאין הנאה. בעל יראים: אוסר אף מלבוש ביניהם, ואת זה לא התירו אלא בדליקה בלבד שאחרת יעשה מלאכה.
 - פמ"ג – כשנוהגים חגורה תחתונה לא יפה ועליונה יפה – מותר.
 - חגורה להגביה הבגד שלא יתכלך מותר.
- רי"ף, רמב"ם, ב"י, שו"ע – ודאי שמותר.

שני מלבושים זה על זה:

• סמ"ק: אסור.

• שו"ע – מותר בין לצרכו בין לצורך חברו.

שני כובעים: או"ז, רמ"א: מותר שדרכו בחול לשים כובע על כיפה. וכן אנפילאות לרגליים (אגור, רמ"א).

סעיף לז

כפפות:

• שו"ע – מותר.

• שבה"ל – אסור שחוששים שישכח ויסירם. שו"ע – ראוי לחוש.

• מ"ב – נוהגים להקל כי רה"ר דרבנן אך ראוי להחמיר.

סעיפים לח-לט

שבת קלט: טלית לא מצויצת כהלכה חייב על החוטים. ציצית לטלית חשובה ולא בטלה. אף שאין בה תכלת מותר.

• מ"א – אישה בטלית חייבת שאין דרכה אז זה משאוי.

שבת קלט: מתעטף בכילה ובסכסיה שבטל לבגד. שו"ע – להלכה.

רצועות באבנט שדרך לקשור ראש הרצועה באחת הנעליים וכשבלי נעליים היו משאירים הרצועה: תוס', רא"ש, שו"ע – מותר שלא חשבים אא"כ הם רצועות משי. **מותר לולאות שניתק צד אחד מהבגד.**

בכללי: כל דבר חשוב לא בטל ודבר לא חשוב בטל ומותר.

סעיפים מ - מא

שבת קלח: כובע של לבד מותר כשאין לו טפח וכשיש לו אסור משום אוהל. דוחה הגמרא שגלימה שעפה למעלה איננה נחשבת אוהל. ומתרת שכלוי אם הדוק או לא.

• רש"י: האיסור שיעוף ברוח ולא משום אוהל ולכן רק תלוי אם הדוק שמותר או לא.

• ר"ח, ערוך, ר"ת, רמב"ם: עדיין בעיה של אוהל וכובע הדוק ונשאר למעלה כאוהל. מ"ב – דוקא כשהשפה קשה מאוד.

נפק"מ:

א. לרמב"ם אסור בבית משום אוהל. לרש"י מותר.

ב. לרמב"ם מותר בפחות מטפח אף בחוץ. לרש"י אסור אם לא הדוק.

להלכה: שו"ע הביא רמב"ם ואח"כ סברת רש"י.

כובעים שחורים כיום: אחרונים מקלים:

א. שמתקפלים,

ב. לא מתכוון לצל רק לכסות ראשו,

ג. השפה בשיפוע,

ד. סומכים על רש"י.

• מ"ב – יש נמנעים מלשים טלית עליה שלא יעשה דפנות ויאהיל. מ"א – מותר. מחצית השקל – מיישב המנהג. השתרבב מזה המנהג להוריד כובע בשבת בתפילה ואין לזה שום מקור.

מתי מותר כובע לסברת רש"י:

א. אין חשש שיעוף שמהדוק.

ב. אין לו כיפה מתחת שלא יהיה גלוי ראש.

ג. אדם חשוב שלא הולך בלי.

סעיף מב

עירובין צה-צז: המוצא תפילין מכניס זוג זוג. ר"ג – שנים שנים. בחדשות – פטור. מצא אותם כרוכים הרבה – מחשיך עליהם אם לא יספיק עד השקיעה ואם לא יכניס זוג זוג. בסכנת גזירה – מכסן והולך, בסכנת ליסטים – מוליך פחות פחות מד' אמות או שיטות אחרות שם (רסו, ז). שו"ע – להלכה.

מתי לא לוקחם:

א. אין להם רצועות שאולי הם קמיע ויניחם.

ב. קשר לא מתאים – יחשיך עליהם.

ג. לא יספיק – יחשיך.

ד. יש סכנה: גזירה – מכסה והולך. ליסטים – פחות פחות מד' אמות או מחברו לחברו.

אישה שוצאת תפילין:

• מ"א – אסור להכניס בשבת אף דרך מלבוש שאין דרכן בחול ונחשב משאוי (כמו סעיף לח לעיל בטלית).

• אחרונים: כיון שמדינא יכולות להניח - לכתחילה לא נכון להניחם.

סעיף מג

מוצא ס"ת בשדה:

• לא שעת סכנה – מחשיך.

• שעת סכנה: רמב"ם – הולך.

- גשמים יורדים: שו"ע – מתעטף בעור וחוזר ומכסה אותם.

סעיף מד

שבת קכ: לאיפה מצילים מהדליקה: לחצר מעורבת. בן בתירא: אף שאינה מעורב. מוציא כלי תשמישו ולובש מה שיכול. ר' יוסי – 18 דברים. אומר לאחרים להציל. רי"ף, רא"ש, רמב"ם, שו"ע שלד ו: כת"ק.

סעיף מה

שבת קמו: נישרו כליו במים מהלך ולא חושש לסחיטה ובחצר החיצונית,

- שוטחן בחמה אך לא כנגד העם. ר' ניסים גאון פסק כך.
- רב – משום מראית עין אסור אף בחדרי חדרים (מחלקות תנאים). רי"ף, רא"ש, רמב"ם, שו"ע – פסקו כך.
- רא"ש, מ"ב – באיסור דרבנן לא החמירו אלא בפרהסיה.

עבר ותלה כביסה רטובה על חבל: שו"ע: לא צריך להסיר אך טוב להסיר. ילקו"י – רק אם לא יסחט.

כשאין מראית עין:

- א. מים מועטים: מ"א – מותר לשטוח. אחרונים – לא פלוג.
- ב. מערב שבת: רשב"א, שו"ע – לא חייב לסלק שעיקר החשד כששוטח בשבת.
- ג. לא ניכר ששוטח לייבוש כגון על כיסא: מותר.
- ד. ניכר שהוא מלוכלך כחיתולים: בא"ח – מותר.
- ה. ביה"ש: מותר מגבת אם צריך למחר.

סעיפים מו-מז

בגדים שרויים במים:

- **להניח סמוך לאש:**
 - יס"ב – מרדכי, שו"ע: אף שרויים קצת אסור משום מבשל ומלבן.
 - אין יס"ב – אסור ממראית עין.

לטלטלם:

- מקפיד על המים: רמ"א – אסור שמא יבוא לידי סחיטה.
- מקפיד אך מים מועטים: רמ"א שב ט לא חוששים שיבוא לסחיטה.
- לא מקפיד: רמ"א – מותר.

תוספתא, שו"ע – אסור לשטח בגדיו בשמש אף מזיעה.

סעיף מח

שבת קמז: רוחץ במי מערה, מי טבריה – מתנגב בעשר מגבות ולא מביא בידו. עשרה אנשים מתנגבים באחד ומביאים. ר' יוחנן: הלכה מותר להביא לביתו והמשנה דעת יחיד. רי"ף, רא"ש, רמב"ם, שו"ע – כר' יוחנן. **טעם ההיתר:**

- ר"ן, מ"א: לא חוששים שיבוא לסחיטה שכולם רוחצים ומתנגבים ואם תאסור, יאסור כל רחיצה, זה לא יעבוד.
- א"ר – ניגוב במגבת זה מים מועטים.
- גר"א – סתם מגבת לא מקפיד על מימיו.

מסירה לבלנים: שבת קמז, שו"ע – אסור שחשודים על סחיטה.

סעיף מט

לרוחץ ידיו בנהר שכרמלית:

- שפת הנהר כרמלית: שו"ע – אסור רק לטלטל אז לא יוציא ידיו עם המים חוץ לד' אמות.
- שפת הנר רה"ר: אסור להוציא מהנהר אלא ינגבם לפני שמעביר לשפת הנהר.

סעיף נ

שבת נ: בפשתן סרוק וצמר סרוק:

- רש"י, תוס': שמים על מכה. אסור לצאת אם לא צבען שאז הם מוקצה ואסור לטלטל. אך אם יא שעה אחת מבעו"י או ישב בביתו מותר שהקצם.
- רמב"ם, שו"ע: דיני הוצאה שזה למי שאין לו שערות, ומותר אם צבעם או אם ממש יצא עמהם שעה מבעו"י שהגדירם כלבוש.

סעיף נא

מצנפת שתולים בצוואר ליד שבור, תחבושת על היד למכה: שו"ע – מותר לצאת שנחשב מלבוש אף אם לא יצא שעה מבעו"י.

מלאכת ליבון

סימן שב – ניקוי וקיפול בגדים בשבת

סעיף א

לנער טלית: שבת קמו: חייב בחדש ושחור ומקפיד. טור – אם חסר תנאי אחד מותר.

הניעור האסור:

- רש"י – מאבק. רמ"א – טוב לחוש לרש"י אך ע"י גוי מותר.
- תוס' רא"ש, שו"ע – מטל. מאבק מותר.

שחור: ניכר הייפוי של הניעור.

חדש: רמב"ם: לא השתמשו הרבה ונראה חידושו. ב"י – חדש שלא כובס אף פעם.

מקפיד: שדרכו להקפיד. **שבת קמו:** רב יוסף התיר כי לא מקפידים.

מקפיד בשאר גוונים: מ"ב - חילוק בין שחור לשאר גבנים שבשחור בסתם אסור. בשאר גוונים בסתם מותר אא"כ מקפיד.

מנער לאדם אחר והמנער מקפיד והלובש לא: באה"ל – ספק כי למנער זה ייפוי ומלאכה אך ללובש לא. יש להחמיר.

לנער אבק ע"י מברשת: שו"ע – מותר. רמ"א – אסור מצד האבק כרש"י.

לשפשף בגד מאבק: אם שפשוף חמור מניעור: באה"ל – לכו"ע אסור.

להסיר מעל הבגד נוצות, חוטים על הבגד ושלג לא נמס: או"ז, רמ"א – מותר.

לנער בגד חדש שנשרה במים שלא יתקצר: מ"ב – אסור אף בשאר צבעים. **בגד ישן:** לא מקפיד ומותר אך לא בחזק משום סוחט.

מעיל גשם שרטוב: מבד מותר לא בחזק שלא מקפיד. סינטטי מותר אף בחזק שלא נספג. לתלות: שש"כ – מותר שאין רגילים לכבס.

סעיף ב

להסיר קיסמים וקשרים מהבגד:

- מקפיד – חייב משום מכה בפטיש. מה זה מקפיד?

○ טור, ט"ז – תלוי אם לובשו כך או לא כטל.

○ ב"י, מ"א – שהוציא בכוונה גם אם לובש לפני.

- הסירם דרך עסק – פטור אבל אסור.

הסיר חוט אחד ונשאר השאר:

- פמ"ג – מסתפק אם חייב שלא השלים המלאכה.
- באה"ל – חייב שהוא מהמלאכות שנעשות בגמר מלאכה כמו צר צורה אף שצר רק חלקה.

מכה בפטיש בבגד:

- א. להוריד השלל (לחבר את הבדים) שעושים החייטים בהתחלה. מ"ב – חייב משום מכבה בפטיש.
- ב. להפריד חוטי ציצ. בציצית חדשה אסור משום מכה בפטיש. ציצית ישנה שהסתבכו החוטים – מותר.
- ג. להסיר חוטים וקשרים כנ"ל.

סעיף ג

שבת קיג: מותר לקפל בגדיו בשבת לצורך שבת.

תנאים שמותר לקפל בגדים בשבת:

- א. לצורך שבת ללבוש בו ביום.
- ב. אדם אחד אבל בשנים אסור שמתפשטים הקמטים ונראה כתיקון כלי.
- ג. חדשים שלא כובסו שקשים ולא ממהרים להתקמט.
- ד. לבנים אבל צבוע, הקיפול מתקן יותר.
- ה. אין לו אחר – שאם יש לו אסור. בגד חול לא נחשב אחר (שעה"צ).

בלי כל התנאים: שו"ע – אסור.

מקפל לא כסדר: מרדכי – מותר.

בגדים שאין הקיפול ניכר: שש"כ – מותר בגדים מניילון וגומי וסריגים שלא ניכר.

לסדר צווארון: מותר ולא נאסר כשמעמידו במצבו הרגיל לשימוש.

לקפל טלית:

- תוס' – אסור שאינו לצורך שבת.
- כלבו – מתיר שאין קיפול שלנו כקיפול שלהם.
- יחו"ד, אורל"צ – מותר כי אין מתכוון לתיקון אלא לכבוד הטלית ואין הקיפול ניכר בהם.

סעיפים ו, ח

טיט על רגלו ונעלו: שבת קמא:

כותל	קרקע	אביי
אסור מיחזי כבונה שמוסיף על הבנין.	מותר	
מותר שזה בניין גרוע. מ"ב – בטיט לח ודאי יש להקל. גם יבש יש לו על מי לסמוך.	אסור שמא ישווה גומות	רבא, רמב"ם, בה"ג, שו"ע
אסור משום השוואת גומות ובניין. מותר רק בקורה		מר, י"א, ברי"ף
מותר כר"ש שזה דבר שאינו מתכוון.		רב פפא, רא"ש, רמ"א

לקנח בחרס לא מוקצה, קורה, אבן, מדרגות או כותל עץ: לכו"ע מותר.

טיט על נעלו לגרדו:

- בסכין או ציפורן אסור אף בגב הסכין שמקלף את עור הנעל וממחק פס"ר.
- מגרר בברזל עבה: מ"א – אסור. ט"ז, מ"ב – מותר שאין ממחק כשעושה בנחת.
- נעל סינטטי מגומי: שש"כ – כנעל עור. אורל"צ – אין בו ממחק.

סעיף ז

טיט על בגדו: שבת קמא:

א. טיט לח:

- לשפשף: טור, שו"ע – מבפנים מותר שלא נראה כמלבן. מבחוץ אסור שמיחזי כמלבן. אין ליבון ממש ללא מים. סעיף ה כשרוצה ללבנו ופה רק רוצה להסיר הטיט. בסעיף א מתנקה מאבק לגמרי.
- לגרדו בסכין או ציפורן: שו"ע – מותר אף בחוץ שלא נחשב ליבון.

ב. טיט יבש:

- שו"ע – כטיט לח.
- ר' פרץ: אסור אף בפנים כטוחן אף שזה משאצל"ג אסור מדרבנן וע"י גוי מתיר כשבות דשבות לכבוד הבריות.

ג. מראה טיט ללא ממשות:

- ט"ז – מותר אף לר"פ.

- מיו"ט לשבת: א"ר – בעירוב תבשילים מותר. רעק"א – גם בלי.

צורך שבת: כדי שהחדר יהיה מסודר גם נקרא צורך שבת. אך יכול להניח בערימה בארון אך אם אין מקום יכול לקפל.

קיפול נייר: מותר לקפל וכן לסמן הדף בספר ע"י קיפול ראש הדף.

הצעת המיטה:

- ליל שבת לשבת – מותר כי לצורך שבת. תוספתא שבת: מציעים אף 10 מיטות להסב.
- למוצ"ש – אסור.
- שהחדר יהיה מסודר: נחשב צורך שבת.

סעיף ד

מכבש של 2 לוחות:

- להניח במכבש: שו"ע – אסור בין של אומן ובין של בעה"ב שמניחו לצורך החול.
- להתיר המכבש ליטול ממנו הבגד:
 - של בעה"ב מותר שלצורך השבת.
 - של אומן אסור. שעשוי לתקן בגדים בחזקת והתרה דומה לסתירה. בערב שבת שרפוי לגמרי ומכיר כליו שומטן בשבת, ורפוי קצת ורוצה לשמוט כולו ליטול בגדיו: מ"א – אסור. א"ר, שעה"צ בשם שו"ע – מותר.

סעיף ה

לשפשף בגד נקי אחר כביסה: שבת קמא: לשפשף בגד כותנה בשבת מותר כי זה לרכך ולא ללבן. בסודר אסור שללבן. בכלי אסור כך או כך.

- רמב"ם, שו"ע – כתונת מתחת לבגד מותר וסודר שמעל אסור.
- שבה"ל, רמ"א – עשוי מפשתן אסור ובשאר מינים מחלקים בין חלוק לסודר.
- מ"א – מנהג העולם לכסכס בידיים כלי פשתן. א"ר – מנהג טעות.

דין סודר:

- ראב"ד, רמב"ן – כשאין כוונתו לצחצחו גם סודר מותר.
- רמב"ם, רא"ש, שו"ע – אסור בין בפנים בין בחוץ שמתכוון ללבן.

○ באה"ל – לרש"י בניעור אבק
חייב חטאת כשלא משאיר רושם
כלל.

סעיפים ט – י

מלבן במשכן: בצמר ופשתן שגורם להם להיות לבנים ע"י כיבוס. **תולדת מלבן:** כיבוס בגדים, שרייה במים, משפשף צידו האחד בצידו השני או משפשף מקום הלכלוך. סחיטת מים מהיא גם מצרכי כיבוס.

שרייתו זהו כיבוס?

מקורות:

- א. **זבחים צד:** רבא – שרייתו זהו כיבוסו.
- ב. **יומא עז:** ההולך להקביל פניו רבו עובר עד צווארו במים.
- ג. **ביצה יח:** נידה שאין לה בגדים טהורים מערמת וטובלת בבגדיה.
- ד. **שבת קכ:** רב – טלית שאחז בה אור נותן מים מצידה השני.

ראשונים:

- תוס', רא"ש, סמ"ג: בבגד מלוכלך בלבד זהו כיבוסו. הושחר מחמת שימוש לא אף אסור לשרותם שמא יסחט.
- רשב"ם, ר"ת: גם בגד נקי שרייתו זהו כיבוסו ואם שורה דרך לכלוך כגון מנגב ידיו בבגד מותר אא"כ מתכוון ללבנו בכך.
- טור – אסור אף בנקי בדרך לכלוך.
- מהר"ם מרוטנבורג: אוסר אף דרך לכלוך ואף בגד נקי אם יש מים מרובים. מדאורייתא רק בפשתן. שאר בגדים מדרבנן, ובדרך לכלוך מותר.

דעת השו"ע:

- מ"א – כרא"ש (ש"ב ט) שכתב בגד מלוכלך.
- גר"א, תו"ש – כרשב"ם (של"ד כד).
- ש"ב, י: **לנגב ידיו:** שו"ע – טוב לנגב בכוח להסיר המים לפני שמקנח במפה. משמע שאסור אף דרך לכלוך. חושש בחומרא כמהר"ם.

דעת הרמ"א:

- ש"ב, י: נוהגים להתיר דרך לכלוך (ר"ת, רשב"ם).

- סעיף ט: מותר מים מועטים על בגד נקי. אך מרובים אסור משום חשש סחיטה (כרא"ש, תוס', סמ"ג).
- יש אוסרים אף בנקי (טור מהר"ם) אא"כ נקי. מ"ב – חוששים לטור שזה דאורייתא.

מכוון לכבסו: לכו"ע – אסור אף במועטים.

לנגב ידיו במפה:

- **לכתחילה – ליבון:** שו"ע – ינגבם בכוח לפני שמנגב לחוש למהר"ם. רמ"א – מותר.
- **מפה שדר להקפיד בה – חשש סחיטה:** מ"א – מותר לנגב שאינו מקפיד ולא יבוא לסחוט. א"ר, פמ"ג – אף כשמקפיד מותר שמועטים.
- **נשפכו מים מרובים על השולחן – לנגבם במפה:** ליבון – כנ"ל אם מלוכלך או דרך לכלוך. סחיטה: כשאין מקפיד מותר.

לשרות ביין משום ליבון:

- טור של"ד: מותר אף לא במים.
- שיט, י: סינון בסודר: שו"ע – אם היין צלול מותר. מים אסור משום ליבון. מ"ב בשם ט"ז – אסור ביין לבן. א"ר – מותר.

רוצה להוסיף מים לכלי עם בגדים:

- א. יש בגדים מחוץ למים אסור.
- ב. כולם בפנים מותר.

בגד צמר או פשתן:

- רמב"ם: אסור לסחוט או לכבס משום מלבן.
- מהר"ם מרוטנבורג: רק פשתן דאורייתא.

ביטול מי רגליים: רמ"א:

- לתת מים לבטלם כדי שיוכל להתפלל: ריב"א – מותר שלא מתכוון לכבס. סמ"ק – אסור ששרייתו זהו כיבוסו. מתכוון רק ליטול ידיו והמים נעשים שופכין אסור שפס"ר ששרייתו זהו כיבוסו.
- ב"י – לסמ"ק ייטול ידיו מעליו זה דרך לכלוך סוף סוף המים נקיים. אלא שמקנח במים ידיו ושופך.
- לנגב ידיו בבגד כדי לבטלם – מותר שקיי"ל שזה דרך לכלוך.

צואה על בגד ורוצה לנגב ידיו:

- מ"ב – למרות שעושה דרך לכלוך אסור שזה כיבוס שהבגד היה מלוכלך ביותר.
- א"ר – מותר ואף לשרות הבגד בדרך לכלוך. שהשרייה לא תועיל גם ככה.

להניח אריג פשתן בחמה וזורק עליה מים ומתלבן:

- תפארת ישראל – בכלל מלבן.
- באה"ל – קשה שאסור רק משום מראית עין כששוטחן בחמה ולא ליבון מהשמש. אלא שזה דווקא בפשתן שאסור.

כיבוס בבגד עור: זבחים צד צה: כל כיבוס שאין בו שפשוף אינו כיבוס אף אם יש שכשוך במים. בעור רך רק אם משפשפים. בעור קשה כנעל:

- רי"ף רמב"ם ורא"ש: שכשוך מותר, כיבוס בלא שכשוך אסור מדרבנן, כיבוס עם שפשוף **בעור קשה אסור מדרבנן ובעור הרך אסור מדאורייתא.**
- רש"י, ר"ן: הכל מותר, חוץ מכיבוס עם שפשוף **בעור הרך** שאסור מדאורייתא.
- שאילתות ובה"ג: שכשוך מותר, כיבוס עם שפשוף אסור מדאורייתא **בין בעור הרך ובין בעור קשה.**
- שפשוף ביד – שו"ע: מותר שרק שפשוף זה בזה אסור מדא'.
- מ"ב בשם אחרונים: כל שחופף היטב במים אסור ומותר רק כשנותן מים ולא נוגע בו. לכן אין להקל אף בקשים.

סחיטה בעור: רמב"ם – בעור קשה מותר ובעור רך אסור מדרבנן.

כיבוס בשיער: בגד משיעור עזים:

- כיבוס – אסור כדין עור ששייך כיבוס.
- סחיטה: רמב"ם – אסור מדרבנן.
- שיער מחובר: אין כיבוס ולכן מותר לשטוף אך יזהר לא לסחוט.

בד סינטטי: מותר לשכשך אך לא לשפשף.

מפת ניילון, מוצץ מגומי, כלי עץ: לא בולעים כלל ומותר לשפשף.

רחיצת תינוק ביו"י שדרך להציע תחתיו מגבת בתוך העריבה והרי נרטבת (באה"ל):

- מגבת נקייה מותר שי"א שבבגד נקי אין כיבוס, וגם זה דרך לכלוך וגם אם לא אין רוצה בניקוי הבגד שהוא נקי, ותינוק

כחולה שאין בו סכנה שרגיל ברחיצה ושמא יסחט אין לחוש שדינו כחולה.

- מגבת מלוכלכת: פמ"ג – רצה להתיר שכל כוונתו להציע תחת התינוק חה משאצל"ג. באה"ל – אסור שניחא לו בכיבוס. ע"י גוי מותר.

סעיף יא

התלכלכה ידו בטיט ורוצה לקנח (תוספתא, רמב"ם, שו"ע):

- **מפה שמקנחים ידיים:** – אסור שמא יבוא לכבסה.
- **מפה קשה שעשוי לאחוז קוצים:** מותר שלא מקפידים. מ"ב – וכן כל בד שלא מקפידים.
- **זנב סוס:** שו"ע – מותר כי אין כיבוס. אם הוא מוקצה: תו"ש – מדובר בזנב תלוש שמחובר הוא מוקצה. באה"ל – אף מחובר מותר לנגב ששיער בהמה אינו חשוב כגופן ולא אסורו.

סעיף יב

לנגב כוס שהיה בו מים:

- תשב"ץ, שו"ע – אסור.
 - מ"א – בכוס צר שבטוח יסחט ופס"ר, אבל כוס רחב לא. ואף בשאר משקים וסמרטוט ייעודי.
 - גר"א – כיון שהמים מועטים לא חוששים שיסחט. באה"ל – בשעה"ד כגר"א.
 - אורל"צ – רק בבגד דק אבל במגבת מותר שלא יסחט.
- רדב"ז – רק כשמקנח הרבה כלים שיבוא לידי סחיטה.
- **יין או שאר משקים:** מ"א – אין חוששים שמא יסחט. אחרונים: אפילו עם יין.
- **סמרטוט ייעודי:** מ"א – מותר אף מים שלא מקפיד עליו לסחטו. ואף כלים הרבה.
- **מים שנפלו על השולחן:** מ"ב – מותר לנגבם שלא מקפיד.

סעיף יג

להסתכל במראה בשבת: שבת קמט:

- המראה חדה (אורל"צ – או בסכין או מספריים): אסור שעשוי לחתוך בה נימה כדרכו בחול ואף קבועה שלא פלוג. ר"מ – מותר במראה קבועה בכותל.

- אינה חדה: לא חוששים שיביא מספריים שיזכור ששבת. א"ר – במתכת אסור בכל מקרה. באה"ל – דחה דבריו.

אינה של מתכת:

- י"א – אף בשאר מינים.
- רא"ש, רמב"ם, שו"ע – מותר אף חדה.

המשך מלאכת הוצאה – אישה

סימן שג – דיני תכשיטי אישה

שבת נז: לא תצא בחוטי צמר, חוטי פשתן רצועות בראשה (שמא תצטרך לטבול ותסיר משום חציצה). ראשונים, שו"ע – להלכה. אחרונים – אף זקנה ובתולה לא פלוג.

- החשש רק בדברים קטנים אבל בדברים שהם עיקר המלבושים לא שלא יכולה ללכת בלעדיו ותלבש אחר הטבילה. וגם זה גזירה לא סבירה.

שבת נז: רצועות קלועות בשערה.

- רש"י: אסור. ט"ז – שמא תסתור הקליעה ע"י גויה ותוציא החוטים.
- ר"ת, שו"ע: מותר שאין חוששים שהביאם שהרי אסור לסתור קליעה.

אם הם מעשה אריגה: ל"ק – כל אריג מותר. ל"ב – לא מקפידות. נפק"מ אם מלכלך שאז מקפידים.

- רש"י – שהתלכלך בטיט.
- רא"ש – שזה חוטים מחהבים שמיטנפים במים ומקפידות להסרן בטבילה.

הלכה: רמב"ם, שו"ע כל"ק שזה מחלוקת בדרבנן לקולא. טור, רמ"א כל"ב לחומרא.

מהו ארוג:

- ראב"ד – דווקא חלול.
- שאר ראשונים: כל מעשה אריגה.

סעיפים ב-ח

שבת נז: לא תצא בטוטפת, סרביטין לא תפורים, כבול, עיר של זהב, קטלא, זמרים. טוטפת מאחן לאחן וסרביטין ללחיים. שו"ע – להלכה.

חוטים בצוואר: שו"ע – מותר כי רפויים ולא צריך להסיר. **שרשרת מהודקת (קטלא):** אוסר. **ברפויה וחשובה: סעיף ז** – אסור שמא תוריד ותראה.

טוטפת (ציץ), שריטין שמגיע ללחיים: שו"ע: אינם תפורים בשבכה לא תצא שזה מיני תכשיט שמא תראה. תפורים לשבכה שלא מורידה השבכה מראשה שלא תתגלה שיערה. או"ז, רמ"א – בבתולה אסור.

כבול: חוטי צמר ארוגים ורחבים כשתי אצבעות – לא תצא כתכשיט.

איצטמא: בד שתולים חוטים צבעוניים ותולים על כלה להפריח זבובים. אסור לצאת שלא תכשיט ולא מלבוש אלא משא (ב"ח). רי"ף, שעה"צ – לא משא גמור להתחייב.

עיר של זהב: רש"י תכשיט כמין עיר. ר"ת – כעין עטרה.

שבת נט: כלילה:

- רא"ש: כרב אשי שאוסר בניסכא שזה חתיכות חתיכות של כסף ולא ארוג יחד בבד.
- רי"ף, רמב"ם, שו"ע: מותר שרק אישה חשובה יוצאת ולא שולפת. בשאר תכשיטים גם של חשובות אסור.

שבת נט: רסוקיא (חתיכת בד מעיל רחבה כעין סינר): אם יש רצועות מותר ואם לא אסור שמא תיפול.

שבת נט: קטלא כנגד ליבה: אסור שמא תראה.

נזמי אף: אסור שמא תראה. **עגילים:** מותר. רמ"א – כי אזניה מכוסות בקישורים זה סיפור להוריד. במקום שנהוג לגלות אסור (או"ז).

סעיף ט

שבת נז: מחט לא נקובה – פטורה אבל אסור. רב יוסף – להחזיק השיער (בין בעצמו רש"י, ובין להחזיק שבכה במקום רא"ש) מותר כי לצניעות. רק לחלוק השיער אסור אף כשתחובה בבגדה אך רק אם תכשיט אחרת זה משאוי.

תכשיט שמעמדת קישוריה:

- תוס': כיוון שלהתקשט אסור.
- רש"י – לצניעות ומותר.
- מ"ב – אין למחות במקלות.

תחבה בבגדה	מעמדת קישוריה	
משאוי	מותרת	לא תכשיט
אסור מדרבנן	מח' תוס' ורש"י כנ"ל	תכשיט
מחט לא נקובה: אסור מדא' כמשאוי.		

סעיף י

שבת נז: אסור טבעת שאין עליה חותם אך פטורה.

יש עליה חותם: אסור שאין דרך לצאת זה משאוי שאינה תכשיט.

אין עליה חותם אלא לתכשיט: אסור שמא תשלוח להראות.

סעיף יא

שבת סב: לא תצא במחט נקובה וטבעת שיש חותם, כוליא, כולבת, צלוחית של פלייטון. חכמים – בכוליא חייבת ובכולת וצלוחית פלייטו לא.

כוליר – תכשיט שקושרת מפתחי חלוקה:

- א. אם מראה עושרה בה – זה משאוי.
- ב. סוגרת בו מפתחי חלוקה: מותר שזה תכשיט ולא שייך שתשלוח כי יתגלה בשרה.

כובלת: - קשר עם בושם שריחו טוב ואישה שריחה רע טוענת: כתכשיט ואסור מדרבנן. **צלוחית שמן אפרסמון – כנ"ל.** באה"ל – אם אין בה בושם חייבת כמשא.

סעיף יב

שבת סד: שן תותב ושל זהב: רבי – מתיר. חכמים – אסור. מכסף לכו"ע מותר שאין חשש שיוציא מפיו.

סעיף יג

שבת קמא: לא תצא במנעל מרופט שקרוע מלמעלה שאולי תוריד כשיצחקו עליה, או מנעל חדש של אישה אם לא מתאים לרגלה. יצאה שעה מבעו"י מותר. **באישי:** מותר שפחות מקפיד.

שאר מלבושים: רמ"א – אין חשש אף לאישה שלא תסירם.

סעיף יד

שבת סד: בחוטי שיער לקשור שיערה בין שלה בין של חברתה ובין של בהמה: יוצאת אף משער בהמה שלא תשלוח ולא אומרים שמאוס.

זקנה בשל ילדה או הפוך: שבת סד, תוס', שו"ע: אסור שמא יצחקו ותשלוח. רמב"ם – ילדה בשל זקנה מותר שזה שבח לה.

סעיף טו

שבת נז: לא בטוטפת – טוטפת – קשר שעושים נגד עין הרע: יוצאת בה.

שבת סד: מוך באחנה ובסנדלה כשקשור: מותר לספוג ליחת האחן או לתענוג בסנדלה (כמו מדרסים). **סנדל ומנעל סתומים בכל צד:** מותר גם אם לא קשור שלא ייפול.

מוך לנידתה: שלא ייפול עליה דם ויצערנה – רמ"א – יוצאת אף לא קשור שמאוס אז לא תוציא. רק להציל מטינוף אסור (שא יג).

מניחה בפיה לריח פלפל, גרגיר מלח לחולי שיניים או בושם: מותר אם הניחה בערב שבת. הניחה בשבת: אסור לכתחילה שמיחזי כמערימה להוציא ומשום שחיקת סממנים.

אם נפל בשבת מפיה: שו"ע – אסור להחזיר לטעם א'. לטעם ב' של שחיקת סממנים אסור רק אם נפל לקרקע ולא לכלי.

בתי שוקיים: יוצא בהם אף אין הרצועה מחוברת לבתי השוקיים שלא חוששים שתשתלשל למטה. ואף לנוי מותר.

צמיד:

- שמניחה בשוק: אם דבוקה לבשר מותר שאין חשש שתשלוח. אם מניחה על הכתונת אסור שמא תשלוח ותראה. אם רפוי אסור שמא ייפול.
- שמניחה בזרוע: רמב"ם, שו"ע – מותר. רש"י – אסור שמא תשלוח.

סעיף טז

בכל מה שיכולה לצאת: רמב"ם, שו"ע – יכולה גם להתיר ברה"ר ולא חוששים שתטלטל כי ממ"נ, אם זוכרת ששבת לא תבוא לטלטל ואם לא זכורה אף אם נאסור לא יועיל (תוס').

סעיף יז

להביא מפתח אף בתוך חצר הבית המעורבת:

- בדרך מלבוש: רשב"א שו"ע – תלוי בחגורתו יש אוסרים שמצוי הוא כשאדם הולך במלבושו שוכח ויוצא.
- להוציא בידו לחצר – מותר שלא תשכח כשתצא מהחצר לרה"ר.

סעיף יח

שבת סד: בכבול (כיפת צמר) פאה נכרית – לחצר מותר. רב – כל שאסרו חכמים אסור לצאת אף לחצר חוץ מאלו. רב ענני: הכל מותר לחצר ככבול.

- רי"ף, רמב"ם, שו"ע – כרב.
 - רמב"ם – דוקא לא מעורב.

- רשב"א, רמב"ן, ר"ן – הוא הדין בבית.
- תוס': הלכה כרב ענני שרה"ר שלנו כרמלית. שאין להחמיר בכרמלית כשאין כלל רה"ר. ר"ש משאנץ: נשים שלנו לא נוהגות להראות תכשיטיהם אז מותרות. תוס' בשם קדמונים: הכרעה שמוטב יהיו שוגגות ולא מזידות.

בזמן הזה:

א. תכשיטי אישה:

- מנהג – אפילו לרה"ר. טעמים שנהגו:
- א. קדמונים – מדינא אסורות אך מוטב יהיו שוגגות.
- ב. תוס' – ע"פ סברה אחרונה של רב ענני ולא חילקו בין חצר שאינה מעורבת לכרמלית כי אין רה"ר.
- ג. ר"ש, רמ"א – יש מלא תכשיטים מצויים ויוצאות גם בחול אז לא מראות.
- ב. כל מה שחייב ברה"ר: שו"ע – אף בכרמלית שלנו אסור ואף בחצר.
- טבעת יש חותם או אין חותם בזה"ז: י"א שבזה"ז שנהגו אנשים לצאת נחשב כתכשיט ומותר. רעק"א – בעל נפש יחוש.
- להניח הרבה מחטים: שו"ע – צריך להזהיר לנשים שלא תצאנה אלא במחטים שצריכות ולא מעבר.

סעיף יט

מחט שניטל חודה או הצד העבה שלה:

- שו"ע – אסור שהיא מוקצה שהתבטל שם כלי. ייחדה – מותר.
- מ"א – במחט לא נקובה לא התבטל עד שינטלו שניהם.

סעיף כ

שבת סה: הבנות יוצאות בחוטים ובקיסמים באחזניים. אבוא דשמואל אסור לבנותיו כי הם היו חוטים צבעוניים.

באחזני הבנות: קיסמים כדי שלא יסתמו הנקבים. **חוטים בנקבים:** לא צבועים – מותר כקיסמים. צבועים אסור שזה כתכשיט.

- מ"א – רק בבתולה שאחזניה מגולות אך נשואה שדרך לכסות לא.
- מ"ב – גם נשואה שמכסה אחזניה אסורה שקל לשלוף ממנה.

סעיף כא

שבת סה: ערביות רעולות מדיות פרופות. שו"ע – מותר שדרך מלבוש.

סעיפים כב-כג

שבת סה, שו"ע: קושרת אגן על אבן אגוז ומטבע אך לא בשבת אלא מבעו"י. ייחוד בעלמא לא מועיל שצריך מעשה לבטל שם מוקצה. ייחוד מערב שבת לעולם – מותר שמבטל שם מוקצה.

- לא מיחזי שמתכוונת להוציא האבן או האגוז בהערמה כי ניכר שצריכה לבגדה.

שבת סה: האם מותר להערים? נגמר בתיקו.

- רי"ף, רא"ש, שו"ע: תיקו בדאו' לחומרא לכן ברה"ר אסור, ובדברבן לקולא אז בכרמלית מותר.
- רמב"ם: סתם שאסור אך אולי עסק רק ברה"ר.

סעיף כד

שבת סו: אבן תקומה: אבן משקל מותר לצאת שהוא קמיע מומחה שלא תפיל אף אם לא מעוברת שמא תתעבר ותפיל.

סעיף כה

שבת צד-צה: ר"א – לא תשים סרק על פניה שצובעת. הכוחלת והמפקסת – ר"א מחייב וחכמים אוסרים משבות. **תוספתא:** אסור גם בבגד שיש בו סרק. מ"ב – אף שלא מתכוונת לצביעה. לחכמים ולהלכה הכל מדברבן שאין צביעה מדאו' על עור אדם.

אכילת תותים: מותר לאכול תותים ולפת אדום אף שצובעת בהם את השפתיים.

להחליף שערות בחלב מהותך ומיני בשמים: מ"ב – ייתכן שחייב חטאת משום ממרח.

סעיף כו

אישה רוצה בשבת:

- **לקלוע שיערה:** שו"ע – אסור מדברבן שדומה לבניין (דורשים מ'ויבן ה' אלהים את הצלע' מלמד שקילעה הקב"ה לחוה והביאה לאדם).

- **להתיר קליעתה:** אסור מדרבנן שדומה לסתירה.
- **קולע נימים בתלוש:** חייב משום אורג. צמה בראש לא שהוא מחובר לראשו ואין סופה להתקיים. קולעת פאה נכרית אף שאין בזה בונה אסור משום אורג, ואף אם לא מתקיים אסור מדרבנן.
- **לחלוק שערה:**
 - שו"ע – מותר אין לחשוש לתולשת שלא מתכוונת.
 - רש"י, או"ז, רמ"א: יש אוסרים על ידי כלי מחשש לתלישה אבל באצבע מותר.

סעיף כז

נזיר מב: אסור להשיר נימים מדולדלים מתכוון כדי להפריד היטב שערותיו. נ"מ שמסרק רך לא פ"ר אסור שמתכוון אא"כ לא יתכוון להשיר הנימים.

- **להסתרק:** במסרק – מ"ב: אסור משום תלישת שיער משום תולדה של גזוז זה פס"ר אם לא מתכוון. אף משיער חזר לשבת אסור שנעקרים שערות בוודאות.
- **לתקן מעט השיעור:** מותר במברשת משיער חזיר.
- **לחוף ולפספס ביד:** שחולק השיער – מותר.

לגרד בציפורניו: רמב"ם – מותר שאין כוונתו להשיר ואין זה וודאי

שביתת העבד

סימן שד – על איזה עבד מצווה על שביתתו

סעיף א

הקדמת מ"ב: מקורות על עבד (יבמות מח):

- "למען ינוח עבדך ואמתך כמוך" דברים ה'. על עבד שמל וטבל לשם עבדות וקיבל מצוות עבדים שאשה חייבת וחייב במצות שבת ואסור לעשות בה מלאכה (כמוך). שביתת העבד מוטל גם על רבו שהוא מצווה עליו למנעו מעשות מלאכה אפילו לצורך עצמו של העבד.
- "וינפש בן אמתך והגר" שמות כד – על עבד הקנוי לישראל קנין גוף אך לא מל וטבל ורק קיבל 7 מצוות בני נח. גם עליו

רבו מצווה למנעו ממלאכה עבורו. כל ישראל אסור לצוות לו לעשות עבורם בשבת אבל לעצמו מותר לעשות שקיבל רק מצוות בני נח דינו כגר תושב שלא מצווה לעל השבת.

ג. עבד שלא קיבל אף 7 מצוות בני נח נחלקו הפוסקים אם מצווים על שביתתו:

- רשב"א, שו"ע – כל ישראל אסור לומר לו לעשות מלאכה בעבורם כעבד שקיבל 7 מצוות בני נח.
- ב"י ברמב"ם: מדא' אסור לרבו וכל ישראל מותרים.
- רמב"ם לדעת מהר"י אבוהב: דינו כגוי ואין מצווה עליו מהתורה.

היה עושה מלאכה בעצמו:

- **מלאכת רבו שלא מדעתו:**
 - מלאכה מדא' אסור ואף לא צווהו שמסתמא על דעת רבו עושה.
 - מלאכה מדרבנן ורבו לא צווהו: אסור גם ויש מקלים.
- **ניכר שלא לדעת רבו:** מותר ואין צריך להפרישו.
- **לישראל אחר שלא רבו:** מותר כל שאין שם אמירת ישראל. אך לא יהנה בשבת מהמלאכה.

אמירה לגוי שבות: צרכי חולה שאין בו סכנה אומר לגוי ועושה. וכן מת ביו"ט ראשון מתעסקים בו גויים. **כשהאמירה אסורה מדאורייתא:** אסור לומר לו לצורך חולה או לקבורה ביו"ט כגון:

- קיבל עליו מצוות
- אפילו ערל וקיבל 7 מצוות בני נח או גר תושב.
- ערל ולא קיבל מצוות במח' כנ"ל.

עבד שמל וטבל וקיבל מצוות: מותר להשכיר עבדו לגוי בימי חול אם מתנה שלא יעשה בו מלאכה בשבת ולא כבהמה רמו, ג שאסור שלא נאמן עליה, שכאן לא יעשה מלאכה בעל כורחו של העבד ויש לעבד נאמנות על זה.

אמירה למומר וקראים: אסור משום לפני עור.

שבת נח: שמואל – יוצא עבד בחותם עבדות שעשה לו רבו בצוואר אבל לא בכסות, אך רק בדבר שאין מקפיד עליו כטיט. לא במתכת שמקפיד שזה משא. רמ"א – להלכה. לא יוריד כי אין לו אימה מרבו ויקח כי זה לא על הכסות וגם

המשן מלאכת הוצאה – בהמה

סימן שה – במה בהמה יוצאת בשבת

סעיף א-ו – במה יוצאים בהמות

מ"ב: 'למען ינוח שורך וחמורך': הזהירה התורה שגם בהמת ישראל נחה בשבת ולא דווקא בהמה אלא כל חיה ועוף. לכן:

- א. דבר שהוא לה לשמירה ודרכו – כתכשיט ואפשר לצאת.
- ב. דבר שלא משתמר נחשב משא.
- ג. כשתצא במה שהיא שמירה יתירה – אינו דרך ונחשב משא. ר' ירוחם: רק בשמירה גדולה אבל שמירה בינונית אף אם נשמרת גם בפחות – לא נחשב משאוי ומותר.
- ד. לנוי ולא לשימור – אסור לצאת בו.

שבת נא: גמל באפסר (לא בזמם). ברסן ברזל מ"א – ספק ט"ז – אסור) ואנקה (גמל נקבה) בחטם (זמם ברזל) והלובדקים בפרומביא שבפיה (חמור לובי ברסן אבל לא בזמם שזה שמירה יתירה)

בעלי השיר (עם רצועה סביב הצוואר) יוצאים בשיר ונמשכים בשיר. מותר לכרוך חבל אפסר סביב צווארה ותצא בו.

- כרוך בחזק: רש"י, ר"ן: מותר משום נוי שדרכו גם בחול. תוס', ב"ח – נוי אסור לכל עניין ופה רפויים ונקרא שמירה שיכול לאחוז בחבל.

קשר חבל לפי סוס: רמב"ם, שו"ע: משא שלא משתמר בו שנשמת. אפסר לא נשמת שראשו קשור.

חמור ברסן ברגל: אסור שרק לחמור לובי כן.

בהמה שעסקיה רעים: אף שבנות מינה לא צריכות שמירה מיוחדת והיא כן – מותר. לדוג' פרה מורדת יכול לצאת בחבל סביב צווארה.

בעלי שיר:

- **לצאת בשיר:** מותר לצאת בשיר הכרוך על הצוואק שכיוון שדרכם בחול.
- **נמשכים בשיר:** יכול למשוך אותם ע"י הרצועה התלויה.

חתול: אסור בשיר שמספיק חבל קטן זה שמירה יתירה.

אם ייפול לא מקפיד. עשה לעצמו – אסור שאין לו אימה מרבו.

סעיף ב

במקרים בהם לעבד מותר לעשות עבודה לעצמו, אם אמר לו האדון שיעשה לעצמו ויזון עצמו בשבץ: הרשות בידו.

התנה עמו מבעו"י – עושה העבד אף בבית רבו לצורך מזונותיו אך בצנעה שלא יהיה חשש רואים. כ"ש אם מרוויח אצל גוי. **להתנות בשבת:** אסור.

לא אמר לו כלל: אלא העבד מעצמו בחר לעשות ורוצה לזון ממנו. משאת בנימין – מותר. לבושי שרד – אסור. לישראל אחר אסור אף בצנעה שהרי עבד ישראל הוא.

סעיף ג

יבמות מח: וינפש בן אמתך **והגר** – זה גר תושב, שהרי וגרך אשר בשעריך זה גר צדק.

כותי גמור שהוא שכיר אף לכמה שנים: אין רבו מצווה על שביתתו שלא קנוי לו קנין הגוף.

הגוי קיבל עליו שבע מצוות – גר תושב: אסור לעשות מלאכה לישראל אף למי שלא רבו.

אם מקבלים בזה"ז גרי תושב:

- רמב"ם – אין מקבלים בזמן שאין היובל נוהג. עבד שלא רוצה לקבל מצוות אלא 7 מצוות בני נח אין מקבלים אותו כיום.
- ראב"ד – מקבלים.

כשהמלך גזר שאין שום אדם חוץ מדתם יכול לקנות עבד ואמה:

- רשד"ם: העבדים והשפחות הם כשכיר גוי בלבד.
- יש חולקים הסבורים שגופם קנוי לישראל.

כשהמלך גזר שעבדים ושפחות גויים שאם רצו להמיר דתם ולהתאסלם יוצאים לחירות (ב"י):

- מהר"י אבוהב – הסתפק אם נחשב קנין גוף שאינם קנין עולם באמת שיכולים לצאת.
- אחרונים – מחמירים כי יש בזה חשש איסור תורה.

כלב עוורים: ילקו"י: עיוור יכול לצאת עם כלב עוורים ולאחז ברצועה אף שאינו לשמירה שזה דרך תשמישו.

שבת נב: אילים: יוצאים לבובים שקשורים עור תחת זכרותם שלא ירבעו. **רחלות** שחזות שקושרים אליהן למעלה שיירבעו ע"י זכרים. או כבונות שקשורים בגד סביב הצמר לשמור אותו. **עזים** – צורות (קשורות) ליבש הדדים אך לא לשמור החלב שלא ייפול לקרקע שמא ייפול ויבוא לטלטל. שמואל – כך או כך אסור. ר"ף, רא"ש, רמב"ם, שו"ע – מותר.

סעיפים ז-ט – חמור וסוס

חמור – במדעת שמניחים על רוב גבו שיתחמם אם קשורה מערב שבת שגילה דעתו מאתמול שצריך אף בתקופת תמח. קשרו בשבת אסור שלא גילה דעתו. לא קשור – אסור שמא ייפול.

באוכף: שבת נג: אסור. רשב"ג – מותר. אך אסור חגורה על הבטן שנראה כרוצה להטעין ולא יפסול רצועה תחת זנבו ראשונים כחכמים שאסור שלא מועיל וכמשאוי.

לשים מרדעת על חמור בשבת:

- א. להניח על החמור מותר מפני צינה ומותר לטרוח בזה בשבת.
- ב. לקשור – אסור אף בקשר לא של קיימא שכקשור צריך להישען עליו ונמצא משתמש בבע"ח.

סוס:

- א. **לשים מרדעת:** סמ"ק, שו"ע – אסור שאין לו צער צינה וטורח שלא לצורך. רש"י – גם על הסוס יש.
- **כשהקור גדול ורואה שניזוק:** לכו"ע מותר.

להסיר מרדעת בשבת: אסור שאין לו צער אם לא יסירה, וטורח שלא לצורך. **להסיר אוכף: שבת נג:** אוכף על חמור אסור לטלטל אלא מוליכה ומביאה בחצר עד שנופל. שו"ע – להלכה.

סעיף י

לטרוח בשבת לעונג הבהמה: שבת נג: אוכף שצריך להסיר כדי לצנן הבהמה: לא יטול בידו, שזה רק לעונג ולא לצער, אלא מוליכה ומביאה עד שנופל.

לתלות טרסקל (כלי של ערבה קלופה ומכוסה עור):

- **לחמור:** לא תולים לתת מאכל שיאכל משם שזה לעונג.
- **עגלים וסייחים:** צווארם קטן ומצטערים לאכול מהקרקע מותר. אך לא יוצאים בו.

סעיף יא – במה יוצאות בהמות בשבת

שבת נג: אסור סוס בזנב שועל, ולא בזהרורית בין עיניו, עיזים בכיס בדדיהם (שמא ייפול שלא הדוק) או פרה בחסום בפיה, סייחים בטרסקלין שבפיהם לרה"ר. לא בהמה בסנדל (שמא ייפול וירם) או קמיע אף מומחה. **טעם:** אינם לשמירת גופן ונחשב כמשאוי.

זוג בצוואר בהמה:

- **בחצר:** פוקק שלא ישמיע קול.
- **לרה"ר:** לא תצא אף פקוק שמיחזי כמוליך למכור (גמ'). חתול או עוף שאין דרך להוליך למכור בזוג מותר.

מ"ב: כל שמשום משאוי:

- א. אסור לצאת לרה"ר.
- ב. בחצר מותר אף לא מעורבת.
- ג. לכרמלית מח' אחרונים.
- ד. רה"ר שלנו יש להזיהר שיש ספק איסור תורה.

דברים שנופל ויבוא בעליו להרים: אם המתירים מודים שאסור בכרמלית שכאן החשש שמא יטלטל.

מיחזי כמוליכו למכור: אף במבוי המעורב אסור שמצויים שם רבים.

בהמה יוצאת: באגד שעל המכה, קשקשים על השבר ובשליא שיצאה מקצתה ותלויה בה.

סעיף יב

שבת נח: בהמה לא יוצאת בחותם או זוג בצווארה או בכסותה שמא ייפול ויטלטל. אף כשהוא ארוג או תפור גזרו.

סעיף יג

שבת נד: גמל לא יוצא במטוטלת (כרית קטנה ששמים תחת זנבו שלא תשחית הרצועה את בשרו) שקשורה לזנבו (שמא ייפול ויטלטל) אבל כן כשקשורה לזנבו וחוטרתו (שהדוק). רבב"ה – מותר בקשורה לשלייתה (שכואב לה אז לא מזיזה לכאן ולכאן ולא נופל).

עצים לא בעץ ידוע שנותנים בחוטמיהם שיתעטשו ויפלו תולעים שבראשם.	שמא ייפול ויבוא לטלטל
לא העגל בעול קטן בצווארה.	שמא ייפול ויבוא לטלטל
לא בזמם שמניחים על החוטם שלא יינק (סמ"ג). גר"א – נחשב כמשאוי שדומה לחסום בפי הפרה בסעיף יא.	משאוי
לא פרה בעור על דדיה שלא יינקו השרצים.	שמא ייפול ויבוא לטלטל
לא רצועה בין קרניה. רב – בין לנוי בין לשמר. רישמואל – לנוי אסור לשמר מותר שאוחז ברצועה. רי"ף, רא"ש, רמב"ם, שו"ע – כרב.	משאוי
חבל בצוואר פרה בעגלים – מותר	משאוי
רמ"א – קמיע – לא מומחה לבהמה אף שמומחה לאדם.	קמיע

סעיף יח

ביצה לו: אסור משום שבות – לרכב על בהמה, גזירה שמא יחתוך זמורה. **ירושלמי:** מפני שמצווה על שביתת בהמתו. רא"ש – קשה שחי נושא את עצמו ושמא אינו מצווה על בהמה מכל מקום כיון שהבהמה מצטערת ברכיבה עובר על שביתת בהמתו. **שבת קנה:** בהמה – לצדדים אסורים (שמונה על הבה כאוכף) צדי צדדים (תלוי על דבר שמונה על הבהמה) – מותר.

לשבת על קרון מערב שבת ובהמה של גוי וגוי מנהיגה בשבת:

- מהרי"ק – אסור משום שירד מן הקרון ואין לו ד' אמות אבל משום זמורה לא אלא כשישראל מוליכה.
- רא"ש, רמ"א – אסור שמשמש בבהמה וגזירה שמא יחתוך זמורה. נפק"מ בגוי מוליך בתוך התחום.
 - מ"א – לא מתירים משום צדי צדדים כי משתמש בבהמה ורק כשלא משתמש התירו צדי צדדים.

צער בע"ח:

סעיף יד

שבת נד: לא יוצא עקוד ורגול. עקוד – שקושר ידה עם רגלה ורגול זה קושר אחת מרגליה כלפי מעלה והולכת על 3. **2 ידיה או שני רגליה קשורים** – מ"ב: מותר שלשמירה.

סעיף טו

שבת נד: לא יקשור גמלים זה בזה וימשוך זה בזה. האם מותר להכניס חבלים לתוך ידו וימשוך ובלבד שלא יכרוך?

- רמב"ם, שו"ע, מ"ב – מותר.
- טור – אסור שנראה כהולך למכור ולא התיר אלא בהמה אחת לבד.

סעיף טז

שבת נד: שמואל – לא יצא חבל מתחת ידו טפח. דבי שמואל – טפחיים מעיקר הדין אבל למעשה טפח. שיגביה מהקרקע טפח בחבל בין הבהמה לו שלא נראה שנמשכת אלא כמשאוי. שו"ע – להלכה. לכן אם ארוך יכרוך סביב צווארה.

סעיף יז

שבת נב, נד: דברים שאסור כי חס עליהם ויבוא לטלטל או משאוי:

חמור במרדעת לא קשורה מערב שבת	שמא ייפול ויבוא לטלטל
בזוג אף פקוק	שמא ייפול ויבוא לטלטל
סולם בצווארו שהם לוחות שקושרים סביב צווארו שלא יחכך מכתו	שמא ייפול ויבוא לטלטל
רצועה ברגלו: רש"י, שו"ע – בהמה שפסיכותיה קצרות ומכה רגליה עושה טבעת עבה מקש וקושרים ברגליהם להגין שלא תכה זו בזו. רי"ף, רמב"ם: שכשנבקע פרסה של רגל קושרים רצועה שתחלים.	שמא ייפול ויבוא לטלטל
תרנגולים בחוטים שקושרים לסימן.	שמא ייפול ויבוא לטלטל
רצועה ברגליהם שלא ישברו הכלים.	שמא ייפול ויבוא לטלטל
אילים לא בעגלה שתחת אליותיהם שעושים כדי שתיגרר בארץ.	שמא ייפול ויבוא לטלטל

ש"ע דיבר רק כשעושה את זה במקרה שיכול להנות אחר השבת.

- אחרונים: כיון שנוטלת חלב ישראל ושותק מסתמא על דעת ישראל עושה. לכן חייב למחות אף אם זה בבית גוי.

סעיף כב

מי שיש לו נער גוי:

- **רוכב על בהמה בשבת כשמוליכה להשקותה:** מרדכי, שו"ע – לא צריך למונעו שהחי נושא את עצמו ואין זה שם משא מפני שביתת בהמתו.
- **נתן עליה את בגדיו:** שו"ע – צריך למונעו. אוכף – אין הקפד שבטל לרוכב.

בהמה יוצאת מעצמה לרה"ר:

- **נשאר איזה דבר עליה מערב שבת:** צריך למונעה.
- **אין עליה שום דבר:** אף אם רוצה לצאת מהתחום, אין מחויב למנעה ורק להוציאה בידיים אסור.

סעיף כג

למסור לרועה גוי:

- **סוס פרד או חמור:** מותר לכתחילה בשבת שמירתת להשתמש שלא יענש בדיניהם שלא מסרה למלאכה. להשכיר ולהשאיל אסור אף בתנאי (רמ"ג) שכיון שהשכיר למלאכה לא מירתת שיגיד שיוסיף בשכר. כך בשאלה חושב שיעשה לו טובה עבור זה למרות שהתנו.
- **רואהו משתמש בשבת:** צריך למחות.
- **לחשוש שהרועה יוציאם מהתחום:**
 - רמ"א – לא חוששים שתחומין דרבנן.
 - מ"ב – אף אם רואה לא צריך למחות אבל לצוות בשבת להוציאה לרעות פמ"ג הסתפק.

הגויים שמוליכים שוורים למקום אחר למכור:

- א. למסור בשבת – אסור אף אם קצץ לפני השבת שכמצווה להוציאה בשבת חוץ לתחום.
- ב. למסור בערב שבת – מותר אף אם יוליכנה בשבת 3 פרסאות (רמ"ז).

- עלה על בהמה בשבת אף במזיד – ירד ולא קנסו, משום צעב"ח. שלא כעץ שקיי"ל שלא ירד עד מוצ"ש משום קנס.
- פורקים משאוי שעליה – אף המשאוי מוקצה – שמכניס ראשו תחת המשאוי ומסלקו לצד ונופל מאליו, ולא רצו להקל לסלקו בידיים כשאפשר בלי.

סעיף יט

שבת קכח: רב: בהמה שנפלה לאמת המים – מביא כרים וכסתות ומניח ואם עלת עלתה. אם אפשר בפרנסתה עושה כך כשלא מים עמוקים. רב התיר למרות שמבטל כלי מהיכנו כי זה דרבנן וצער בע"ח דאורייתא ודוחה.

להעלותה בידיים: מ"א – אסור שבע"ח מוקצים. א"ר – יש פוסקים שמקלים אם אי אפשר בכרים וכסתות.

להעלותה ע"י גוי: לכו"ע מותר ועדיף מכרים וכסתות שזה רק שבות קטן.

סעיף כ

חליבת בהמה:

- רמב"ם: חולב לכלי חייב מתולדה של דש. לתוך אוכל – פטור אבל אסור.
- מ"א – אף חולב לאוכל זה מוקצה שהבהמה לא ראויה לאכילה.

לחלוב בהמתו ע"י גוי: שו"ע – מותר משום צעב"ח. **החלב:** מוקצה ואסור בו ביום משום משקים שזבו העומדים לסחיטה. י"א שצריך להקנותו לגוי בדבר מועט שלא יראה שחולב ליהודי. מ"ב – העולם נוהגים שלא צריך אך טוב לתוך אוכל שיהיה שבות דשבות.

להלעיט האווזים שהורגלו בהלעטה ואינם יכולים בעצמם:

- רמ"א – אמירה לגוי: מותר משום בעב"ח אבל רק פעם ביום.
- אם אין גוי: מותר ע"י ישראל. שכד ט – אסור כאן כשלא יכולים לאכול בעצמם מותר. טוב ע"י קטן.

סעיף כא

גבינות שעושות השפחות מעצמן מחלב ישראל:

- הגה"מ, שו"ע – מותר שלא אומר להן ואדעתא דנפשה קעבדה. פמ"ג, א"ר:

סיכום מלבוש או תכשיט מותר לצאת בשבת. תכשיט או בגד יש דברים שאסרו שמא יטלטל:

חוששים אם	איש (ש"א)	אישה (ש"ג)	בהמה (ש"ה) עבד (ש"ד)
שמא תשלוף ותראה לחברתה	ט'	ב-ה, ז, ח, ט, י, יא, טו, יח, כ	
רפוי ושמא ייפול	ד, ז, טו, טז, יט, מ, מא	ו, טו	יז
יצחקו עליה וישלפנו	כג	יד	
חוצץ בטבילה		א-ה	
מראית עין	ז		
יסיר במקום המטונף	כה		
עוד מקרים	לז		ש"ד א

אין ניכר: עומד במרחק מגינתו אף שדעתו לבדוק, שלא ניכר שלכך עושה.

להחשיך על התחום: שבת קנ: אסור לשכור פועלים או לומר לחברו לשכור. אין מחשיכים על התחום לשכור פועלים ולהביא פירות אבל מחשיך לשמור ומביא פירות. אבא שאול: אם מותר לדבר עליו מותר להחשיך עליו. ב"י – אף שזה רק מדברי סופרים.

להביא בהמתו – שו"ע: מותר אף כשעומדת חוץ לתחום ולא יכול בשבת לא נחשב מחשיך שאם היו מורגנין (סוכות שומרים) סמוכים זה לזה היה מותר וכיון שיש לה תקנה, אינו נחשב איסור מהותי. **הבהמה לא יכולה ללכת לבד?** אסור שהאיסור מהותי שהוא מוקצה.

סעיף ב

בהמתו עומדת חוץ לתחום:

- **קורא לה שתבוא:** מותר שלא גזרים שמא יצא בעליה חוץ לתחום.
- **אינה שומעת לו לבוא:** ע"י גוי מותר, אך ע"י ישראל אסור אפילו אחר שעבורו הוא בתוך התחום שהבהמה והכלים כרגלי הבעלים וכיוון שיצאה אסורה לישראל להזיזה מד' אמות שלה.

סעיף ג

שבת קנא: מותר להחשיך ולדבר לצורך מצוה כעסקי כלה ומת. ר' יוסי בר' יהודה: אסור להזכיר סכום מקח שלא יתן לו סכום שאסור לעקוף. שו"ע – להלכה. יכול לומר גם לחברו שיחשיך לקנותם או לתקנם ויכול לומר ללכת למקום כדי לקנות מה שצריך למצוה כתכריכי מת בעיסוק מת.

דברים שאסור אף במצוה: לר' יוסי בר' יהודה אסור סכום המקח.

- רש"י, רמב"ן: ת"ק חולק והלכה כמותו שמותר. הג' מרדכי: מותר אם צריך.
- רמב"ם, שו"ע, ר"ן, מרדכי, הגה"מ, רמ"א: כר' יוסי בר' יהודה שדעתו שמפרש דברי ת"ק (מ"מ).

לומר לגוי לך וקנה בשבת: אסור אלא רק ללכת למחר.

סעיף ד

ב"מ נח: שוכר את הפועל לשמור פרה תינוק או זרעים – לא מקבל שכר שבת ולכן אין אחריות בשבת. היה שכיר שבוע חודש או שנה וכו' – מקבל שכר שבת ולכן יש לו אחריות על שבת. כלומר,

ממצוא חפצן ודבר דבר

סימן שו – באיזה חפצים מותר לדבר "ממצוא חפצן"

סעיף א

שבת קיג: 'וכבדתו מעשות דרכיך...' (ישעיה נח) – וכבדתו שלא יהא מלבושך וכו', מעשות דרכיך – שלא יהא הילוכך בחול וכו', ממצוא חפצן – חפצין אסורים חפצי שמים מותרים. ודבר דבר – שלא יהא דיבורך בחול כדיבורך בשבת – דיבור אסור הרהור מותר.

עירובין לח: אסור ללכת לשדהו לבדוק מה צריכה או לטייל לכיוון המרחץ סמוך לצאת שבת.

ניכר:

- מעיין בנכסיו לראות מה צריך מחר.
- הולך לפתח המדינה (עיר) למחר לצאת למרחץ.
- לחפש עגלה לנסוע בה (מרדכי, רמ"א).

פועל יום אסור לתת שכר שבת גזירה משום מ"מ אך אם בהבלעה מותר.

שכרו לחודש ועל כל יום כך וכך:

- רמ"א – כשכיר יום שאסור שיכול לחזור באמצע השבוע ויקבל שכר מה שעשה. **משכיר חדר לחברו לחודש:** לדעתו יוצא שאסור שכר שבת.
- שבות יעקב: בהבלעה ומותר שמסתמא לא יחזור באמצע.

שכרו לחודש ואמר לו שבסוף ישלם כל יום: נחשב בהבלעה לכו"ע.

גם במלווים בריבית לגוי: צריך להתנות שלא יכלול תשלום על שבת בלבד אלא בהבלעה.

סעיף ה

לשכור חזנים:

• להתפלל בשבת בלבד:

- ר' ברוך, מרדכי, טור, שו"ע: אסור משום שכר שבת אך רק מדרבנן.
- יש מי שמתיר שבמקום מצוה לא גזרו.
- אחרונים: נוהגים להקל והחושש לאוסרים לא יקצוב.
- **שכר לשבת וימי חול:** רמ"א – מותר כי זה בהבלעה.
- **שכרו בשבת:** אסור לשכור בשבת ויו"ט עצמו ורק מערב שבת (ב"י).

כשהוא שכר שבת האסור שלא בהבלעה:

- **אף אם רוצה לתת:** פמ"ג – אסור אא"כ זה דרך מתנה.
- **קיבל שכר שבת:** שו"ע (רמה ו): אסור להנות.

שכר שבת איסור ממש? שו"ע תקפה – לא רואה סימן ברכה.

- ישכיל עבדי – כן כמו שכתוב כאן ושם הכוונה שיש גם איסור.
- חזו"ע – שו"ע חזר בו והלכה כמשנה אחרונה שאין ממש איסור אלא רק כשאפשר לא ייקח שכר שבת. אבל במצוה כגון חזנים, תוקע בשופר מעבירי שיעורים וכו' מותר.

סעיף ו

שבת קיג: ממצוא חפצך חפצי שמים מותרים.

שבת קנ:

- ר"ח ור"ה – חשבונות מצוה מותר לחשב בשבת.
- ר"א – פוסקים צדקה לעניים בשבת.
- ר' יעקב בר אידי: מפקחים פיקוח נפש והולכים לביכנ"ס לפקח על עסקי רבים בשבת. מ"א – לא הותר שבות לעסקי רבים אלא רק דיבור.
- ר' יוחנן: הולכים לטרטיות וקרקסאות לפקח על עסקי רבים בשבת.
- תנא דבי מנשה: משכים תינוקות ליארס בשבת ותינוק ללמוד ספק וללמדו אומנות שחפצי שמים מותרים. מהר"ם מרוטנבורג, שו"ע – רק לדבר כמה רוצה להשתכר אך לא באמת לשוכרו ולהגדיר סכום מעות שזה מקח.
- מ"א – מותר גם לסעודה מצוה.

מקח במקום מצוה:

- קניית מקומות בביכנ"ס – אסור.
- קניית שופר או אתרוג: מ"א – אסור.
- מכירת מצוות בביכנ"ס – יש אוסרים ויש מתירים שאין חפץ שנקנה. מ"ב – אין למחות במתירים.
- בדרך מתנה – למצוה מותר (שכג ז) אך מזכה מערב שבת. מ"ב – נוהגים לתת כלים במתנה לחתן שדורש ולא נכון.

לנדב חפץ לביכנ"ס: המנהג להקל למרות שאין מעריכים או מקדישים בשבת שזה לא כהקדש למזבח או לבדק הבית ואינם באמת הקדש (כל בו). לכתחילה נכון להזהר שיקדיש בפה כבר מערב שבת.

- ר"ן – הרי אין מקדישים! ר"ח: אסור להקדיש כלי ידוע אבל לא לחייב עצמו בדיבורו לגבוה.

מי שברך לקורא בתורה ונודר לצדקה או לחזן (רמ"א):

- או"ז – אסור.
- מנהג להקל.

סעיף ז

שבת קנז: פוקקים מודדים וקושרים בשבת לצורך מצוה. אך מתעסק מותר. שו"ע להלכה כמדידת מקווה. **טעם:** מדידה אינה שבות אלא עובדין דחול.

שו"ע – מותר למעשה.

לומר לגוי לכתוב מכתב לצורך מצוה: אסור
שרק ליישוב א"י הקלו (באה"ל).

סעיף יב

להכריז בשבת:

א. על אבידה:

- שמי שידוע בה יבוא ויגיד: רשב"א, שו"ע – מותר שאז מתכנסים הרבים זה מצוה ואף אם האבידה מוקצה (אגור).
- לומר למי שידוע ממנה שישבנה: מותר.
- של גוי: נהגו להכריז מפני דרכי שלום.

ב. על גנבה: אחרונים – מותר לסייע בהחזרתה אחר השבת.

ג. להכריז על מי שמוחרם משום חובותיו: ב"ח – מותר שזה עסקי ציבור שאחרת יפסידו חובות.

ד. להחרים בשבת מי שעובר עבירה:

- אגודה – אין מחרימים אא"כ לצורך.
- מ"א – כבהתרת חרם שליחיד אסור אך לצורך ציבור מותר אף לא צורך שבת שלא יתאספו אח"כ.
- א"ר – אף לרבים לא כדאי להחרים בשבת כי כתוב בו "ברכה".
- חכם – יכול לנדות בשבת לכבודו.

ה. להתיר חרמי ציבור בשבת: רמ"א – אף אינו לצורך שבת מותר כי התאספו. **לצורך יחיד:**

- רמ"א – אסור
- ר' ירוחם, רשב"א, רמ"א בבדק הבית, אחרונים – משמע אף לצורך יחיד.

ו. על קרקע שנמכר שכל מי שיש לו זכות

שיבוא ויגיד: שו"ע – מותר אך לא נחשב דן את הדין. אם יכריז "יאבד זכותו" אסור שזה כדן בשבת. לכתחילה לא.

ז. שיש בית למכור או להשכיר: קושטא נהגו היתר. גאונים: אסור אף בהקדש ויתומים.

ח. להכריז יין בשבת למכירה: מהרי"ל, רמ"א – אסור כמו"מ. מ"א – דוקא בין

למדוד אזור מי שחולה: טור, שו"ע: לחישת מדידות שנשים עושות לרפואה מותר שזה למצוה. שחיקת סממנים לא שייך אלא ברפואה ממש כמשקה ואוכל.

חור בכותל: יכול למדוד אם יש פותח טפח להביא טומאה. כיון שזה שיעורי תורה – אינו עובדין דחול.

אם יש ששים לבטל האיסור: מותר למדוד ביטול בששים שזה לא התלמד בדרך הוראה מותר ואינו עובדין דחול.

סעיף ח

הרהורי עסקיו: מותר (שבת קנ). **משום עונ"ש:** מצוה לא לחשוב בהם כלל. במכילתא דר' ישמעאל – "ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך" – איך יעשה הכל? אלא יחשוב כאילו הכל עשוי ולא יטרוד עצמו בזה.

סעיף ט

לומר לגוי ללכת בשבת חוץ לתחום להביא קרובי המת במוצ"ש:

- **שיבואו להספידו:** מרדכי, שו"ע – אסור אלא רק לומר לו לעשות זאת אחר השבת.
- **קרובי חולה:** מרדכי, שו"ע – מותר כדי שלא תיטרף דעתו לפני שיגיעו.

סעיף י

להחליף משכון לגוי בשבת:

- **מלבוש:** ר' ירוחם, שו"ע – מותר ויוציאו הגוי דרך מלבושו. רמ"א – רק בשעה"ד (שכה ג).
- **לא מלבוש:** אסור שכיון שהוא ממושכן לישראל כאילו היא של ישראל ואסור משום מראית עין שנראה שישראל ציווהו להוציאו.

סעיף יא

לקנות בית בארץ ישראל (סוריה כא"י) מגוי בשבת:

- הגה"א בשם או"ז, אורחות שבת, רמ"א: מותר שמראה לו כיסים של דינרים והגוי חותם ומעלה בערכאותיהם שמשום יישוב א"י לא גזרו שזה שבות דשבות ע"י גוי.
- באה"ל: הפוסקים חולקים שאף בכתב שלהם איסור דא"ל שבכל לשון חייב ובכל מקרה התירו משום יישוב א"י.

סימן שז – "ודבר דבר" – דיבור בשבת

סעיף א

שבת קיג: 'ודבר דבר' – דיבור שאסור בשבת
כדיבור בחול. לכן אסור לדבר על כל דבר שאסור לעשות בשבת. אסור מדרבנן כגון מחר אקנה סחורה.

למצוה: א"ר – מותר. מ"א, מ"ב – אסור.

במקום הפסד: לדוגמה קבילה לשופט שיעכב את בעל החוב: ב"ח – מותר שלא גזרו במקום הפסד. אם אין צורך דחוף יכול לומר – למה לא עיכבת אותו בשבת שעבר כדי שיבין שיעכבנו בשבת הבאה.

לדבר דברים בטלים:

- ירושלמי שבת ז, שו"ע – שיחה בטלה אסור להרבות.
- תורה"ד, רמ"א – מותר לספר סיפורים שמתענגים בהם, אך לא יותר מדי משום ביטול תורה. אם לא – אסור. שעה"צ – גם אם מתענג מכך שאחרים מתענגים מותר.

דברי הבאי וקלות ראש: אסור אף בחול.

דבר צער: אסור בשבת משום עונג.

שבת שלום: של"ה – לא יאמר בשבת שלום אלא 'שבת שלום' לזכור יום השבת.

סעיף ב

שבת קנ: לשכור פועלים בשבת:

- **ישראל משכיר פועל בשבת:** אסור משום 'ממצא חפצך' אף בלי לקצוב.
- **לצורך אחר השבת:** אסור שכל שאסור לעשותו אסור לומר.

אומר לגוי שישכור לו פועלים בשבת

- **אומר לו בשבת:** אסור אף אם אומר לו לשכור פועלים אחר השבת.
- **אומר ביום חול לגוי שישכור פועלים בשבת:** קודם חשיכה שיעשה בשבת – אסור. בה"ל – אף אם קצץ שמייחד לו פעולה בשבת.
- **אמירה דאמירה – אומר לגוי שיאמר לפועלים לעשות מלאכה בשבת:**
 - חת"ס – מותר כי אומר בחול.
 - רשב"א – אסור.

מצוי אבל כשלא – לצורך מצוה בשביל קידוש.

נידוהו בחלום: מ"ב – מתירים בשבת שצורך שבת הוא שלא ישהה בנידויו.

סעיף יד

הוציאו בתו בחזקה מביתו על ידי משומד להוציאה מכלל ישראל:

- רשב"א – אין דוחים שבת על הצלה מעבירות.
- תוס', ב"י, שו"ע: כמו שלכפות רב לשחרר חצי עבד חצי ב"ח למרות שעובר על עשה כי זה מצוה גדולה לעשות פריה ורביה, כך גם פה. ועוד שדוקא איפה שפשע ברדיית הפת אומרים שלא יעשה עבירה קלה בשביל שלא יעבור חברו, אך כשלא פשע – מותר איסור קטן להצילה. לכן עושה מצוה קלה שמשתדל להצלה ואף יוצא חוץ ל3 פרסאות להצילה גם אם לא רוצה.

מסקנה להלכה:

א. **בת גדולה באונס:** שו"ע – צריך להשתדל להצילה ואף ללכת חוץ ל3 פרסאות לכך וגם לעבור מלאכה. מ"ב – גם אחר מותר.

ב. **אם פשעה:** אסור לאביה לחלל שבת עבודה שאין אומרים לו שיעבור עבירה קלה בשביל שתזכה. באיסור דרבנן מותר.

ג. **בת קטנה:**

- מ"א – צ"ע כי אין בי"ד מצווים להפרישה או שזה כפיקוח נפש שגם בשביל הקטן שישמור שבתות הרבה.
- א"ר – דעתו להקל שאם לא יצילה תישאר כך בגדלותה.

לכפות אותו לעבור עבירות להצילה:

- רמ"א שכח י: מי שרוצים לאונסו לעבור עבירה גדולה לא מחללים שבת להצילו.
- רמ"א כאן: מחללים שבת להצילה שאחרת תישאר מומרת.

• **אומר לגוי בחול שישכור פועלים בשבת שיעשו בחול:**

- טור: אסור.
- רשב"א – מותר.

בלי רמז – בשבת: אסור. **אחר השבת:** בעה"ת, שו"ע – מותר אף שמבין לגבי שבת הבאה.

סעיפים ג-ד

גוי שקונה לצורך ישראל בשבת:

• **ישראל אומר לגוי שיקנה עבורו:** אסור

לומר ואף אם קצץ. באה"ל – אף נותן מעות. רמ"א – מותר אם אמר קנה בשבת לעצמך ואקנה ממחר אחרי. ב"ח, א"ר – אף אם מבטיחו שיקנה.

• **לא אומר לגוי מתי לקנות וקנה בשבת:**

- שו"ע – מותר.
- מ"א – כשקצץ לו שכר שעושה על דעת עצמו.
- באה"ל: אם היה לגוי אפשרות לקנות לפני מותר אף לא קצץ. אך כשאין לו שהות צריך שיקצוץ וגם שתהיה לו אפשרות לקנות אחר שבת. ביום השוק בשבת אסור.

להנות בשבת מהסחורה:

- ט"ז – אסור.
- א"ר – מותר.
- **בדבר מאכל:** שעה"צ – יש להחמיר שמסתמא זה נועד לשבת.

לא הזכיר שיקנה בשבת אבל יום השוק בשבת:

- מ"א, מ"ב – אף אמר לו קנה סתם כאומר קנה בשבת.
- יח"ד: הרבה אחרונים מקלים כשלא הזכיר לו שבת וכך משמע בב"י.

לומר לגוי למכור סחורה של ישראל: רמ"א – כדין לקנות עבורו שאסור לו לעשות זאת בשבת.

גוי מוציא סחורת ישראל מרשות ישראל בשבת: רמ"א – אסור ועונשים על זה בממון ואם לא במלקות. אף בקצץ עמו ויחד לו מקום אסור. רנב, א התיר הרמ"א כשה סחורה של הגוי בייחד לו מקום.

הוציא הגוי בחול ומוליכו בשבת מחוץ לתחום: מ"א – מותר שקצץ ואדעתא דנפשיה עושה.

סעיף ה

עירובין סז: תינוק שנשפך המים החמים שצריך למילתו. רבה – נביא מהבית. אביי – והרי לא עירבנו. נסמך על שיתוף – והרי לא שיתפנו. נאמר לגוי להביא, ורצה אביי להשיב ולא נתן כי במעשה דרבנן עושים ואז מקשים, בדאורייתא קודם מקשים ואז עושים. אח"כ הקשה אביי שהזאה שבות ואמירה לגוי שבות ולא דוחה שבת. רבה – יש הבדל בין שבות שיש בו מעשה לשבות שאין בו מעשה.

שבת דשבות:

- עיטור: אף באיסור תורה מותר לומר לגוי לצורך מצוה כגון להדליק נר לסעודת שבת.
- בה"ג – במילה התירו אף מלאכה דאורייתא שנאמר זה האמירה לגוי שלה דאורייתא שהרי אין בו מעשה. בשאר מצוות אף לצוות לעשות איסור דרבנן בלבד לא התירו.
- ראב"ה – כשאפשר ע"י תקנה של בורגנין מותר אף דאורייתא. אם לא, אז לא. ב"י – אולי רק במקום מצוה.
- רי"ף, רמב"ם, שו"ע: שבות דשבות במקום צער, מצוה או צורך גדול מותר. ביישוב א"י מותר אף איסור דאורייתא.
- תוס', רשב"א, רמב"ן: אין להתיר אמירה לגוי אף באיסור דרבנן ורק יישוב א"י מותר שהיא מצוה חשובה. וכן מילה שדוחה שבת. וכן חולה ודליקה אבל שאר מצוות או צורך גדול אסור אף שבות דשבות.
- רמ"א – במקום צורך גדול סומכים על העיטור אף באיסור דאורייתא במקום מצוה אבל שלא במקום צורך לא. מפנה לסימן רעו אך שם כתב שזה רק משום אל יהו שוגגים. בשאר מקרים כרמב"ם.
- מ"א – רק במילה סומכים על העיטור (למעשה כמו בה"ג).

- **לשמור פירות מחוברים:** מותר ואף שהם חוץ לתחום כי אילו היו בורגנין היה יכול להגיע ובמוצ"ש יכול לקטוף.
- **כדי לתלוש פירות בתוך התחום:** מותר כיון שאסור רק כשמחשיך שאז ניכר אבל בתוך התחום לא ניכר.
- **עומד על שדהו ומעיין מה צריך:** אסור משום 'ממצוא חפצך' אף שהוא בתוך התחום שניכר.

סעיף י

שבת קנא, שו"ע: שמור לי ואשמור לך – מותר שבשבת לא נחשב שוכר אף שבכללי נחשב שומר שכר (מ"ב).

סעיף יא

שבת קמח: שואל מחברו כדי יין ושמן אך לא יאמר 'הלויני' וכן אישה כיכרות ואם לא מאמין מניח טליתו ועושה חשבון אחר שבת. ערב פסח בירושלים שחל בשבת מניח טליתו אצל המוכר ונוטל הפסח ועושה חשבון אחר היו"ט.

שואל חפץ מחברו ואומר:

- **הלויני:** אסור שמשמע לזמן מרובה שסתם הלוואה 30 יום וחוששים שמא יכתוב. אם המנהג לתבוע ההלוואה מיד: מ"א – מותר. באה"ל – אסור שאין היכר בין זמן מועט לזמן מרובה בשבת.
- **השאלני:** מותר שלא יבוא לכתוב שרשאי לתבוע מיד. השאלני לזמן מרובה – פמ"ג מסתפק.
- **בלשון לעז:** כשאין חילוק בלשון בין שאלה להלוואה יאמר 'תן לי' (תוס').
- **להניח משכון:** רשב"א, רמ"א: אם לא מאמין יניח משכון אבל לא יאמר 'הילך משכון' כבחול.
- **לפרוע בשבת:** הגה"א, רמ"א – כשם שאין מלווים כך אין פורעים שחוששים שימחק. **בלשון חזרה ולא לשון פריעה** – מג"א, תוס': מותר שיש היכר כשזה לצורך שבת.
- **שלא לצורך שבת:** מ"א – אסור ללוות ולפרוע בכל לשון או להניח משכון.

סעיף יב

זימן אורחים – כתב כמה זימן ורוצה לקרוא מתוך הכתב: שו"ע – אסור.

מקור: שבת קמט: ר' ביבי – שמא ימחק, אביי-שמא יקרא בשטרי הדיוטות. נפק"מ: כשהוא גבוה

ולא יכול למחוק למי שחולק בשמא יטה כשזה גבוה. **כתב חקוק:** מותר שאין חששות אלו.

- רי"ף, רא"ש – חוששים לשני החששות.
- רמב"ם – רק הביא שמא ימחק.

כתוב על הכותל:

- גבוה – אסור שמא יקרא בשטרי הדיוטות ואף בעיון בלי קריאה בפה אסור.
- חקוק – מותר שאין חשש שמא ימחק וגם לא שטרי הדיוטות כי לא מתחלפים.
- כתב בולט: מ"ב – אסור שמא ימחק.

חקוק בטבלה ופנקס: רי"ף, רא"ש, שו"ע – אסור שדומה לשטרי הדיוטות. רמב"ם: מותר שאין חשש שימחק.

שמש קורא: נהגו להתיר.

- ב"ח – אסור משום שדומה לשטרי הדיוטות.
- שע"ת: אף לסעודת רשות מותר שלא גזרו בשמש שלא יטעה משום מעשה של בר קמצא.

לקרוא שמות המתים שמתו: שעה"צ – אסור שמא ימחק. יש מקלים שקורא בציבור.

פתקאות של קונים: סכום היין כתוב – אסור. סימן בעלמא – מותר.

לקרוא:

- **תורנות על לוח המודעות:** לסדר ספרים או חדר אוכל מותר לקרוא מי התורן שרק האחראי רשאי למחוק.
- **שלטי רחובות חנויות:** ילקו"י – רק על כתב שתחת הצורות או רשימה של אורחים אך בשלטי חוץ מותר.

סעיף יג

שבת קטז: אסור לקרוא בכתבי הקודש משום שטרי הדיוטות.

שטרי הדיוטות (חשבוניות ומו"מ - רש"י, וחובות - תוס'): אסור. טעם:

- רא"ש בשם ר"י או"ז – מדין 'ממצוא חפצך'.
- רמב"ם, סמ"ק, סמ"ג – שמא ימחק.
- ר"ן א – אין תועלת בשבת.
- ר"ן ב – שמא יכתוב תשובה באגרת.

כתב על שאילת שלום:

- רמב"ן – מותר.
- ר' יונה – בפה אסור, בעיון מותר.
- רש"י, שו"ע – אסור שמתחלף בשטרי הדיוטות. מ"ב – שו"ע כשידוע מה כתוב.

סעיף יד

קיבל אגרת בשבת לא שאילת שלום:

- **מתוך התחום:**
 - טור – כל שלא יודע אם יש בה צורך פיקוח נפש אסור לקרוא.
 - תוס', מרדכי, שו"ע – מותר שמא יש בה פיקוח נפש. אך לא בפה.
- **אם הובאה מחוץ לתחום:**
 - שו"ע – המכתב מוקצה ולא יגע אבל יכול לעיין. איך נהנה ממעשה גוי? אלא שאיסור הנאה ממעשה גוי כדי שלא יאמר לעשות בשבילו וכאן אין לחוש כי לא יודע מי רוצה לשלוח לו איגרת.
 - גר"א, באה"ל: לא מוקצה כי לישראל אחר מותר אך אסור שנהנה מהאיסור.
 - יצהר לא לקחת מהגוי את האגרת שלא יעשה גמר מלאכה של הנחה.
- **אגרת חתומה:** ירמז לגוי שיפתח ובצורך גדול מותר לומר (ש"מ יג).

סעיף טו

כותל או וילון שיש בה צורות חיות וציורים וכתוב מתחת מה כל תמונה: שו"ע, רש"י – אסור לקרוא משום שטרי הדיוטות.

סעיפים טז-יח

שבת קמט: תחת הצורה ותחת הציורים אסור לקרוא משום שטרי הדיוטות:

- רש"י – שכתוב תמונה ומתחת על מה התמונה מדברת.
- תוס' – מלחמות הכתובות בלשון לעז ר' יהודה אוסר כמו זה. וגם בחול אסור שזה דברי הבאי וקלות ראש.

מליצות ומשלי חולין ודברי מלחמה:

- תוס', שו"ע – אסור לקרוא משום מושב ליצים ו'אל תפנו אל האלילים' לא תפנה א-ל מדעתכם.
- רמ"א – בלשון הקודש ויכול ללמוד עברית מתוכה מותר.

- מ"ב – שטרי הדיוטות אסור לקרוא בהם אף בלה"ק ואסור לטלטלו.

הסתכלות בדיוקנאות (באה"ל):

- **שבת קמט** – אסור. רא"ש, תוס' – דווקא של ע"ז אבל של נוי מותר. גם של ע"ז רק ההתבוננות אבל ראייה בעלמא לא.

דברי חשק: רא"ש, שו"ע – אף בחול אסור שמגרה יצה"ר וגם משום מושב לצים ואל תפנו. המחברו ומעתיקו מחטיא את הרבים.

קריאה בספרי חכמות:

- רמב"ם, ר"ן, שו"ע – אסור שרק דברי תורה מותר.
- רמב"ן, רשב"א – מותר וכן להביט באצטרולוב (אסטרולוגיה) שלא דומה לשטרי הדיוטות.

גט:

- שו"ע – אסור משום מוקצה ואחר שנתנו מותר שלא מקפיד (אבה"ע קלו).
- רמ"א – מותר לקרוא אף אם בלעז שלומד הלכות גט.

עיתונים: שבו"י – מיקל. יעב"ץ – אסור שיש ידיעות מו"מ.

ללמוד ספרי נביאים בזמן ביהמ"ד:

- רא"ש, רי"ף – אסור.
- ר"ן, רז"ה – עכשיו שלא קבוע שעה מותר.

לשאול משד:

- מה שאסור בחול (ככישוף ובסכנה) אסור בשבת.
- מה שמותר בחול מותר בשבת. מ"א – אסור שמה שמותר רק לרפואה.

סעיף יט

אמירה לגוי בהפסד:

- **בדליקה:**
 - לומר כל המכבה אינו מפסיד – שו"ע: מותר (וכן שלד כ).
 - אם תציל לא תפסיד: א"ר – מותר. מ"ב אסור שכמו ציווי. המקל לא הפסיד.
- **בשאר הפסד:**
 - מלאכה דרבנן: רמב"ם, שו"ע – מותר לומר לגוי אף בפירוש

ששבות דשבות בהפסד מרובה מותר.

○ מלאכה דאורייתא – לומר כל המציל לא מפסיד:

- בה"ג, שו"ע – מותר שבהול על ממונו.
- רשב"א – אסור והתירו רק בדליקה.

לקרוא לגוי: שו"ע – אף שידוע שמעצמו יציל מותר.

סעיפים כ-כא

אמירה לגוי אסורה:

טעם האיסור:

- א. רש"י – נחשב כעין שלוחו.
- ב. רמב"ם – שמא יבוא ישראל לעשות בעצמו ומותר לפי זה קודם שבת.
- ג. מאיסור 'ממצוא חפצך'.

- **גוי עשה ע"פ אמירתו:** רמב"ם, שו"ע – אסור להנות בכדי שיעשו. ר' ירוחם – אסור לעולם.

- **הגוי עושה בפרהסיא וידעו רבים:** מ"א – אסור לעולם. ט"ז – רק לגבי קבע החמירו שגנאי לומר שחיללו שבת בשבילו.

- **אמירה לגוי בשבת לצורך הגוי שאמר לגוי בשבת הילך בשר זה ובשל אותו לצרכיך:** רא"ש, שו"ע – אסור ואף אין מזונותיו עליו שאסור לומר לעשות איסור שנחשב כעין שלוחו. א"ר – ואף אם נותנו בערב שבת ואומר לגוי לבשלו בשבת אסור.

- **אמר לו בשל בשר שלך לצרכיך:** רמ"א – מותר.

- **אמירה לגוי ביום חול – לתת נבלה לגוי ולומר לגוי לבשלה:** תוס' – מותר שגם הישראל יכול.

- **לתת לגוי בן"ח ולומר לו לבשלה:** פמ"ג – אסור שלישאל אסור והם של ישראל אז נחשב כעין שליחות לחומרא.

סעיף כב

שבות בביה"ש:

- **לצורך מצוה או דבר שטרוד בו ובלי יצטער** בשבת: רמב"ם, שו"ע – מותר

לומר לגוי כגון להדליק נר ביה"ש או לעלות באילן ולשוט להביא לולב ושופר.

- **שבות:** מ"ב שמב: אסור להעביר פחות פחות מד' אמות, לערב עירובין תחומין ומשאצ"ל"ג שקרובים לדאורייתא.
- **שבות בביה"ש של מוצ"ש:** מ"א – מספק שאולי רק בערב שבת התירו שעדיין לא נכנסה שבת. בית מאיר – אין חילוק.

קיבל עליו שבת – סתירה בשו"ע:

- שו"ע רסא ד – אחר ברכו אף שעדיין יום אסור לערב או לטמון שקיבל שבת. מ"ב שמב א – לכן גם אם לא קיבל והציבור קיבל אסור לעשות שבות אף למצוה.
- שו"ע שצג ב – אחד עירובי חצרות ואחד שתופי מבואות – מערבין ביה"ש ואף אם כבר קיבל עליו תוספת שבת. יש אוסרים אם קיבל תוספת שבת.
- יש מתרצים: באה"ל – יש לחלק אם קיבל בעצמו שמותר שבות לבין הציבור קיבל שאסור.
- לומר לגוי כך או כך מותר.

רמיזה לגוי בשבת:

- או"ז, רמ"א – אסור לרמח לגוי שיעשה מלאכה בשבת אך מותר לרמח שיעשה במוצ"ש.
- מ"א – בסעיף כב אסר אף לרמח לגוי שיעשה בשבת ובסעיף ז נפסק שמותר לרמח לחברו בשבת לעשות מלאכה אחר השבת. תירוצו: כשרומז לו בשבת שיעשה מלאכה אחר השבת מותר אף לישראל, אך רומז בשבת שיעשה בשבת – אסור אף לגוי. טעם:

- כשרומז לגוי לעשות אחר שבת אין שליחות שאינו בשבת, ואין איסור ממצוא חפצך כי רומז, ולא יבוא לעשות בעצמו שמתכוון רק אחר השבת.

רומז בדרך סיפור ולא ציווי: אין שליחות ומותר אף הגוי עושה בשבת. להנות מהמלאכה – אם קודם היה אפשר בדוחק מותר ואם לא – לא.

גוי מכניס סחורה: רמ"א – אם ישראל נותן מפתח והגוי מכניס לאוצר ומונים ומוודים יש המתיר שהגוי במלאכת עצמו עוסק ואינו של ישראל אחר מדידה.

גוי שעושה גבינות בשבת: רמ"א – מותר שעל דעת עצמו עושה. מ"א – וכן אם צריך לקחת אותם בחובו מותר לעמוד על הגוי כל עוד לא נטלם שלא נחשבים שלו.

אמירה לגוי בפס"ר:

- **שיפתח המקרר ויש נורה – מותר.**
 - אג"מ – כי הגוי לא מתכוון ופס"ר מותר בגוי.
 - שש"כ – כי אפשר ישראל בדרך עקיפה שינתק השקע כשהמקרר לא עובד לכן מותר לגוי (בורגנין).
- **להניח תבשיל על התנור ואח"כ גוי מדליק התנור בגלל הקור:** מ"ב רנ"ג: מותר.
- **אמירה לגוי להדליק מזגן בקיץ:** ילקו"י – מותר בחום גדול לצורך חולים וקטנים שסובלים כחולה שאין בו סכנה.

מוקצה

סימן שח – מוקצה ומה אסור ומותר לטלטל בשבת

הקדמה למוקצה וכללים

טעמים שגזרו על מוקצה:

- א. ראב"ד – שיבוא לידי הוצאה. משבת קכד עם נחמיה.
- ב. רמב"ם מנוחה בשבת.
- ג. רמב"ם – כדי להבחין בין שבת לחול שלא יהיה כטלטול בחול.
- ד. רמב"ם: בכלי שמלאכתו לאיסור – ייתכן שיבוא להשתמש בהם ויבוא למלאכה.

למה הרמב"ם לא הביא את טעם הראב"ד המובא בגמרא עם נחמיה?

- מ"מ – הרמב"ם לא מנה את טעם הראב"ד מהגמ' כי הקלו ואז אסרו שוב מהטעמים שאמר הרמב"ם.
- ב"ח – מסכים לטעם הראב"ד ורק ביאר למה סמך הנביא מוקצה להילוך בחול.

סוגי מוקצה:

- א. כלי שמלאכתו לאיסור.
- ב. כלי שמלאכתו להיתר.
- ג. מוקצה מחמת חסרון כיס.
- ד. מוקצה מחמת גופו.
- ה. בסיס לדבר האסור.

- ו. מוקצה מחמת מצוה.
- ז. היה מחובר או מחוסר צידה ביה"ש. – הכנה.
- ח. דחה בידיים העלה מערב שבת צימוקים לגג לייבשם.
- ט. נעשית עליו מלאכה כפמוט או ארנק ריק.

כלל א: טלטול המוקצה – הדרך שמותר לטלטל בכל סוגי המוקצה:

- א. **טלטול בגופו:**
 - הגדרה –** בשינוי (לא בידו כדרכו).
 - הדין –** כשמטלטלו בשינוי מותר אף הוא לצורך המוקצה כגון מצא שטרף כסף ומזיזו ברגלו.
- ב. **טלטול מן הצד:**
 - הגדרה –** מזיזו בידו ע"י אמצעי אחר כגון ע"י מטאטא.
 - הדין –** מותר רק אם לצורך דבר המותר כגון לנקות שולחן מקליפות על ידי מגב.
- ג. **גרף של רעי:**
 - הגדרה –** מאוס בעיניו
 - דין –** מותר להוציא בידיו. לכן ערימת קליפות יכול להוציא בידיו.
- ד. **נגיעה במוקצה:**
 - דין –** רמ"א ג (שי, ו): מותרת שלא אסרו אלא טלטול. לכן מותר לשבת על אבן או להישען על מכונית. עגול כביצה לא שיזיה. נוגע בדבר המותר לצורך דבר המותר – מותר אף לנדנד שזה טלטול מהצד.
- ה. **נטלו בידו** (כלי שמלאכתו לאיסור או מחמת חסרון כיס או מחמת גופו):
 - מוקצה שעבר ונטל, כשבדיו – מותר להמשיך להחזיק ולהניח איפה שרוצה ולא צריך לזרוק מיד.
 - להעביר מיד ליד – בכלי שמלאכתו לאיסור מותר. מחמת גופו טוב להחמיר.
- ו. **חשש נזק:**
 - שברי זכוכית שמונחים במקום שיכולים להזיק מותר לטלטל בידיו.

כלל ב: כלי שמלאכתו לאיסור:

הגדרה: רגיל להשתמש בו למלאכות אסורות אף לא השתמש ככלי עבודה, בישול, כתיבה, תפירה ונגינה.

כלי שמלאכתו לאיסור ולהיתר:

- מחצה ומחצה – ככלי שמלאכתו להיתר.
- רובו לאיסור:

- פמ"ג – ככשמל"א.
- באה"ל, מ"ב – מותר לטלטל ורק כלי שעיקרו לאיסור כקדירה ולפעמים בהיתר אסור.
- ילקו"י – ככשמל"ה כקדירה שלרוב לבישול אך לפעמים מניחים דברים בו במקרה.

דינו:

לגופו או מקומו: מותר לטלטל. גופו = משתמש בכלי לצורך דבר המותר בשבת. למקומו – שצריך מקומו של הכלי לשבת שם. מ"ב – מותר אף אם יש לו כלי היתר או מקום אחר לשבת ואף אם לא צריך עכשיו.

מחמה לצל: שלא ייגנב או יתקלקל – אסור. אך אם צריך את הכלי בו ביום וחושש שייפסד נחשב לצורך גופו.

חושש להפסד:

- א. אמירה לגוי – מותר.
- ב. מניח עליו דבר היתר ככלי או מאכל ומותר.
- ג. הערמה – שנוטל כדי לשבת אף שכוונתו לצורך הכלי – מותר.

נטלו כבר בידו באיסור: שבת קנד: ר' יצחק – אסור לצורך המוקצה, אך מותר להמשיך להחזיק.

טלטול בגופו או מהצד: מותר בגופו לצורך המוקצה, וטלטול מהצד מותר לצורך דבר המותר.

מתי מותר לטלטל מחמה לצל?

- א. נטלו בידו בהיתר.
- ב. ע"י הערמה לגופו ומקומו.
- ג. אמירה לגוי.
- ד. טלטול מן הצד לצורך דבר המותר.
- ה. טלטול בגופו.
- ו. ככר או תינוק שמניח אוכל או כלי היתר (רא"ש שו"ע) ולרשב"א – כשהכלי מיוחד לאוכל שנמצא בו מותר (ה).
- ז. גרף של רעי.

לטלטל בשבת סיר בישול:

- א. להניח בו אוכל מותר.
- ב. מניח בו אוכל ומטלטל אף מחמה לצל.
- ג. אם רגיל לאחסן בתוכו מאכל – לילקו"י מותר ככשמל"ה.

כלל ג: כלי שמלאכתו להיתר:

הגדרה: מיועד לשימוש מותר בשבת כריהוט, בגדים, אוכל.

דין: מותר לטלטל אף מחמה לצל. שלא לצורך עיין להלן.

ריהוט כלי אכילה וביגוד: מותר לטלטל אף לצורך המוקצה שמא יתקלקלו.

אוכל ומים, בגדים, ספרי קודש: מותר גם שלא לצורך. אף פירות העומדים לסחורה לא מוקצה.

מזוזה ופרשיות תפילין: מותר שיכול ללמוד ממנה כמה הלכות ואף לסחורה. **דפי הגהה:** מותר ללמוד ואין חשש שיכתוב. **ספרי קודש מיועדים למכירה:** מותר לטלטל ואין מחמת חסרון כיס. **מגילת אסתר הכתובה על קלף:** אין בה מוקצה שיכול ללמוד מתוכה. חל שושן פורים בשבת אסור לטלטל שגזרו חכמים שאסור לקרוא מגילה במצב זה.

כלל ד: מוקצה מחמת חסרון כיס:

הגדרה:

שו"ע:

- א. כלי שמלאכתו לאיסור.
- ב. מקפיד עליו שלא להשתמש בשימוש אחר שמא יתקלקל.

מ"ב: כתמונה או ארון כבד.

דינו: כמוקצה מחמת גופו שאסור לטלטל אף לצורך גופו ומקומו.

מלאכתו לאיסור ומקפיד: סכין מילה או שחיטה, מצלמה, קלף סתם.

כלי היתר עומד לסחורה: מקפיד לא להשתמש נחשב מחמת חסרון כיס. כיון שעומד לסחורה נחשב ככלי שמלאכתו לאיסור.

אוכלים העומדים לסחורה: מותר לאכול ולטלטל שלא לצורך כיון שאין מקפיד עליהם.

מקרים שמותר לטלטל:

- א. טלטול בגופו.
- ב. טלטול מן הצד לדבר המותר.
- ג. נטלו בידו.

כלל ה: מוקצה מחמת גופו:

הגדרה: אינו כלי או אוכל אף של בהמה כעפר, אבנים ועצים, בע"ח מעות וכו'. מאכלים שלא ראויים לשבת כלל.

דינו: אסור לטלטל אף לצורך גופו ומקומו ולא מועיל ככר או תינוק עליו.

מקרים שמותר לטלטל:

- א. בגופו אף לצורך המוקצה.
- ב. מן הצד – לדבר המותר.
- ג. גרף של רעי – מאוס בעיניו מותר לטלטל אף בידיו.
- ד. נטלו כבר בידו בדיעבד.
- ה. חשש נזק – שברי זכוכית.
- ו. צער בעלי חיים ככלוב והשמש מחממת אותו.
- ז. במקום צער – פרעוש שעוקצו מותר ליטול אך אסור להורגו.

כלל ו: בסיס לדבר האסור:

הגדרה: כלי היתר שמשמש את האיסור והוקצה ביה"ש בכוונה.

דינו: כמוקצה שמונח עליו.

תנאים שיהיה לו דין בסיס:

- א. היה מוקצה עליו ביה"ש.
- ב. הונח בכוונה מדעת (או הדרך להניח בו את המוקצה כארנק) שיהיה שם כל ביה"ש:
 - רמב"ם, שו"ע – על דעת שיישאר ביה"ש דמיגו דאיתקצאי. תרומה: על דעת שיישאר כל השבת. מ"ב – בהפסד כתרומה.
 - הניח סתם: מהרי"א – בערב שבת מניח וקודם שוכח. ב"י – נחשב שוכח.
- ג. מדעת בעליו או לטובתו שאז נחשב כשלוחו. בשותפים יכול אחד לאסור אף שהוא של שניהם.
- ד. המוקצה שם לבד ואין עליו דבר היתר חשוב מהאיסור.
- ה. על גוף הכלי ולא טפל לכלי ככיס בבגד.
- ו. מוקצה בעל חשיבות ולא חסר ערך כקליפות או מטבע.
- ז. ההיתר משמש את המוקצה ולא הפוך כאבן על דפים. אם לא משמשים זה את זה אלא באקראי סומכים על מ"א שמתיר.

כשמל"א על כשמל"ה: י"א אין דין בסיס וי"א שדינו כדין הכלי שמותר לגופו ומקומו.

כלל ז: מוקצה מחמת מצוה:

הדס בשבת בחג: מוקצה גם לריחו ולכן הוא מוקצה מחמת גופו.

אתרוג בשבת חג: הוקצה למצוותו באכילה אך מותר להריח ולכן מותר לטלטל.

לולב וערבה: מוקצה שלא ראויים לדבר מלבד המצווה.

עצי סוכה: מוקצים לכל ימי החג.

קישוטים בסוכה: דינם כעצי סוכה ומוקצים. מועיל בהם תנאי אם אמר שלא בודל מהם ביה"ש שיכול ליטול ולטלטל. בעצי סוכה וסכך לא מועיל תנאי.

שופר בראש השנה: בראשון מימי השבוע מותר לטלטל גם אחר התקיעות שהרי ראוי לתקוע למי שלא יצא. בשבת – אסור לטלטל ככשמל"א.

סעיפים	נושא הסעיפים
א	מוקצה מחמת חסרון כיס.
ג, ה	כלי שמלאכתו לאיסור.
ב	כלי היתר גדול וכבד.
ד	כלי שמלאכתו להיתר.
ו-ז	שברי כלים.
ח-י	דלתות כלי או בית או כיסוי בור.
יא-יג	כלים שנשברו מחט מחצלת.
יד-טז	נעל על אימון חלוק שתחב בו קנה שבר כלי ראוי לשימוש וגזרו עליו מוקצה.
יז	לבנים שנשארו מן הבניין.
יח	קוץ עלול הזיק.
יט	סולם.
כ-כו	אבנים ועפר איך מסיר מהם שם מוקצה.
כז-כט	קליפות – ראוי למאכל בהמה.
ל-לא	בשר או דג לא מבושל.
לד-לז	גרף של רעי.
לט-מ	לטלטל בעלי חיים.
מב-מג	נגיעה או נפיחה במוקצה.
מה	כדור וצעצועים.

סעיף א

מוקצה מחמת חסרון כיס:

שבת קכג: ר' יוסי – כל הכלים ניטלים חוץ ממסור הגדול ויתד המחרשה. אב"י – עוד כמה.

הגדרה: כשלמ"א וגם מקפיד שלא ייפגם או יתלכלך. **הדין:** אסור לטלטל אף לגופו ומקומו ומותר לטטול מהצד או בגופו.

כוס זהב: מותר כי מלאכתו להיתר אף שמקפיד.

כלים לסחורה ומקפיד: רמ"א – מוקצה מחמת חסרון כיס. אם לא מקפיד – לא מוקצה.

כלי כבד: תמונה יקרה שחושש שיישבר. **מ"ב** – מוקצה מחמת חסרון כיס. ילקו"י – כלי שמלאכתו להיתר.

סכין שחיטה תחוב בנדן סכינים: רמ"א – סכין שחיטה מוקצה מחמת חסרון כיס. לטלטל בנדן – מ"ב: בסיס לדבר האסור והמותר ואם חשוב יותר האיסור זה בסיס לדבר האסור. אך אם שאר הסכינים חשובים – יכול לטלטל. אם יכול לנער בלי שייפגם ינער.

סכין שחיטה שנפגם בשבת ועכשיו לא מקפיד:

- מ"א, מ"ב – כיון שהוקצה ביה"ש אסור כמוקצה מחמת חסרון כיס.
- רעק"א: לא נחשב שאין עומד למלאכתו הראשונה.

סעיף ב

עירובין קב: קורה בבית ר' פדת שלקחו אותה עשרה והשליכו על הקרקע כי ההי כבד. מדה בבית שמואל החזיקו והתיר מר שמואל להשליך על הקרקע כי תור כלי עליו.

- רמב"ם, שו"ע – להלכה, שכלי גדול וכבד נחשב כלי אף שלא רגיל להזיזו.
- תוס': כוורת של 4 כוורת אסור לטלטל שאין דרך לטלטלה וקובע לה מקום.

חושש להזיזו שלא יתקלקל: מ"ב – מוקצה מחמת ח"כ.

סעיף ג

שבת קכד: הכלים ניטלים לצורך ולא לצורך. רבא – לצורך: דבר שמלאכתו להיתר לגופו ומקומו. שלא לצורך – מחמה לצל. דבר שמלאכתו לאיסור: לגופו ומקומו כן, מחמה לצל לא.

כשמל"א – כנ"ל. תשמישו לאיסור והיתר שווה: מ"א ככלי שמלאכתו להיתר.

אזמל המילה לאחר שמל התינוק: רמ"א – מותר שאין מוקצה לחצי שבת. גר"א – אסור.

שכח כיס מעות עליו:

- רמ"א – אם בביתו יכול ללכת לחדר ויתיר כי כבר נטלו.
- מ"א – לכתחילה עדיף שלא להגיע לידי כך אבל כשכבר הכלי

בידו מותר להמשיך ויכול איפה שרוצה.

- גר"א: כשלא הגיע אליו בהיתר כגון תוקע בשופר צריך להמתין לקבל שבת עד שיניח השופר קודם שבת וכן סכין צריך לזרוק מידו אחר המילה אף שהגיע לידו בהיתר. וכן מוקצה מחמת גופו.

סעיף ד כשמל"ה:

- **לצורך הכלי:**
 - רמב"ם, שו"ע – מותר. שלא לצורך כלל – אסור.
- **סכו"ם וקערות:** אחרונים (שש"כ) דינם כאוכלים שתדירים בשימוש ומותר אף שלא לצורך. ילקו"י – יש להחמיר.
- **כתבי קודש ואוכלים:** מותר אף שלא לצורך שלא נאסרו לעולם.
- **תפילין:**
 - ט"ז, מ"א – כיון שאסור להניחם דינם ככשמל"א.
 - תה"ד, רמ"א: אינם מוקצה שיכול להניחם בשבת מעיקר הדין אלא שלא חובה ודינם ככשמל"ה.
- **מפתח:** לבית – ככשמל"ה. לרכב – אם רק מתניע ככשמל"א ואם פותח ככשמל"ה. עם שלט רחוק – מוקצה.
- **צורר מפתחות שיש בו מוקצה:** יוציא מערב שבת לא לטלטל מוקצה ואם לא הוציאו מותר לטלטל כי זה טלטול מן הצד לדבר המותר. עדיף משיוציא הפנס שזה טלטול בידיים.

סעיף ה לטלטל כשמל"א:

ככר או תינוק: א שבת קכג – מדוכה אם יש עליה שום מטלטל אותה. **ב שבת קמב:** – לא התירו ככר או תינוק אלא למת בלבד. רשב"א – נעשה האיסור מושב להיתר וטפל.

- רא"ש, שו"ע – כשמל"א מותר אף מחמה לצל אם מניח ככר או תינוק (כגמ' א). גמ' ב במוקצה מחמת גופו.
- רשב"א – אסור חוץ ממנו. גמ' א כשדרך להניח בו כתבשיל בקדירה (גר"א, ט"ז).

סעיף ו שברי כלים ודין נולד:

שבת קכד: כל הכלים הניטלים שבריהם עמהם. חכמים – רק אם יעשו מעין מלאכה כגון שברי עריבה לכסות חבית שכיסוי כעין בית קיבול. הלכה כחכמים. רב נחמן – מי שיש לו מוקצה יש לו דין נולד ולר"ש אין נולד. אם נשבר הכלי בשבת זה נולד.

- טור – חתיכת כלי שנשברה בחול וראוי לכסות כלי – מותר. ב"י – הרי אנו כר"ש שאין לו נולד. תירוצו: אם הכלי משמש את הייעוד הראשוני אז צריך שגם השבר יעשה מעין מלאכתו הראשונה ואם אין עושה – נחשב נולד. אך אם הכלי לא ראוי עוד, גם בשבת לא צריך דווקא את אותו ייעוד מקורי. שו"ע – להלכה.

- ד"מ, מ"א – לטור אין נולד ומה שכתב בחול הוא אגב סיפא.

במקום נזק כזכוכית: רמ"א – מותר לטלטל.

אין ראוי לעשיר וראוי לעני: רמ"א – הולכים אחר בעליו.

מצא בשבת שבר כלי (באה"ל): באשפה – רעק"א מסתפק. באה"ל להקל. ברחוב – ודאי יכול להקל שס"ס שמא לא מזקה אלא נשברה.

פתילה: אף דלקה בחול ככשמל"א. דלקה בבית"ש – הוקצתה לכל השבת. שברי פתילה – שאין עומדים להדלקה כצורות ואבנים שמוקצה מחמת גופו.

סעיף ח

דלתות שנשברו: של כלים **שבת קכב:** אף שאין מחזירים שמא יתקע מותר לטלטל כדין שבר כלי שראוי למלאכה ושם כלי עליהם שעומדים להתחבר לכלי.

דלתות של בית שהתפרקו: אסור בטלטול ואף שראוי לכסות בהם כיון שעומדים להתחבר לבית אין שם כלי אלא קרקע (מ"ב).

סעיף ט

לפרק דלת ולהחזירה: **שבת קכב:** דלת שידה תיבה ומגדל נוטלים אך לא מחזיקים. של לול לא נוטלים ולא מחזירים.

של כלי – לפרק מותר שאין בנין וסתירה בכלים להחזיר אסור גזירה שמא יתקע:

- רש"י – ויתחייב משום מכה בפטיש.
- ר"ן – משום בונה שהוא מעשה אומן.

של בנין (דלתות וחלונות):

- שו"ע – אסור בין ליטול בין להחזיר שמחובר ויש בנין וסתירה. סתירה מסעיף י שפסק שכיסוי בור עם בית אחיזה מותר ליטלו!

- תו"ש – מדובר שבהתחלה היה כלי ואח"כ חיברו לקרקע לכן מותר אך כאן בנאו מתחילה בקרקע.

- פמ"ג – שם מדובר שאין מחובר בצירים אלא רק ככיסוי אבל אצלנו מדובר שמחובר ע"י ציר שאז יש בנין וסתירה אף שמתחילה היה תלוש.

סעיף י

שבת קכו: כל כיסוי הכלים שיש בית אחיזה ניטלים בשבת שמוכח שהם כלי ומותרים בטלטול כשייחדם, ושואין לא כי מיחזי כבונה וסותר (מ"ב אף ייחדם). ר' יוסי: בכיסוי קרקעות כבור ודות, אבל בכיסוי הכלים בין כך ובין כך ניטלים. המחלוקת בכלי שחיברו לקרקע אם גזרים או לא.

- רי"ף – כת"ק.
- רא"ש, שו"ע – כר' יוסי.

חביות קבועות בקרקע: שו"ע – צריך בית אחיזה. **תנור:** חיברו לקרקע בטיט מותר אף בלי בית אחיזה. בבניין – כבור ודות שצריך בית אחיזה.

כיסוי חור ניקוז באמבטיה: שש"כ – אסור להרים.

מצד מוקצה:

- שו"ע – יכול לתלם אם תקנם ועשה בהם מעשה שייחדם מבע"י.
 - גר"א – שו"ע דיבר כשאין בית אחיזה אבל יש מוכח ולא צריך.
 - א"ר, מ"ב – גם כשיש בית אחיזה צריך.

סעיף יא

מחט שלמה: **שבת קכב:** נוטל מחט של יד ליטול קוץ ככשמל"א לצורך גופו.

ניטול חודה או חורה: שו"ע – כיון שהדרך לזרוק בטל ממנה שם כלי וכמוקצה מחמת גופו.

מחט חדשה: **מחט חדשה שלא ניקבה ויש חוד:** שו"ע – מותר לטלטל שיש לה שם כלי שלפעמים משאירה כך ליטול קוץ.

כשיש חשש נזק: מותר לטלטל (סעיף יח).

סעיפים יב-יג

שיירי מחצלות: שבת קכה: שמואל – שיירי מחצלאות מותר לטלטל, אף פחות מג' על ג' אצבעות שראוי לכסות טינפות ואף מחמה לצל ככשמל"ה. זרק לאשפה מבעו"י בטל שם כלי ובשבת לא מוקצה כי לא הוקצה מביה"ש. זרק מחצלת שלמה – מותר לטלטל שלא בטל שם כלי שבטלה דעתו.

שיירי מטלניות שבלו:

- רמב"ם, שו"ע: אם יש ג' על ג' אצבעות מותר. בעשיר צריך ג' על ג' טפחים.
- ראב"ד – אף בלי מותר שאפשר לכסות טינפות כשיירי מחצלות.

שיירי טליתות מצווה: כיון שאדם בודל מהם לתשמיש גנאי צריך ג' על ג' אצבעות.

זרקם לאשפה מבעו"י: בטל שם כלי והם מוקצה.

סעיף יד

נעל על הדפוס: מתקן שתופרים ומרחיבים את הנעל:

- **נעל חדשה (שבת קמא):** למרות שדפוס הוא כשמל"א מותר לשמוט אף בידיים שהוא צורך מקומו של הדפוס.
- **נעל ישנה:** א"ר – ייטול ולא יטלטל הדפוס שיכול לשומטו כשהנעל ישנה שרפויה. ט"ז – מותר לשמוט הדפוס שכשמל"א למקומו מותר אף שאפשר בדרך אחרת.
- **להניח אימום בתוך הנעל:** לשמור צורת הנעל – מותר (לצורך גופו). להרחיב אסור כתיקון כלי.

סעיף טו

שבת קיב: סנדל שנקרעה לו רצועה פנימית: שו"ע – מותר לטלטל שתורת כלי עליו שמתקנים.

סנדל שנקרע רצועה חיצונית: דרך לזורקו לאשפה שגנאי לתקנה שנראה. לכן:

- א. נקרע בחצר: אסור לטלטלו ונשמר שם ואין הפסד ומשום כבוד הבריות שיש רבים בחצר וגנאי ללכת בלי נעל מותר לטלטל (מ"א).
- ב. נקרע בכרמלית: יש הפסד שלא נשמר שם. יכול לקשור בגמי לח (מאכל בהמה) וכורך עליו שלא ייפול מרגלו, או לקשור בחוט בעניבה.

נעליים שלנו: אף רצועה חיצונית עדיין ראוי ללבישה שהוא סגור ואם נפלה הסוליה דרך לזורקו והוא מוקצה.

סעיף טז

שבת קמ: חלוק שכיבסוהו:

- **תחב בו קנה:** שו"ע – לא ייטול הקנה שהוא מוקצה שלא ייחדו לתשמיש. מ"ב – למרות שהשתמש בו מבעו"י לא נעשה כלי שלא היה דרך לייחדם לכך. לשמור מהקנה מותר ואף שמזיזו שזה טלטול מהצד לצורך דבר המותר.
- **תחב בו כשמל"א:** מותר ליטול הכלי שזה לצורך מקומו.
- **לגבי החלוק – אם היה לח מבעו"י:** מ"ב – אם טופח ע"מ להטפוח – מוקצה. לוית חן – אף רטוב מער"ש אינו מוקצה.

כירה שנשמטה אחת מירכותיה: אסור לטלטל שמא יתקע את רגלה בחחק וכבונה או מכה בפטיש. לכן הוא מוקצה.

ספסל ארוך שנשמט אחד מרגליו:

- **לטלטל הספסל ולהניחו על ספסל אחר** רמ"א – מוקצה ואסור.
- **השתמש בה כך מבעו"י:** מותר לטלטל שאין חשש שיתקע שהרי השתמש.
- **דרך הרגל להיות רפויה:** רמ"א – מותר לטלטל שלא חששו שיתקע.
- **נשבר הרגל או אבד:** מותר שאין חשש שיתקע.
- **חשש שמא הספסל יזיק (באה"ל):** מותר לטלטל.

סעיף יז

שבת קכד: לבנים שנותרו מבניין מותר לטלטל שראויים לשבת עליהם. אם סידרם זה על זה גילה דעתו שהקצם לבניין. שו"ע – להלכה.

סעיף יח

קוץ המונח שבת מב:

- **ברה"ר:** יטלטל פחות פחות מד' אמות שלא יזיק.
- **בכרמלית:** יכול לטלטל שבמקום היק לא גזרו חכמים.
- **בבית:** מ"ב – בסעיף ו התיר גם בלי רבים בבית כי יש רק איסור מוקצה ולא הוצאה וטלטול.

- **היה קוץ ברה"ר מערב שבת ולא סילקו:** מ"א – לא יסלק בשבת. א"ר – מותר.

קוץ גדול ואבן גדולה:

- ריב"ש, מ"ב – אסור שרואים. מ"ב – שיפוד או גחלת לא ניכר.
- מ"א – מותר שהתירו לטלטל שיפוד או גחלת.

סעיף יט

ביצה ט: סולם עלייה אסור לטלטל. מח' ב"ש וב"ה הוא בסולם של שובך.

עירובין עז: מותר לטלטל בכל סולם.

יישוב הגמרות:

- ר"ת, שו"ע – לחלק בין סולם של בית שמותר לסולם עלייה שלא. ט"ז – בבית מותר ככשמל"ה.
- תוס': רק ביו"ט שמותר להוציא סולם לרה"ר אסור לטלטל שנראה שלהטיח גגו עושה אז אסור אף בבית. בשבת מותר כי לא הרואים לא יחשבו כך.

רמב"ם – אף לגופו ומקומו אסור.

סעיף כ-כד

שבת נ: רבב"ח – חריות של דקל שגדרם לעצים ונמלך עליהם לשיבה: צריך לקשר (מעשה). רשב"א – לא צריך והלכה כמותו. רב – קושר. שמואל – חושב. ר' אסי – יושב אף שלא חשב ולא קשר. הלכה כר' אסי.

- רי"ף, רא"ש, רמב"ם, שו"ע – כרב אסי.

מוקצה מחמת גופו שרוצה להסיר שם מוקצה:

- **כלל 1:** רמב"ם שו"ע: כל שלפעמים משתמש לצורך זה ע"י אבן או עץ מספיק מחשבה או שימוש פעם אחת בחול לזה. דוגמאות: חריות לשריפה להשתמש לשיבה (כ), אבן שרוצה לפצח אגוזים (כב), ענף דקל להבריא זבובים (כג), פשתן סרוק למכה (כד).
- **כלל 2:** אין דרך להשתמש לצורך זה – צריך ייחוד לעולם או מעשה. דוגמאות: אבנים לבניין ורוצה לשבת (כא), אבן לכסות החבית (כב – ר"ן שו"ע). תחב קנה בחלוק אף שהשתמש מבעו"י אינו כלי (טז).

נדבך אבנים: שבת קכה מח' ר"ח ור' אמי ור' אסי במעשה של רבי אם הצריך מעשה או לא. אם כן, מה המעשה?

- ר' אמי: שיסדרו האבנים. רש"י – ואז לא מוקצה. ר"י – עדיין מוקצה אך למחרת לא יצטרכו לטלטל ויוכלו לשבת.
- ר' אסי: לשפשף הטיט מהם ויהיה מותר לטלטל שבה נעשים כלי.
- ר"ח: לא צריך מעשה.

הלכה:

- רמב"ם, שו"ע – כר' אמי כרש"י, ואף סדרום נחשב מעשה. חריות דקלים שמועיל ייחוד במחשבה כי יש מקצת שעומדים לשיבה.
- רמ"א – כר' חנינא שלא דרש מעשה.

ייחוד:

- פמ"ג – צריך בפה.
- מ"ב – מועיל אף במחשבה.

אבן לפצח אגוזים:

- ר"ן, שו"ע – דרך לפעמים משתמש לכן מועיל ייחוד אף לשבת אחת.
- רשב"א – צריך ייחוד לעולם.
- מרדכי – צריך מעשה.

חתך ענף מדקל מבעו"י להבריא זבובים: שבה"ל, שו"ע – כיון שחתכו לצורך עשאו כלי.

חתך לשריפה ורוצה להשתמש להבריא זבובים: אם בערב שבת ייחדו אף לשבת אחת מועיל שדרכו לכך.

פשתן סרוק למכה וצמר מנופץ: שבת נ: צריך צבען לשמן וכרך במשיחה או יצא מבעו"י. קשה הרי בחריות אמרנו שמועיל מחשבה?

- ר' יונה – לא מועיל מחשבה שלא מוכח שעושה לרפואה ונראה כמוציא מרשות לרשות.
- רא"ש, שו"ע: מועיל גם במחשבה.

משום רפואה: אין איסור כי דרך מלבוש שלא יישרט.

סעיף כה

הקדמה: עומד לשימוש היתר – מותר בטלטול ולא צריך ייחוד:

א. לבנים שנשארו מהבניין (ח).

- ב. עורות לשו"ע יבשים ולרמ"א גם כסה (כה).
- ג. נסרים של בעה"ב (כו).
- ד. חריות של דקל כשסתמן לשיבה (כ).

בזמנם מה שנשאר היה בשימוש לכן הוא כשמל"ה.

עורות לשבת: שבת מט: טומנים בשלחים ומטלטלים. ביצה יא: משמע שהתירו לטלטל רק משום שמחת יו"ט.

- רש"י, רמ"א: עור לח או יבש שווים ומחלק בין גסה לדקה. גסה מותר בין לח ובין יבש.
- ר"ת, שו"ע – בהמה גסה או דקה יש חילוק בין יבש ללח. יבש מותר שלא מקפיד, לח לא ראוי לשיבה אא"כ חישב. מ"ב – אם שם באוצר גילה דעתו שמקפיד עליהם.
- בזה"ז – מוקצה שאין דרך לשבת כלל.

סעיף כו

נסרים שבת מט:

- **של בעה"ב שבת מט:** מותר לטלטל.
- **של אומן לסחורה:** אסור לטלטל אף לא החליקם שמקפיד. חשב עליהם מבעו"י לתת עליהם פת או שימוש אחר מותר.

בד תפירה (לא בשו"ע): לסחורה מקפיד שלא יתקלקל ואם לא מקפיד אף שעומד לסחורה מותר. של בעה"ב – מוקצה מחמת חסרון כיס שעומד לתפירה ומקפיד.

סעיפים כז-ל – עצמות ומאכל בהמה

שבת קכח: מטלטלים עצמות שהם מאכל כלבים.
שבת קמג: ב"ש – מעבירים מהשולחן עצמות. ב"ה – מסלק הטבלה כולה ומנער. גמ' – מוחלפת השיטה שלב"ה מותר.

- רש"י – לב"ה מותר אף עצמות קשים שאי אפשר לבהמה לאוכלם.
- רי"ף, רא"ש, רמב"ם, שו"ע: ב"ה מתירים דוקא כשראויים למאכל בהמה. אין ראויים – אם יש גם פת מותר לטלטל, אם אין ינער.
- שעה"צ – אף התפרקו בשבת (יש אוסרים תצה"ד משום נולד).
- גרעיני תמרה – מגביה אגב לחם. **קשה שלא התירו אלא למת?**
 - ר"ת – מה שאי אפשר מבעו"י מותר ע"י כיכר או תינוק.

- רא"ש – מדובר שמניח התמרים בסל עם לחם אבל אחר שהניח גרעיני התמרים אסור לתת עליהם לחם אחרי מעשה. פמ"ג – אם קשה מותר לכתחילה לשים פת.
- רמב"ן: כשמטלטל האיסור ממש אסור אבל כשמטלטל ההיתר והאיסור ע"י סל מותר. אינו בסיס כי שם המוקצה בו רק כדי לטלטל.

סיכום מקרים שמותר:

- א. ראוי למאכל.
- ב. דבוק בהם מעט אוכל.
- ג. מוציא מפיו גרעין פרי.
- ד. הרבה קליפות ומאוס כגרף של רעי.
- ה. טלטול מן הצד שמנער הטבלה והם נופלים או גורר עם סכין.
- ו. יש על השולחן פת או אף מניח כעת מותר לטלטל כל הטבלה ולנער.

חבילי קש ועצים שבת קכו: ייחדם למאכל בהמה מותר לטלטל. אם לא – סתם להסקה ואסור, סתם לאכילה מותר.

ראוי למאכל בהמה: מצויה בהמה – מותר לטלטל אף אין אצלו בהמה כזו. לא מצויה גם אם עשירים מחזיקים בהמות כאלו – מוקצה.

עצמות שהתפרקו מהבשר בערב שבת (מ"ב – ק"ו בשבת) (רמ"א):

- ראוי לכלבים והם מצויים – לא מוקצה.
- אין כלבים מצויים – העצמות מוקצה.
- בזה"ז שאין דרך לתת לכלבים לא מוקצה כי אם ירצה יכול.

גרעיני תמרה שבת קמג: תמרים גרועים שמאכילים בהמה מותר לטלטל. טובים – אסור אך מטלטל אגב פת.

- רא"ש – זה כר' יהודה שיש לו מוקצה. אך לר"ש מותר.
- רמב"ן – הגרעינים ראויים להסקה אז גם ר"ש מודה שהם מוקצים.
- רמב"ם, שו"ע – כגמ' שמחלקת אם עומדים למאכל בהמה או לא. אדם חשוב יחמיר גם אם מאכילים לבהמה שראוי רק בשעה"ד ויש מקומות שלא מאכילים כלל וילמדו ממנו.

שאר גרעינים: באה"ל – תלוי אם ראוי לבהמה.

סעיפים לא-לב

בשר חי ודג חי: שבת קכח: דג תפל אסור לטלטל. בשר מליח או תפל מותר שראוי לאוכלו חי וכן אם הוא מסריח. בשר תפוח או נבלה שראוי ומיועד לכלבים מותר. **קשה – הרי ראוי לכלבים:**

- רש"י, רמב"ם – אין דעתו לכלבים.
- תוס': דג לא ראוי לכלבים אבל אם ראוי – אינו מוקצה.

ראוי ועומד למאכל:

- שראוי ועומד למאכל אדם או מאכל כלבים לכו"ע לא מוקצה.
- אינו ראוי ואינו עומד למאכל – לכו"ע מוקצה.
- אינו ראוי ועומד למאכל כדג חי ויש חתולים: שו"ע – מוקצה. ט"ז – לא מוקצה. בהפס"מ – סומכים על הט"ז.

בשר חי בשבת:

- שו"ע – לא מוקצה שאפשר לכססו בשעה"ד.
- מ"א – רק בבשר עוף ויונה אבל בהמה לא.

סעיף לג

קמיע: אף לא מומחה מותר לטלטלו.

סעיף לד-לז – גרף של רעי

שבת קכא: כופים קערה על צואה של קטן. קשה שגרף של רעי מותר. רי"ף, רמב"ם, שו"ע – מדובר בחצר שלא גר אבל שגר מותר לטלטל. מבוי – יסלקו לצדדים כשאנשים עוברים.

דין גרף של רעי: כמוקצה מחמת גופו אף שהם כלים.

אינם נקיים: מותר להוציא משום כבודו אך להחזיר אסור שהם מוקצה.

מתי מותר להחזיר:

- א. נתן מעט מים.
- ב. מ"א – עדיין בידו אף בלי מים.
- ג. שעה"צ – רוצה בו להתפנות עליו משום כבוד הבריות.

אין צריך להתפנות אם מותר להחזירו ע"י מים:

- רשב"א – אסור ורק לכבודו הותרו.

- רא"ש, שו"ע – מותר שאם לא, לא ייצאנו שלא ייגנב. א"ר – במקום המשתמר אסור.

פסולת מוקצה בפח אשפה: מותר שזה מיועד לכך ואינו מבטל כלי מהיכנו. אינו גרף של רעי שרק מעץ או חרס וספוג בריח רע הוא מוקצה.

מקרים שהתירו משום כבוד הבריות:

- א. גרף של רעי. נלמד מעכבר שהוציא רב אשי מהבית בידו.
- ב. התקבצו הרבה קליפות על השולחן מ"ב – כגרף של רעי.
- ג. טלטול סנדל שנקרע בכרמלית.
- ד. טלטול מת. (סימן שיא).
- ה. אבנים לקינוח (סימן שיב).
- ו. קיסם מוקצה לחצוץ שיניו (שכב ד).

לעשות גרף של רעי לכתחילה (ביצה כא): אין מזמנים גוי בשבת משום שיורי כוסות שאסור לטלטל. אסור גרף של רעי לכתחילה שמביא דבר שאחר זמן יהיה גרף של רעי.

במקום הפסד שלא יופסד או ייגנב: ביצה לו: בית הרחיים של אביי החל לדלוף ואמר לו רבה להכניס למיטתו שאז יהיה גרף של רעי ויהיה מותר אף שזה לכתחילה. אביי – אסור.

- תוס' – מותר במקום הפסד שלא ייגנב או ייפסד.
- רא"ש, טור, שו"ע – מותר אם יש גרף של רעי להכניס מיטתו. לא צריך שישן שם אלא מקום ישיבה.
- רמב"ם – כאביי שאסור אף בהפסד.

ספק אם יהיה גרף של רעי: באה"ל – מותר לעשותו לכתחילה.

קליפות מסעודה: אין נחשב גרף של רעי לכתחילה שאסור כי זה דרך אכילתו.

כלי תחת הדלף בשבת (שו"ע שלח ח):

- **המים ראויים לרחיצה או שתיית בהמה:** שו"ע – מותר ואינו נולד ואם התמלא מותר לשפוך ולהחזיר.
- **אינו ראוי:**

- רמב"ם, שו"ע – אסור שאין עושים גרף של רעי לכתחילה. באה"ל – שהם מוקצה ונופלים לכלי ומבטל כלי מהיכנו. אם היה מותר גרף של רעי לכתחילה לא היה נקרא מבטל כלי מהיכנו כי יכול לפנותו. כיון שאין עושים

לכתחילה מתרצה שיהיה בקביעות בלי לפנותו ומבטל הכלי מהיכנו.
טור – מותר.

ליטול לתוך כלי נט"י בבוקר או מים אחרונים:
באה"ל שלח: קשה שמבטל כלי. תירץ: כטור שמתיר או כרמב"ם ושו"ע שלא ראוי דווקא כאשר גופו לא ראוי שמעורב בו עפר אבל רוח רעה אינו אפילו איסור דרבנן.

סעיף לח

הכניס עפר ושפך בבית (שבת נ):

- **יחד מקום לעפר מערב שבת:** מותר כל צרכיו כלכסות דבר מאוס שהכינו.
- **טמן פירות בעפר שיחדו לתשמיש:** רמ"א – מותר ליטלם שאין העפר מוקצה כל עוד אין גומא.
- **נתנו באמצע הבית:** אף להשתמש בו אסור שבטל אגב הקרקע שודאי יתפזר בבית ומתבטל לעפר הבית. באה"ל – אם הרצפה מאבנים או עץ נזירות שמשון מתיר אך באה"ל אוסר.
- **הכניסו לא לשימוש:** מוקצה מחמת גופו.

סעיף לט-מ

שבת קכח: כופין סל לפני אפרוחים שירדו ויעלו בו. תרנגולת שברחה דוחים אותה עד שתיכנס ומדדים עגלים וסייחים. **לטלטל** – אסור מחמת גופן. **לכפות כלי:** מותר. מ"ב – אינו מבטל כלי מהיכנו שיכול להפריחם אך אם היו ביה"ש מיגו דאיתקצאי.

שילוח הקן בשבת: יש מתירים כי עושה מצוה ומותר לטלטל למצוה. כה"ח, חת"ס – אסור שהעוף מוקצה.

במקום צורך:

- **בע"ח בחצר:** מדדים בהמה חיה ועוף גדולים או קטנים אך אסור להגביהם. ר"ן – ההיתר משום צעב"ח. א"ר – מקל אף בטלטול גמור בצער ב"ח.
- **תרנגולת שברחה:** דוחים מאחריה שתיכנס אך לא מדדים באגפיה. טעם: רש"י, שו"ע – שמגביהה עצמה. רמב"ם – שכנפיה נתלשות. נפק"מ כשאין לה נוצות.

לטלטלה אסור אף בעושה נזק: רק להפריחה מותר.

בעלי חיים ברה"ר: רמב"ם, שו"ע – אסור לדדות גזירה שמא יגביהה ד' אמות. ר"ן – אם גדולה והולכת היטב מותר.

בעלי חיים בכרמלית: ב"י מיקל. טור מחמיר. מ"ב – בעגלים גדולים מותר.

תנאי שמותר לדדות: שו"ע – רק בצעב"ח.

כלב בביתו:

- מותר לגעת אך אסור לטלטל כמוקצה מחמת גופו.
- עיור הרגיל בכלב הנחה מותר לצאת עמו ולאחוז בשרשרת שלא מגביהו.
- להוציא את הכלב לטיול מותר אך לא יגביהו בידיים. ברה"ר שאין עירוב יזהר שלא תצא הרצועה מתחת י' טפחים (שה טז).

כלב יושב על כיסא בחצר:

- להרימו – אסור בטלטול בידיים שמוקצה מחמת גופו.
- לדחוף – מותר שטלטול כלאחר יד.

זבובים או יתושים: יכול לגרשם בניפוח או הפרחה ביד. נמלים או יתושים שנפלו לתבשיל מותר להוציא שהוא לצורך אכילה ולא גזרו. פרעוש שעוקצו – מותר להרים ולזרוק.

סעיף מא

אישה ובנה: שבת קכח: אישה מדדה בנה ברה"ר. ר' יהודה – כשנוטל אחד ומניח אחד אבל לגרור אסור. שו"ע – מותר לדדות שחי נושא את עצמו.

לגוררו ברה"ר אסור:

- רש"י – שחשוב שנושאת אותו.
- ר"ן – מדרבנן שקרובה להגביהו. בכרמלית מותר.

להגביה ברה"ר: קטן שיכול ללכת אסור מדרבנן שחי נושא עצמו. שאינו יכול ללכת – חייב מדא'ו. רמב"ן – לכן בלא נושא עצמו אסור אף לדדות.

בכרמלית:

- א. לדדות מותר.
- ב. להגביה אסור. באה"ל – קשה שזה גזירה לגזירה. תירץ – חדא גזירה.

ג. לגרור: לרש"י אסור ולר"ן מותר.

הוצאת מת: אף שלא נושא עצמו לא חייב מדאו' שמשאצל"ג.

מוציא קטן וכיס בצווארו: שו"ע – חייב.

מוציא גדול המלובש: פטור שבגדיו טפלים לו.

סעיפים מב-מג

נגיעה או נפיחה במוקצה:

• נגיעה:

- רא"ש, ראב"ד: אסור.
- ר"ן, מ"מ, שו"ע – מותר אם לא מנענע. מ"ב – שי ו רק בדבר שיכול להתנועע.
- תרוה"ד – לצורך דבר המותר מותר לצורך דבר המוקצה אסור.
- מ"א, ט"ז – בשי ו שו"ע אוסר לגעת שנוגע לצורך דבר האסור כתרוה"ד. קשה משו"ע שיא ז לגבי מת שמותר לסוך המת ולהדיחו ובלבד שלא יזיז בו איבר משמע שמותר וכן סימן שה לגבי נגיעה בבע"ח.
- **להדיח המת ולסוכו:** מותר אף שנוגע במוקצה: מ"מ – שמותר כשלא מזיזו. מ"א, ט"ז – שאף שלצורך דבר האסור התירו משום כבוד המת.

- **נפיחה:** מהרי"ל, שו"ע – מותר לטלטל שזה טלטול בגופו (כלאחר יד).

סעיף מד

כלי שנתרועע: ליטול מהכלי חרס: רמב"ם, שו"ע – אסור שמעשה התלישה בכלל תיקון כלי.

נפלה החתיכה: כשברי כלים (ו-ז). לתקנו – אסור משום מכה בפטיש.

סעיף מה

כדור:

- שבה"ל, שו"ע – אסור לשחק בשבת ולכן מוקצה מחמת גופו.
- תוס', רמ"א: מקלים שעשוי לכך בתמידות. בכרמלית או רה"ר – אסור שמא יבוא לטלטל. על הקרקע – אסור לשחר משום השוואת גומות.

צעצועים ומשחקים: לרמ"א – אינם מוקצה ככדור. לשו"ע – אין לטלטל. קטן שמשחק אין

להפרישו. ירושלמי – בעיה עצמית לשחק בשבת בכדור.

סעיף מו

זרע התולעים אסור לשאת תחת אצילי ידיו: רשב"א, שו"ע: אסור בטלטול ומוליד בחומו ואף שלא מתכוון זה פ"ר ומלאכת מחשבת.

סעיף מז

לטלטל בגד שעטנז:

- ר' ירוחם, מ"ב: אסור שאי אפשר ללבשו וכאבן.
- רש"ל – מותר לצורך גופו ומקומו ככשמל"א.
- מרדכי, שו"ע – מותר שתורת כלי עליו וראוי לגוי.

סעיף מח

מניפה להריגת זבובים – להשתמש להברחת זבובים: שו"ע – מותר ככשמל"א לצורך ג"מ.

סעיף מט

מטאטא:

- רמב"ם, שו"ע: ככשמל"ה שמותר לכבד הקרקע כשהוא מרוצף.
- ר' ירוחם, רמ"א: אוסר כיבוד אף במרוצף לכן הוא ככשמל"א.

סעיף נ

ספר חכמות ואצטרלוב (כלי שחוזים בכוכבים): רשב"א, שו"ע – מותר.

משקפת: מותר לטלטל ככשמל"ה.

סעיף נא

שעון חול או שמש:

- שו"ע – מסתפק.
- רמ"א – אסור שדומה למדידה.

שעון שלנו: מ"ב – מותר. שעון קיר לא.

סעיף נב

מוקצה לבעליו אם מוקצה לכל העולם: בגד קטן בעשיר 3 טפחים ובעני 3 אצבעות. בשל עשיר – מוקצה לכולם ואף לעני. בשל עני – שו"ע – מותר גם לעשיר.

אדם נדר מכיכר אם מותר לתת לחברו: מ"ב – רק כשלא ראוי לבעליו מחמת גריעות, ולא כשאסור על עצמו ולכן מותר.

סימן שט – טלטול ע"י דבר אחר

סעיף א

שבת קמא: נוטל בנו ואבן בידו. דבי ר' ינאי: רק כשיש געגועים של אביו שחושש שיחלה אם לא ירימו אל אם לא – אסור (שנחשב דרך הרמה). אם מחזיק הילד דינר אסור שיבוא להרים.

ילד המחזיק דינר אם מותר לאחוז בידו:

- רש"י, שו"ע – אסור מאותו חשש שירים.
- רמב"ן – מותר שרק אם חכמים היו מתירים להרים אז יש חשש שידמה דבר לדבר אבל אם התירו רק לאחוז לא.

ברה"ר: אסור להרים שנחשב מטלטל האבן וחייב כנ"ל בסימן הקודם.

לתת לתינוק חלב שחלבו נכרי בשבת:

- רמ"א שכח ז' – צרכי קטן כחולה שאין בו סכנה. מ"א – לכן מותר אף אם מוקצה.
- פמ"ג – בשינוי (שעה"צ שם) כי אסור בידיים.

סעיפים ב-ג

שבת קמב: סל מלאה פירות ואבן בתוכה שסתמה חור בסל – מותר שנחשב כדופן הכלי.

דלעת למילוי מים (כדלי) שקשר אבן להכבידה: קשור יפה – מותר למלא מים שבטלה לכלי. לא קשור יפה אסור שבסיס לדבר האסור.

סל עם פירות ואבן: אינו בסיס לדבר האסור שהפירות חשובים ונחשב בסיס להיתר ולאסור.

צריך רק את הסל – ינער הכל.

צריך סל ופירות: שבת קמב: פירות יבשים – רמב"ם, שו"ע: ינער הכל ויטול הפירות שאפשר. בפירות לחים ואבן – רמב"ם, שו"ע: התירו ליטלה שהוא בסיס לדבר האסור והמותר. יש אפשרות ליטול רק הפירות: צריך ליטול.

צריך למקום הסל: מותר אף בלי נייעור שזה טלטול מהצד.

סעיפים ד-ה

שכח אבן או מעות על חבית: שבת קמב: האבן מטה על צידה עד שנופלת. מעות על הכרית נוער והם נופלים. במניח בכוונה – נעשה בסיס.

צריך את החבית: טור, שו"ע – מטה על צדה ונופלת שאפשר.

צריך מקום החבית: ר"י – למקומו מטלטל ועודן עליו. שו"ע – להלכה.

חשש הפסד: יכול להגביה עם האבן.

רוצה לנער המוקצה שלא ייגנב:

- א. טלטול בגופו כלאחר יד מותר.
- ב. טלטול מהצד: מ"א – אסור שזה לצורך הדבר האסור. שעה"צ – נייעור מותר שנייעור קל מטלטול מן הצד.

הניח אבן מדעתו: נעשה בסיס לדבר האסור. באה"ל – קשה למה לא נעשה לדבר האסור והמותר שיש יין. רעק"א – פי החבית נעשה בסיס.

סיכום מתי לא צריך לנער:

- א. לצורך מקומו.
- ב. ייגרם הפסד לפירות בסלסלה.
- ג. ייגרם הפסד לחפצים מסביב.
- ד. ייגרם הפסד למוקצה כשולחן עם פמוטים ורוצה את השולחן לא צריך להעיף הפמוטים.
- ה. משום חולי – בנו ואבן בידו שיש לו געגועים.
- ו. מעורב עם היתר ואי אפשר לנערם: כמחתה שלב"י לא מנער את העצים שאי אפשר (שי ח).
- ז. טלטול בגופו אף לצורך המוקצה.

סימן שי – דיני מוקצה

סעיף א

שבת קמ: רחב"א בשם רב: מתלה דגים מותר לטלטל. לכוורות לא. **כלי מאוס ומלאכתו להיתר:**

- רמב"ם – מותר לצורך גו"מ.
- ר"ן, ח"ה, שו"ע, באה"ל – מותר ככשמל"ה.

עץ שתולים בשר: מותר לכו"ע שאינו מאוס כ"כ.

סעיף ב – אוכלים ואין הכנה בגוי

דיני אוכלים בשבת מתי הם לא מוקצה:

א. ראוי לאכילה אף ע"י הדחק (שח לא-לב) וחיטים זרעם בקרקע ולא השרישו (שי ב) ותמרים בסלים שיבשילו יותר (שי ב).

ב. פירות לסחורה (שי ב) שדעתו עליהם לאכול כשירצה.

ג. ביצים תחת התרנגולת (שי ב).

ד. ראוי לאחרים או לבהמה לא מוקצה כעצמות לכלבים (שח כז), אף לבהמה ע"י הדחק (שח ל). בשר נבלה שראוי לגוי או כלב, בשר תפוח שלכלב ונדר מכיכר שמותר לאחרים (נב).

ה. **גמרו בידי אדם** (שי ט): לא ראוי לאכילה ביה"ש אבל יהיה ראוי בשבת כקדירות שיש מאכלים שלא ראויים ויהיו ראויים בשבת.

ו. שחט בהמה לחולה מותר לבריא לאכול ממנו חי.

ז. חיטים שזרעם שלא השרישו שאם כן אסור משום קוצר, ולא כיסה בעפר שאם כן - אסורים (שיא). - מותרים אף שדחאם.

ח. תמרים שנתן בסל כדי לבשלם מותרים שראויים כמות שהם.

כדי שיהיה מוקצה צריך שני תנאים: דחאו בידיים וגם לא ראוי תוך זמן מועט.

מאכלים מוקצים בשבת:

א. עומד לאכילת אדם וכעת לא ראוי - כמוצרי אפייה ודג חי.

ב. פירות אסורים באכילה כטבל, איסור הנאה, ואיסור אכילה בשבת ואחר השבת כביצה בשנולדה בשבת.

ג. מוקצה מחמת איסור כשמן בנר שכיון שאיתקצאי ביה"ש וכו'.

ד. מוקצה מחמת מצוה כנווי סוכה שלא התנה והדס מצווה אך אתרוג לא שלא הוקצה לריח.

ה. אתרוג עומד לסחורה בשבת קודם החג - מוקצה שאין עומד לאכילה ולא להריח.

ו. גרוגרות וצימוק (שי ט יט) מסיח דעתו שדחאו בידיים ולא ראוי לאכילה שמסיריחים קודם ייבושם.

מוקצה מחמת איסור כשלא דחאו בידיים לר"ש: כגון לא חולה מערב שבת ובשבת חלה חולי שיש בו סכנה שצריך לשחוט לו בהמה האם מותר לבריא? שו"ע שיח מותר שלא דחאה בידיים כנר שהדליק באותה שבת (רמב"ן, רשב"א). אבל אם לא - מותר. פרי שהיה מחובר ונשר בשבת אף

שלא דחאו אסור שכיון שלא ליקט כדחה בידיים שהיא מלאכה קלה וכשלא עשאה מסיח דעתו מהם.

מוקצה ששייך לגוי ודין אין הכנה בגוי:

• **נכרי עשה כבש לירד בו:** יורד ישראל.

○ רמב"ן - לישראל מותר לרדת אבל לא לטלטל אא"כ העצים היו כבר תלושים ביה"ש. אחרת הם מוקצה.

○ רמ"א - אין הכנה בשל נכרי שדבר שהוקצה ביה"ש ולא החמן בשל גוי מותר שלא מסיח דעתו וכאילו הזמין. אבל דבר שאסור מחמת מחובר או מחוסר צידה אסור וכן באיסור נולד.

• **גרוגרות וצימוקים של גוי:** רמ"א - אף שגוי דחאם בידיים לא חל שם מוקצה. גר"ז - דווקא בקצת ראויים, אבל לא ראויים כלל לאכילה וגם הגוי דחאם - מוקצה.

• **לטלטל את המנורה - גוי שהדליק נר בערב שבת וכבה:** ר"ן - מותר לטלטל שאין הכנה שייכת בגוי.

• **פת שאפה גוי לעצמו:**

○ ר"ת - אסור שמא היה קמח בביה"ש ומיגו דאיתקצאי.

○ רא"ש - מותר שגמרו בידי אדם ולא מקצה הגוי דעתו ממנו.

• **פירות מחוברים של גוי ולקטם הגוי:** מוקצה שמחוסרים לקיטה לא התחילה הכנתו לאכילה.

• **נולד של גוי:** יש מוקצה.

סעיפים ג-ה

מיגו דאיתקצאי ביה"ש - מוקצה לכל השבת

מוקצה לחצי שבת: שבת כו: הסתפקו בזה והלכה בשל סופרים הולכים אחר המקל ואין מוקצה לחצי שבת (רא"ש, ר"ן, רשב"א).

• טלטול - כופין סל לפני האפרוחים שיעלו וירדו שאין מוקצה לחצי שבת אז לא נעשה בסיס.

• באכילה - צימוקים שראויים בערב שבת וירד עליהם גשם והתקלקלו ושוב התייבשו - בגמ' מחלוקת ולהלכה מקלים.

גרוגרות וצימוקים שלא התייבשו מערב שבת: מיגו דאיתקצאי.

התייבשו בערב שבת ולא ידע ונודע לו רק בשבת: ביצה כו: מותר שמסיח דעתו רק כשלא ראויים אבל אם ראויים לא מסיח. **קצת ראויים:** תלוי אם הזמין אותם או לא. **לא ראויים כלל:** אף הזמנים הם מוקצה.

גמרו בידי אדם:

- תבשיל – ביה"ש לא ראוי לאכילה. אך גמרו בידי אדם אינו מסיח ואינו מוקצה.
- תמרים שנתן עליהם מים בערב שבת – מותר שבשבת ודאי יהיו מותרים.
- נר – אסור לטלטל אף אם בוודאי יכבה בשבת שנעשה בסיס (רעט) ואינו גומרו בידי אדם שמעדיף שידלוק ורוצה את המצב כמו שהיה ולכן אף שכבה אסור בטלטול לעומת בישול שרוצה להגיע למצב הסופי.
- כביסה רטובה: מ"ב – טופח ע"מ להטפח מוקצה. אחרונים – חולקים שגומרו בידי אדם ובגד רטוב אינו מוקצה שאף שאדם אחד אסור לטלטל עשרה מותרים.
- אוכל קפוא בביה"ש – אינו מוקצה שיכול להפשיר וגומרו בידי אדם. דג קפוא כן שחסר בישולו כנ"ל.

סעיף ו

לכסות מוקצה: שו"ע – מותר אף לצורך דבר האסור.

על נגיעה ראה לעיל שח, מב.

מבטל כלי מהיכנו:

מקורות:

- א. שבת מב:** אינו נותנים כלי תחת נר לקבל השמן. ר"ח – או כלי תחת התנגולת לקבל הביצה אבל כופה עליה כלי שלא תישבר אחרי שהטילה.
- ב. שבת קנד:** ר"ה – היתה בהמתו טעונה כלי זכוכית מביא כרים וכסתות ומתיר החבלים ונופלים. מדובר במשאות קטנים כי כבדים לא יכול להוציא הכרים ומבטל כלי מהיכנו (רסו ט).
- ג. שבת קכח:** בהמה שנפלה לאמת המים מביא כרים וכסתות ומניח תחתיה. התירו מבטל כלי מהיכנו משום צער ב"ח שמדאורייתא.

טעם האיסור:

- רמב"ם, שו"ע: דומה לסותר שלא יכול לטלטלו ובנר כקובע לו ומחברו בטיט ודומה לבונה.
- פנ"י בדעת רש"י: כשהכלי עדיין משמש אותו כגון כלי תחת הנר שמקבל השמן דומה לבונה, וכשלא ראוי לשום שימוש כסותר.
- ריטב"א: ממעט בכבוד שבת שאוסר כלי מותר.

אם אסור רק כשכוונתו שישאר כל היום או גם לשעה מועטת:

- רשב"א: גם לשעה אסור ורק בהפסד התירו. מ"ב – רק בהפס"מ. מביאים ראה מכלי תחת הדלף שהתירו מסיבות אחרות אף שזה לשעה.
- ח"ה, ר"ן – רק אם מניח על דעת שישאר כל היום.

סעיף ז

מיטה שייחדה למעות: שבת מד: רב: מיטה שייחדה למעות אסור לטלטלה.

- רי"ף, רא"ש, רמב"ם, שו"ע – מדובר לדעת ר' יהודה. לר"ש אין חילוק אלא תלוי אם היה עליה ביה"ש. באה"ל – אף אם הונחו עליה מעות בשבת שאין מיגו לחצי שבת.
- ר"ת – אף לר"ש שמקפיד עליה והניח עליה בחול מעות אסורה. רמ"א – אסור אך לגו"מ מותר. מ"א – קשה שלר"ת זה לא כשמל"א אלא מוקצה מחמת חסרון כיס שמקפיד.

היה עליה מעות:

- רמב"ם, רי"ף, שו"ע – אסור כמוקצה מחמת גופו.
- הגה"א – מותר לצורך גופו.

רק ייחדה ולא הניח: לכו"ע לא מועיל שהזמנה לאו מילתא.

ארנק: ריק ממעות:

- ראב"ן מוקצה.
- רי"ף – סילק המעות לפני שבת מותר אם עשה מעשה לבטלו כגון שפתחו מלמטה.

דרכו להניח בארנק דברים אחרים: מ"ב – אינו מוקצה מחמת ח"כ אלא רק כשמל"א.

דין כלי שמשמש את האיסור ואין עושים בו איסור: כמיטה למעות או ארנק או פמוט:

- שו"ע – מיטה לא מוקצה אם לא היה מעות ביה"ש.

- פמ"ג – כיון שרוב מיטות לשכיבה לכן זה כשמל"ה. פמוט וארנק לעומת זאת מיועד רק לאיסור ולכן כשמל"ה א.
- רשב"ץ, מהר"ש דוראן: פמוט כשמל"ה אם לא הדליק בשבת ומותר לטלטל שלא עושה בה מלאכה אלא רק בסיס לנר.
- נפק"מ:** טלטול מחמה לצל ופמוט יקר אם נחשב מוקצה מחמת ח"כ שמקפיד עליה.

סעיף ח

בסיס לדבר האסור והמותר: שבת מז: מטלטלים מחתה אגב האפר, שיש שברי עצים כשצריך לאפר או למקום המחתה (לגו"מ). **אם צריך רק את המחתה:** שו"ע – מנער וייטול המחתה. מ"ב – אם יש הפסד לא צריך (שט ג).

חושש שהמוקצה ייפסד: ב"ח – כיון שצריך להסקה ולא רוצה שייפסדו מותר. ב"י – אי אפשר לנערם לבד. נפק"מ כשיכול אך יש הפסד.

בסיס לאיסור והיתר בשווה: מ"ב – נחשב כבסיס לאיסור. רק כשהיתר חשוב לא נעשה בסיס. בחשיבות הולכים אחר דעתו ולא אחרים.

הניח מוקצה על כלי היתר:

- בשבת – כיון שלא היה עליו ביה"ש לא נעשה בסיס שאין מוקצה לחצי שבת. אם ינער או יניח דבר היתר חשוב יורת מהאיסור מותר לטלטל.
- בביה"ש – אף אם בשבת הניח כלי היתר אסור שנעשה בסיס וכיון דאיתקצאי.

סעיף ט

תיבה שיש בה כלים ומעות: שו"ע – אם המעות אינם עיקר מותר לטלטל כמחתה.

אפר שהוסק מאתמול (היתר) שנתערב עם אפר שהוסק בשבת (נולד):

- א. לא היה ניכר – מ"א: בטל ברוב ואף שקמח בקמח נחשב לח בלח מספיק רוב שעיקרו מדרבנן.
- ב. היה ניכר בפני עצמו ונתערב אסור כדשיל"מ.

אבנים מוקצה שנתערבו באבנים לא מוקצה: בשבת התערבו – דשיל"מ. מערב שבת – בטלים

ברוב שאין ניכר האיסור. י"א שאין דשיל"מ אלא לאכילה אך לא לטלטול ובטל.

ארנק תפור לבגד:

- אין בכיס מעות – רמ"א: עיקר הבגד ללבישה ומותר.
- שכח בכיס מעות: רמ"א – הבגד לא בסיס כשוכח ומותר לטלטל אבל ללבוש אסור שמא יצא בו. הכיס – אסור להכניס ידו כל עוד המעות בכיס.
- הניח מעות בכוונה: כיס שפיו תפור בבגד בלבד – מותר שלא נעשה בסיס שעיקר הבגד לא. לכתחילה ינסה לנערם. הכיס הוא בסיס אף בהוציא המעות ולכן לא יכניס ידו לכיס. כיס תפור לבגד – הבגד כולו בסיס ואסור לטלטל.
- כיס בפני עצמו קשור לבגד: מ"א – לא בטל לבגד שעומד לעצמו.

אם לכתחילה צריך לנער: סוף סימן שט.

סימן שיא – מת בשבת וטלטול מן הצד

סעיפים א-ב

שבת מג: אין מצילים את המת מהדליקה. ר"י בן לקיש – מצילים. שאדם בהול על מתו, ואם לא נתיר יכבה האש.

- רי"ף – דווקא ע"י טלטול מהצד, שיהפכהו ממיטה למיטה.
- רמב"ם – אף טלטול גמור.
- רא"ש, ר"ן, שו"ע – יכול בטלטול גמור אבל אם אפשר מן הצד או ככר עדיף.

מת מוטל בשמש וסופו להסריח: שבת מג: שמואל – הופכו ממטה למטה. רב – מניח עליו ככר או תינוק ומטלטל. חולקים אם טלטול מן הצד נחשב טלטול שלשמואל לא נחשב, ולרב נחשב.

- רמב"ם, שו"ע – אם עוד לא הסריח מותר ע"י ככר או תינוק ואם אין בטלטול מהצד. אם הסריח כבר – מותר לטלטל לרשות אחרת.
- רמ"א – אף לא הסריח מותר לטלטל אף לרשות אחרת לכרמלית. באה"ל – באותה רשות בלי ככר הרמ"א אוסר שאיסור טלטול מוקצה חמור מהוצאה לכרמלית.

- צריך מקום המת: לכו"ע מותר בטלטול מן הצד שהוא לצורך דבר המותר.

מת בבית שהסריח: שו"ע, רמב"ם: דווקא הסריח מותר להוציאו כי מתבזה בין החיים והם מתבזים ממנו. אם יש להם מקום לצאת יצאו, ואם אין יש ביזיון קצת לחיים יוציאו ע"י ככר או תינוק ואף מרה"י לכרמלית שגדול כבוד הבריות שדוחה דרבנן.

- לרמ"א שסובר כרש"י שאף לא הסריח מותר - מותר להוציא אם יש מקום כי זה גם לכבוד המת ולא רק לכבודם.

מוטל בביזיון בספינה: לרמ"א מותר. לשו"ע ורמב"ם מותר להוציאו למרות שרק לכבוד המת שאז יש בזיון גדול שגויים מתאספים.

דעת שו"ע אם מותר להוציאו לרשות אחרת:

- בדליקה: מותר רק לאותה רשות. לרשות אחרת אסור אף בדרבנן. אחרונים - מכבוד המת מותר גם לרשות אחרת. לבוש - גם לשו"ע מותר. באה"ל - בסעיף ב חזר בו וקבע שמותר.
- מוטל בחמה: והסריח מותר לכו"ע, לא הסריח שו"ע אסור. לרמ"א מותר.
- הסריח בבית: כרמב"ם שתלוי אם יש לו מקום לצאת יצא ואם לא - יוציאוהו שכבוד החיים עיקר.
- מוטל בספינה: מותר שבביזיון גדול. באה"ל - הרי גם בדליקה יש בזיון גדול אלא חזר בו השו"ע.

כאשר מוציא לרשות אחרת אם מותר ע"י כיכר או תינוק:

• מוציא לכרמלית:

- רש"י, ר"ן, שו"ע כנראה: מתיר להוציאו ע"י כיכר או תינוק שטלטול מוקצה כשאפשר לתקן מתקנים אבל הוצאה שאי אפשר על ידי תקנה מותר.
- רמב"ן: עדיף להוציא ללא כיכר או תינוק כדי שימעט בהוצאה.

• להוציא לרה"ר:

- ר"ת, ט"ז, שו"ע - רק לכרמלית התירו שמדברנן אבל לרה"ר לא.
- ט"ז - במיוחד שלרמב"ם משאצל"ג חייב.
- רמב"ן - מתיר ע"י תינוק שיכול ללכת שאיסורו דרבנן וגם זה

משאצל"ג ולא אסרו משום כבוד הבריות. באה"ל - הרי בכרמלית רצה ללא כיכר למעט בהוצאה ובאמת לדעתו עדיף בלי וכתב תינוק וככר לדעתו של רש"י.

לומר לגוי להוציא המת:

- רמ"א - מותר.
- מ"א - רק בכרמלית ולא לרה"ר.
- א"ר - גם לרה"ר מותר.

לטלטל לצורך כהנים:

- ע"י ישראל: שבה"ל, רמ"א - אסור.
- ע"י גוי: מותר שהוא צורך גדול ושבות דשבות בצורך גדול התירו לצורך מצווה או חתונה.
- טלטול מן הצד: מ"א - מותר שזה לצורך דבר המותר.

לכוף אנשי הבית להוציאו:

- יש מנהג שעושים טהרה למת בבית המת: אסור לכולם אף אם יש גוי אף אם ביהכנ"ס בקורת גג אחת עמם והכהנים לא יכולים לבוא לישא כפיהם.
- המנהג לטהר במקום אחר: יכולים לכופם.
- נָפֵל - לא שייך בו כ"כ כבוד כופים להוציא.

לטלטל המיטה לאחר שהורידו המת מעליה:

- ביה"ש היה חי - מותר שאינו בסיס.
- ביה"ש היה מת: רא"ש - אסור שנעשה בסיס. תרומה - מותר אלא אם התכוון להניחו כל השבת.

סעיפים ג-ד

לטלטל את המת:

- **נתן על המת בגד:** אף בגד שהיה שייך למת נחשב כככר או תינוק.
- **המת בכסותו:**
 - רש"י - צריך ככר או תינוק כי בגדיו טפלים לא.
 - ר' אביגדור, שו"ע - אין צריך.
- **למה לא טפלים?** מ"א - רק תכריכי המת שלא עתיד לפשוט טפלים. דוחה באה"ל - הבגדים צריכים אותו ואם כן בטל לגביו.

ותינוק ולרחוץ במים ידו אבל לא ירחץ במפה משום סחיטה.

- **ליישר איבריו:** א"ר – אם חושש שיתעקמו הרבה ויתבזה יניח ככר ודוחק עליו עד שיתפשטו איבריו.
- **לזלף חומץ על בגדיו:** מותר שלא יסריח.

טלטול במקצת לצורך דבר המותר: להוציא חפץ ממכונת: אורל"צ – מותר.

סעיף ח

לטלטל מן הצד לצורך דבר המותר:

- **שכח מעות על כר:** נוער שהם נופלות.
- **צנון שטמן בארץ ועליו מגולים (שבת נ):** מותר ליטול אף שמזיז עפר שזה מן הצד. אינו בסיס אף שהניח בכוונה שהאיסור משמש את ההיתר. אם השריש – כקוצר. נתכוון לזרוע את הצנון:
 - שו"ע: אסור ליטול הצנון אף לא השריש. מה שונה מחיטים בשי, ב-ה?

- מאירי – שונה מחיטים שמותר כי כאן מכוסים לגמרי
- לבוש – ניכר ההשרשה ולכן כל עוד לא השריש מותר.

- מ"א – כל שלא השריש מותר בין חיטים בין צנון.
- אין עליו מגולים להוציא ע"י כוש או מחט: ט"ז – אסור שנראה כעושה גומא. טמן צנון בקרקע הבית אסור להוציא שמא יבוא להשוות גומות. ייחד עפר להטמין – אין חשש שישווה גומות ומותר.

- **לגרור מעות ע"י סכין:** לשומרם אסור שלצורך הדבר האסור אך בצריך למקומם מותר.

טלטול בגופו: מותר אף לצורך המוקצה.

- שכח קש על מיטה – מנענעו בגופו.
- הניחו על המיטה בסתם והניח עליו מבעו"י כר או כסת אינו מוקצה שהכינו לשכיבה.
- חשב עליו מבעו"י לשכיבה – אינו מוקצה ואם הניחו על דעת לשכב זה גם מחשב וגם מעשה וק"ו שאינו מוקצה.
- בזה"ז שסתם קש לשכיבה או למאכל בהמה – מ"ב: מותר.

- **מניח על המת כשמל"א:** כה"ח – אסור שלא חשוב לצורך גופו.

- **למה אסור לטלטל את דוד המלך אלא ע"י ככר או תינוק:** מ"א – כי בגדיו אסורים לאחרים ששורפים על המלכים. כה"ח – אדם שנפל עליו הבית ומת נקבר בבגדיו וממילא הם תכריכים ואסורים בהנאה ולכן קרס מדרגה מתחתיו ובגדיו היו תכריכים.

- **להפשיט המת מבגדיו:** כיון שאינם אסורים בהנאה לכן אם מושך הבגד וע"י כך מפשיטו מותר שזה טלטול מן הצד לצורך דבר המותר אבל אם כבר היה מת בערב שבת הבגדים בסיס.

סעיף ה

צריך מקום למת: מותר מן הצד לצורך דבר המותר.

מוקצה מחמת גופו לטלטל ע"י ככר או תינוק: אסור שרק במת התירו.

סעיף ו

מת מוטל בחמה ואין מקום לפנותו:

- **לעשות אוהל:** לצורך המת אסור. דרך היתר ששני בני אדם יושבים בצדו וכשחם להם מביא כל אחד מיטה ויושב עליהם. חם מלמעלה כ"א מביא מחצלות ופורס על המיטה, ואז לוקחים כל אחד מיטתו והולך ונעשית אוהל מאליו.
- **לפרוס מחצלת על המת –** שלא יסריח: א"ר – אם לא עושה אוהל מותר.

סעיף ז

טיפולים במת:

- **לסוכו בשמן ולהדיח במים:** שו"ע – מותר שהוא רק נגיעה במוקצה. (שבת קנא).
- **לשמוט הכר מתחת המת שלא יסריח:** מותר אבל לא יזיז המת מהכר.
- **להזיז איבר:** אסור ואף איבר אחד כגון פיו נפתח אסור לסגור. מותר לקשור שלא ימשיך להיפתח.
- **להעצים עיני המת:** שו"ע – אסור שמזיז איבר. מ"ב – יש שנהגו להעצים כי בזוהר כתוב שזה סכנה ואין למחות.
- **היה מלוכלך בטיט או צואה עד שמאוס:** מ"א – מותר לטלטל ע"י ככר

סעיף ט

פירות טמונים: שבת קכג: פגה בתבן או חררה בגחלים אם מגולה מקצתה מותר ליטול ואם לא אסור. ר' אלעזר בן תדאי – תוחבן בכוש או כרכר והן מנערות מאליהן וכך הלכה.

בתבן או קש:

- עומדים להסקה – מוקצה אף מכוסים לגמרי יכול לתחוב מחט ולנער הקש שזה טלטול מן הצד לצורך הדבר המותר.
- נטל מערימת התבן למקום אחר והטמין – אינו מוקצה שהכינו להטמנה.
- תבן העומד למאכל בהמה – אינו מוקצה ומותר לטלטלו.

צנון בעפר לא התירו ע"י כוש וכרכר: ט"ז – שנראה כעושה גומא.

היתר טלטול מוקצה מחמת הפסד:

- כשמל"א אף מחמה לצל ע"י הערמה או ככר.
- מעות מפני הדליקה – שו"ע שלד: יש מתירים שמא יכבה.
- סנדל שנפסקה רצועה החיצונה בכרמלית קושר גמי לח שלא יאבד. התירו משום הפסד כחומר גלם.
- להכניס מיטתו אצל גרף של רעי.
- טלטול מן הצד שאם ינער המוקצה יהיה הפסד התירו לטלטלה.
- טלטול בגופו – למרות שהוא לצורך דבר אסור מותר.
- ע"י גוי.

מתי מותר לטלטל מוקצה בידים?

- במקום נזק (שח יח).
- כבוד הבריות כגרף של רעי (שח לד).
- צעב"ח (שח מ).
- חולי ולצורך קטן (שט א).
- מת מפני הדליקה (שיא א).

- לתיקון מאכל או בגד כגון נוצה על בגדו או זבוב במשקה שמותר להוציא שבטלים אגב חפץ ההיתר.
- מוקצה כבר בידו למ"א וגר"א (שח ג).
- ע"י ככר או תינוק בכשמל"א (רא"ש, רשב"א), במת ולהחזיר גרף של רעי.

טלטול מוקצה ע"י גוי:

- מ"ב רעט יד – מותר לומר לגוי לטלטל אף מוקצה מחמת גופו. מ"א – דווקא לצורך גו"מ שלא ייגנב. ט"ז – בכל עניין.
- רמ"א רעו – מותר לומר שייקח נר דולק שעושה טלטול בלבד.
- רמ"א רעט ד: התיר שגוי יטלטל נר אחר שכבה כיון שכך המנהג וכהתנה עליו.

סתירה לב'!

- מ"א – ברע"ו התיר שהוא לצורך דבר המותר ואם היה ישראל רוצה לטלטל יכל מן הצד וכבורגנין. ברע"ט זה לצורך המוקצה שחושש שייגנב ולכן אסור.
- ט"ז – מותר בכל עניין.
- ד. אמירה לגוי לטלטל כשמל"א: מותר שישראל יכול ע"י ככר.

סימן שיב – הנצרך לנקביו במה מקנה בשבת

סעיף א

שבת פא: 3 אבנים חלקות מותר להכניס לבית הכסא (רש"י בחצר שלא נאסר לטלטל והתירו לטלטל אבנים משום כבוד הבריות). שיעור כמלוא היד. ר"מ – כאגוז. ר' יהודה – כביצה.

שבת פא: אם יש מקום קבוע לבית כסא – כמלוא היד. אם לא – כהכרע מדוכה קטנה של בשמים. רב ששת – אם יש עליה עד מותר.

מקום קבוע	אין מקום קבוע	מדוכה קטנה של בשמים	רב ששת - אם יש עליה עד מותר	ירדו גשמים ונטשטשה	עליה
הדין	כמלוא היד	כהכרע	מותר		
רש"י	שאז אם יישאר לו ישתמש בו אח"כ	כשיעור המכריע כאגוז.	מדוכה של במים מתייחס למקרה זה שאם יש עליה עד ייחדה לקינוח אבל אין עליה רושם אסור שמלאכה לאיסור ואסור לטלטלה	אם רישום ניכר מותר.	
ר"ן, רא"ש, רי"ף		מדוכה קטנה של בשמים – מותר להכניס	רא"ש: אם יש רושם מותר אף שיעור גדול.		

איסור מוקצה:

בבית כסא קבוע לו ולאחרים: שו"ע – יכול להכניס אבנים כמלוא היד ואף 4 או 5. אינו טלטול שלא לצורך אף אם ישתירו שיוכל לקנח בהם בבוקר. אף אם אחרים אולי יקחו עדיין נחשב לצורך.

בית כסא קבוע רק לו וסמוך לביתו: מ"א – כיון שאין נכנסים אף מבני ביתו אין להתיר להכניס אבנים כלל שהיה לו להכין מאתמול. א"ר – יש להקל ששוכח לפעמים.

אין לו מקום קבוע: מכניס כשיעור מדוכה קטנה של בשמים. שאסור יותר ממה שצריך לו ודאי לפעם אחת.

אם האבנים לא מוקצה:

- א. ניכר באבן שקנחו בו מערב שבת אף לא ייחד מותר.
- ב. ייחדן אף לא קנח בהן מעולם מותר להכניס כמה שירצה.
- ג. נייר אינו מוקצה ומותר לקנח בו.

טרחא – להעלותם לגג, שבת פא: מותר שגדול כבוד הבריות שדוחה לא תעשה שבתורה.

הוצאה בכרמלית לרה"י לחצר: שבת פא: 3
אבנים מותר להכניס לבית הכסא:

- רש"י, ר' ירוחם – בחצר מותר להכניס או בתוך ד' אמות ובית הכסא בשדה ואינו מוקף מחיצות ואין כאן אלא טלטול דרבנן משום כבוד הבריות לא גזרו.
- תוס', הגה' מרדכי, מ"ב, א"ר – מותר אף מכרמלית לרה"י שבית כסא משמע בית ממש.
- **רה"ר שלנו שדינו בכרמלית לפוסקים רבים:** אין להקל.

סעיף ב

שבת פא: ירדו עליה גשמים ונטשטשו אם רישומן ניכר מותר – פירוש הגמרא:

- רש"י – על דברי רב ששת מדוכה של בשמים.
- רא"ש – על דברי רב ששת על אבנים עם עד.
- רי"ף, רמב"ם, שו"ע: אבנים מקורזלות ששקעו בטיט האם חוששים שיהא כסותר או טוחן או לא.

סעיף ג

שבת פא: ר"ל – צרור שעלו בו עשבים מותר לקנח ותולש חייב חטאת. ר' פפי: שמע מינא שעציץ נקוב מותר לטלטל. רב כהנא – רק לצורך. אביי – היה מונח על הקרקע והניחו יתדות חייב משום תולש. על יתדות והניח על הקרקע חייב משום נוטע. מ"מ – לא גרס בצרור עשבים שחייב חטאת אלא חייב בלבד שפירש לאו דווקא. ב"י – אולי בכל זאת גרס חייב חטאת והתייחס להניחו על יתדות שלא באמת חייב שאינו מתכוון ולא פס"ר הוא אז מותר.

תולש מדרבנן:

לקנח בצרור שעלו בו עשבים: מותר ולא חוששים שיתלוש אינו מתכוון. מגביהו מהארץ – מ"ב: אף מונח על הארץ מותר שאמנם יש איסור תלישה מדרבנן שמיחזי כתולש משום כבוד הבריות מותר.

סעיף ד

לקנח ברגב אדמה: שבת פא: רב יהודה – אסור. לא יטלטלו שלא ראוי לקינוח שנפרכת.

בחרס: אסור אף בחול משום סכנה שיחתוך אותו.

סעיפים ה-ו

שבת פב – היה לו צרור וחרס ר"ה – מקנח בצרור ולא בחרס. ר"ח – בחרס ולא בצרור. רא"ש, רי"ף, רמב"ם – פסקו כר"ה. אף שיש חשש כשפים לא התירו משום זה לקנח בצרור שהוא מוקצה כי יש חרס.

צרור ועשבים: ר"ח ור"ה נחלקו במה עדיף. **עשבים לחים:** יקנח אף מחובר. ביבשים – לא יקנח שהם חדים וחותרים הבשר אלא בצרור.

סעיפים ז-ח

שבת פא: רבא – היה צריך לנקביו ולא יכול להיפנות אסור למשמש בצרור בשבת כמו שממשמש בחול אלא כלאחר יד. למשמש בברזא (של עץ ופתילה) כצרור שלא יאחזנה אלא 2ב אצבעותיו.

לצאת בה לרה"ר: מהר"ם מרוטנבורג, שו"ע – אסור אף תחובה כולה בגוף שמכניסה כדי לחזור ולהוציאה ואינה בטלה לגוף וכמוציא בפיו ובמרפקו שאסור מדרבנן.

להחליף האבן: אסור למשמש באבן להחליקה שלא ישרט בשרו משום ממחק. אלא כלאחר יד.

סעיף ט

שבת פא: ר"ה – אסור לפנות בשדה ניר שאולי יכנס מלמעלה וישליך מלמטה וחייב שאמר רבה היתה לו גומא וטממה בבית חייב משום בונה ובשדה משום חורש. מותר ליטול צרור מהשדה לקנח בשבת מהשדה. מהגדר לא יטול שאינו עושה נקב ונראה כסותר.

בשדה ניר: אסור משום השוואת גומות.

בשדה חברו: אסור שדש נירו ומקלקלו.

סעיף י

בנין או אוהל עראי: אבנים גדולות שמצדדים אותו כמין מושב חלול ויושבים עליהם בשדות במקום מיוחד לבית כסא – להעמיד הדפנות שמכאן ומכאן מותר שהתירו משום כבוד הבריות אף שזה בנין עראי.

להניח אבן מלמעלה על שתיהן: מ"א – אסור משום אוהל. א"ר, מאמ"ר – מותר.

אבנים שלא הוכנו לכך:

- רש"ל – מותר רק באבנים מוכנות לזה אך לא כשלא כי אסור משום מוקצה.
- שעה"צ – לרש"י לא בהכרח שאולי גם באבנים מוקצה מותר.

סימן שיג – טלטול דלת והחלון והמנעול בשבת

סעיפים א-ב

שלא יהיה דומה לבניין:

- **פקק החלון:** כיון שהדרך לסגור ולפתוח תמיד לא דומה אך צריך מחשבה.
- **קנה:** מחשבה, ושיהיה ראוי לשם כלי – רש"י ר"ת.
- **נגר:** דווקא קשור ויש חילוק אם בראשו גלוסטרא או לא.

שבת קכה: ר"א – פקק חלון בזמן שקשור ותלוי פוקקים ואם לא – לא. חכמים – מותר.

שבת קנז: מעשה באביו של ר' צדוק ובימי אבא שאול בן בטנית שפקקו בטפיח וקשרו המקידה בגמי ולמדנו שפוקקים וקושרים. הלכה כחכמים.

פקק החלון – לוח שסותמים ופותחים בו:

- **תדיר – לוח לחלון או על הארובה:** טור, שו"ע – יכול לסתום אף לא קשור ולא

נחשב כמוסיף לבניין שהדרך לפתוח ולסגור תמיד והתוספת עראי. אך צריך מחשבה מערב שבת לסתום בו:

○ רא"ש – המחשבה להוציאו ממוקצה.

○ גר"א – המחשבה שלא יהיה נראה כמוסיף בניין.

○ **אין צריך מחשבה אם:** רא"ש – הוא כלי. באה"ל – אם קשור. או במניח מגבת בחלון שלרא"ש לא מוקצה ולגר"א אין צריך מחשבה שרק בדבר שדרך לבטלו צריך מחשבה.

• **תדיר מפני המת – שלא תעבור**

טומאה: ר"י הלוי – מותר לפקוק דווקא קודם שימות שאז נחשב תוספת אוהל עראי שמותר אך אם כבר מת נחשב תיקון גמור ואסור. מ"א – גם אחר שמת מותר שהכלים שהיו כבר נטמאו ומניח כדי שמה שיכנס אח"כ לא ייטמא.

• **פותח לעיתים רחוקות:** באה"ל – כמוסיף אוהל קבוע וצריך קשור ותלוי.

קנה שהתקינו לנעול בו: גמ' שם: קנה שהתקינו בעה"ב לנעול. קשור ותלוי פותח ונועל אם לא אין קשור ותלוי. רשב"ג – מתוקן אף לא קשור. ר' יוחנן – שיהיה עליו שם כלי. רי"ף – כר' יוחנן. ב"י – בחריות של דקל שפסק שמותר במחשבה כי קנה הוא לצורך נעלת בית ודומה לנגר הנגר.

• שו"ע – אין צריך שיקשרנו אך לא מספיק מחשבה אלא צריך שיתקננו לכך.

○ רש"י – לשם כלי שיהיה ראוי לתשמיש כגון להפך זיתים או לפצוע אגחים.

○ ר"ת – אין צריך שיהא ראוי לדבר אחר אלא כיון שתיקנו ועשה מעשה והכינו לנעול מספיק. מ"ב – בשעת צורך כר"ת.

נגר (כשנועל בו תוחבו באסקופה מלמטה דומה לבניין יותר מפקק או קנה):

נגר נכנס לאיסקופא: עירובין קא: נגר שבראשו גלוסטרא (ראשו עב) ר"א – אסור ור' יוסי מתיר. בקשור ותלוי לכו"ע מותר. כשלא קשור ותלוי חולקים. רי"ף, רמב"ם – כר' יוסי שמותר.

נגר נכנס לקרקע: עירובין קב: ר"ז – נכנס הנגר בחור האסקופה ויוצא לצד הקרקע ונועץ בקרקע – ר' יהודה – אף שלא נשמט אסור. שמואל – הלכה כר' יהודה שמיחזי כבונה.

נגר נכנס לאיסקופא – למפתן ולא לקרקע:

- **קשור:** שו"ע – דומה לבנין ולא מספיק במתקנו ואין נועלים א"כ קושר.
- **נגר מחובר לדלת:** מ"ב – מותר לתוחבו.
- **אם הוא כלי גמור:** לא צריך קשור בדלת.

נגר המונח בקרן זווית ורק חשב עליו:

- **אין בראשו גלוסטרא:** רש"י דאורייתא. רא"ש – דרבנן.
- **יש בראשו גלוסטרא:** לכו"ע דרבנן.

נגר הנכנס לקרקע: נפתחה האסקופא וכשמכניס הנגר בחור נוקב תחתיו בארץ מיחזי כבניין ואסור אף ראשו גלוסטרא.

- עשה לו בית יד – אין נראה כבונה ומותר אף לא קשור.
- מתחילה עשה חלל בקרקע שייכנס: מ"ב – אין איסור.

סעיפים ג-ד - דלת

דלת במוקצה: עירובין קא: דלת שבמוקצה וחדיקים בפרצה ומחצלת לא נועלים א"כ גבוהים מהארץ.

רחבה: אין נכנסים ויוצאים תדיר אם עשה דלת לפותחה או שתלה מחצלת או פרצה בגדר בקבוצים וניכר שהוא לדלת ולא לסתום פרצה לקבע – נועלים. כל שקשור ומחובר בחבל מבעו"י נועלים אף שפתוחים ונגררים על הקרקע וכשסוגר זוקפם ולא נחשב בונה שניכר שזה דלת.

- רמ"א – כשיש להם ציר מותר לפתוח ולסגור אבל אסור להחזיר הציר למקום.

אין ציר ולא היה להם ציר: לא קשורים כלל אין נועלים בהם. קשורים ונגררים – אין נועלים בהם. גבוהים מהארץ וכשפתוחים לא נגררים מותר לנעול שלא מיחזי כבונה שמחובר ותלויים.

פתח העשוי לכניסה ויציאה תדיר: כיון שיודעים שנכנס ויוצא תדיר לא נראה כבונה ומותר אף בלי ציר ונגרר. מ"ב – משו"ע משמע שצריך קשור ומרמ"א ד משמע שלא כשיש אסקופא.

עירובין קא: ר"ח – דלת אלמנה (ל"ק – לוח אחד שאין היכר, ל"ב – שאין לה אסקופא אלא מורידים לקרקע וכשפתוחים מוציאים ועוקרים אותה), נגררת אין נועלים.

- רי"ף, רא"ש, טור, שו"ע – כ2 הלשונות להחמיר וצריך 2 תנאים.

- רמב"ם – מיקל כ2 הלשונות ורק בתרתי לריעותא אסור.

פתח העשוי להיכנס בו תדיר (באה"ל – תוך 30 יום):

- אין קשור – שו"ע – אין נועלים. אף עם ציר ויש אסקופא שנראה כבונה שאין נראית כשאר דלתות.
- קשור – אפשר להקל אף אם נגררת שנכנסים תדיר.

דלת עשוי מהרבה קרשים: רמ"א – יש לה אסקופא (תרתי לטיבותא) – מותר. אין לה אסקופא – הדין בחד לגריעותא.

אחרונים: פתח עשוי להיכנס תדיר בחד לטיבותא להקל.

סעיף ה

עירובין קב: ציר דלת שידה תיבה ומגדל במקדש מחזירים במדינה דוחקים והעליון כאן וכאן לא יחזיר שמא יתקע.

שידה תיבה ומגדל:

- **יצא התחתון:** יצא כולו ממקומו – אסור להחזיר שמא יתקע ביתדות. יצא מקצתו – דוחקו עד שמחזירו למקומו שהעליון במקומו.
- **יצא העליון:** נחשב כיצא כולו שנופל לגמרי לכן אסור אף לדוחקו (שע"ה – מח' רש"י תוס' אם מדאו' או דרבנן).
- **ציר באמצע הדלת:** אף שלא שייך לגזור שמא יתקע אסור משום מן הצד.
- **צירים שלנו שמברזל:** פוסקים – אסור להחזיר דלתי הכלים שגזרים שמא יראה שלא תקוע יפה ויחבר במסמרים.

סעיף ו

שבת מז: ר"א ורב הונא – מותר להחזיר מטה של טרסיים (של פרקים) בשבת. רב ושמואל – אסור מדאו'. רשב"ג – רפוי מותר.

- רי"ף, רא"ש, רמב"ם – כרשב"ג שרפוי מותר לכתחילה.

דרכו להיות	הגדרה	הדין
תקיעה הידוק בחזק	ראב"ד – אף הידוק בדוחק. י"א – במסמרים. סמ"ג – רק דבר שצריך גבורה ואומנות.	חייב חטאת
הידוק קצת רפוי	בין תקיעה לרפוי	דרבנן
		מותר

דרכו בתקיעה ותקע: חייב חטאת. **להדק או לחבר ברפיון:** אסור שמא יתקע. מיטה שדרכה להיות מהודקת ס' שו"ע שח' מה – משחקים ככדור שהם מוקצה אבל בקטן יש לסמוך על המתירים.

לחבר מחט למזרק: מותר לחבר מחט חדשה למזרק לחולה שאין בו סכנה ואין לאסור משום בניין או מתקן כלי גם בחד"פ.

סעיף ז

קורה שנשברה ורוצה לסומכה: שבת קנא:

- **ארוכות המיטה שלא תרד יותר:** רפוי שיכול ליטול כשירצה – מותר. **כדי שתעלה:** אסור כבונה.
- **לסומכה בעץ בעלמא כמקל:**
 - מ"א – אף מהמוכן אסור לסמכו תחת הקורה שדומה לבונה.
 - א"ר, תו"ש – מותר כשיש שם כלי עליו.

סעיף ח

ספסל שנשמט אחד מרגליו:

- **להחזיר:** תה"ד, שו"ע – אסור להחזיר למקומו אף רפוי.
- **בטלטול:** אסור מחשש שמא יניח הרגל בתוכו ויתקענו.

אם ישב עליה פעם מבעו: לא חוששים שמא יתקע ומותר לסמכו בשבת על ספסל אחר.

סעיף ט

התוקע עץ בשבת: רמב"ם, שו"ע – בין במסמר בין בעץ עצמו עד שהתאחד – חייב כתולדת בונה.

שבת קב: תוקע עץ בתוך קרדום: רב - חייב משום בונה אם התכוון לתקן שעושה כלי מתחילתו. שמואל – משום מכה בפטיש (שו"ע – הלכה כרב).

- רש"י – שהבית יד של הקרדום כבר בנקב ומכניס יתד קטן כדי שיחזק את הבית יד.

- רי"ף, רמב"ם – שמכניס בית יד של הקרדום לנקב.
- מאירי – אין בנין בכלים זה רק כשהתפרק ורוצה להחזירו אבל לא בעשיית כלי מתחילתו (שו"ע). יש שפסקו כשמואל שמשום מכה בפטיש.

סעיף י

עירובין קד: חצר שהתקלקלה במי גשמים מביא תבן ומרדה וכשהוא מרדה לא בסל או קופה אלא בשולי קופה שנשברה ונשארו שוליים. תוס': או הופך הקופה ונותן על שוליה שיהיה שינוי. ר"י – ביד אסור.

- שו"ע – להלכה.
- **לשפוך טיט או צורות:** אסור משום השוואת גומות.
- **לכסות את הרוק ע"י אפר או חול:** מ"ב – מותר שאינו מתכוון לבניין.

בנין וסתירה ואוהל

סימן שיד – בנין וסתירה בשבת

סעיף א

מקורות:

- ביצה כב:** דב"ש סברי יש בו"ס בכלים וב"ה סברי אין בו"ס בכלים. המח' על סילוק והחזרת תריסים בשבת.
- שבת קב:** מכניס יתד בכת מעדר: רב – בונה. שמואל – מכה בפטיש.
- שבת קכב:** דלת שידה תיבה ומגדל – נוטלים אבל לא מחזירים שמא יתקע.
- שבת קמו:** שובר חבית לאכול גרגרות ובלבד שלא יתכוון לעשות כלי.
- עירובין לד:** נתן אותו במגדל ונעל בפניו ואבד המפתח נחשב עירוב. רב, שמואל – רק לבנים בלי טיט שלא נחשב סתירה ולכן זה נגיש, אבל מגדל של עץ אסור לשבור להוציא העירוב.

מא' וד' משמע שאין בנין וסתירה בכלים. בב' וג' משמע שיש (לחלק מהדעות).

האם יש בנין וסתירה בכלים:

- רש"י, רי"ף, רמב"ם – אין כשמואל. יראים, ירושלמי, גר"א – אף רב מודה שאין והתכוון לפטור.
- רח"ה – בכלים כחומרים לבניית כלי גדול לא, אבל בניית כלי אחד יש בונה.

- תוס', רא"ש, סמ"ג טור, שו"ע – יש בעשיית כלי או חיזוק ואומנות.
- רמ"א – רק עם מכיל 40 סאה (כלי גדול).

טעמי האיסור:

תוס'	מכניס יתד לכת המעדר – יש בו"ס	מגדל עץ אסור לשבור – יש בו"ס	שובר חבית לאכול גרוגרות – אין בו"ס.
תוס'	כלי גמור וחשוב	כלי גרוע	
רש"י	יצר כלי חייב – מכה בפטיש	מותר	
ר"ן	יוצר כלי	כלי גדול	כלי קטן

- תוס' – כלי גמור אסור. כלי גרוע לא ומותר.
- ר"ן – כלי קטן מותר כלי גדול או יוצר כלי אסור.
- רש"י – אין בנין וסתירה בכלים וגמ' א פוסק כשמואל שמשום מכה בפטיש.

שובר חבית כשלא יוצר כלי

- למ"ד שאין בנין וכלים (רמב"ם, רי"ף, רש"י): מותר.
- למ"ד שיש בנין בכלים, (תוס', שו"ע): אסור מדרבנן מקלקל.

שובר חבית כשיוצר כלי שעושה פתח יפה: למ"ד שאין – מכה בפטיש. למ"ד שיש – בונה.

מוסתקי (חבית שדיבק שבריה): שו"ע – מותר לשבור לקחת מה שיש בה אך לא במתכוון לעשות נקב לכלי. רמ"א – אסור במחזיק 40 סאה שזה כאוהל.

לשבור ע"י גוי: מותר אף שלמה שכיון ששברה דרך קלקול הוא דרבנן ואמירה לגוי שבות.

עושה נקב בכלי או מרחיב נקב (שבת קמו):

- נקב להכניס ולהוציא – חייב.
- רק להכניס או רק להוציא – אסור מדרבנן.
- דרך השחתה – למ"ד יש בו"ס בכלים מדרבנן ולמ"ד שאין לצורך שבת מותר.

סעיפים ב-ד

רוצה לפתוח בחבית נקב הישן תחת השמרים: (שבת קמו): אסור לפתוח ודאי הסתימה חזקה ולכן כשנוקב נחשב כנוקב מחדש.

למעלה מהשמרים: אף נקב גדול מותר שאינה סתימה מעולה אז לא חשובה. שו"ע – אף במקדח.

חבית חרס או עץ:

- שו"ע – נקב ישן למעלה מהשמרים מותר.
- כל בו – מה שהותר לפתוח מעל דווקא בכלי חרס שהסתימה לא מהודקת טוב. מ"ב – חושש לכל בו.

להכות בברז על ברז הישן שנתקעה בחבית: שו"ע – לצורך שתיית מים מותר מעל השמרים.

תנאים לפתוח:

- א. נקב ואף נקב גדול.
- ב. שהסתימה מעל השמרים.
- ג. לא מרחיבו.
- ד. בחבית עץ או חרס מחלוקת.

סעיף ה

שבת קמו: לתקוע קנה חלול בנקב: רב – אסור שמואל – מותר. חולקים אם היה פתוח אך לא יפה, והאם גזרים שמא יבוא לחתוך שפופרת ליצור קנה לכתחילה או לא.

- שבה"ל, שו"ע – מותר.
- לחתוך שפופרת אסור שמתקן כלי ורק במוכן מותר לתת בחבית.

לתת עלה של הדס: שבת קמו: אסור שמא יעשה מחב ליינו או שמא יקטוף לכתחילה אך אם היו לו הרבה קטופים להסבר השני מותר.

- רמב"ם, שו"ע – כטעם הראשון של מרזב.
- רא"ש, רמ"א – מטעם שמא יקטוף עלה. יש לו כמה אבל לא המון: טור – לא חוששים. ב"ח – לרמ"א חוששים.

סעיף ו

שבת קמו:

חבית:

- **נקב בצידה:** אסור שמתכוון לפתח ומדאו'.
- **להתיז ראש החבית:** שו"ע – דרך שבירה ולא מתכוון אלא לעין יפה מותר.
 - מ"ב – דווקא לפני אורחים. כה"ח – תמיד מותר.
 - מ"א – דווקא חבית מוסתקי.
- **לנקוב בצידה של החבית או ראשה:** אסור אף ברומח שעושה נקב גדול שהוא

מציגה ומתכוון לפתח. עשוי להכניס ולהוציא דא'ו, ואם לא מדרבנן.

מגופת חבית:

- **להתיז ראשה של המגופה:** מותר אף חבית שלמה שאינה חיבור לחבית והדרך הוא ליטול כולה ולא ראשה.
- **לנקוב בראשה:** מותר שאין מתכוון לפתח שאין דרך לעשות פתח בלמעלה שיפלו לכלוכים פנימה. שעה"צ – בגדול שראוי להכניס ולהוציא אסור מדרבנן.
- **לנקוב בצידה של המגופה: שבת קמו:** ר"י אוסר לנקב חכמים מתירים אך לא מהצד. ר"ה – מחלוקת מלמעלה אבל מהצד אסור לכו"ע. ר"ח – מהצד ומלמעלה לכו"ע מותר שאין דרך. רמב"ם, שו"ע – כר"ה. תוס' – כר"ח.

סעיף ז

מנעול כיסוי כלים: ביצה לא: חותמות בקרקע מתיר הקשר אבל לא מפקיע או חותך. בכלים מותר אף להפקיע ולחתוך. האיסור משום סותר. **להתיר קליעתו:** טור, שו"ע – מותר. באה"ל – לרמב"ם יש איסור כמתיר קשר של קיימא ומפקיע שהתירה הגמ' במנתק או קורע.

פותחת של עץ או מתכת שהוא כלי:

- א. לשבור: טור, שו"ע – אסור שיש בו"ס בכלים. ר"א ממין – מותר שאין בו"ס בכלים.
- ב. ע"י גוי מותר. רש"ל – לצורך חשוב או מצוה.
- ג. לפתוח ע"י סכין סכין או מחט – מותר.

להסיר את הצירים של כלי:

- ר"פ, שו"ע: אסור משום סותר שכשבור פותחת של מתכת.
- ר"י מקינון – מותר שנחשב סתירה גרועה פה.

לקבוע צירים במסמר: מ"א – אסור אף בגוי שזה תיקון מנא.

לשבור מנעול כלי: אסור מדרבנן. מחובר לקרקע אסור משום סותר. של ארון קודש – ע"י גוי. ארון קודש כלי – שבות דשבות במקום מצוה. ארון בנין – רק שבות אחת.

כלים קטנים מחוברים: חישוקי מתכת אסור להסיר שכפותחת מתכת. בחבלים מותר אף ע"י ישראל.

סעיף ח

שבת קמו: חותלות של תמרים (סלים מעלי דקל שמניח בהם תמרים שלא הבשילו):

- רמב"ם, שו"ע – כיסוי קשור בחבל – מתיר מפקיע וחותר אף בסכין.
- **לחתוך בגוף החותלות:** שו"ע – מותר שאינם כלים גמורים אלא זה כשובר אגחים ליטול האוכל בהם (מ"א).
- **קריעת בגד ליטול מה שבתוכה:** באה"ל – אסור אף שקורע שלא ע"מ לתפור ובחבל התירו שלא שייך ע"מ לתפור.

סעיף ט

עוף או טלה שתפרם בחוט קודם בישול: מרדכי, שו"ע – מותר לחתוך. אינו עובר משום מחתך שלא מקפיד על המידה.

סעיף י

דלת בור או בית:

- **כשהם קשורים בחבל:**
 - להתיר החבל מותר שאינו של קיימא שעומד להתרה. מ"ב – קשר קיימא שעומד להתקיים גם במוצ"ש וי"א 7 ימים.
 - להפקיע או לחתוך – עשוי לקיימא שו"ע: כיון שמחובר לקרקע נחשב סותר. אין עשוי לקיום מותר להפקיע ולחתוך כחבל כלי.
- **לשבור:**
 - לפרוץ דלת ע"מ לחזור ולתקנה: סותר ע"מ לבנות דא'ו.
 - לשבור המנעול – אסור ואם מחובר לקרקע אסור מדא'ו משום סותר.
 - להסיר דף שמניחים לפני התנור ושורקים אותו בטיט: מרדכי, שו"ע – מותר שאינו עשוי לקיום.

מבקע עצים תלושים לחתיכות:

- גדולות – אסור מדרבנן משום עובדין דחול. מקפיד על המידה חייב משום מחתך.
- חותך דק – אסור משום טוחן.

אזיקון בשבת: רוצה לסגור בו כלי – אין לו דין קושר (שי). **לחתוך אזיקון:** סגר כלי עם אוכל

מותר. סגר את דלת המחסן אם נעשה באופן זמני
ע"מ לפתוח בשבת מותר.

סעיף יא

סתימת נקב בחביות:

א. **שבת קמו:** לא יתן שעוה לסתום
שממרח. רש"י – משום ממחק. **גמ':** שמן
עב: רב – אסור שמואל מותר. מחלוקת
אם גזרים משום שעוה.

○ שמן דק: טור, שו"ע – מותר אף
בנקב חדש שאין בו ממרח ולא
נראה כמתקן.

○ אחרונים כרמב"ם להלן:

ב. **שבת קלט:** לוקח שן שום ומניח בנקב
לסתום, רק במאכל בהערמה ורק לת"ח.
רמב"ם מתיר אף לעם הארץ באוכל.

○ רש"י, טור, שו"ע – כשהיין יוצא
ונראה כמתקן ושעווה ושמן
כשאין היין יוצא. לכן מותר
בשאר דברים.

○ רמב"ם, אחרונים – מניח בעובי
החבית אסור אף קיסם והמניח
על גבי הנקב ולא דוחף פנימה
מותר אם אינו ממרח.

ג. לסתום בברז שתמיד סותם בו: מ"ב –
מותר שדרך לפתוח ולסתום כך.

סעיף יב

סכין תקוע (שבת נ): סכין שדוחפים באבני
הכותל אם תחב הוציא וחזר ותחב לפני שבת
מותר ואם לא אסור שאינו פס"ר אז ואינו מתכוון
לעשות חור.

• מ"א, רעק"א – מותר שמקלקל ואינו
מתכוון וכלאחר יד וגם משאצל"ג. באה"ל
– גם הם אומרים רק להוציא אך לא
להכניס שעושה מעשה בידיים ולא
כלאחר יד.

• מ"ב – אין להקל.

סכין תקועה בחבית:

• תה"ד, רמ"א – כמו כותל.
• רי"ף, רא"ש, שו"ע – מותר אף שלף
מערב שבת שפס"ר בדרבנן מותר שלא
מתכוון. מ"ב – בשעת הצורך אפשר
להקל.

פסיק רישא בדרבנן:

- שו"ע – מותר מהמקרה הזה. יש שדחו
שמדובר במקלקל.
- רמ"א – אסור.

בקבוק סגור עם מכסה פח או פלסטיק: ילקו"י
– מותר לפתוח. אשכנזים – לא פותחים בברזל.

קופסאות שימורים:

- כשמתכוון לשמור הקופסה:
 - תפילה למשה, ילקו"י – מותר.
 - אג"מ, שש"כ – אסור.
- כשמתכוון לזרוק הקופסה:
 - גרשז"א – מותר. אג"מ – מדינא
אך רק לצורך גדול.
 - שש"כ – אסור אא"כ הורסו.

פקק הברגה של בקבוק:

- מנוחת אהבה, ילקו"י, גרע"י – מותר.
טעמים: לא שומרים הפקק. גם ככה
מדרבנן שלא מנתק ע"י כלי אומנות. אינו
עושה מעשה ניתוק או חיתוך אלא סיבוב
שזה כעושה כלי מתעסק שרוצה רק
לפתוח הבקבוק ולא לעשות הפקק כלי.
 - לא חשוב יוצר כלי שיש עליו שם
כלי קודם שנפרד.
 - לא נחשב סתירת כלי של
הטבעת שעשוי לכך וחיבורה
לזמן מעט, וגם הוא כלי גרוע אין
זה סותר.
 - לרוב הראשונים אין בו"ס בכלים
כלל.
- שש"כ – אסור. גריש"א – גם משום מחתך.
גרשז"א – לא כי אין צריך מידה.
 - מנחת שלמה – אסור בברזל אך
בפלסטיק הפקק עומד לעצמו.

פתיחת שקיות אוכל: שש"כ – מותר. שהם ככלי
גרוע כמסתקי ולא שומר ואינו כלי. לא יתכוון
לעשות פתח יפה.

גביעי אשל (לָבָן) – להפקיד: מתירים: גרשז"א.
שחיבורם לא נעשה לקיום. אוסרים: אורחות שבת
– שמקבל צורתו הרצויה וכמכה בפטיש.

פתיחת פחיות שתייה:

- תפילה למשה – מותר אך אין לשתות
ישירות מהפחית. גרשז"א – מותר שרק
בשביל שתייה ולא עבור הכלי.
- גריש"א – אסור מטעם פתח יפה. הרב
אריאל – מחתך אא"כ שופך לכוס.

ניפוח כדורים ובלונים:

- ילקו"י, גרשז"א – מותר.
- גריש"א – רק משום עובדין דחול.
- חלקת יואב – מדאורייתא כמתקן מנא.

נקרעים אותיות:

- ילקו"י – לא צריך להזהר ואין לחוש למחיקה. זה דרבנן כשלא מתכוון לכתוב. אינו מתכוון לא אכפת לו ופס"ר דלא אכפת ליה בדרבנן מותר.
- הרב דוב ליאור ואחרים – צריך להזהר.

סימן שטו – אוהל בשבת

שבת קבה: לכו"ע אסור אוהל עראי בתחילה ביו"ט ובשבת. להוסיף לאוהל קיים: ר"א – אסור. חכמים – מותר.

עשיית גג:

- קבע – אסור משום בונה אף אם לא בניין ממש אלא מחצלת וסדינים.
- עראי – אסור מדרבנן משום אוהל קבע.

קבע ועראי: קבע מניחו שיהיה בחזק לזמן חייב מדאו'. עראי – אינו בחזק ואסורו משום קבע.

שיעור החיוב: טפח על טפח בגובה טפח.

מחיצות:

- תרוה"ד – קבע – אסור משום בונה.
- עראי: מותר. לצניעות – רא"ש, רמ"א, ב"י – מותר כוילון.

וילון:

- זז ברוח – ב"י אף אינו עומד להסירו והוא לקבע נחשב כמחיצת עראי ומותר לנטותו ולפרקו.
- קבע הוילון בחזק בכל הצדדים לקבע נחשב תוספת קבע לבניין קבע ומדאו'. לזמן מועט – מותר כפקק חלון (שעה"צ).

פרוכת:

- רמ"א – שלפני ארון הקודש מותר.
- ב"י – אף תלויה בקביעות כי יש דלתות לארון ואינה אלא לצניעות (תרוה"ד). בלי דלתות כתליית וילון.

סדינים מצוירים: מותר לנטות על הקיר אף אם מחזק שאינו מחיצה כלל אלא ליופי.

מהחמה או לפני הנרות שלא ייכבו: מותר.

מחיצת עראי מאבנים: אף בלי טיט אסור שדרך בניין.

אבנים של בית הכסא: טור – מותר לצדד אותן. ב"י – למרות שיש לגזור בניין עראי משום קבע התירו משום כבוד הבריות.

מחיצת עראי המתרת כדופן סוכה או לעירוב:

- רש"י – מותר ולא אסרו אלא כשעושה גג.
- רא"ש, שו"ע – אסור שיש לה חשיבות שמכשירה כסוכה וגזרו חכמים.

דלת סוכה שהיא חלק מהמחיצה: מותר לפתוח ולסגור.

מחיצה מתרת: לעשות מחיצה כדי לשמש מיטתו או צרכיו:

א. בפני הנר:

- מ"א – אם הנר למעלה שלא יכול לכסות אסור שמתרת אבל כשמכוסה לא צריך מחיצה ואם בכל אופן עושה מחיצה אף גבוהה 10 טפחים ככיסוי ומותר. מ"ב – בשעה"ד מקל.
- אחרונים – מתרת ואסור.

ב. כשיש ספרים: מכסה ב2 כיסויים מותר שהוא כיסוי ואינו מחיצה.

ג. מחיצה מתרת שהייתה פרוסה טפח: מרדכי, רמ"א – מותר לפרוס אותה כדין תוספת אוהל עראי והגלילה אינה מן הטפח.

ד. מחיצה מתרת ויש חוטים: מ"א – אסור ויש מקלים כי פתוח טפח.

ה. עשה מחיצה מתרת בשבת – מותר לשמש ולעשות צרכיו אף אם במזיד. טעם:

1. רק מדרבנן.
2. רש"י מתיר לכתחילה.
- ו. במקום מצוה כגון להתפלל במקום נקי – מותר ע"י גוי ששבות דשבות במקום מצוה מותר.

ז. לפרקה – כשם שאסור לעשות מחיצה מתרת כך אסור לפרקה.

סעיף ב

תוספת על אוהל עראי:

- **עצים בספינה (עירובין קב)** – שתקעו ראש אחד בדופן ראשון וה2 בדופן השני: אם יש ברוחב טפח ואף באחד מהם טפח

או בין זה לחברו פחות מ-3 טפחים יכול לפרוס מחצלת שרק מוסיף.

• **מחצלת: עירובין קב:** אותם עזים שהיו לר"ה ביום רצו צל ובלילה אוויר. אז כרך מחצלת ושייר טפח ולמחר הורידה.

- שו"ע, רמ"א, מרדכי – מותר לפרוס אם פרס היה טפח. חישוב הטפח – חוץ מהכריכה שלא עולה לשיעור טפח שלא נראית כאוהל פרוס.
- רש"י – אף הכריכה עולה לשיעור טפח.

להניח מחצלת כרוכה (רש"י פה לחומרא שמחשיב את הכרוכה כאוהל): א"ר – גם רש"י יודה שאינו אוהל ורק אסרו הפתיחה אם לא היה פתוח. ט"ז – אסור שיש לחוש לרש"י שנחשב אוהל.

פרוסה טפח: אוהל – פרוס טפח על הגג. **מחיצה:** לגובה או לרוחב: מ"א – לכל גובה המחיצה. ב"י – אף פרוס למעלה במאוזן ואח"כ יורד.

רשת פרוץ מרובה על העומד: לא צפופה: שש"כ – מותר שפרוץ מרובה על העומד אין בזה אוהל שנועדה להצלה מהיזק ולא לצל ואין לבדד לחומרא.

למתוח בשבת 2 חבלים במרחק של פחות מ-3 טפחים ולהניח עליהם בד: אסור אף שלא אומרים לבדד להחמיר אלא להקל שכעושה שני הדברים נחשב הערמה ואסור.

מחיצת קבע (צריך את כל התנאים):

- א. לזמן ממושך.
- ב. קבוע מכל הצדדים ולא וילון שמתנופף.
- ג. מפרידה בין מקום למקום למעט וילון.

סעיף ג

בסעיפים הבאים: עושה אוהל להשתמש מעליו ונעשה אוהל למה שמתחתיו.

אוהל עראי תשמישו מעליו: (מטה שולחן): **ביצה לב:** רב יהודה – מדורה שבונים כעין חדר שיש דפנות וכאלה שמקרים מעל כדי שיהיה גדול – אם בונה הגג ואז הדפנות אינו דרך בניין ומותר ואם לא אסור. שו"ע – מפרש לעניין מיטה אותו העיקרון.

בלי מחיצות אלא רגלים: כשולחן – מותר. מ"ב – כמובן רק שדרכם להיות רפויים שלא יתקע (ש"ד).

מניח מחיצות ואין צריך לאוויר תחתיהם:

- תוס' – כשיש 4 מחיצות צריך לשנות מהסדר אף אין צריך כלל לאוויר מתחת.
- רשב"א – לא צריך אם אין דרך. אם דרך להשתמש אסור לעשות כסדר אף בלי מחיצות.
- ט"ז, מ"ב: במיטה צריך לשנות כשיש לה 2 מחיצות שבכה"ג דרך להניח נעליים תחתיה. בשולחן – כדי לאסור להניח הגג כסדר צריך שיהיו לו 4 מחיצות שאז ראוי לשימוש תחתיו אבל 3 לא.

גודל המחיצה תחת האוהל: לא צריך 10 טפחים אלא אף טפח אסור. אך צריך שיגיעו לקרקע או יהיו 3 טפחים מהקרקע (באה"ל).

ארובה:

- בולטת מן הגג ויש ברחבה 3 טפחים: אסור לכסות שנחשב אוהל ולא תוספת עראי שסותם כל מה שמוקף במחיצות.
- פחותה מרוחב 3 טפחים מותר שחשוב סתום מלבד.
- סתירת אוהל קבע – אסור בכל אופן ואף בדבר ששימושו מלמעלה וכל שמותר לנטותו מותר לפרקו.

סעיף ד

מיטה מסורגת בחבלים (ר"ן, רשב"א, שו"ע):

- יש בין חבל לחבל 3 טפחים – אסור לפרוס סדין משום אוהל.
- מותר אם היו מחיצות מונחות מערב שבת מותר להניח על המחיצות שתשמישו עליו, או היה טפח פרוס או משנה הסדר.
- לסלק הסדין מעליה אסור משום סותר. שעה"צ – אף היו מחיצות מונחות מער"ש שמותר לפרוס אך אסור להסיר.

סעיף ה

כיסא מתקפל (עשוי לפרקים): כשפותחים העור נפתח: **שבת קלח:** מותר לכתחילה שלא עשוי אלא לישב.

מיטות ברזל מתקפלות: מותר לפתוח אף שעושה אוהל כדין כסא טרסקל שעשוי לכך. אין להם גג ומניח גם את המחיצות וגם את הכיסוי – באה"ל – אם יש טפח פרוס מותר ואם לא יאחז המזרון באוויר ויפתחוה תחת המזרון.

להעמיד חופה ולסלקה:

- מ"א – מותר שקשורה בכלונסאות וככיסא וטרסקל. מ"ב – אף שפה תשמישו מלמטה ולא מלמעלה.
- נוב"י – רק כשעשוי לכבוד אבל להשתמש מתחתיו אסור אף מתקפל.

גגון של עגלה: פרוס טפח מותר. לא פרוס טפח למ"ב מותר שככיסא טרסקל ולנוב"י אסור.

מטריה:

- לנוב"י, חזו"ע אסור שעשויה להגן. כמו כובע עם שוליים רחבים.
- חת"ס, בית מאיר – מותר לכתחילה.
- למ"ב וחזו"א – אין אסור משום אוהל. חזו"א – אסור משום תיקון מנא ועובדין דחול.

לכפות תיבה גדולה 40 סאה על פירות: פמ"ג – מסתפק אם יש שם אוהל.

טלית על ילדים בברכת כהנים או שמחת תורה: אין חשש כי בידיהם וגם לכבוד ולא לצל.

מפה על שולחן ויורדת לצדדים עד לקרקע: ט"ז, מ"ב – מותר שאין חלל בין המפה לשולחן ואין אוהל.

סעיפים ו-ז

חבית אחת על 2 חביות (ביצה לב): יאחז את העליו ויכניס התחתונות מתחת שלא כסדר. ט"ז – כיון שצריך לאוויר מתחת שלא יתעפשו לכן אף ב2 מחיצות צריך שינוי.

ספרים: רשב"א, שו"ע – מותר להניח אחד מכאן ואחד מכאן ואחד על גביהם.

סעיף ח

אוהל משופע:

- **אין בגגו טפח ולא 3 טפחים סמוך לגגו טפח:** עשאו לקבע: מ"ב – מדרבנן ולא דאו' שאין גגו טפח. עשאו לעראי:
 - שו"ע, רי"ף, רמב"ם – מדרבנן שלא פלוג.
 - רש"י, רא"ש – מותר לכתחילה.
- **יש בגגו טפח:** לעראי מדרבנן לקבע מדאו'.

סעיף ט

משמרת לסנן שמרים: שבת קלז: רוב הראשונים, שו"ע – אסור משום אוהל. רמב"ם, מ"א – שמא יבוא לשמר.

- מותר פיה לכל צד על כלי – חשוב אוהל לכלי ואסור לנטותה.
- ט"ז: תולה ע"ג מקל – מותר שלא נחשב אוהל. כדעת שו"ע ורוב הראשונים. למ"א שפסק כרמב"ם אין לחלק.

סעיף י

טלית כפולה על מוט (שבת קלח):

- **להניח טלית על המוט:** נחשב אוהל עראי ואסור בשבת מדרבנן.
- **כרך חוט משיחה על מוט ובשבת פורש הטלית על כולה:** גמ' – מותר לנטותה לכתחילה שאז כפתוחה כבר טפח וכמוסיף.
 - רש"י, רא"ש – אם אין בגג טפח גם בלי חוט מותר כטלית חתנים, וכאן אף ביש בגג טפח.
 - רי"ף, רמב"ם, שו"ע: כל שמותר זה כשאין בגג טפח אבל יש – אסור מדרבנן.

פרוכת או וילון:

- שו"ע – כטלית כפולה.
- מ"א – מה שכתב שו"ע 'וכן' לאו דווקא שלא דומה לטלית שבילון מותר לפתוח אף ללא חוטים כיון שאין גג כלל ואינה מחיצה מתרת.

סעיף יא

כילת חתנים (2 מוטות ועליהם קנה ופורס עליו בד (שבת קלח):

- לרא"ש ורש"י – אם אין טפח מותר אף ללא חוט מערב שבת.
- לרי"ף, רמב"ם, שו"ע: מתוקנת לכך מותר אף ללא חוטים אם אין בגג טפח ולא תוך 3 לגגה אבל לא מתוקנת לכך כטלית כפולה וצריך חוטים. גם לא משולשלת תחת המיטה טפח שאז הוא מחיצה ושאר האוהל גג משופע.

סעיף יב

הנוטה לפרוכת:

- חזו"ע – מותר שרק עושה מחיצות ומחיצה עראי (שהרי נפתחת ונסגרת) מותר בשבת.

מלאכות ציד בהמה

סימן שטז – צידה חובל ונטילת

נשמה

סעיף א

שבת קו: מהחוץ למקום שניצוד בו: הכניס מבחוץ למקום שניצוד ואף לא תפסו אלא שנכנס למקום צר וסגר אחריו, חייב. למקום שלא ניצוד שלא יכול לתופסו בריצה אחת פטור אבל אסור. אך אם אח"כ תפסו חייב.

אם כבר ניצוד שלא יכול לברוח ושם במקום צר יותר: מותר שכבר ניצוד.

דרור שנכנסה:

- לבית לא שלא יכול לתפוס. לכן לסגור חלון מדרבנן.
- לכלוב חייב.

רוצה לסגור מפני הצינה: חדר קטן - פס"ר מדא' ואסור. חדר גדול – רמ"א: פס"ר דלא אכפת ליה מדרבנן ובמקום צר מותר. לשו"ע מותר גם לא במקום צר (שיד א) לגבי סכין תקוע בכותל או חבית ורמ"א שם אסור.

מכניס עוף לבית והדלת פתוחה או מותר או פטור אבל אסור: באה"ל – שהם ניצודים לכאורה אין אף איסור מדרבנן שדווקא אם מכניס למקום גדול אסור שהרי סגור רק צריך רדיפה, אבל כשהדלת פתוחה לא ניצודה כלל. תוספתא: משמע כשיש שני פתחים וסוגר אחד שפטור אבל אסור.

סעיף ב

צד צבי:

- **ישן/סומא: שבת קו,** שו"ע: חייב שדרכם להישמט כשמרגישים יד אדם. באה"ל – אף שאומרים בגמ' שחגבים מתעוורים ע"י טל ונחשבים ניצודים, זה תלוי מין ובצבי עדיין בורח.
- **חיגר או זקן:** לא מסוגל לברוח אז פטור.
- **חולה: שבת קו:**
 - רש"י, ט"ז: חולה מחום חייב ומעייפות פטור. באה"ל –

- **גדולה: שבת קלח:** רב – פרוכת גדולה באדם אחד אסור לנטות. אביי – וכילה שיש לה גג אף בעשרה בני אדם אסור כי מותחים ועושים אוהל. רמב"ם, שו"ע – להלכה. שעה"צ – אף שלא קשה להיחשב גג, כיון שמתכוון למחיצה יותר גרוע. מ"ב – צריך חוט או חבל כרוכים מבעו"י (לרא"ש ורשש"י לא).

- **פרוכת לפני ארון הקודש:** אין עליה שם מחיצה כלל.

סעיף יג

בגד על חבית רחבה:

- **שבת קלט:** על חצי החבית מותר על כולה אסור.

○ ראב"ד, רשב"א – על כולה אסור שנראה כמשמרת, ועל חציה לא נראה. מ"ב – אין למחות בנוהגים כרשב"א.

○ רש"י, רמב"ם, שו"ע: על כולה אסור משום אוהל ועל חציה מוכח שאינו להגן.

נפק"מ: א. יין ומים צלולים שאין חשש למשמרת אבל לאוהל כן. **ב.** חסרה פחות מטפח אין אוהל אך למשמרת כן. **ג.** מכסה בטבלה של עץ לאוהל יש ולמשמרת אין. **ד.** מכוסה קצת מערב שבת לאוהל מותר שמוסיף ולמשמרת לא.

להחזיר קדירה על כירה: קשה לשו"ע שהתיר להחזיר קדירה על כירה בדיני חזרה ולא נחשב אוהל שהמחיצות של הכירה כבר שם. מ"א – דוקא בחבית רחבה מאוד אבל לא רחבה כמו כירה מותר שאין עושה המחיצות ולא מתכוון לאוהל.

תיבה רחבה שיש לה כיסוי שלא מחובר לצירים:

- מ"א – אסור כשגדולה.
- ט"ז, ילקו"י – מותר בכיסוי שלה שלא נראה כאוהל.

שולחן על חביות: ח"א – יניח צידה הפתוח כלפי הקרקע אחרת עושה אוהל עם המשטח של השולחן.

מגירה של שולחן שעמוקה טפח שנשמטה:

- מ"א – אסור להחזיר שעושה אוהל עם מחיצות.

מסתפק אם רדף אחריו עד שהתעייף חייב.

○ רמב"ם, שו"ע: מחום פטור ומעייפות חייב.

○ ב"ח – תלוי בחולי ולשיעורים.

• **צבי קטן:** שלא יכול לרוץ כחולה חקן. מ"ב – פטור.

• **משסה את הכלב:** רק שיסה והכלב תפסו אסור מדרבנן. האדם גם עשה מעשה שרדף או עמד בפניו והכלב תפסו – חייב שזה דרך ציד.

• **כלב תפס ללא שיסוי ואדם נטלו:** באה"ל – פטור שכבר ניצוד.

לצוד ביום חול ע"י כלבים:

• או"ז, רמ"א – אסור אף בחול שזה כמושב לצים.

• כה"ח – דווקא כשעושה לשעשוע בלבד. אבל לפרנסה מותר.

הבהיל הצבי וע"י זה אדם אחר תפסו: פטור שאינו אלא בגרמא.

צידת אדם: אין ציד באדם. לכן מותר לסגור דלת לילדים. טעם:

• הגדרה של צידה הוא בבע"ח שדרכו לברוח. אדם אין דרכו לברוח.

• ראייה: מקושש במדבר הונח במשמר. דחייה: משאצל"ג שם.

• ציץ אליעזר: רמ"א בשלט ד שאסור להכניס אדם לכלא שנכלל באיסור לדון בשבת. לא משום ציד.

סעיף ג

יש במינו שניצוד: חייב. **אין במינו ניצוד:** אין דרך לצודם לתועלת – פטור אבל אסור אף אם צד אותו לצורך כלשהו.

לסגור תיבה או פח ויש זבובים:

• תרומה, שו"ע, רמ"א – מתוס' משמע שאסור לסגור תיבה עם זבובים אא"כ יוכלו לצאת.

○ מ"א – בתיבה גדולה רמ"א מתיר שזה פס"ר דלא ניחא ליה בתרי

דרבנן: **א.** אי אפשר לצוד בשחייה. **ב.** אינו במינם ניצוד.

○ ט"ז – אם מפריח בידיו לא צריך לבדוק אם נותרו.

• טור – מותר. טעם:

א. אין ניצוד בו שכשיפתח יברחו.
ב. אין מתכוון ובכוורת התירו כשלא מתכוון.

○ דחיית ב"י – הותר בכוורת רק כשלא פס"ר. ב"י – כוורת הוא מקום מיוחד לדבורים וכמכניס אריה לכלוב אך תיבה אינה מיוחדת לזבובים. דבורים הם בגדר 'במינו ניצוד' לעומת זבובים. למעשה מחמיר הב"י כתרומה.

• שו"ע – אסור לצוד זבובים.

○ לוית חן: שו"ע בצד בידיים אבל סוגר התיבה והם ניצודים מותר שזה פס"ר דלא ניחא ליה בדרבנן.

ספק פס"ר לעתיד או לשעבר:

• בדאורייתא – נועל דלת ביתו וספק יש בו צבי: ט"ז – מותר שאינו מתכוון.

○ באה"ל – קשה שהוא ספק דאורייתא לחומרא, ואינו מתכוון זה רק לעתיד כגון גורר ספסל שספק אם **בעתיד** יהיה חריץ, אבל עכשיו שנועל הדלת ספק אם כבר יש בע"ח לשעבר.

○ סיוע באה"ל לט"ז – מיחם שפינהו, מקשה הגמ' שהוא מצרף ומתמצים שזה כר"ש שאינו מתכוון מותר. זה הרי לשעבר ששמא לא הגיע לצירוף בגלל המים.

בדרבנן – תיבה ספק יש בה זבובים: ט"ז – אם קודם שסוגר את התיבה מפריחם בידיו לא צריך להזדקק אם נותרו שזה ספק פס"ר בדרבנן. באה"ל – אם יש בתיבה אוכל או משקה ודאי שיש להקל שזה ספק פס"ר דלא ניחא ליה.

סעיף ד

אם במינם ניצוד:

• **דבורים:** ב"י – כן. ב"ח – לא.
• **חגבים טהורים:** רש"י – כן. רמב"ם – לא.
• **עכבר:** כן.

לפרוס מחצלת על כוורת: שבת מג: מותר להגן מהחום או הגשם כשלא מתכוון לצוד.

- מניח חור קטן: תוס', שו"ע – ר"ש מתיר שאינו מתכוון ואינו פס"ר שיש חור קטן לצאת.
- חור גדול: באה"ל – אף מתכוון לצוד מותר שלא ניצודים.

עכבר:

- במינו ניצוד.
- **הנחת מצודה לצוד עכברים:** מער"ש מותר בשבת אסור (**שבת יז** – מח' ב"ש וב"ה על פריסת מצודות בער"ש).

פורס מצודה בשבת: צד חיה בשעה שפרס: חייב. אחרי זמן: פטור אבל אסור.

סעיף ה

שבת קו: צבי נכנס לבית – שותפים במלאכה:

- נעל אחד בפניו – חייב (אם יכול לתפוס בשחייה אחת).
- נעלו 2 וכל אחד לבדו – פטורים, שדווקא עושה כולה ולא מקצתה ("ואם נפש אחת תחטא בשגגה מעם הארץ **בעשותה**").
- אחד לא יכול לבד: שניהם חייבים שהדרך לנעול 2.
- אחד יכול לבד ואחד לא יכול – היכול חייב והשני פטור שמסייע אין בו ממש.
- היכול לבדו תפס ע"י 2 אצבעות ומי שלא יכול עשה השאר – לא בטל כמסייע ושניהם חייבים.

צבי שניצוד ונמצא בבית:

- הדלת סגורה: רמ"א – מותר לנעול שהצבי כבר ניצוד ומנעול היא שמירה יתירה.
- צבי קשור – מותר לסגור הדלת ואף אם מתיר הקשר אח"כ אין צריך לפתוח הדלת.

סגר את ביתו ולא ידע שיש שם צבי: באה"ל – פטור שאנוס. אם אחרי שנודע לו לא צריך לפתוח שקדמה צידה למחשבה. אבל עבר בשוגג על איסור צידה – באה"ל מסתפק אם יכול להמשיך לשבת או שאסור.

סעיף ו

שבת קו: ישב ראשון על הפתח ואח"כ בא שני וישב:

- **אחד לא מילא ושני מילאו:** שני חייב שהוא השלים.

- **אחד מילא הפתח וישב שני בצדו:** ראשון חייב והשני פטור ומותר שכבר ניצוד אף אם התכוון לצורך ציד הצבי. **ראשון קם והלך:** שו"ע – השני פטור ומותר שכל כוונתו לצבי והצבי כבר ניצוד ורק שומרו.

- תוי"ט, ר"ן, מ"ב – אם צריך לזוז אסור כיון שכשהשני חוזר הוא צד וחייב אף שאין כוונתו לצידו כפס"ר.
- מ"א – חולק וסובר שאף זז מותר לחזור למקומו שכבר הצבי ניצוד פעם אחת ואין צידה אחר צידה ובתנאי שלא יתכוון לצוד אלא לשמור ביתו.

צבי בבית ונפתחה הדלת:

- מ"א – מותר לסגור שכבר ניצוד, אם לא מתכוון ליצוד.
- תוי"ט, מ"ב – אסור שכצידה חדשה. פמ"ג – כשלא יכול לתפוס בשחייה שזה מדרבנן כעוף בבית גדול מותר. אם הורגל החיה או העוף בביתו מותר שכבר נחשב ניצוד.

שיטת הרשב"א המיוחדת – צבי שנכנס לבית ורוצה לנעול לשמירת כליו: ירושלמי: מותר לסגור הבית.

- רשב"א – כשכוונתו לשמור הבית אף כשכוונתו גם לצבי כל שעיקר כוונתו לבית. י"א רק כשכוונתו לשמור הבית.
- ר"ן – מדובר שם שלא ידע שיש צבי.

יומא פד: מפקחים פיקוח נפש בשבת והזריז ה"ז משובח. – ראה תינוק שנפל לים פורש מצודה ומעלהו אף שצד.

- ר"ן – אף שצד דגים מותר.
- רשב"א – צידת הדגים מותרת שאין כוונתו בזה אלא אם יש צבי בביתו ורוצה לנעול הדלת לשמור ביתו מותר. ר"ן מקשה: הרי זה פס"ר! תירוצו: רשב"א סובר שר"ש מודה בפס"ר אבל זה כשיש 2 כוונות למעשה אחד, שאז פס"ר וחייב. אבל כשיש 2 תוצאות למעשה המעשה מתייחס למעשה המותר ולא למעשה האסור ואינו בגדר פס"ר ומותר זה כשעיקר כוונתו להיתר.

נכנס ציפור בכסותו: אסור לקחתה בידו אף שניצודה משום מוקצה. אלא יושב ומשמרו עד שתחשך או אם יש לו בית הולך ומניחה שם.

צד דג:

- מנהר או בריכה – חייב. צד מן הספל – כבר ניצוד.
- הניחו חוץ למים ויבש בו כסלע – בין סנפיריו או שנמשך ממנו חוט של ריר בנגיעה חייב גם משום נוטל נשמה אף אם החזירו שוודאי ימות.
- לומר לגוי להוציא דג מחבית כיון שחושש שהמים יתקלקלו: גוי מניחו ביבשה אסור שעושה מלאכה של נוטל נשמה.
- משום צידה – מותר שהדג כבר ניצוד. ממוקצה זה שבות דשבות במקום הפסד שמותר.
- צד למשחק ולא צריך את הדג – משאצל"ג ופטור. אבל אסור אף בחול כרמ"א ואו"ז לעיל.
- ירושלמי – חייב משום קוצר.

סעיף ז

צידת נחש: שבת קז: שמואל – מותר צידת צבי כשהראשון כבר יושב. מפסי מורסא וצידת נחש שלא ינשכו.

אין ממיתים:

- לרפואה – חייב שבמינו ניצוד.
- שלא יישכנו מותר. ר"ת – כר"ש שמשאצל"ג פטור ובמקום צער התירו. לרמב"ם שמשאצל"ג חייב סובר שזה כמתעסק פטור שלא רוצה כלל לצוד אלא להבריחו ממנו ואף בנחש שלא ממית ולא רץ אחריו שאסור להורגו מותר לצודו שכשיש היזק וצער גדול מותר.

ממיתים: באה"ל – ספק: אף שכוונתו לרפואה פטור שמצווה לכלות אותם מהעולם שלא יהרגו בני אדם. כפורס מצודה להציל תינוק שנפל לים ומעלה דגים עמו. או שכיון שעיקר כוונתו לרפואה לא, וכן אינו סכנה מיידית כתינוק ואינו מתעסק בשתי פעולות כנ"ל.

סעיף ח

שבת קז: שמונה שרצים: הצדן וחובל בהם חייב בסתם. שאר שקצים ורשמים חובל פטור וצדן לצורך חייב ושלא לצורך פטור שמשאצל"ג בסתם כלא לצורך.

- טור, שו"ע שפסקו כר"ש שמשאצל"ג פטור.
- רמב"ם שמשאצל"ג חייב – גם שלא לצורך חייב.

הבדל ביניהם לשאר שקצים ורמשים:

- תוס', שו"ע: ב8 שרצים יש עור אז רוב העולם צדים לשימוש בעור. שאר שרצים שאין להם הניצודים הם לא לצורך כגון לשחק או להרגן ולכן בסתם כצדן שלא לצורך ופטור.
- ר"ן: 8 שרצים אין דרכן להזיק לכן סתם צידתם לצורך. אבל בשאר דרכם להזיק ולפעמים צד שלא יזיקו ופטור שמשאצל"ג. לכן מינים שאין דרכם להזיק דינם כ8 שרצים.

חבלה: משום מה חייב?

- רש"י, שו"ע: נטילת נשמה באותו מקום. אין שיעור.
- רמב"ם: מפרק כתולדה של דש שנעקר ממקום חיבורו. שיעור כגרוגרת.
- רש"י, רשב"א בשם ירושלמי – צובע אם צריך לצרור הדם כמו להאדים.

נפק"מ:

- א. שיעור.
- ב. משום מה חייב.
- ג. חבל לאחר מיתה שלרמב"ם חייב.
- ד. מקיז שדם לרפואה ולא צריך את הדם שלרש"י חייב כשוחט ולרמב"ם גם חייב שמשאצל"ג חייב, אבל הסוברים בדעתו בזה ולא בדעתו במשאצל"ג שפוטרים – יפטרו פה.

אם חובל ואין צריך לדם:

- שו"ע – חייב רק אם צריך לדם (כגון לכלבו או לזריקה) או שלצורך רפואה כהקזה שזה מתקן.
- רמב"ם – פטור שהדם נזרק, ודש חייב רק כשלצורך הנחל.
- מאירי – גם כשלא צריך את הדם חייב שדרך המלאכה הוא שעושה כדי להחליש החיה שתהיה נוחה להיכבש.

חובל דרך נקמה לבהמת חברו:

- רמב"ם: חייב שמיישב דעתו בזה ומניח יצרו ומתקן כקורע בחמתו ועל מתו.

- ראב"ד: פטור שמקלקל.

חובל ב-8 שרצים, חיה ועוף: רש"י, שו"ע – בין יצא ובין נצרר חייב משום נטילת נשמה אותו מקום. בנצרר הטעם שחייב שיש להם עור הדם נצרר ולא חוזר לבשר.

חובל בשאר שרצים: טור, ר"ן, שו"ע – אם יצא חייב ואם נצרר פטור שאין להם עור או עורם דק מאוד והדם לא מתקבץ אלא חוזר למקומו וחבורה החוזרת אינה חבורה.

עקירת שן:

- גר"ז, מאמ"ר – פטור שאין צריך לדם שהיה מעדיף ללא הדם.
- מ"א, פמ"ג, ח"א – חייב שאין הוצאת שן ללא דם וצריך לרפואה.

העמדת עלוקה למצוץ דם: מ"א – מסתפק שאולי גרמא או שזה מעשה בידיים. ספק דאורייתא לחומרא.

למצוץ דם בין השיניים: מ"א – אולי דאורייתא.

לקיחת דם לצורך בדיקה: חייב שצריך את הדם.

סעיף ט

כינה ופרעוש:

- ר"י – כינה שחור ופרעוש לבן.
- רמב"ם, ר"ת, שו"ע: כינה לבן פרעוש שחור.

פרעוש שבת קז: ר"א – חייב, ר' יהושע – פטור. הלכה כר' יהושע אך יש איסור.

לצוד: אין במינו ניצוד אז אסור מדרבנן.

על בגדו שחושש שיעקצנו: אסור לצוד. יכול להפיל, אך לא ייטול ביד אלא יפילם.

על בשרו:

- עוקצו – לצוד מותר ליקח אותו משם ולזרוק ולא גזרו כי יש צער.
- על בשרו ולא עוקצו:
 - טור, שו"ע, מ"א – אסור לצוד שדווקא בעוקצו התיירו.
 - ריטב"א, ט"ז – מותר לצודו שמא יעקצנו.

מתחת חלוקו וירא שמא יעקצנו:

- רש"י – מותר שנחשב ניצוד.

- טור, או"ז, שו"ע – אסור שדווקא עוקצו מותר.

נטילת נשמה:

- בע"ח שפרה ורבה חייב נלמד מהמשכן מאילים מאודמים.
- כינה (שבת יב): מותר שאינה פרה ורבה. באה"ל – לא אסור משום צערא ומאיסותא.

- לפלות בגדי: ב"ה מתירים ויש ברייתא שמתירה רק מלילה ולא הריגה (שבת יב).

- רא"ש, שו"ע – על בשרו מותר להרגה אבל על בגדיו רק למלול שמצויים גם פרעושים וגזרו כינה משום פרעוש. בראשו לא מצוי פרעושים.

- ר"ן, רמב"ן, רשב"א, באה"ל: התנאים בברייתא חולקים על ב"ה ומותר להרוג כינה להלכה מבגדיו ולא גזריה. באה"ל – ירא שמים יחמיר.

- רוצה לזרוק למים:
 - א"ר – אסור.
 - מ"א – מותר שהריגת כינה גזירה וכשזורקה למים יש לו היכר ולא גזרו.

- לפלא מעורות שועלים: מ"ב – אסור שמנתק מהצמר זה פס"ר של גזח (שמ).

ג. פרעוש: אף שאין פרה ורבה, כיון שהווייתו מהעפר, יש בה חיות כאילו בה מזכר ונקבה ולכן אסור להורגו.

ד. רמשים שנתהוו מריקבון: מגללים או מפירות שהבאישו פטור שלא פרים ורבים. רמב"ם: אם פרים ורבים במינם אף שאלו נתהוו מריקבון חייב. רמב"ן – רק אם התהוו מזו"נ.

ה. רמשים שנתהוו על הפירות לא מחמת ריקבון: במחובר כשרץ גמור שמחובר לקרקע. בתלוש – רק מדרבנן.

להרוג פרעוש:

- ר"ת – מתיר כדין מזיקים שרצים אחריו שהרגו כדי להינצל זה משאצל"ג ובצער מותר.
- טור, שו"ע – אסור, רק ציד התירו שאינן במינן ניצוד אז זה מדרבנן.

למללן בידו להתיש כוחו: רמ"א – אסור אלא כשעוקצו נוטל חזק.

פשפש: כפרעוש. יש להקל אף כשלא עוקצו כי עקיפתו מצערת יותר ומתחבא בבגדים ועוקץ אף לא מסירים.

בלילה ויש לו ספק אם הוא כינה או פרעוש:

- לצוד אף בראש או בגוף מותר משום ספק דרבנן.
- להרוג – אסור שזה ספק דאורייתא אף שזה משאצל"ג שעינקו מדאורייתא.
- למלול: ח"א – יש להחמיר.

להוציא כינים מהשערות: ילקו"י – מותר אף אם פס"ר שיתלוש שערות כי זה פס"ר דלא ניחא ליה בדרבנן שאפשר להקל משום צער אף לרמ"א ולשו"ע אף ללא צער.

סעיף י

להרוג בעל חיים: שבת כא: ריב"ל – המזיקים נהרגים. 5 נהרגים בכל מקום שמועדים להרוג – זבוב במצרים, צרעה בנינוה, עקרב בכזיב, נחש בא"י וכלב שוטה בכל מקום.

- רש"י: מזיקים נהרגים כשרצים אחריו. 5 נהרגים בכל מקום אף לא רצים שסתמם הורגים (כר"ש שמשאצל"ג פטור והתירו למנוע נזק כגחלת ברה"ר או מפס מורסא).
- תוס': ריב"ל כר"ש שמזיקים נהרגים אף כשלא רצים אחריו. 5 נהרגים בכל מקום אף לר"י ברצים אחריו.

נפק"מ: שאר מזיקים שלא רצים אחריו.

דעות הראשונים בהריגת מזיקים:

- רי"ף, רא"ש – משאצל"ג פטור. בבע"ח ממית הורגים אף לא רץ אחריו ואף בורח. בבע"ח לא ממית רץ אחריו מותר להורגו שמשאצל"ג פטור והתירו במקום צער גדול. אין רץ אסור להורגו אף מותר לדורסו לפי תומנו. רש"י – היינו שאם נזדמנו לו בדרכו לא צריך להישמט שלא להורגם.

- רשב"א, שו"ע: אף אין רץ אחריו מותר ואף שהוא מתכוון אף לפי תומנו שכלפי הרואים נראה שלא מתכוון וכן מותר לכפות עליו כלי לצודו.
- רמב"ם שמשאצל"ג חייב: בע"ח הממית שהזקן מצוי מותר להורגו אף בבורח משום פיקו"נ. שאין ממית אסור אף בצער. מסופק אם הוא הורג: רץ אחריו מותר להורגו מספק פיקו"נ. לא רץ אחריו – הורגו לפי תומנו. באה"ל – היתר הדריסה לרמב"ם דווקא בפיקו"נ שאחרת אסור.

נמלים ושאר רשמים: אסור דרך הילוכו שלא מזיקים. וכן תולעים בפירות.

סעיף יא

רוק שלפניו:

- שפשוף מעט: מותר לדרוס עליו לפי תומנו ולא גזרו משום השוואת גומות והתירו משום מיאוס אף שמצוי שמשווה גומות, שלא משפשוף הלוך ושוב. ללכת במקום הרוק לדרוס לא נקרא לפי תומנו ואסור (לעומת נחש לשו"ע).
- שפשוף הנה והנה: אסור שמשווה גומות.
- רק מניח רגלו עליו – מותר אף הלוך במקום הרוק.
- על קרקע מרוצפת – תלוי אם גזרים משום שאינו מרוצף. רמ"א – אסור, שו"ע – מותר (שלז לעניין כיבוד הבית).
- על ספסל: מותר שאין השוואת גומות משום קרקע וכל כוונתו היא רק להבליעו בקרקע ומירוח הוא כשרוצה למרוח על גבי חברו.

סעיף יב

לצוד חיה ועוף ברשותו (בהמות בית):

- שבת קז:** חיה ועוף ברשותו הצדן פטור.
- זה הכלל אין מחוסר צידה מותר.

הסבר הראשונים:

- רשב"א, שו"ע: מרדו ויחזרו בערב פטור שלא דאורייתא שחזרים לביתם. מותר כשלא מרדו ונחשבים כניצודים.
- הגה"א, רמ"א: חיה ועוף אף לא מרדו שנשמטים מידו וצריך להזהר לא להכניס לכלוב קטן שזה מדרבנן. בבהמה מותר שלא מורד.
 - משאת בנימין – עופות שלו בני תרבות (מבויתות) ועופות נזק;

התיר לדחות תרנגולת לכלוב
שלא תיגנב שזה משאצל"ג
ודרבנן.

נמצאים בחוץ ויש חשש שייגנבו:

- מכניסם למקום גדול שתרי דרבנן שמקום גדול שלא תופס ואיסור צידה שלהם שמבויתים.
- אמירה לגוי להכניס למקום צר שזה דרבנן זה שבות דשבות במקום הפסד.
- קטן מכניס אותם לא צריך למחות.
- עומד בפני העוף שלא יצא וע"י כך חוזר לכלובו מותר.

קנה בע"ח חדשים שלא הורגלו עדיין:

- בהמה – מותר שלא נשמטת ונחשבת ניצודה.
- עופות נשמטים – אסור ציד מדא' שמחוסר צידה. אם כוונתו שלא יעשה נזקים משאצל"ג ומדרבנן.
- קנה עוף משכנו שגר קרוב: באה"ל – כניצוד שחזרת למקומה הראשון.
- יוני בית ויוני עליה אף שחזרים לכלוב עדיין ציד שלהם דא' שגם בכלובם נשמטים.

חתול ברשותו: כחיה ועוף שלרמ"א אסור מדרבנן ולשו"ע כבהמה אא"כ מרדו.

מותר לכתחילה	אסור מדרבנן אף בתנאי אחד	חייב מדאורייתא כשיש כל התנאים	
אדם	אין במינו ניצוד	במינו ניצוד	א – האם ניצוד
ניצוד שנמצא במקום צר.	מכניסו למקום שאח"כ צריך לרוץ אחריו.	למקום שניצוד ואין צריך לרוץ אחריו.	ב – מקומו
במקום צר והצלה כצידת נחש.	אין לו צורך בצידה שמשאצל"ג. רמב"ם – חייב.	יש לו צורך בצידה.	ג – הצורך
מצודה לעכברים לחזו"ע מותר שזה גרמא ומשאצל"ג.	מניח מצודה ואח"כ ניצוד בה.	צד מיד	ד – תזמון הציד
בהמות בית.	זקן חולה וקטן שלא יכול לברוח.	לא היה ניצוד קודם.	ה – מצבו
	שני בני אדם.	אדם אחד.	ו – כמה שותפים
בדרבנן בצער.	לשמור ביתו מח' רשב"א, ר"ן.	כוונתו לצוד.	ז – כוונה

מלאכות הבגד

שבת קיא: קשר גמלים וספנים חייב. יש קשרים שאסורים מדרבנן ויש שמותר לכתחילה. **שבת קיב:** רצועות מנעל וסנדל: לפעמים חייב לפעמים אסור מדר' ולפעמים מותר.

ראשונים:

סימן שיז – מלאכת הבגד – קשירה והתרה קריעה ותפירה

סעיף א
קושר:

מותר לכתחילה – בני מחוזה	פטור אבל אסור מדרבנן	אוכשפי – חייב חטאת	
מתירים בכל יום (מרדכי, חזו"ע – פחות משבוע) ט"ז – אם לא ידוע ויכול להיות שתוך שבוע – לא של קיימא. הדיוט ולא של קיימא.	לפעמים מתירים את הקשר.	עשוי לעולם	רש"י, רא"ש, רמ"א – רק של קיימא
	קיימא אבל של הדיוט או של אומן ואינו של קיימא	אומן ושל קיימא	רי"ף, רמב"ם, שו"ע – של קיימא ושל אומן

הגדרת קשר של קיימא: לא עומד להתרה ולא ניתר מעצמו ואפילו לא מהודק ואף יכול להתיר ביד אחת.

אינו של קיימא: לא עשוי לתמידות אף אם קשור חזק מאוד.

אם הולכים אחר כוונת הקושר:

- ט"ז – כן ולכן קשר ספנים שעשאו להתירו בו ביום מותר.
- מ"ב – אסור שהולכים אחר רוב העולם. פמ"ג – לגבי ציצית על דעת להתירו במוצ"ש אסור שאחר רוב העולם.

לצורך מצוה:

- רמב"ם, טור, שו"ע – כל האסור מדרבנן מותר לצורך מצוה. מ"ב – דוקא כשאין דרך אחרת שעניבה לא יועיל.
- רש"י – אסור.

כוונתו להתיר באותו היום:

- **2 קשרים זה על זה:** לרש"י מותר שאינו של קיימא. לרי"ף, ורמב"ם:
 - שע"ת, חזו"ע – נקרא של הדיוט ולא לקיימא אף לא לצער.
 - רמ"א – יזהר שלא לקשור שאין אנו בקיאים מהו קשר אומן. במקום צער וכשהקשרים לא מהודקים מקל. שלא במקום צער ינתק הקשר לצורך שבת ולא יעשה לפני עם הארץ שלא יקל יותר.
- **קשר בראש החוט:** סמ"ג, רמ"א – מהודק 2 קשרים זה על זה.

להדק קשרי ציצית: כל מה שאסור לקשור אסור להדק אם רפוי.

מתיר:

אם צריך מתיר על מנת לקשור:

- רא"ש – מדאורייתא חייב רק במתיר ע"מ לקשור קשר קיימא כמו צידי חילזון. שלא ע"מ לקשור אסור מדרבנן. אין ראייה מהמשנה שלא כתבה ע"מ לקשור כי גם לא כתבה סותר ע"מ לבנות.
- ראשונים, רש"י – חייב מדאורייתא אף לא ע"מ לקשור. בדומה לקורע שמתקן שחייב, כך אם מתיר ומתקן חייב.

להתיר קשר: רמב"ם, רמ"א – כל קשר שמותר לקשור בשבת מותר להתירו.

לנתק הקשר לצורך: כשמותר להתיר מותר לנתקו אך לא יעשה לפני ע"ה שלא יקל יותר.

סעיף ב

שבת מח: אין נותנים מוכין לכרית בחדש אבל בישן מותר.

רצועות מנעל וסנדל:

- רצועות חדשות – מ"א אסור משום מתקן מנא אף בנקבים רחבים.
- רצועות שהיו בו ונשמטו:
 - רא"ש, תוס' – אף בלי טורח אסור שמא יקשור.
 - רמב"ם, שו"ע – מותר ובלבד שלא יקשור בראש הרצועה.
 - רמ"א – אם יש טורח להכניסו אסור שחוששים שמא יקשור ואז יהיה קשר של קיימא. באה"ל, מ"א – פוסק כרא"ש גם. אלא שבמקום שנוהגים לקשור אסור אף ללא טורח וכשיש טורח אסור אף במקום שאין רגילים לקשור שמא יקשור בעקבות הטורח.

נפלו השרוכים מהנעל אם אפשר להחזיר ב3 תנאים (שש"כ):

- א. השרוכים היו כבר בנעל.
- ב. משחיל ללא טורח (נקבים רחבים).
- ג. אין רגילות לקשרו שם.

להשחיל חוט בכובע מעיל: אסור שיש טורח ורגילות לקשרו. אם לא היה שם יש משום מתקן מנא.

חגורה במכנסיים: מותר אף בחדשים שלא מבטל את החגורה למכנס ועשוי להכניס ולהוציא.

סעיף ג

בית צוואר: שבת מח: מתירים אבל לא פותחים משום מתקן מנא. ב"י – לא חייב משום קורע שהקריעה אינה ע"מ לתפור.

מתי משום קורע ומתי משום 'מתקן מנא'? אם היא קלקול ויש תיקון דבר שיתפור יותר טוב או שכך יוכל לקרוא האגרת חייב משום קורע. אם עצם הקריעה היא תיקון ואין קלקול כלל זה מתקן מנא.

להתיר הקשר: שו"ע – מותר שאינו קשר בר קיימא שעשוי רק עד שייקחנו בעה"ב. ט"ז – דוקא שמתירו בו ביום שכיבסו. שו"ע – אף ביום אחר.

תפירה שאינה של קיימא:

- **לנתק התפירה:** י"א שמותר וי"א שאסור שאין חילוק שסו"ס הוא חיבור וכעת עושה פתח חדש.
- **אומן תפרו היטב או קשרו היטב ואי אפשר להתיר אלא רק לנתק:**
 - רמ"א בשם ר' יואל: מותר לנתק שאינו של קיימא.
 - רמ"א בשם ריב"א: אסור שזה חיבור אף שאינה של קיימא זה מתקן מנא.

- **נעליים תפורים יחד או בגדים תפורים יחד:** רמ"א – אסור לנתק כדרך האומנים שנחשב קורע ע"מ לתקן. יש מתירים בתפירה שאינה של קיימא ואין להתיר בפני ע"ה.
- **לנתקו ע"י גוי:** מותר שכל שיש מתירים לישראל מותר לומר לגוי גם במקום צער לא גזרו.

נקשרו חוטי הכתונת וצריך לנתקן: רש"ל – דוקא כשהאומן קשרו בשעת מלאכתו נחשב חיבור אבל אם סתם נקשרו זה בזה מותר לנתק לכו"ע ולא נחשב פותח מחדש אך לא יעשה בפני ע"ה.

מלאכה שאין מתקיימת: קשר או כתיבה:
שבת קב: רמב"ם כגון קשר אומן ואינו של קיימא או כותב במי פירות פטור.

תופר – תפירה שלא מתקיימת:

- טור, שו"ע (שמ): חוט תפיר אסור למתחו שוב משום תופר אף ליום אחד.
- ד"מ – מקל שאינה אלא ליום למרות שתפור בחזקה. אף רמ"א לא הגיה על שו"ע.

קורע – תפירה שאינה של קיימא (ב"י שיז):

- ריב"א – אסור.
- מרדכי – מותר שאין עומד להתקיים. ב"י – לא בפני ע"ה.
- רמ"א – הביא שתיהם.

סתירה ברמ"א: בסימן שמ לא הגיה על שו"ע שתפירה שאינה של קיימא נחשבת, ופה התיר בתפירה שאינה של קיימא לקרוע שהביא מרדכי. תירוך:

- בתופר אסור אבל בקורע כיון שאינו ע"מ לתפור התיר.
- לא סובר כב"י ולכן גם בתפירה ליום אחד מתיר.

טיטולים:

- ע"י הדבקה שהיא תולדת תופר שהיא חזקה רק שלא עומדת לקיום תלוי במח' (ריב"א מרדכי). יש שסוברים שלכו"ע מותר שקורע שלא ע"מ לתפור.
- בהדבקה רב פעמית – מותר שדומה לכפתורים.

סעיף ד

שבת קיג: קושרים דלי בחגורה אבל לא בחבל ור"י מתיר. מדובר בחבל אורגים שעתידי לטלו. מדובר בקשר עניבה. ר' יוחנן: מביא חבל מביתו וקושרו בפרה ובאיבוס. תוס' – קמ"ל שלא גזרים חבל אורגים משום חבל סתם כר' יהודה. אולי אף חכמים מודים שאף חבל רגיל לא שכיח שיהיה קשר חזק בפרה ואיבוס לכן לא גזרו.

- טור: ל"ק של תוס' עיקר שהלכה כר' יהודה שלא גזר בחבל אורגים משום חבל.
- רמב"ם, שו"ע: קושרים דלי בחוט או חגורה אבל לא בחבל. לא חילק בסוג החבל וסובר כל"ב של תוס' שזה אף לחכמים.
- **דליים לא קבועים בבור:** באה"ל – מותר שאינו של קיימא ואף יותר מיום אחד לא של קיימא.

סעיף ה

קשר עניבה: אף בחבל מותר לקשור דלי בעניבה. באה"ל – אף מהדקו יפה ודעתו שיתקיים שלא נקרא כלל קשר.

עניבה על גבי קשר:

- רמ"א – נהגו להתיר שלא נקרא מעשה אומן.
- מ"א, ט"ז – רק כשפותח בו ביום אבל לזמן כגון בלולב אסור. לכן יעשה רק עניבה או עניבה על עניבה.

עניבה על עניבה: מותר.

רוצה ללבוש עניבה:

- י"א – אם עשוי להתיר תוך 4 שעות מותר.
- ילקו"י – עד שבוע לא נקרא של קיימא.

נפסקה רצועת סנדלו בכרמלית: באה"ל בשם רמב"ם – קושר גמי לח הראוי למאכל בהמה וכוור שכל הראוי מותר. למצוה מותר אף גמי יבש.

מלאכות האוכל

סימן שיח – בישול בשבת

סעיף א

מניח כלי חרס בתנור כדי שיעשה כלי ונותן חתיכת עץ שיתייבש: תולדת מבשל שמבשל קודם המים שבו. **כלל:** כל שמרפה דבר הקשה לתקנו לעשות כלי או מקשה דבר רך נחשב תולדת מבשל.

- שעה"צ – שמתקשה מסתמא קודם התרפה וחייב על הריפוי.

לחמם טס מתכת ככיסוי אש במתכת: רמב"ם: עד שנעשה גחלת. אם מחממו כדי לצרפו במים זה תולדת מבעיר. מבעיר או מבשל?

- מ"מ: חייב על שניהם שכשמרככו חייב משום מבשל וכשנעשה גחלת חייב משום מבעיר שנעשה דבר השורף.
- **שו"ע רנ"ג:** המשכים בבוקר וראה שהקדיחה תבשילו ירא שיקדיח יותר יניח קדרה ריקה. מ"ב – חדשה אסור שמצרפו. **שו"ע רע"ז:** מותר לכפות קדירה על הנר שלא תאחז בקורה. מ"ב – בשל חרס או אזבסט אבל מתכת לא משום צירוף.

אם מתכת תגיע לחום יס"ב:

- חזו"א – חייב משום מבשל כדין חצי שיעור.
- יש חולקים שמותר שאינו אלא חצי מלאכה ולא חצי שיעור.

ממיס שעווה חלב או זפת: תולדת מבשל.

מחמם מים או חלב: אף שראויים לשתייה חייב שמשבח ע"י בישול (וכן פרי חי שמשבח).

אופה: בכלל אב מלאכת מבשל.

צלי: השיעור כגרוגרת.

- צליה גמורה – אף מתלקט מכמה מקומות.
- מאב"ד – רק כשייצלה כך משני הצדדים. חייב מדאו' שנאכל ע"י הדחק.

הנאה ממעשה ישראל בשבת (חולין טו):

קושר עניבה או נעליים ונעשה קשר בטעות: נחשב כקשר שעשוי להתירו באותו יום ומותר להתיר.

סעיף ו

לקשור חבל בפני פרה שלא תצא: שבת קיא: קושרים נודות יין פסיקא חוטי סבכה מפתח חלוקה וקדרה של בשר.

- רמב"ם – אלו קשרים של הדיוט ואינם קבע.
- ר' ירוחם: כיון שעשויים לפתוח ולקשור תמיד.

שבת קיא: ראב"י – קשורים לפני בהמה שלא תצא.

- חבל קשר בצד אחד וקושר צד שני – מותר שכאשר יוציא הבהמה יתיר.
- קושר ב2 צידי הפתח: טור, שו"ע – מותר שלא חוששים שיתיר ראש אחד ושאר השני לעולם.
- 2 חבלים זה מעל זה – מותר שפעמים שמתיר זה או זה.
- כוונתו לקבע: אסור.

סעיף ז

לקשור באבוס ופרה:

- רש"י – הדיון אם יש חשש לקשר קיימא.
- רמב"ם – הדיון לגבי אם החבל מוקצה.
- שו"ע – מותר בכל חבל שמסתמא יתיר מה שקשר.

חבל: א"ר בשם תוספתא: אינו מוקצה שעומד לשימוש. מ"ב – כל קשר שבדרך כלל קושרים לקבע אסור לקשרו אף לזמן קצר שמא יימלך. לכן אסור לקשור רצועות המכנסיים.

פוטל חבלים: חייב משום קושר ושיעורו כדי שיעמוד כך בלא קשירתו שאז מלאכתו מתקיימת. **מפקיע:** חייב משום מתיר כשאינו מתכוון לקלקל. שיעור כפותל פתיל ומדרבנן אסור אף בכלשהו.

קשירה במאכל בהמה:

- רמב"ם: הראוי למאכל בהמה מותר לקשור אותו בשבת שלא שייך בו קשר של קיימא.
- ח"א – דווקא מאכל לח שכשיתייבש יתנתק ממילא. אבל מאכל בהמה יבש כעלי לולבים אסור.

במזיד	בשוגג	
בשבת אסור. במוצ"ש מותר לו ולאחרים.	מותר אף לו ואף בשבת.	ר' מאיר , תוס', סמ"ג, גר"א, מ"ב (במקום צורך)
לו אסור עולמית ולאחרים מותר במוצ"ש מיד.	בשבת אסור. במוצ"ש מותר לו ולאחרים מיד.	ר' יהודה , רי"ף, רמב"ם, שו"ע.
אסור לו ולאחרים עולמית.	לו אסור עולמית. לאחרים מותר במוצ"ש.	ר' יוחנן הסנדלר

מעשה שבת דאורייתא או דרבנן?

- ר' יוחנן הסנדלר – מדאורייתא במזיד "ושמרתם את יום השבת **כי קדש היא לכם** (האוכל) מחלליה מות יומת".
- שאר ראשונים – מדרבנן.

ישראל שבישל בשבת:

- רש"י – בכדי שיעשו.
- רמב"ם, רא"ש, שו"ע – מיד. רק בגוי צריך בכדי שיעשו שקל בעיניו אמירה לגוי. מ"א – גם הישראל לא ישמע לו שאין אדם חוטא ולא לו.

שוגג: שכח ששבת או שכח שזה מלאכה או עשה ע"פ הוראת חכם ושגה, או אומר מותר או מתעסק נחשב שוגג.

מומר לחלל שבת שבישל לאחרים או מוחזק לעבור עבירה: כתב סופר – אין סברת 'אין אדם חוטא ולא לו' ולאחרים כדן המבשל שאסור להם עולמית. גם למי שלא נתבשל בשביל כלל אסור משום מחזיק ידי עבירה. בחינם אוכלו במוצ"ש צריך להמתין בכדי שיעשו.

איסור בישול מדרבנן:

- במזיד – באה"ל – למרות שאיסור דרבנן כעשה מלאכה במזיד.
- שוגג:
 - פמ"ג – כמלאכה דאו'.
 - גר"א – בזה ר' יהודה מודה לר"מ ולכן מותר לו אף בו ביום שלשוגג בדרבנן לא גזרו אטו מזיד (גם לשו"ע).

כאשר התבשל אסור לו עולמית:

- **למכור התבשיל:** מ"א – מותר. שמעשה שבת מותר בהנאה.
- **הקדירה שבישל בה:** אסור לבשל בה שלעצמו נחשב כבלוע איסור.

בישל לחולה שיש בו סכנה: לא צריך להמתין לכו"ע והקדירה מותרת.

ספק מעשה שבת: בישל בשבת כשיש מחלוקת אם אסור לעשותו (כגון בישול אחר בישול בלח או במבושל כמאב"ד): בדיעבד אין לאסור אף בישל במזיד שכל האיסור להנות ממעשה שבת הוא דרבנן וכשיש מח' אם אסור ספק דרבנן לקולא. **בישל ביה"ש:** ילקו"י – ספק לקולא.

בישל בשבת איסור דאורייתא והתערב בתבשיל אחר ויש ששים:

- במזיד: למבשל: מ"א – התערובת אסורה כדשיל"מ. אחרונים – בטל בששים שלו אף פעם אין היתר לא נחשב עבירו דשיל"מ. לאחרים – לכו"ע דשיל"מ ובשבת אסור להם.
- בשוגג – שעה"צ: לא מתבטל שזה דשיל"מ.
- אם ימתין יתקלקל: לא נחשב דשיל"מ.
- התערב במוצ"ש – לכו"ע בטל בששים.

בשאר מלאכות:

- רמ"א – יש להחמיר כמבשל. לפוסקים כר"מ (גר"א, מ"ב) ייתכן שהיקל בשאר מלאכות כמבשל וייתכן שרק במבשל היקל שראוי לכוססו אבל בשאר כר' יהודה.
- כיבס בגדיו בשבת – אסור עד שיטנפם.
- המוציא מרשות לרשות: ר' יונה, ח"א – מלאכות שהשתנה גוף הדבר בשוגג אסורים אבל מוציא לא שינה בגופו דבר ולכן מותר. במזיד מותר במוצ"ש לכולם מיד. ראיה משו"ע ת"ה שהתיר לברך על מצה שהוציאה.
- נטע עץ בשבת: באה"ל – לא יכול להנות מהמלאכה ולא ניכר הקנס ולכן בזה שוגג כמזיד וצריך לעקור העץ.

סעיף ב

ישראל שעשה מלאכה בשבת לחולה אם מותר לבריא: חולין טו: שוחט לחולה בשבת מותר לבריא בכסיסה. מה הטעם? כיון שאי אפשר לכזית בשר בלי שחיטה, שוחט על החולה. מבשל

לחולה בשבת אסור שמא ירבה בשבילו. שו"ע – להלכה.

- **אם ריבה:** י"א מדאורייתא וי"א מדרבנן שרק הרבה בשיעורים (שכח) שמא יניח אח"כ בסיר על האש כל פעם חתיכה.

קצץ פרי מהמחומר לחולה אם מותר לבריא: חלה אתמול ונגמר בישולו על העץ מערב שבת מותר שהיה מוכן מבעו"י והחולה היה מבעו"י וחשבו על קציצת הפרי. לא נגמר בישולו:

- רמ"א – אסור. לא בטל כי דשיל"מ.
- מ"א – אף לא נגמר בישולו מותר כשוחט בהמה שמותר לבריא ולא חששו למה שגדלה בשבת מעט. ואינו דשיל"מ שאינו ניכר.
- חלה בשבת: לכו"ע אסור משום מוקצה אף נגמר בישולו שדחאו בידיים שלא קטפו שזו מלאכה קלה (ב"י) או שמא יעלה ויתלוש (ב"י שכה).

בישול לחולה ע"י גוי בשבת – הדין לבריא:

- בשבת – אסור.
- מוצ"ש – מותר מיד שהגוי בישל בהיתר.
- משום בישולי עכו"ם:
 - רשב"א, לוית חן – גזרו ואסור.
 - רא"ה – לא גזרו באופן זה ומותר. במוצ"ש (מ"ב).
 - ראב"ד – גוי מבשל בבית ישראל אינו חשוב כבישולי עכו"ם.

סעיף ג

בישול באור או תולדות האור: שבת לח: תולדות האור אסור מדאו' שדינו כאור.

כלי ראשון שלא על גבי האש: ירושלמי – מדרבנן. אחרונים – בבלי חולק וסובר שדאו'.

תולדות חמה: שבת לח: אסור מדרבנן משום תולדות האור. ר' יוסי מתיר.

בחמה: מותר לכתחילה. סברות:

- אג"מ – שאין דרך לבשל בחמה.
- אגלי טל – התורה אסרה דווקא אש.

לטמון ביצה חיה בחול: אסור משום תולדות חמה. מבעו"י (שהייה או הטמנה):

- רא"ש – אסור שהחול מוסיף הבל.

- רשב"א, רעק"א – מותר שהחום מהחמה בערב שבת יתקרב עד שבת שרק מוליך החום (שעה"צ).

חמי טבריה:

- לבשל – אסור מדרבנן כתולדות חמה.
- להשהות מבעו"י – מותר.
- להטמין בהם: אסור כדבר המוסיף הבל.

להשהות מערב שבת: על תולדות החמה או תולדות האור: באה"ל – מותר שלא גרע מגרופ וקטום.

מבשל בחשמל או במיקרוגל: לסברת אג"מ כאן דרך לבשל בחשמל ומיקרוגל. לסברת האגלי טל פטור שלא אסרה התורה אלא אש (כל עוד אין החשמל אש).

דוד שמש:

- שש"כ – המים תולדות חמה שהשמש מחממת הצינורות שמחממים את המים.
- ציץ אליעזר – נחשב כבחמה ישירות שתולדות חמה היינו שיכול לבשל גם ללא החמה אבל כאן צריך את החמה שתמשיך לחממם.
- כשפותח את שני הברזים ומתערבים המים לכו"ע תולדות חמה. יבי"א, ילקו"י – מותר כפס"ר בדרבנן שרק מחמת גזירה שהוא יותר קל וגם בגרמא.

דוד חשמל: תולדות האור ואף שלא מתכוון לבישול המים הקרים שנכנסים, זה פס"ר בדאו' שאסור אף שלא ניחא ליה.

מרכז את קרני השמש ע"י זכוכית מגדל: ציץ אליעזר – כחמה.

סעיף ד

בישול אחר בישול:

א. שבת לט: הבא במים רותחים לפני שבת שורים אותו בשבת שאין בישול אחר בישול.

ב. תוספתא: מותר לבשל המבושל.

ג. שבת לד: אין טומנים בדבר שלא מוסיף הבדל בשבת שמא ירתיח. משמע שיש בא"ב.

ראשונים:

- רא"ש, טור, שו"ע – לח יש בא"ב. יבש אין בא"ב.

- רשב"א, ר"ן, רמב"ם, רמ"א: גם בלח אין בא"ב אף שצונן וגמ' ג חששה שמא ירתיח על גחלים ויחתה בהם. רמ"א – נהגו כל שאינו צונן לגמרי.

תבשיל לח שמצטמק ורע לו לסוברים שיש בא"ב בלח:

- ר' ירוחם, יבי"א בשו"ע: במצב כזה אין בא"ב.
- רא"ש, מ"ב בשם שו"ע – יש בא"ב.

לח שהניחו בכלי שני: באה"ל - נקרא צונן אף שיש"ב ולשו"ע יש בישול.

תבשיל עם מעט רוטב:

- ר' יונה – כל שרובו רוטב ומצטמק ויפה לו והוא צונן אם מחזירו על הכירה נחשב מבשל. ב"י, יחו"ד – משמע שאם מיעוט רוטב לא מבשל.
- מ"א – מחמיר בלח שנצטנן גם כשיש מעט רוטב.

בישול אחר בישול במאב"ד:

- א. גמ' א: מותר להניח על גחלים בכדי שיצולו כמאב"ד מבעו"י.

- ב. גמ' ב: כל שהוא כמאב"ד אין בו משום בישולי עכו"ם.

ראשונים:

- רשב"א, תוס': נתבשל כמאב"ד אין בו בישול דא"ל.
- רמב"ם, שו"ע: אחר בישול מאב"ד יש בישול מהתורה עד שיהיה מבושל כ"צ. באה"ל – אף שיכול לאכלו ע"י הדחק.

הניח מאכל שהתבשל כמאב"ד על האש:

באה"ל – בדיעבד כיון שיש מח' מותר לאכלו בשבת.

לומר לגוי לבשל מאכל שהתבשל כמאב"ד או

תבשיל לח שהצטנן: מ"ב – אסור. יחו"ד – מותר שיש מחלוקת.

אם מותר לומר לישראל שיניח תבשיל לח

שנצטנן על האש כיון שנוהג כמתירים: ילקו"י – אסור אא"כ עשה מעצמו שאין מוחים בו. שלאוסרים אסור גם לחברו ולא כקיבל שבת מוקדם שאף שלו אסור לחברו מותר לכו"ע.

בישול בכלי ראשון, שני: שבת לט: הבא בחמין

לפני שבת שורין בחמין בשבת וכל שלא מדיחין אותו בחמין בשבת. מליח הישן (וקלי בישול) – הדחתן היא גמר מלאכתן.

כל שלא בא בחמין מערב שבת			כל שבא בחמין לפני השבת שורין בחמין בשבת	
אבל לא את המליח הישן... שהדחתן היא גמר מלאכתן	מדיחין אותו בשבת בחמין בשבת		רמב"ם	אף לא מבושל כ"צ.
אסור עירוי מכ"ר.	עירוי מכ"ר דינו ככלי שני.	רשב"ם	רמב"ם	אף לא מבושל כ"צ.
אסור אף עירוי מכלי שני.	מדיחין בכ"ש. כתוב מדיחים שלהכניס לכלי שני מיחזי כבישול ולכן צריך לערות מכלי שני. או שכ"ש לא מיחזי כבישול אך נקט עירוי אגב סיפא שבקלי בישול אף עירוי אסור.	ר"ת	ש"ע	כשהתבשל כ"צ.

מסקנה – להכניס לכלי שני:

- מרדכי – כשהוא על האש או מיד שסילקוהו מהאש אבל אחרי כבר כלי שני.
- ב"י – כל שיש"ב נחשב כלי ראשון.

מצקת אם נחשב כלי ראשון: אם שהתה בתוך

כלי ראשון עד שהרתיחה נחשבת כ"ר אבל אם לא נחשבת כלי שני.

כלי ראשון ואין יס"ב: לא נחשב כלי ראשון. אבל

אין ליתן בכ"ר שעל האש לא יס"ב שמא ישכח ויתבשל.

- א. לר"ת – מיחזי כבישול לתירוצ' א'.
 - מ"ב, מ"א – יש מיחזי כמבשל להלכה.
 - יל"י – אין מיחזי כמבשל.

ב. בקלי בישול יש אולי בעיית בישול.

מהו כלי ראשון?

עירוי מכלי ראשון:

- ר"ת, שו"ע – ככלי ראשון ומבשל כדי קליפה.
- רשב"ם – ככלי שני שלא מבשל.

כלי שני: אינו מבשל. ר"ת – שדפנותיו מתקררות. רשב"ם – כל שאין מתחמם מהדפנות כעירוי מכ"ר או כלי שני אינו מבשל. קלי בישול מבשל.

גוש בכלי שני: מ"א – מבשל. יש חולקים על דבר גוש.

מים בכלי שני ויד נכויות בו: ח"א – מבשל גם בכלי שני. יש חולקים שאין חילוק בין יד נכויות ליד סולדת בו.

עירוי מכלי שני פמ"ג – ככלי שלישי שאינו מבשל.

כל שבא בחמין – מה נחשב?

- רמב"ם – נתבשל או נשרה בחמין. ב"י – משמע לא מאב"ד מותר לשרות בחמין (כ"ר) בשבת שנשרה מערב שבת. פמ"ג – כוונת הרמב"ם שנגמר בישולו ע"י בישול או שרייה בכלי ראשון.
- רש"י, שו"ע – רק אם נתבשל כל צרכו ויבש מותר.

לערות עליו מכלי ראשון: מח' ר"ת ורשב"ם

להניחו בכלי שני: מותר שאין חשש לתוספת בישול.

קלי בישול:

שבת קמה: מליח הישן וקולייס האיספנין: ר"ת, שו"ע – בעירוי מכלי שני נחשב בישול.

דבר קשה ויבש ואין ראוי לאכילה בלי שרייה: רמ"א – אסור שזה גמר מלאכה. מ"ב – מדא' שנחשב בישול.

אם מוכשר לאכילה ע"י שרייה או הדחה בצונן:

- מ"ב – מותר להדיח וכיון שכן מותר אף להדיחו בכלי שני שאין צריך בישול.
- לבוש, פמ"ג – אסור משום מכה בפטיש שגומר מלאכת האוכל.

אם יש איסור מכה בפטיש באוכלין: קלי בישול הדחתן היא גמר מלאכתן.

- רמב"ם, רש"י – משום מבשל. באה"ל – אין מכה בפטיש באוכלין שאחרת היה אסור להטמין בחול בתולדות חמה.
- פמ"ג – כל שאין יכול לאוכלו ללא הדחה חייב משום מכה בפטיש.

דג הרינג:

- א"ר – מותר שנאכל אף שלא הדיחוהו או בהדחה בצונן.
- ט"ז, באה"ל: אסור שלפעמים הוא משנה שעברה ובכלל מליח הישן ויש ראשונים שכתבו שהוא בכלל קולייס.

הכנת תה בשבת:

- בערב שבת בישל את העלים: מותר לשרות בכ"ר שלא על האש שאין בא"ב.
- עירה מכלי ראשון: מותר לערות בשבת אבל לא יכניס לכלי ראשון. ויש חוששים שמא לא עירה על כל צדדי העלים ואולי יש עלים שלא התבשלו מערב שבת ובשבת יתבשלו לכן כשמערה בערב שבת יפך בהם היטב.

עירוי אחר עירוי – אם יש תוספת בישול: מ"ב – אולי מוסיף.

עירוי על שקית תה: אור לציון: מותר לערות על שקית כיון שהשקית היא הכדי קליפה.

עלי התה לא התבשלו כלל ורוצה להניחם ב-

- **כלי ראשון או עירוי מכ"ר:** בישול.
- **כלי שני:** מ"ב – אסור שמיחזי כמבשל (מדרבנן) או כי הם קלי בישול (מדא').
- **עירוי מכלי שני:** לסוברים שקלי בישול אסור כדין מליח הישן. ילקו"י – מותר.
- **כלי שלישי –** מותר. לחזו"א ולחת"ס – אסור שאין לדעתם כלי שלישי.
- **בערב שבת הכין מי תמצית והיא צוננת:** מותר למזוג לכלי שני אבל לא יערה עליה מכ"ר שתתאה גבר. אבל במועט י"א שהעירוי מבשל.

סעיף ה

בישול אחר אפייה: פסחים מא: ר' יוסי – יוצא יד"ח מצה ברקיק שרוי אבל לא מבושל.

- רא"ם, רמ"א – יש בישול אחר אפייה ולכן לא יוצאים במצה שנתבשל. כיון שיש חשש שהוא קלי בישול אסור אף בכלי

טוב את הזפת ושעווה מותר.
בחבית שמקפיד אסור.

סעיפים ז-ח

להניח בשבת לכתחילה על קדירה שעל האש:

- **תבשיל לח:** מבושל כ"צ ויס"ב: שו"ע – מותר שקדירה מפסיקה וניכר ולא מיחזי כמבשל. י"א – אסור משום מיחזי כמבשל. הדעות מובאות בב"י בשם ר' ירוחם.
- **נצטנן ופחות מיס"ב:** לשו"ע אסור להניחו משום שיש בא"ב בלח.
- **מצטמק ורע לו:** שו"ע, מ"מ – אם התבשיל עם רוטב ומצטמק ויפה לו אסור. אבל מצטמק ורע לו מותר כר' ירוחם. לרמ"א מותר כל עוד לא הצטנן לגמרי.

תבשיל יבש אף קר:

- שו"ע – שמותר כמניח כנגד המדורה.
- י"א שאסור כמניח לכתחילה על כירה שהיא גו"ק.

סעיף ט

מלח לתבשיל: שבת מב: מלח לא כתבלין שתבלין מותר בכלי שני בלבד.

- ל"ק – לחומר שמלח אף בכלי שני מתבשל. תוס' – יש פוסקים כך. רמ"א – מחמיר תע"ב.
- ל"ב – לקולא שלא מתבשל אף בכלי ראשון. רי"ף, רא"ש, רמב"ם, שו"ע – להלכה.

עבר ונתן בכלי ראשון על האש:

- רמ"א – המאכל מותר שהמלח בטל.
- מ"א – אף שדבר שעשוי לטעם לא בטל, כאן שהיה קצת מלח בתבשיל נחשב כ'זה זה גורם'. אך אם לא היה בכלל אסור עד מוצ"ש.

והרי זה דשיל"מ? שבה"ל: נתערב לפני שהתבשל מותר שלא היה ניכר בבישול. באה"ל – וכן לתבלין מסתפק.

מלח מבושל: מותר לתת בכלי ראשון שלא על האש שאין בא"ב ולא מיחזי כמבשל בכלי ראשון שלא על האש.

בשר שור שנמלח – לתנו בכלי ראשון שלא על האש:

- שו"ע – מותר שבשר שור צריך בישול רב.

שני. וכן צלה קרבן פסח ובשלו חייב משמע שביטול ומבטל צלייה.

- ראבי"ה, שו"ע – אין בישול אחר אפייה. לכן מותר לשרות אף בכלי ראשון שלא על האש. אין ראייה ממצה שבעינן טעם מצה ופסח יש ריבוי מיוחד "ובשל מבושל".

צלייה אחר צלייה ואפייה אחר אפייה – אין בדומה לבישול אחר בישול.

לסוברים שיש בישול אחר אפייה:

- **בשר או דג מבושל בלי רוטב – להניח על הפלטה:** אסור.
- **פת בכלי שני או שלישי:** רמ"א – אסור בכלי שני. ח"א – שהיד נכווית בו אסור אף כלי שלישי כנ"ל.
- **בדיעבד הניח פת בכלי ראשון:** אין לאסור שיש מתירים.

סעיף י

נותן על קדירה הטמונה:

דין בישול: תבשיל לח צונן: לשו"ע יש בא"ב. אם העליונה יכולה להגיע ליס"ב אסור.

לח יס"ב: מבושל כ"צ – אם יס"ב אף מצטמק ויפה לו יכול לתת על קדירה הטמונה. לא מבושל כ"צ:

- ט"ז – משמע משו"ע שאף לא מבושל כ"צ מותר ששומר רק על חומו ולא מבשלו.
- אחרונים – ע"י החום יש חשש שיוסיף בישול ואסור.

דין הטמנה: קיי"ל שאין טומנים בשבת אף בדבר שלא מוסיף הבל. מ"ב – מותר להכניס הכלי תחת סמיכות שמכסות שעיקר ההטמנה לצורך הקדירה ואם נתגלתה מותר לכסותה ולא נחשב טומן מתחילה ולכן מותר גם לכסות הכלי שטומן אגב הקדירה. חזו"א – חולק ואוסר.

לטוח פי הקדירה שישמור חומו:

- בבצק – התנאים שמותר שאינו מוקצה שיש לו תרנגולים ונילוש אתמול שבשבת אסור.
- בזפת או שעווה:
 - מ"א – אסור משום ממרח. בבצק אין ממרח.
 - ט"ז – בצק בר מירוח ובכל זאת מותר שלא מקפיד עליו לדבקו טוב. לכן אם לא מתכוון לדבק

- יש אוסרים לתת בשר מלוח בכלי ראשון. טעם:
- רמ"א, אחרונים – הלחלוּחית שבו מתבשלת.
- שעה"צ – מדובר שמלחו שוב אחר שהוציא דמו וכיון שהמלח מרכך הבשר גורם לבשר שיתבשל.

תבלין:

- **בכלי ראשון:** אסור לתת (שבת מב שם).
- **בכלי שני:** מותר. אם יש דבר גוש: מ"ב – יש מחמירים. ילקו"י – לקולא.

סעיף י

עירוי תבלין מכלי ראשון על גביו: רמב"ם, שו"ע – אסור שהתבלין מתבשל. **בדיעבד:** לרשב"ם ככ"ש ומותר. מ"א – נאסר כ"ק כתתאה גבר, אז יקלוף. קשה שבמח' בדרבנן מותר.

תבלין בכלי שני:

- שו"ע – מותר.
- באה"ל – יש לחוש לכתחילה שמא מקלי ביטול.

דבר שכבר נאפה או נצלה – עירוי עלי ומכ"ר: לכתחילה מח' אם ביטול אחר אפייה. בדיעבד מותר שי"א שאין ביטול כלל בעירוי.

לערות כוס שיש בה מעט טיפות מים: ילקו"י – מקל שלא אכפת לו מהם ופס"ר דלא אכפת ליה שלערוך מותר. יש מ"ד שעירוי מכ"ר לא מבשל. אם המים היו מבושלים י"א שאין ביטול אחר ביטול אף במים (ר"ן).

סעיף יא

דין אמבטי שיש בה מים לרחיצה: שבת מב: ב"ה – מותר חמים לתוך צונן או הפוך (כי תתאה גבר) בכוס. באמבטי לא צונן לחמין שירתיח. ר"ש בן מנסיא – אסור.

- רמב"ם, שו"ע: באמבטי כלי ראשון ואסור שמחמם הרבה. ב"י, מ"מ – זה רק דוגמה אך לא דווקא אמבטי.
- ר' ירוחם, ר"ן – אמבטי הוא כלי ראשון וכיון שהוא מחמם הרבה אסור לתת בו אף מים מרובים צוננים להפשירם. בשאר מותר.
- תוס', רא"ש, טור, רמ"א – אמבטי הוא כלי שני וכיון שחמים מאוד מבשל גם בכלי שני לכן אין ליתן צונן לתוך חמים.

- אחרונים – מים צוננים רבים מותר שלא מרתיחם שלא מגיע ליס"ב.

לתת חתיכת בשר רותח לרוטב צונן: מ"א – אסור שלא מתערב ומבשל כ"ק. בדיעבד – מ"ב מותר שיש מח' אם יש ביטול בלח שהתבשל.

סעיף יב

שבת מא: מיחם שפינהו לא ייתן לתוכו צונן שיחמו אבל נותן לתוכו כדי להפשיר. אביי – מיחם שפינהו ויש בו חמים לא יתן מים מועטים שיתחממו אבל מרובים מותר להפשירם. מים שפינה ממנו מים לא ייתן לתוכו מים כלל שמצרף, כר' יהודה שאינו מתכוון אסור. ראשונים משמע שלר"ש מותר שאינו פס"ר שיגיע לצירוף. מתכוון לצירוף מח'.

לתת צונן לתוך מים חמים בכ"ר: מועטים אסור משום ביטול. מרובים שלא יגיעו ליס"ב מותר.

- ח"א – ישפוך אותם יחד.
- שעה"צ – לוקח זמן להתבשל ועד אז כבר שפך הרבה מהמים.

עירוי מכ"ר על מי לימון או מעט מים (באה"ל):

- רשב"א, ר"ן – אף שהצונן מועט מותר שהמים מתערבים לא נחשב עירוי מכ"ר אלא חשובים כל המים ככ"ש.
- רמב"ם, באה"ל – מחמיר בעירוי מכ"ר על צונן מועט.

על תמצית תה או קפה: באה"ל – יש מקלים שי"א שאין בא"ב וי"א שאינו מבשל כשמערה לתוך צונן לח. טוב להחמיר.

בכלי שני: מותר בין מועט ובין רב שכ"ש לא מבשל.

כלי שני שהיד נכוית בו: מ"ב – מחלק בין יד נכוית בו ללא כח"א. ילקו"י – אין הבדל.

סעיף יג

שבת מ: ר"י בר אבדימי – פעם נכנס לבית המרחץ וביקשתי להניח לרבי פך שמן באמבטי ואמר לי טול בכלי שני ותן.

כלי עם מים קרים להניחו בכלי ראשון: אסור אף שהמים הצוננים בכלי א"כ מרובים ולא יגיעו ליס"ב.

כלי עם מים קרים להניחו בכלי שני: מותר אף המים יס"ב שאינו מבשל.

שאב בכלי מתוך כ"ר כמצקת: י"א שדינו ככ"ר ובפרט כשמששה הכלי. מ"ב – מחמירים שלא יערב ממנה על תבלין.

סעיף יד, יז

שבת מ: מביא קיתון מים ומניח כנגד המדורה בשביל שתפוג צינתן ולא שיחמו. בשמן נחלקו שמואל – יס"ב אסור אין יס"ב מותר. שזה כל שכריסו של תינוק נכוית בו.

לתת סמוך לאש מים או שמן ולא יגיע לחום יס"ב: מותר להניח להפשירם. רמ"א – וכן פירות חיים.

קרוב לאש שיכול להגיע ליס"ב ומתכנן לקחת לפני:

- רמב"ם – מותר אף שיכול להגיע בסוף.
- רא"ש, רשב"א, שו"ע – אסור אף זמן מועט שחוששים שישכח.
- **אם התבשל כבר:** לוית חן – מותר להניח להפשיר ובלבד שישגיח עליו שיש שני ספקות: י"א שאין בא"ב בלח. שמא הלכה כרמב"ם שמותר.
 - לא משגיח: שו"ע אוסר רמ"א מתיר בחם מעט שאין בא"ב.

מניח מגבת להתחמם: מותר אף במקום שיש"ב שאם יגיע יישרף מעט ולא ניחא בזה ואינו מתכוון ומסתמא לא ישכח.

שיעור יס"ב: שכריסו של תינוק נכוית בו. אחרונים (בא"ח): מה שיכול לשתות נחשב אין יס"ב.

סעיף טו

להניח תבשיל יבש מבושל כ"צ על האש כגון על כירה: אסור. אין גו"ק שמא יחתה וגו"ק – שמיחזי כבישול.

להניח יבש מבושל כ"צ כנגד המדורה – רחוק מעט: שו"ע – מותר אף יגיע לחום יס"ב שאין בא"ב ואין מיחזי כבישול שרחוק מעט ויש היכר אז לא יחתה.

מתי תבשיל נקרא יבש או לח:

- ב"י (רנג), ילקו"י: כשרובו רוטב נקרא לח. מיעוט נקרא יבש.

- שו"ע כאן – לא כתב רובו אלא כל שיש בו רוטב נקרא לח. ילקו"י – סמך על דבריו ברנ"ג.
- רמ"א – כל שיש רוטב כלל נחשב לח.

סעיף טז

פשטידה עם שומן – להניח סמוך לאש:

- תרומה, רמ"א – אסור שהשומן נימוח מהחום זה נולד. רמ"א – במקום צורך להקל.
- סמ"ק, שו"ע – מותר להניחה סמוך לאש שחשוב כדבר יבש מבישול כ"צ ולא נולד כיום שלא עושה בידיים. אין בישול שכשהניחו יבש.

טעם איסור ריסוק שלג וברד:

- תרומה – משום נולד.
- י"א – דומה לסוחט פירות.

אם יש בקדירה רוטב:

- משום בישול: כדין לח שנצטנן לכן מותר רק כשאין יס"ב.
- משום נולד: לשו"ע מותר שאין נולד כך. לסוברים שיש – יש מקילים שהשומן נימוח ומתערב במים (כקרח שנותן במים שמותר) ויש אוסרים כיון שהשומן מרובה וצף למעלה ניכר בפני עצמו (לא דומה לקרח במים). רמ"א מחמיר.

מקרים שלדעת רמ"א להקל שלא נקרא נולד:

- א. במקום צורך או דיעבד.
- ב. נימוח ולא ניכר כגון מעט שמן שמיד נבלע באוכל
- ג. זב מעט – חתיכת בשר עם מעט שומן.
- ד. רוטב שדרך לאכלו גם קרוש כרוטב דגים (שש"כ).
- ה. להניח פשטידה קודם שהגוי מסיק התנור כיון שיש מתירים אף לישראל להניחו איחר שהוסק (מ"א).

סוכר (מבושל): להניח בכ"ר שלא על האש או עירוי מכ"ר:

- בישול – אין שכשם הסוכר הוא יבש ומבושל כ"צ ואין בא"ב כפשטידה.
- נולד – אין שנימוח בתוך המים ולא ניכר.

להפשיר בקבוק קרח: להניחו ליד האש שלא יגיע ליס"ב:

- א. יש בו מים – מותר ואינו נולד שמתערב במים.
- ב. כולו קרח – ליש מחמירים (שעה"צ) אסור משום נולד.

סעיף יח

מגיס: ביצה לד: אחד מביא את האור ואחד את העצים ואחד מגיס – כולם חייבים.

- כלבו – אף מבושל כ"צ מגיס חייב.
- ראשונים, שו"ע – רק כשלא מבושל כ"צ אז ההגסה מצרכי הבישול, אך במבושל אסור רק מדרבנן שמיחזי כבישול כשהקדירה על האש.
- רמ"א – לכתחילה יש להזהר בכל עניין.

להגיס באלפס וקדירה שהעביר מהאש:

- א. לא מבושל כ"צ – אסור אף להוציא הכף שמקרב הבישול. אא"כ אין יס"ב.
- ב. מבושל כ"צ – ר"ן, שו"ע: מותר שאין בא"ב. רמ"א – יזהר מלהגיס בכ"ר.

להוציא בכף מהקדירה:

- א. מבושל כ"צ:
 - שו"ע – מותר אף הקדירה על האש. להגיס אסור שמיחזי כבישול.
 - רמ"א – לכתחילה אסור אף בכלי ראשון שלא על האש אלא יערה הכל לקערה ואז ייטול. בדיעבד מותר.
 - אחרונים – הרוצה להחמיר יחמיר בהגסה אבל בכף מותר כשלא על האש.
- ב. אין מבושל כל צרכו: אסור משום מבשל (מדרבנן).

להוציא כף על הפלטה במבושל כ"צ: לשו"ע מותר שאין מכיס אלא מוציא בכף.

הגיס בתבשיל שאין מבושל כ"צ והגיע למאב"ד: בדיעבד מותר כדין מעשה שבת שיש מח' אם מותר לאכלו שי"א שאין בישול אחר שהגיע למאב"ד ואף לסוברים שאסור מדרבנן סומכים על הגר"א ששגג בדרבנן מותר אף לו בו ביום.

צמר ליורה: שבת יח: אף שקלט העין אסור להגיס ואף שכבר מבושל (שו"ע להלכה):

- רש"י: משום שכשמגיס נקלט הצבע יותר ועובר משום צובע.
- י"א: שאסור משום בישול שסממנים צריכים בישול לעולם.
- ר"ן: ממלאכת הצביעה שמגיסים תמיד שלא ייחרך.

נפק"מ אם הסירו מהאש ויס"ב שלרש"י אסור ולר"ן מותר.

סעיף יט

לטוח שמן ושום על הצלי:

- **צלי כנגד המדורה:** אסור אף נצלה מבעו"י שכיון שכעת מבשל את השמן והשום.
- **נטל את הצלי ועדיין רותח:** כל עוד הניחו בכלי והוא יס"ב ככ"ר.
 - אם יס"ב – לא יטוח שום ושמן, ואם כן נאסר כ"נ שנבלע מעשה שבת.
 - הניח הצלי בקערה:
 - מ"א – גוש כל עוד יס"ב וככ"ר שאצור בו חומו.
 - י"א – ככ"ש ולא מבשל אף שהוא גוש.
- **לתת שומן קרוש על צלי:** מ"א – השומן נבלע ומעט אז אין נולד ולכן מותר אף סמוך לאש.

סימן שיט – בורר

סעיפים א-ג

שבת עד: היו לפניו 3 מיני אוכלין בורר ואוכל בורר ומניח, ובלבד שלא יברור ואם ברר חייב חטאת.

דרך ברירה כשיש תערובת אף עשה אחת מהם:

- א. פסולת מאוכל.
- ב. בכלי – נפה וכברה דאו', קנון ותמחוי דרבנן.
- ג. לאחר זמן.

אין דרך ברירה (כל התנאים יחד):

- א. אוכל מפסולת.
- ב. ביד.
- ג. לאלתר.

הנושא	ההלכה
תערובת	
מין אחד – גדולים וקטנים	שניהם טובים לאכילה: לא נחשב ברירה ויכול להוציא מה שלא רוצה. מין אחד: מחבץ או משמר שייך בורר (ז). חלק שרופים, עלים מעופשים, בשר צלי ובשר מבושל, דג חי ודג מת – נחשב כ2 מינים.
תפוח חמוץ שנאכל ע"י הדחק ותפוח מתוק	פמ"ג – להחמיר כ2 מינים.
2 מינים כל מין מונח בפני עצמו	לא נחשב תערובת. וכן אם מפזר על הריצפה וכל אחד רחוק מהאחרים אין שם תערובת ויכול למיין.
מין אחד מונח למטה ועליו מין אחר	פירות בקערה ומעליהם מונח פירות אחרים – לא נחשב בורר. מונח מעליהם פסולת – נקרא בורר שמתייפה האוכל בהסרת הפסול (באה"ל).
לבדוק עלה חסה מתולעים	חזו"ע – תולעת גדולה מותר להוציא שעומד לעצמו.
שני מינים ובוחר את הגדולים משניהם	מותר אף לאחר זמן שלא בורר מין מחברו.
אוכל מתוך פסולת	
מוציא פסולת ומוציא גם מעט אוכל	מ"ב – לא נחשב ברירה אלא כמחלק הכמות. יש חולקים שסו"ס מייפה האוכל שנשאר בכלי.
אוכל מרובה על הפסולת	• טור – בורר הפסולת שיש פחות טורח (כהל" יו"ט). • רמב"ם, שו"ע – צריך ליטול האוכל ואם ברר הפסולת חייב, אף אם ביד אחת.
פסולת מרובה על האוכל	• טור – בטל האוכל בפסולת והכל נחשב פסולת ואסור בטלטול. • רמב"ם, שו"ע – מותר לברר אוכל מפסולת.
2 מיני אוכלים (אוכל מתוך אוכל)	אם צריך ליטול מה שרוצה כעת: • רמב"ם, שו"ע – בורר אחד מאחד ומניח לאכול מיד. משמע שמותר אף להוציא מה שלא רוצה. • טור, רמ"א: המין שרוצה חשוב אוכל ומה שלא נחשב פסולת. לכן מוציא דווקא מה שרוצה. מ"ב – כיון שזה איסור תורה גם לשו"ע יש להחמיר שיש שכך מסבירים ברמב"ם.
למיין סכו"ם או ספרים או בגדים	יש בורר. שש"כ – נוטל כלי אחד ממה שעולה בידו מותר להניחו במגירה כיון שנוטל ממה שבא לידו, וכן בערימת בגדים נוטל בגד מהערימה ומניחו במקומו. צריך את אלה שלמטה: באה"ל – יכול לסלק העליונים שאין תערובת, ואף אם כן כיון שמסיר העליונים להגיע למלמטה מותר שנחשב מתעסק, ותה"ד מתיר כשכל מין ניכר בפנ"ע. מסדר ספרים ולא צריך אותם עכשיו: • אחרונים: יש שמחמיר מדין בורר. • יבי"א – מותר שמא הלכה ב2 מינים שכל אחד ניכר בפני עצמו לא בורר. שמא כמ"ד שלא נחשב בורר שאין צריך לאחד מהם כעת אז אין פסולת או אוכל. שמא הלכה שאם צריך לצורך הסעודה הבאה חשוב כמיד. שמא הלכה כמ"ד שאין בורר אלא בגידולי קרקע.
מוציא פסולת ראויה ע"י הדחק	כעלים מעופשים בחסה: רמ"א – אסור להוציא עדיין.
להוציא הפסולת בשעת האכילה (באה"ל)	• מהריט"ץ – אוסר. • מהר"י אבולעפיה – מותר.
מוציא דבר שאין רוצה בו לצורך חברו	מותר.
ביד ולא בכלי	
נפה וכברה	חייב
קנון ותמחוי	פטור אבל אסור משום נפה וכברה
כף או מזלג	• מ"ב סותר עצמו.

	• אג"מ – אם מסייעים לברירה כבורר בכלי קנון או תמחוי שאסור מדרבנו. אבל אם רק שלא ילכלך את הידיים כבורר ביד כיד אריכתא. • ילקו"י – אף אם הכף מסייע לא כבורר בכלי כי הכף והמזלג הם כלים לאכילה ולא לברירה. לכן כיד אריכתא.
מלחיה	חזו"ע – אף יש בה אורח למנוע לחות המלח מותר להשתמש בה בשבת שאין המלחיה עשויה לברירה אלא לפיזור.
להוציא מהסיר עם כף שיש בה חורים	• אורל"צ – מותר שנקרא אוכל מפסול. • שש"כ – אסור.
קומקום תה	מותר לשפוך בנחת עד שיגיע לעלים (יד) הגיע לעלים אם מותר להמשיך למזוג? • כה"ח – אסור אלא רק דרך פיו הגדול. • יחו"ד – מותר שנחשב יין צלול שרוב העולם לא נמנעים לשתות תה עם עלים בכוס. לא נחשב בורר בכלי שהכלי מיוחד לצורך ברירה סמוך לאכילה בלבד. שקית תמצית תה: לא נחשב בורר בכלי שעשוי לצורך מידי.
מיד – סמוך לסעודה	
שיעור לאלתר	סעיף א: • מרדכי, שו"ע – סמוך לסעודה ואוכל מיד אחר ברירה. אחרונים: י"א שזה כשעה קודם וי"א חצי שעה. • ר"ח שבורר לצורך אותה סעודה שיושב בה אף אם תימשך הסעודה כמה שעות. • ר' ירוחם: שבורר לצורך סעודה הסמוכה נחשב לאלתר. ב"י – אף הסעודה תהיה בעוד זמן. מ"א – דווקא סמוך לסעודה ממש. בירר שיישאר לסעודה אחרת: חייב. נתכוון לאותה סעודה ונשאר: ברר בהיתר. ברר לצורך סעודה זו ונמלך ולא רוצה לאכול: שעה"צ – אין חיוב שקדם מעשה למחשבה. ברר אוכל מאוכל: • רמב"ם, שו"ע – מותר אף הסעודה עוד כמה שעות לסעודה הבאה. • תה"ד, רמ"א – עדיין צריך סמוך. 2 מיני מאכלים למינם לצורך אחר זמן: • פמ"ג – מותר כחלבון וחלמון (טו). • באה"ל – אסור שאוכל שניהם בסוף אז הוא תיקון לצורך אכילה ונחשב בורר. לא דומה לביצה ששניהם לא עומדים לאכילה שהחלבון מזרק והחלמון הוא רק לגוון.
יש לו אורחים	ממלא הצלחת לאורחים וידע שלא יאכלו הכל: י"א – מותר לכבוד אורחים. ילקו"י – מחמיר.
אפילו אין אוכל עמהם	מותר.
קליפה (עיין עוד שכא יט)	
קליפה שאין ראוייה לאכילה	סימן שכא: צריך סמוך לסעודה אף שמסיר הפסולת מותר שדרך אכילתו בכך כדי לאכול האוכל בתוכו ואסור לאחר זמן. אם ראוייה לאכילה כתפוח: א. מ"א, מ"ב – כשומים ובצלים ב. פמ"ג – מסתפק שרוב העולם אוכלים עם קליפה ולכן לצורך אולי מותר אף לאחר זמן שכמפריד אוכל מאוכל. כיון שאוכלים הרבה ללא קילוף נחשב מין אחד ואף לאחר זמן מותר. ג. י"א שמותר שכשמקלף מוציא חלק מהפרי. שימוש במקלף: • שש"כ – לא ראוייה נחשב כבורר פסולת. ראוייה לאכילה אין בורר ומותר.

• ילקו"י – מותר.	
כקליפה ומותר סמול לסעודה.	תפוח או אגס שחלק ממנו רקוב
מותר להוציא לצורך אכילה כדין קליפה.	פירות עם גרעינים (אבטיח)
כקליפה. אם יש נוצות אסור להוציאם שזה ממש פסולת, אך יחד עם העור כיון שיש שאוכלים העור נקרא אוכל מאוכל.	עור של עוף (ואם יש נוצות)
באה"ל – גרוע מבשעת אכילה. לימוד זכות: א. העצמות רכים אפשר לאכלם ע"י הדחק ואולי אינם פסולת. ב. העצמות מחוברים לאוכל וחשובים מין אחד וכמסיר קליפה שמותר לאלתר. ג. מצרף טור שהולכים אחר טירחה שמותר גם פסולת מאוכל. ד. בשעת אכילה למהרי"א מותר אף פסולת מאוכל. אם נשאר עליהם קצת בשר: לכו"ע מותר שלא הפריד לגמרי. אם אין עדיף שימצוץ השומן מהם כדי שלא יוגדר כמוציא הפסולת.	מוציא עצמות מהעוף קודם אכילה

ברר בשבת אם האוכל מותר:

- פמ"ג – אסור לאותה שבת כמעשה שבת.
- באה"ל – יש שמחלקים בין בישול למלאכות אחרות שלא נעשה דבר בגוף הדבר ולכן אין להחמיר בשוגג. בצירוף דעת הגר"א שבשוגג מודה ר"י לר"מ שמותר לו בשבת.

ברר פסולת מאוכל – מדוע חייב? הרי משאצל"ג? באה"ל בשם ישועות יעקב: שבהוצאת הפסולת מתקן האוכל שיהיה ראוי לאכילה. באה"ל – לכן נחשב צריכה לגופה. ילקו"י – זו גדר המלאכה אף שאין צריך הפסולת.

סעיף ה

תורמוס שבת עד: אף לברור אוכל מפסולת אסור.

- רש"י – ששולקים אותו 7 פעמים ואחר כל שליקה מוציאים מהפסולת ואם לא לוקחים אותו מסריח. לכן האוכל כל זמן שהוא מונח בו נחשב פסולת.
- רמב"ם, שו"ע: כיון שהפסולת שלהם ממתקת אותם כשישלקו עמו 7 פעמים ואם לוקח את האוכל מסריח האוכל יותר מהפסולת – לכן כשבורר האוכל נחשב כבורר פסולת.

תורמוס שלנו: אין דרכם בכך ומותר לברור אוכל מפסולת.

סעיפים ו-ז

א. **ביצה יב:** מולל מלילות מערב שבת למחר. מנפח מיד ליד ואוכל אבל לא בקנון ותמחוי.

ב. **שבת קכח:** חכמים: מולל בראשי אצבעותיו ואוכל. לא ימלול הרבה בידו כדרך שעושה בחול.

ראשונים:

- רי"ף, רמב"ם, שו"ע – מותר בשבת בשינוי ואפילו אצבע על כל האצבעות כשבת.
- תוס', רמ"א: כביצה שאסור ורק בערב שבת מותר. גמ' בשבת מדובר בחבילי פאה אבל תבואה אסור, או מלילה של פירוק אסור ובשבת במלילה של ריכוך שמותר.

יסוד המחלוקת: אם מלילות זה דש כלאחר יד ולכן בשינוי מותר או תולדה של דש וגם בשינוי אסור.

אחר שנתפרקו: מ"ב – לכו"ע מותר לקולפם לאוכלם לאלתר.

קטניות:

- שו"ע – מותר להוציא קטניות מהשרביטים רק מעט ובשינוי. מ"א – קשה למה מקילים. תירוצ: כשהם עדיין לחים וראויים לאכילה כבורר אוכל מאוכל. אבל יבשים אסור אא"כ עושה בשינוי.
- מרדכי, ר"ן, רמ"א – אסור להפריד בקשים שלא ראויים לאכילה אף בשינוי ולכן אף לאלתר אסור והתירו רק לרככם.

אגוזים:

- א. הקליפה ירוקה שעל הקליפה הקשה:
 - לשו"ע – אסור אא"כ בשינוי.

דרך ברירה שלא נאסרה רחיצה בפירות
כמו שמותר לשטוף כלים.

סעיף ט

שבת קלז: ר"א – תולים משמרת ביו"ט ונותנים
לתלויה בשבת. חכמים אין תולים משמרת ביו"ט
ואין נותנים לתלויה בשבת.

- רמב"ם – אסור מדאו' שבורר בכלי את
היין משמרים או משום מרקד. אבל מערב
שבת נותן.

**היו שמרים במשמרת מערב שבת ונותן
עליהם מים:** מותר שכיון שהמים צלולים ולא
צריכים ברירה אף שהמים קולטים טעם יין
בשמרים. **שמרים בכלי:** נותן עליהם מים לקבל
טעם מותר.

סעיפים י-יב

שבת קלט: זעירי – נותן יין צלול ומים צלולים
במשמרת ולא חושש אבל עכורים לא. רשב"ג –
טורד אדם חבית יין יינה ושמירה ונותן במשמרת
בשבת ואינו חושש. זעירי – בין הגיתות מסננים יין
בסודר. ר"ש ב"ח: שלא יעשה גומא. בכפיפה
מצרים ובלבד שלא יגביה מקרקעיתו טפח.

במשמרת:

- א. מים או יין צלולים – מותר לסננו
במשמרת. צלולים זה שרוב העולם שותים
בלי סינון. רמב"ם – משמרת תמיד אסור
ואף בצלול משום עובדין דחול.
- ב. יש בו קיסמים דקים – קצת. רוב העולם
שותים ללא סינון מותר לסננו. קמחים גם
כן.
- ג. עכור קצת שאפשר לשתותם כך אבל רוב
העולם מקפיד – אסור לסננו וכ"ש עכור
לגמרי. כלבו – עכור קצת מותר.
- ד. איסטניס: באה"ל – אף שרוב בני אדם
שותים, לו אסור ולא אומרים שבטלה
דעתו.

בסודר:

- א. מים צלולים – ב"י: אסור שחוששים משום
ליבון ששרייתו זה כיבוסו. רמב"ם: מותר
שאין מתכוון לכבסו והסודר נקי
(אחרונים).
- ב. יין צלול מותר. רמב"ם – רק משמרת זה
עובדין דחול. יין לבן: ט"ז – אסור. א"ר –
מותר.
- ג. יין עכור קצת: מותר וסודר קל ממשמרת
שזה בשינוי. רמב"ם – אסור.

○ רמ"א – טוב להחמיר שאפשר
לאכלם בלי פירוק ששוברם בלי
להפריד הקליפה הירוקה קודם.

ב. הקליפה הקשה והדקה שעל האגוז: מ"ב
– לכו"ע מותר שכל שדרכו להישאר עם
הפרי אין בו מפרק.

בצלים ושומים: בצלים יש קליפה אחת וכשאר
פירות. שומים – לכל שן יש קליפה ויש עוד קליפה
חיצונית. נחשב מפרק לכן צריך בשינוי ומעט.

לקלף שעורים: ביצה יג: מקלף אחת אחת ואוכל
ואם קלף ונתן לידו חייב לגבי מעשרות ושבת.

- רש"י – כשמקלף הרבה חייב משום דש.
אבל אחת אחת נחשב דרך אכילה ובשינוי
מותר.
- תוס', מ"ב: מדובר כשמפרק הגרעינים
מהשיבולים אבל לקלף הגרעינים
התלושים מהשיבולת מותר אף הרבה
ובלבד שלצורך לאלתר.

**לנפות מלילות שמללן מער"ש או בשבת
בדרך המותרת:**

- בקנון ותמחוי אסור משום נפה וכברה.
- 2 ידיו ומנפח אסור.
- מיד ליד – שו"ע, רמב"ם – אסור. טור –
מתיר.
- ביד אחת ונפח בכל כוחו: רמב"ן, שו"ע –
מותר ואף הרבה. מ"ב – בסעיף ד שבד
אחת אסור שדרך ברירה משא"כ כאן.

סעיף ח

שבת קמ: אין שורים כרשינים ולא שפים אותם
אבל נותן לכברה או כלכלה (סל).

לשרות במים: אין שורים כרשינים במים שכבורר
בכלי שמציף הפסולת או מניחם שהפסולת
תשקע.

לשפשף הפסולת: אסור כבורר. מיד מותר.

לתת תבואה בכברה ולהעבירה לבהמה:
מותר אף שלפעמים נופל הפסולת דרך הנקבים
שאינו פס"ר ולא מתכוון.

לשטוף פירות בברז:

- מ"ב – אסור להסיר אבק.
- אחרונים (שש"כ): מותר. לצורך לאלתר,
רוב בני אדם יכולים לאכלו כך ושוטפים
לעדיפות בלבד. אוחז תחת הברז אין זה

לא הדקם בחזק ויכול לעבור קצת קיסמים וקשים: שופך כדרכו.

סעיף יד

לשפוך בנחת מכלי לחברו:

- לצורך לאחר זמן: מותר אם מקפיד שלא ישפכו ניצוצות קטנות שיוצאים מהשמרים בסוף הקילוח שאם לא יעשה כן מוכח שהוא בורר ומה שיורד קודם לכן לא נחשב בורר כל זמן שאין הניצוצות מתחילים.
- מיד: מותר כיון שמוציא אוכל מפסולת ולא נחשב כבורר בכלי אלא ביד שהברירה בידו ולא ע"י הכלי.
- נתן קסמים בפי הכלי ששופך לתוכו: כשמתחיים הניצוצות צריך להפסיק אף בורר לצור לאלתר שכבורר בכלי. רמ"א – מותר להגביה החבית על גבי כלי שיקלח היטב.

לשפוך השומן מהרוטב:

- א. אין רוצה את השומן: אסור שכמוציא פסולת מהרוטב. שופך מעט רוטב מ"ב – מותר.
- ב. לא רוצה השומן: מיד מותר שכבורר אוכל מפסולת.

סעיף טו

להפריד חלבון וחלמון: במסננת כדי לתת גוון לחרדל: שבת קלט: נותנים ביצה במסננת חרדל. רש"י ונותנים ביצה במסננת שהחרדל נתון בה ואף הביצה החלמון ומסתנן עמו למראה החרדל והחלבון נשאר למעלה כבורר אוכל מפסוק. – מותר. טעם:

- א. שניהם לא לאכילה. שהחלמון רק לתת צבע.
 - ב. שעה"צ – י"א ששניהם נחשבים מין אחד.
- לאכילה:** ב"ח – כ3 מאכלים. מ"א – כאחד.

סעיף טז

מים שיש בהם תולעים לשתות ע"י מפה משום בורר: רא"ש, שו"ע – מותר שמתקן רק בשעת השתייה עצמה כשמעכב הפסולת ואיסור בורר רק כשמתקן קודם אכילה.

משום מלבן:

- טור - אסור ששרייתו זהו כיבוסו.

- ד. עכור לגמרי: אסור שאי אפשר לשתותו נחשב בורר.
- ה. רוצה לעשות גומא: כשמסנן שלא יעשה גומא בסודר לקבל היין משום שינוי. כדרכו אסור משום עובדין דחול או שעלול לבוא לסחיטה.
- מ"ב – כשמותר במסננת אין צריך לעשות שינוי בסודר.
- ו. סודר שעומד לסינון כמשמרת ואין בו משום ליבון.

כפיפה מצרית – כסודר:

- א. מים צלולים – מותר.
- ב. יין עכור קצת – אף שבמשמרת אסור בזה מותר שאינה עשויה לשמר בה בימות החול. רמב"ם – אסור.
- ג. בעכור קצת יזהר לא להגביה הכפיפה טפח מהכלי. טעם:
 - שו"ע – משום שינוי שלא יהיה עובדין דחול.
 - רש"י – שלא יהיה כאוהל ששיעורו טפח.

נפק"מ: **א.** הגביה מערב שבת לשו"ע צריך שינוי. **ב.** הגמים או יין צלולים מותר להגביה טפח שמותר במשמרת שאין צריך לעשות שינוי אבל אוהל יש. **ג.** לא מכסה את כל הכלי – אין אוהל אבל צריך שינוי.

יין בשעת הגיתות:

- טור – כיון שאז כל היינות עכורים ורוב העולם שותים בשמריהם נחשבים צלולים ולכן מותר לטרפה בשמריה ונחשב צלול.
- רמב"ם, שו"ע – מותר לסנן במשמרת.

מסננת שעל הברז: מותר שהמים נחשבים צלולים שרוב בני אדם לא נמנעים מלשתותו כך.

משקה שקדים כתושים: כה"ח בשם ח"א – כצלולים שדרך לשתות בלי סינון.

סעיף יג

שבת קלט: רב פפא: לא יהדק קיסמים בפי הכלי ששופכים יין מהחבית שנראה כמשמרת.

- א. עכור קצת: שו"ע אסור בחזקה מדרבנן.
- ב. יין צלול – מותר.

בפי הכלי ששופך לתוכו יין: אסור.

מחבץ: אגוזים הנתונים בדבש – שו"ע: לא יחבצם בידו שמקבצם להפרידם מהדבש משום בורר.

- **תוספתא:** מחבץ הוא מעשה קדרה ואוכל שמפריד בכף מאכל העבה מהרוטב ומותר שדרך אכילה בכך.

לתת אגוזים ושומשום לתוך דבש משום לש:

- **תוספתא:** נותנים אך לא יגבל.
- רמב"ם – התיר.
- באה"ל – כדעת ר' יוסי שמותר נתינת מים לקמח ואין בזה לש. אבל החולקים גם כאן אסור.

רוקק ורוח מפזרו:

- רמ"א בשם ירושלמי – חייב משום זורה.
- באה"ל – אין משום בורר או זורה שאין פסולת.
- אחרונים – לכן מותר להשתמש בספריי בשבת ואין בו משום זורה.

סימן שכ – סחיטה בשבת

סעיף א

שבת קמג: אסור לסחוט פירות להוציא משקה משום מפרק שהוא תולדת דש ואם יצאו מעצמם אסור (גזירה שמא יסחוט לכתחילה). ר' יהודה – לתוך אוכל מותר. לתוך משקה אסור. שמואל: ר' יהודה מודה שבזיתים וענבים שרגיל לסחוט למשקה לא, וחכמים לר' יהודה בשאר פירות כתותים ורימונים שלא סוחטים הרבה אבל לפעמים.

- רי"ף, רא"ש, רמב"ם, שו"ע: זיתים וענבים לא סוחטים ואם יצאו מעצמן אסורים לאוכל או למשקה לכו"ע. תותים ורימונים אסור לסחוט לכו"ע ואם יצאו מעצמם לאוכל היוצא מותר ולמשקה אסור כר' יהודה. שאר פירות כפגעין פרישין סוחטים לכתחילה.

א. **זיתים וענבים:** מה שיוצא מהם מעצמן – אסור ואף שעומדים לאכילה שרוב פירות אלו עומדים למשקה וחוששים שיימלך ויסחט.

ב. **תותים ורימונים:** לסחוט אסור. רי"ף, רמב"ם, שו"ע – מדרבנן. ר"ח – מדאורייתא. אבל מה שזב מעצמו: רי"ף, רמב"ם, שו"ע – עומדים לאכילה מותר שלא נוח לו שזבו, ועומדים למשקה אסור שמא יסחט. כנסתם סתם כעומד למשקה.

- רא"ש, רמ"א – כיון שאין לכלוך בבגד והמים מועטים מותר (שב ט).

○ א"ר – לאוסרים יש להקל שהם מועטים. שעה"צ – זה טעם קלוש אבל בשעה"ד יש להקל שסמ"ג כתב שלא אומרים שרייתו זהו כיבוסו בדבר שלא מתכוון.

שמא יסחט: אין לחוש כיון שהוא דבר מועט ואין מקפיד לסחטו לכן יזהר לא לעשות ע"י שרוולו שאז יש לחוש שמא יסחט.

נפל זבוב לכוס:

- ט"ז, באה"ל – יוצא עם מעט משקה אף בכף. שהרי אסור להוציא שמרים מהיין וכן מים עם תולעים מותר רק כשמניח מפה ושותה אבל קודם אסור. משמע שיש ברירה בלח. דחיה: שם אי אפשר.
- מהריט"ץ – מותר להוציא לבדו שהוא ברור ועומד ואין תערובת. סברה: בורר זה ביבש ובלח הוא משמר וכשמוציא בידו מהלח לא בורר ולא משמר.

קופסת שימורים עם מים בכלי: לשפוך המים:

- י"א – אסור לשפוך כפסולת מאוכל זה גם ע"י כלי.
- חזו"ע – מותר שאוחז באוכל ושופך הפסול כבורר אוכל מתוך פסולת שמותר מיד ואין תערובת שהם גדולים וניכרים.

להוציא בידו הזיתים לצורך אחר זמן: כבורר בלח ותלוי במח' זו.

סעיף יז

מחבץ מחלב – תולדת בורר: שו"ע – שע"י זה מפריד החמאה והגבינה ממי החלב שנותן קיבה או שאר מיני חימוץ בחלב, עושה כמין כלי גמי ונותן הקום בתוכו ומי החלב נוטפים, או קולט שומן הצף על פני החלב.

- מותר אם נוטל מעט חלב. מ"א – אסור משום לש.

עושה גבינה: לקחת קום ועושה גבינה: רמב"ם, מ"ב – חייב משום בונה שמקבץ חלק לחלק.

הניח חלב במקום חם: רמ"א – חייב משום בורר.

לעשות יוגורט בשבת: ילקו"י – מותר לתת מעט יוגורט לחלב שיעשה יוגורט ולא חייב משום בורר שכולו נקפה.

תפוזים: י"א שרובם למשקה וי"א שרק מדרבנן ורק זיתים וענבים שיש על המשקה שלהם שם 'משקה' נחשב מפרק.

ג. **שאר פירות – עומדים רק לאכילה:** לסחוט: סמ"ק – כנסם למשקה אסור שהחשיבם. רי"ף, רמב"ם, שו"ע – מותר. יצא מעצמם – מותר.

מקום שנהגו לסחוט פירות לשתות מימיהם:

- לרפואה: רמ"א – כשאר פירות ומותר.
- מחמת צמא או תענוג: רמ"א – כתותים או רימונים שמדרבנן אסור. מ"א, ב"י – בטלה דעתם והולכים אחר רוב העולם.

מוצץ הענב בפיו:

- כל הענב בפיו – אף שזורק הקליפה מותר שזה דרך אכילה.
- מחזיק הענב מחוץ לפיו:
 - שבה"ל: מותר שאין סחיטה בפה.
 - רא"ם – אסור וגם תותים ורימונים.
 - א"ר – כיון שזיתים וענבים דאו' יש להחמיר אבל תותים ורימונים להקל.

בין יונק למוצץ הענב: התירו לחולה לינק מבהמה שמפרק כלאחר יד והתירו במקום צער.

- שבה"ל – יניקה היא בשינוי שהדרך לחלוב הוא ביד אך לא שינוי גמור שדרך בע"ח לינק בפה ולכן התירו רק בחולה אבל ענבים שאין דרך כלל נחשב שינוי גמור ומותר.
- רא"ם – בענבים אסור כדין יניקה מבהמה וחמור יותר שענבים בפיו אולי לא נחשב שינוי כלל וחייב מדאו'.

מציצת מרק או יין שבלחם:

- רש"ל – קרוב לדאו' שהיה עליו קודם לכן שם משקה.
- מ"א – מרמ"א משמע שמותר כשאר פירות.

אכילת אשכולית עם כף: שש"כ – מותר אף שיוצא משקה שזה פס"ר בתרי דרבנן – שאר פירות + כלאחר יד.

סעיף ב

נתן ענבים מערב שבת בגיגית שיש יין ויין זב מהענבים ליין:

- תרומה – מותר לשתות שכל יין היוצא מתבטל ביין בגיגית.
 - ב"י קשה שזה דשיל"מ! תירוצו: אינו ניכר בפנ"ע. מ"ב – צריך ביטול בששים.
 - שו"ע – לא היה ביין דשיל"מ ואסור.

נתרסקו מערב שבת:

- **יצאו משקים בשבת:** שו"ע – מותר. מ"ב – שאף יסחט בשבת אינו דאו' ולכן לא גזרו על המשקים היוצאים.
- **אם צריך ריסוק ודיכה:** טור – צריך דיכה. שו"ע – אף שמחוסרים דיכה המשקים מותרים.

סעיף ג

חרצנים וזגים שנתן עליהם מים לעשות תמד:

- למשוך המים מהם – מותר שיצא מעט משקה בשבת ונתבטל מיד במים.
- יצא מהם משקה מאליו – מותר שכבר נתרסקו מבעו"י.
- חתך צימוקים ונתן עליהם מים.
 - סחטן בשבת: ח"א – חייב לכו"ע שהיין לא היה זב מאליו.
 - נתנם בסודר מערב שבת, אם המשמרת נוגעת ביין מותר לשתות שמיד מתערב בחבית ואם לא אסור עד מוצ"ש כנולד.

סעיף ד

סחיטת ענבים על מאכל: שבת קמד: שמואל – מותר לסחוט לתוך הקדירה אבל לו ריקה (קערה).

- רי"ף בשם הלכות פסוקות, או"ז בשם ר' שמשון, בה"ג – רק ביו"ט.
- ר"ח – לא להלכה אלא כר' יוחנן שכל סחיטה דאו' כשצריך למימיהם.
- רי"ף, שו"ע, מ"ב – גם בשבת מותר. שכמפריד אוכל מאוכל.

איזה ענבים מותר לסחוט?

- ראב"ד – דווקא העומדים לאכילה.
- בעל ההשלמה, שו"ע – אף עומדים לשתיה.

אם צריך שהמסקה ייבלע באוכל: משו"ע משמע שלא. בסימן תק"ה לגבי חולב כתוב שאם יש בה אוכלים והחלב מתקנו שיש בה פירורים והחלב נבלע בהם מותר אבל חולב כל צאנו על פרוסה אחת של לחם לא שלא נבלע. תירוצ: כשמתקן האוכל לא צריך שייבלע באוכל כמיץ לימון על דג או בסלט. אם לא – צריך.

אין בקדירה אוכל ודעתו לתת משקה באוכל:

- רי"ף, שו"ע – אסור וייתכן שאף מדאו' חייב.
- רדב"ז – כיון שדעתו לתת משקה בתבשיל אסור מדרבנן בלבד.

סוחט על משקה: אסור שסו"ס מוציא משקה מאוכל.

סעיף ה

סחיטת ענבי בוסר:

• לתוך אוכל:

- מרדכי בשם ר' יוסף – מותר כענבים לאוכל.
- ר"ת, מ"ב – אסור אף שסוחט לאוכל שאין ראוי לאכילה ואסור משום בורר אוכל מפסולת. באה"ל – אף שנאכל ע"י הדחק שמברכים בפה"א נחשב כאין ראוי לעניין זה.
- רא"ש: כיון שיש אוסרים בענבים לאוכל לכן גם בוסר יש להחמיר כר"ח.
- שו"ע – מביא את ר' יוסף ור"ת.

• לאכול לאלתר:

- ט"ז – מותר שר"ת אסר משום בורר ולא לאלתר מותר.
- מ"א – אף שבכללי מותר מיד זה משום שזה שינוי דרך ברירה. אבל כאן אינו שינוי שכך גם דרך ברירה.
- מ"ב – י"א שאסור משום דש ולכן אין להתיר, שכן גם פה מ"א מחמיר.

סעיף ו

סחיטת לימונים:

- **לכוס ריקה:** רא"ש – מותר לסחוט שדינים כשאר פירות וכיון שאין דרך לסחטם למשקה כלל אלא רק לצורך אוכל מותר.

- ב"י – הרי במצרים עושים לימונדה. תירוצ: דווקא כשסוחט הפרי ושותה כפי שהוא ולא מדולל וכן דווקא כשדרך לסחוט מימיו לבד אבל לימון שסוחטים לתוך מים אסור.
- מ"ב – לפי זה אסור שנוהגים גם לבד ולא רק ישירות למים. ילקו"י – שו"ע כתירוצ' א' ולכן מותר.

• לאוסרים, אם יכול לסחוט על גבי

סוכר: מ"ב, אג"מ – מותר. חזו"א – אם רוצה לאכול הסוכר כמות שהוא מותר אבל כשרוצה להוסיף עליו משקה אסור.

סעיף ז

שבת קמה:

לגופם	למימיהם		
	שלקות	כבשים	
מותר	מותר	אסור	רב
	אסור מדרבנן	אסור מדרבנן	שמואל (רי"ף, שו"ע אא"כ לקדירה (שמותר)
	אסור מדאו'	אסור מדאו'	ר' יוחנן (ר"ח)

הבדל בין כבשים לשאר פירות: על כבשים יש שם משקים.

זיתים כבושים לגופם ולא צריך למימיהם כלל: לכו"ע אסור שרוב העולם סוחטים למשקה.

לסחוט לאקשין משומן הבלוע בהם: דרישה – אין יכול לאוכלם מותר. ח"א – כיון ששומן הוא אוכל כמפריד אוכל מאוכל.

סעיף ח

סוחט דג לצירו:

- ציר מגופו – מותר.
- ציר שנהיה בגלל שבישל הדג עם מים: שו"ע – אסור כסוחט שלקות למימיהם.

סעיף ט

שלג וקרח בשבת:

לרסק שלג וברד: שבת נא: אסור בשביל שיזובו מימיו אבל נותן בכוס ולא חושש שנימוחים מאליהם. טעם האיסור:

סעיפים יא-יב לשפסף ידיו:

- **במים שיש בהם שלג או ברד:** רא"ש, שו"ע – אסור. מ"א – למתירים לרסק בכוס גם כאן מותר שמעורב במי נטילה. באה"ל – אין להקל.
- **מלח:** לשפסף במלח ונימוח ומתהווה מים: תרומה, שו"ע – אסור. להמיס מלח במים – מותר אף אם הרבה מים למלח. אך לא מי מלח עזים 2/3 מלח.
- **סבון:** רוחץ ידיו: רמ"א – אסור שדומה לריסוק שלג. מ"א – יש מתירים שאינו עומד למימיו. יש שאסרו משום ממחק או משיר שער. נמס במים: מותר גם לרמ"א.

סעיפים יג-יד לדרוס על שלג ברגליו:

- שו"ע – מותר אף שנימוח.
- מ"ב – שלא מתכוון.
- ט"ז – שאי אפשר להזהר אז לא גזרו.

להטיל מי רגליים בשלג:

- מהר"ם, ט"ז – מותר כדורס ברגליו.
- רא"ש – יש להזהר. מ"ב – שונה מדורס שמי רגליים נימוח בודאי ולא דומה להיתר בכוס מים ששם נימוח מאליו ופה עושה מעשה.

לפזר מלח על שלג למנוע החלקה: ילקו"י – מותר שאין כוונתו למים ואין מעשה בידיים. שש"כ – לסכנת החלקה מותר לכו"ע.

סעיף טו לפרוס סודר על חבית שבת מח:

- סודר לא מיוחד לכך: רמב"ם, שו"ע – אסור שמא יירטב ויסחט.
- סודר מיוחד: מותר. מ"ב – רק שלא יעשה אוהל (שטו).

נשפך משקה להניח עליו בגד:

- רצונו במשקה – אסור שחוששים שמא יסחט זה איסור תורה משום מפרק.
- אין חפץ במשקה כלל: מותר בגד המיוחד לכך. משום מפרק אין שגם אם יסחט המים הולכים לאיבוד ומצד הבגד שירצה ללבנו – לא שמיוחד לכך או בשאר משקים שלא מלבנים.

- רש"י – דומה למלאכה שיוצר מים (כעין מוליד).
- ר"ן – גזרו משום שחיטת פירות.
- תרומה – נולד ומוקצה.

נותן בכוס ולא חושש:

- לרש"י אף בכוס ריק שלא עושה בידיים. שו"ע – להלכה.
- לתרומה רק כשיש מים בכוס אחרת הוא נולד. רמ"א – להלכה. במקום צורך מקל.

לרסק בידיים בתוך מים:

- שו"ע – אסור כרש"י ור"ן.
- מ"ב – יש מתירים שכשמעורב בכוס ולא בעין לא גזרו.

לשבור קרח בשבת: מותר אף שיוצא מעט מים שלא מתכוון והמים הולכים לאיבוד.

לבחוש סוכר בתוך כוס:

- רב פעלים – מחלק ומותר שסוכר לא נהפך למים אלא רק מתמסמס במים.
- ילקו"י – בסוכר הקלו.

לעשות קוביות קרח בשבת:

- לרש"י – לכאורה מולד.
- לר"ן – דווקא כשעושה בידיים אבל כאן לא בידיים.
- לתרומה לכאורה נולד. רמ"א – במקום צורך הקל ולכן לצורך שבת ואין לו מותר. פניני הלכה – מותר לכתחילה כי אינו נותר במצבו שכשיוצא יימס מחדש.

עשיית קוביות קרח משום בונה: אין איסור שהכל היה גוף אחד קודם וגם כעת לעומת גבינה שמצרפים חלקים שונים.

סעיף י

לשבור קרח כדי ליטול מים שתחתיו:

- **הקרח בדלי:** ראבי"ה, שו"ע – מותר ששבירת הקרח אינה מלאכה. מ"ב – מה שאסרו זה בנוטל המים של הקרח אבל פה נוטל מה שתחתיו.

בנהר או בבאר:

- מ"א – אסור שהקרח מחובר לקרקע ויש חשש סותר.
- א"ר – מותר שיש עליו שם מים ואין סותר. מ"ב – לצורך שבת מקל.

סעיף טז

שבת קמא: אסור להדק מוכין לפי החבית שמא יבוא לידי סחיטה. שו"ע – להלכה. מ"ב: אף לסוברים שבשאר משקים חוץ ממים אין חשש ליבון, אסור שיוצא משקה בלוע בו ונופל לפך וכיון שרוצה המשקה הוא דש אף שלא מתכוון שזה פס"ר דיחא ליה. שעה"צ – אף הידוק מעט אסור.

סעיף יז

לקנח השולחן:

- **ספוג לח: שבת קמא:** רש"י, שו"ע – אסור משום סחיטה פס"ר.
- **יש בו בית אחיזה (שו"ע – מותר).**
 - רש"י, רמב"ם – מותר שאפשר ללא סחיטה.
 - ראב"ד – אף שודאי יסחט מותר שנחשב כצלוחית שמריק ממנה מים.

ספוג יבש: באה"ל – רש"י מתיר. אחרונים מחמירים שלא פלוגה.

מגבונים:

- גרש"א, הרב וואזנר, גריש"א – אסור.
- שש"כ, הרב דוב ליאור, פניני הלכה, הרב אשר וייס – מותר שאין כמעט לחות.

סעיף יח

שבת קמא: כבשים לסוחטם לגופן מותר. קשה איך מותר הרי משאצל"ג?

- ערוך – הולך לאיבוד אז לא נקרא מפרק (פס"ר דלא ניחא ליה מותר).
- ר"ן – התירו רק כבשים ושאר פירות שרגילים לסחוט אף הולך לאיבוד אסור שגזרו שמא יסחט.

שבת קיא: בגד שכורכים על ברז החבית: אסור להדקה בנקב משום פס"ר.

- ערוך – מדובר שהברז נמצא במכסה וכשמהדק נופלים המשקים לחבית שזה פס"ר דניחא ליה שאסור.
 - רא"ש, ר"ן, ר"י – אף משקים הולכים לאיבוד אסור שפס"ר דלא ניחא ליה אסור מדרבנן כמשאצל"ג.
 - שו"ע: העולם נהגו היתר אף יש כלי תחתיו שהברז ארוך ואין היד נוגעת בפשתן ונחשב כספוג עם בית אחיזה. דחייה: ספוג רק לקינוח שאז לא רוצה שיסחט אבל כאן רוצה. לכן אסור עם כלי.
 - ט"ז, מ"ב – רק בברז ארוך שזה תרתי לטיבותא, שאחרת פס"ר דלא ניחא ליה אסור מדרבנן.
- נקב למעלה:** כנתן כלי תחתיה שנופל חזרה לחבית ולא הולך לאיבוד ואסור מדאורייתא.

חבית מים: אף אין כלי תחתיה – אסור שמה שיש מתירים הוא ביין שאין ליבון ולכן יש רק בעיה של דש לצורך הדבר הנסחט אבל במים אסור.

יין לבן: ט"ז – כמים ושייך בו ליבון. א"ר – כיין אדום שנשאר בו הריח.

פסיק רישא דלא ניחא ליה:

- בשבת: ערוך – מותר. שאר ראשונים – אסור מדרבנן משום מלאכת מחשבת.
- בשאר איסורים: רא"ש – מדאורייתא.

מתכוון לסחוט		אין מתכוון לסחוט		
מים	שאר משקים	מים	שאר משקים	
ליבון	אין ליבון ואין מפרק. אסור מדרבנן משאצל"ג.	כשפס"ר ניחא ליה בליבון וחייב.	אין ליבון ואין מפרק ופס"ר דלא אכפת ליה.	הולך לאיבוד
ליבון ומפרק	מפרק	מפרק וגם ליבון	מפרק	אין הולך לאיבוד

הולך לאיבוד (פס"ר דלא ניחא ליה כערוך).

- א"ר – גם בכף שנוטל בכוח אין איסור תורה שדעתו להשליכו בחוץ ואין סוחט בשביל המשקה.

נשפך על המפה משקה או שכר:

- שואב בכף מהמפה:
 - ט"ז – מפרק תולדה של דש. ע"י סכין יכול אף בכוח שהמשקה

○ באה"ל – משקה או שכר יסיר המשקה שצף למעלה ואז יגרור בסכין או בכלי בנחת שלא יבוא לסחיטה שרוצה המשקה המשקה הוא דש.

נשפכו מים: סוחט או גורר בכוח יזהר שלא יסחט משום מלבן. גורר למקום יבש:

- פמ"ג – לא יגרור למקום יבש במפה ששרייתו זהו כיבוסו.
- באה"ל – גורר בנחת ולא בכוח אף שמגיע למקום יבש יש להקל שסומכים על האחרונים שבבגד נקי אין אומרים שרייתו זהו כיבוסו.

סוחט שיעור או עור: רמב"ם – אסור מדרבנן. לנגב שערו בנחת מותר שכשהולכים לאיבוד כלאחר יד מותר שזה מדרבנן.

סעיף יט

צביעה באוכלים ככורכום בתבשיל: שבה"ל, שו"ע – אין צובע באוכלים. **בגמ':** שוחט משום מה חייב: רב – משום צובע. באה"ל – שם בצובע עור בית השחיטה באדום שיראה טרי.

צביעה במשקים כיון אדום ביין לבן:

- פמ"ג – מותר אף במתכוון לייפות שאין צביעה במשקים. ילקו"י – אין לחשוש כשעושה לצורך אכילה.
- מ"ב – כמשכין תה טוב לעתחילה לערות מים על התמצית לחוש לסוברים ששי צביעה במשקים.

מניח סממנים בצלוחית שתהיה לקישות: ח"א – יש חשש איסור דאורייתא שאינו לצורך האוכל.

למכור: מ"ב – לשנות מראה היין שרף (וויסקי) אסור אף באוכל ומשקה.

חליבה בשבת:

משום מה חייב?

- רש"י, תוס', רמב"ם ועוד – משום דש.
- ירושלמי – משום קוצר.
- ר"ן, תוס' – בורר.
- רשב"א, מאירי – גזח.
- ר"ת – משום ממחק.
- יראים – משום טוחן.

סעיף כ

האוכל תותים:

- **נוגע בבגדיו:** יראים, שו"ע – יזהר לא לגעת משום צובע אף שהוא מקלקל שזה דרבנן.
- **בגד על גבי מכה עם דם:** יראים, שו"ע (שכח מח) – אסור להניח שיוצא דם והדם ייצבע אף שמקלקל שאסור מדר'. מ"א – אן הבגד אדום פשוט שאסור שאף מתקן.
- רדב"ז: לא ראינו מי שנהר שהוא דרך לכלוך ולא צובע שאינו מתכוון זה קלקול.

צובע פניו וידי: מותר שאין צביעה אלא בדבר שדרכו בכך ואין אדם צובע עורו. לגבי אישה – אסור להעביר סרק על פניה שדרכה בכך ואסור משום צובע. רק מדרבנן שמדא' אין על עור אדם.

צובע בצבע מתקיים: חיובו מדא' ושיעורו חוט ד' טפחים ובצמר כדי לטוות חוט ד' טפחים.

צבע שלא מתקיים: אסור מדרבנן.

מכין עין הצבע:

- רמב"ם – מדאורייתא.
- ראב"ד – מדרבנן ורק גומר מלאכת הצביעה חייב מדא' וכן לא גמר.

חומר מחטא באסלה:

- שש"כ – אסור שאינו לאכילה.
- ציץ אליעזר, אורל"צ – צביעה במשקה דא' הוא כשעושה עין הצבע שראוי לצבוע דבר אחר. כאן רק מדרבנן וכיון שלא צובע בידיים אלא מוריד מים זה גרמא, ופס"ר דלא ניחא ליה בדרבנן מותר במיוחד כשזה גרמא.

סימן שכא – תולש, טוחן ותיקוני מאכל מעבד ולש

סעיף א

חבילי אזוב ופואה: שבת קכח: הכניסם

- לעצים להסקה – הם מוקצה.
- למאכל בהמה – מסתפק.
- סתם – כלמאכל בהמה.

הכל אחר מנהג המקום.

הכניס למאכל בהמה:

- **רוצה לקטמם:** בידו מותר בכלי אסור משום עובדין דחול.
- **למלול שרביטים:** צריך בשינוי.

סעיף ב

שבת קח: לא עושים הילמי (מאוד מלוח) אבל מי מלח מותר. ר' יוסי - שמן לכתחילה למים או מלח אבל מלח למים לא. מה זה הילמי?

- שמואל - מי מלח מרובים אסור. שנראה כמכין לחול.
- רב יהודה בר חביבא - מי מלח עזים שהביצה צפה בהם שזה 2/3 מלח. שנראה כעושה מורייס לדגים.

להלכה: רי"ף, רא"ש, רמב"ם, שו"ע - מרובים אסור אף בריכח נמוך. ריכח גבוה אסור אף מעט.

עושה הרבה וכוונתו לחלק בין הרבה סעודות:

- תו"ש - מותר שבכל תבשיל יש מעט.
- א"ר - אסור שנראה כמכין לחול.

סעיפים ג-ד

מלאכת מעבד: כעור ע"י מלח שמתקיים העור. באוכל: מדא' אין ומדרבנן יש.

למלוח כבשים ודברים שדרך לכבשו לתקנו:

- **צנון 4 או 5 יחד:** שו"ע - אף עושה מיד אסור שנראה ככובש כבשים אלא מטביל אחת לבדה ואוכלה.
- **להטביל אחד אחד:** שו"ע - מותר כשאוכל מיד. מניחם להזיע אסור ואם שוהה רק מעט מותר. מ"א - המנהג להטביל ולאכול ללא שהייה כלל.

מה שנהגו שחותכים צנון דק דק ומולחים כמה חתיכות ושם שמן: מ"ב - ליישב המנהג שלא מניחים להזיע כלל אלא שופכים חומץ ומינים אחרים שמחלישים את כוח המלח.

למלוח חסה: להוציא מהם מים אסור כעיבוד ואם שם מיד שמן מותר.

סלט עגבניות ומלפפונים: ביצה או סלט אף כמה חתיכות מותר למלחם ליתן בה טעם:

- א. שאין דרך לכבש ביצה.
- ב. המלח הוא רק מעט לנתינת טעם ולא מועיל בה כ"כ לכבישה.

סעיף ה

מליחת בשר: שבה"ל:

- בשר מבושל - שאין בו הפסד לא התירו.

- בשר חי אסור למלוח ורק ביו"ט התירו כי כל חתיכה שאפשר בצלי התירו בהערמה אבל בשבת שמוכח שעושה לצורך החול אסור.

למלוח בשר מבושל לאלתר: שו"ע - מותר. לאחר זמן אסור.

- מ"א - לאותה סעודה מותר אך לסעודה אחרת אסור.
- גר"א - לצורך שבת מותר ואסור לצורך חול.

למלחה שלא יסריחו: מ"ב - סומכים על המקלים לסעודה אחרת בשבת (גר"א).

בשר או דג חי שלא יסריחו: אסור אף בהפסד שניכר שלצורך החול ומיחזי כעיבוד.

לאכול מיד כמה חתיכות: אסור משום שמיחזי כעיבוד.

שלא יעברו שלוש ימים ויאסר לבישול (חומרת הגאונים):

- מ"א - ע"י ישראל או גוי: אסור שלא אוכלו היום. וגם גוי שאינו הפסד שיכול בצלי.
- א"ר ואחרונים - מותר ע"י גוי ואם אין מותר ע"י ישראל.
- הפסד מרובה: מ"א - מותר ע"י גוי.

לשים יין בחומץ: שהיין יהיה חומץ אסור שדומה לכובש או משום עובדין דחול. להחליש כוח החומץ מותר.

לתת מלפפון בחומץ: לא נכבש לגמרי אסור ולכן הניחו מערב שבת ונטלו בשבת ורואה שלא נכבש לגמרי אסור להחזיר. כבש כל צרכו - ילקו"י מותר לתת שאין כבישה אחר כבישה.

סעיף ו

למלוח פולין ועדשים שהתבשלו בקליפתן:

אחד אחד מותר. הרהר יחד: ר' שמשון, שו"ע - אסור מדרבנן כצנון אף לאלתר.

סעיף ז

טוחן:

שבת קמא: אסור לחתוך פלפל דק דק שנים שנים בקת הסכין. אחד אחד מותר.

לדוך פלפל:

- **במכתשת ובוכנה:** חייב משום טוחן אף גרגיר אחד כחצי שיעור (שעה"צ).

אוכל שמגידולי קרקע:

- בכלי מיוחד לטחינה כמגדלת – חייב.
- סכין מיוחד לחיתוך – מדרבנן (באה"ל).
- בסכין לאלתר מותר שהוא דרך אכילתו אבל ללאחר זמן אסור. באה"ל – הרי בורר מותר רק ביד ולמה כאן מותר בכלי? פמ"ג – בורר ביד שמוותר כיון שהוא דרך אכילה ובטוחן כשחותך בסכין הוא דרך אכילה.

גודל החתיכות: גדולות – אינו טוחן. דקות קצת:

- תוס' – רק דק דק טוחן.
- רא"ם – לא ידוע מה השיעור המדויק ולכן יחתוך גדולות קצת וסמוך לסעודה (באה"ל).

אוכל שלא מגידולי קרקע: תרומה, שו"ע – מותר. **מערכת ביצה:** מותר אף בשיני מזלג שלא סמוך לסעודה שאינו גידולי קרקע.

בשר חי לפני העופות:

- א. אין יכולים לאוכלו כך ללא חיתוך:
- תרומה, רמ"א – לחתוך דק דק אסור שעושהו אוכל.
 - ט"ז – רק משום שעושהו אוכל ולשו"ע אין איסור כשעושה אוכל לבמה ולכן מותר לכלבים.
 - מ"א – כשא"א לאכול רמ"א אסור משום טוחן ולכן אסור לחתוך רק לצורך אחר זמן אבל לצורך מיד מותר.
- ב. אפשר לאכול ע"י הדחק: נקרא אוכל. באה"ל, פמ"ג – הסתפק אם להתיר.

גידולי קרקע ואין ראוי לאכילה כמו גרוגרות וחרובים לפני הזקנים: רמ"א – אף שנאכלים חיים לאחר זמן אסור ולאחר מותר. חמור יותר מבשר לזקנים שהולכים אחר רוב העולם ומותר כי כאן זה גידולי קרקע.

- **שינוי אחד: קת הסכין במכתשת או בוכנה על השולחן** אסור משום עובדין דחול. מ"א – מותר.
- **שני שינויים כקת הסכין ובקערה:** לצורך שבת מותר אף הרבה יחד. שבה"ל – איך התירו לעשות איסור לכתחילה בגלל שינוי? אלא כיון שזה שינוי גמור מותר לכתחילה ולא גזרו.
- **לחתוך דק דק:** מ"ב – אסור.
- **להניח בבגד פלפלים ולכתוש:** ט"ז – אסור משום מוליד ריחא. בסוף חזר בו להתיר שאינו מתכוון.

סעיף ח לדוך מלח:

- **כדרכו:** במדוך עץ או אבן אסור אף לאלתר.
- **בקת הסכין על השולחן (2 שינויים):**
 - כל בו – אסור שדרכו בחול לדוך על השולחן.
 - אגור, שו"ע – מותר.
- **מלח שהתבשל – לחתוך בסכין או לדוכו:** רמ"א – דוקא מלח גס אבל מלח דק נהיה פתיתים. לחתוך בסכין דק דק מותר שאין טוחן אחר טוחן ובמכתשת אסור משום עובדין דחול.

סעיפים ט, יב

שבת עד: רב פפא: פורם סלק חייב משום טוחן.

- ר"ח – שמפורר עצי דקלים אבל באוכל שהם גידולי קרקע אין טוחן שאין טחינה באוכלים ומותר דק דק.
- רשב"א, רשב"ם, ר"א ממיץ, שו"ע – גם בירק יש טוחן אך מותר דק דק לאלתר.
- רמב"ם – בשביל לבשל חייב. ב"י – אם דווקא לבישול אבל אכילה מדרבנן או מותר או שגם לא לבישול חייב.

להלכה:

גידולי קרקע	אין גידולי קרקע כבשר	
ראוי למאכל	רק סמוך לסעודה	לאחר זמן גם.
אין נאכל אא"כ חותכו	סמוך לסעודה.	חרובים לזקנים רק סמוך לסעודה.
		בשר דק לזקנים: מותר אף לאחר זמן. בשר לעופות: ט"ז – שעושהו אוכל. מ"א – משום טוחן ורק סמוך לסעודה.

אין טוחן אחר טוחן:

- תפו"א שנתמעכו בבישול: נוחים לריסוק חשובים כטחונים.

- רמ"א – מותר לפורר לחם לתרנגולים שהיה קמח ורק נאפה.

אינו דבר מאכל: כגון לשייף עץ או מתכת לנסורת חייב.

ריסוק בננה או אבוקדו ע"י במזלג:

- חזו"א - כטוחן בכלי ומותר רק קת המזלג או כף.
- ילקו"י - מותר שהרי באה"ל כתב לגבי סכין גדול אסור כקנון ותמחוי ובמזלג אינו כלל אלא דרך אכילה ולא לתר מותר משום טוחן.
- אג"מ - אינו טוחן שהכל נהיה גוש אחד.

חתך בצלים דק דק קודם - נאסרו באכילה?

- מ"ב - חייב ונאסרו.
- לוי' חן - אף שעבר בדיעבד מותר שכשיש מח' מותר ויש אומרים שמותר לכתחילה (ר"ח, ר"א) תרומה שנאכל (חי).

סעיף י

לגרור גבינה

- במורג חרוץ: ריב"ש, שו"ע - אסור אף לא לתר כשחיקת תבלין במכתשת. אף שאינו גידולי קרקע אסור.
- בסכין: מותר אף דק דק שאינו גידולי קרקע ואף גבינה קשה מותר.
- לשחקו בשיניו: לגבי מילה התירו שמשנה ומדרבן התירו. לא למילה ולא חפץ לאוכלו או לטעמו אסור משום טוחן (מ"ב).

חיטים בריחיים של מים:

- מ"א - אין חייב מדאו' שהטחינה ממילא ורק ביד חייב.
- אבן העזר - חייב שמלאכת מחשבת אסרה תורה ודומה לזורה ורוח מסייעו.

סעיף יא

להשקות את התלוש: מותר.

- ראויים לאכילה בו ביום מותר אם משקה שלא יכמוש.
- לא ראוי לאכילה אסור לטרוח בשבילו.

בשמים בכלי חרס על הקרקע: פמ"ג אסור להשקות שנקרא מחובר.

סעיף יג

לרדות דבש מהכוורת שבת צה: (רמב"ם, שו"ע).

- **חלות דבוקות בכוורת:** אסרו חכמים לנתק החלות הדבוקות מחיבורים כתולש (מדרבנן כקוצר).
- **נתלשו מבעו"י:** לרדות (להוציא): רמ"א - מותר. דבש - מותר רק לאכול הדבש שעל גבה אבל לרסק ולהציא הדבש אסור משום מפרק (דש).
- **דבש שזב בשבת מחלב הדבש:** אסור גזירה שמא ירסק בידיים.
- **התרסקו החלות מערב שבת:** מותר מה שזב ממנה אף שהחלות מחוברות מותר לרדות הדבש ואף הדבש צף מהם בשבת שהם מרוסקים אין שייך לגזור אבל להוציא אסור שמחוברת.

סעיף יד

מלאכת לש: - חיבור עצמים ע"י מים:

מקורות:

- **שבת קנה:** ריב"י - חייב רק שיגבל ויערבב. רבי - אף הנחת המים לקמח חייב.
- אין גובלים את הקלי וי"א גובלין בשינוי (ריב"י) ששופך מעט מעט.
- לכו"ע בוחשים את השתית בשבת בשינוי שאסר בעבה ופה רכבה ואין בזה לישא.
- **שבת יח:** אביי - דבר שלא בר גיבול ריב"י מחמיר.
- **ירושלמי שבת זב:** נתינת המשקה חייב.

ראשונים:

- רי"ף, רא"ש, שו"ע - כריב"י אך נתינת מים אסור מדרבנן. אם העיסה עבה מותר לאט לאט. ורכה אפשר הרבה אם נותן הקמח תחילה. רשב"א - מותר בקלי בלילה עבה אם עושה שינוי. רמב"ם שתית וקלי הם 2 דברים קלי הוא קמח קלוי ואסור ללוש הרבה אף ברכה שמא יבוא ללוש קמח רגיל, ושתית הוא קמח מתבואה שלא הביאה שליש ודומה לחול ומותר ללוש הרבה בבליה רכה. וגם משנה.
- תרומה, רמ"א - כרבי שחייב.
 - בר גיבול חייב מדאורייתא אף בנתינת מים (באה"ל - אף מערב שבת נתן מים ובשבת גיבולו חייב וראיה מירושלמי).
 - אינו בר גיבול - תרומה: אסור לתת מים בקמח קלי א"כ נתן

ב. בלילה רכה – לכו"ע מדרבנן לכן מותר בשינוי נתינת המים.

מעט מעט: לא עושה כדרך שעושה בחול. פמ"ג – לצורך אותה סעודה נקרא מעט מעט.

קמח מצה ביין:

- ט"ז – אף שקמח זה הוא כדין שתיתא ועושה בלילה רכב, כיון שלא יודע מה הדרך אם שנותן תחילה אם הקמח או המשקה אסור.
- א"ר – כשאין יודע עושה כגמ' שאוכל תחילה ואז משקה.

קמח קלי, שתית, מורסן (קליפה עבה של גרעיני חיטה) אינו בר גיבול:

- א. לגבל בשבת בידיים אסור.
- ב. לתת עליו מים ולגבל בשינוי: רמב"ם, שו"ע: מותר. בעה"ת, רמ"א – אסור ורק אם נתן מער"ש.
- ג. באה"ל – לתוס' קלי הותר לאט לאט שלדעתם זה בר גיבול. והתירו בשינוי.
 - ח"א – אין מעט מעט אסור משום שזה פחות משיעור שחצי שיעור אסור מן התורה אלא משום שזה שינוי.
 - באה"ל – שקלו אותם בתנור וראוי לאכילה והלישה היא רק תיקון המאכל שדרך אכילתו בכך, וכשם רוטב שאין זה מלאכה. לפי זה בקמח רגיל אסור מעט מעט שחצי שיעור אסור מן התורה.

מים מערב שבת ואז יגבלו בשינוי. בלילה רכה מותר לתת משקה בשבת אך צריך שינוי בנתינת משקה וגם לגבל בשינוי. מ"ב – כשיטתם אך הקל אם:

- א. מאכל שאי אפשר להכין מערב שבת שיתקלקל (שעה"צ).
- ב. ע"י נכרי בשעה"ד וישראל יגבל בשינוי.
- ג. לצורך תינוק או צעב"ח וישנה בגיבול (חזו"א).

בדבר שאינו בר גיבול: שבת קלה: באפר מותר לשרוק התנור (רבינא).

- רי"ף, רא"ש, רמב"ם – באפר מותר לגבל ולשרוק התנור שאפר לא בר גיבול.
- תוס': אף בנתינת מים נחשב גיבול לריב"י וגמרא שסותם באפר יבש או כבול מערב יו"ט.

בלילה עבה: איסור תורה. **בלילה רכה:** מדרבנן שדומה ללש. **נוזל או מים עכורים:** אין איסור כלל.

שינוי בסדר:

א. בבליה עבה – לריב"י שנותן מים בלבד – דרבנן לכן לצורך מאכל אדם או בהמה הקלו בנתינה ואת הבליה יעשה בשינוי בשעת הגיבול שתי וערב. לרבי שזה דאורייתא תמיד אסור.

	בר גיבול (קמח)		אינו בר גיבול (שתית קמח קלי מורסן)	
	בלילה עבה	בלילה רכה	בלילה עבה	בלילה רכה
רק נותן מים	רמב"ם, שו"ע: דרבנן. תרומה, רמ"א: מדא'. דא'.	דרבנן	רמב"ם, שו"ע: מותר. תרומה, רמ"א: מדרבנן.	מותר
מגבל	דא'	דרבנן	דרבנן. מותר רק לאט לאט אחרת יבוא ללוש.	דרבנן. רמב"ם, שו"ע: מותר בשינוי: א. משנה הכמות שעושה מעט. ב. מגבל בשינוי באצבעו. ג. משנה בסדר נתינת המים והאוכל. תרומה, רמ"א: מותר רק ב3 התנאים יחד.

להשתין על עפר:

- מ"א – אסור. פמ"ג – אף למ"ד שנתניה אינו חייב מ"מ אסור מדרבנן.
- מ"ב, בית מאיר – מותר שלא מתכוון ופס"ר דלא אכפת ליה ויש להקל בפרט אם אין הטיט והעפר שלו.

מכסה המי רגליים בעפר: ח"א – נותן מעט ומתערב במי הרגליים כנותן מים על עפר ולכן ייזהר לתת הרבה שלא ניכר כלישה.

לישה אחר לישה: לש בצ' ושוב לש: באה"ל – אין לישה אחר לישה. **עורך ומקטף:** מה שכתוב בירושלמי שלש עורך ומקטף חייבים הוא שעושה מעשה חשוב שדרוש לפת שמייפה הלישה אבל לא לש וחרחר ולש.

סעיפים טו – טז

שבת קמ: חרדל שלשו מערב שבת למחר – ממחו ביד או בכלי ונותן דבש. לא טורף אלא מערב. שחליים ששחקן מערב שבת נותן שמן וחומץ וממשיך לתוכן אמיתא ומערב ולא טורף.

חרדל

• נילוש בערב שבת:

- רמב"ם, שו"ע – מערב ביד או כלי ונותן דבש ולא טורף בכוח כבחול אלא מעט מעט שבשינוי התיירו.
- באה"ל – מדובר שנילוש כבר בערב שבת ורק ממחהו להיות רך. אין צריך שינוי בנתינת מים כמו שתיתא שבנתינת המשקה כאן מפריד שכבר נילוש ושם הוא מחבר כמלאכת לש.

- **לא לש מערב שבת:** באה"ל – אסור בשבת.

דעה שניה: י"א בשו"ע: מותר לערבב משקה בחרדל דווקא שנתן המשקה מבעו"י אז מותר להוסיף בשבת. אבל בשבת אסור לתת משקה בחרדל או שום כתושים משום לש. אם עושה בלילה רכה מותר שאף נותן בשבת אך צריך שינויים המובאים ברמ"א: נותן אוכל תחילה ואח"כ חומת ויין ומערב מותר כשתיתא.

בדיעבד: באה"ל – כיון שהרבה פוסקים מקלים כדעה ראשונה יש להתיר אבל עשה לישה גמורה בשבת בלי שינוי אסור בדיעבד.

שחליים שדרכן מערב שבת: מחר יכול לתת יין וחומת ולא יטרוף בכוח אלא יערב. וכן שום שדרכו מערב שבת. שיכול להוסיף גריסים ופול.

לערבב חרדל שום ושחליים:

- שו"ע – מותר אף בכף.
- רמ"א – דווקא ביד. מ"ב – יכול לנענע הכלי.

לא נתן משקה מערב שבת:

- לרמב"ם – אסור לתת בשבת.
- לרמ"א – מותר ביד או ינענע הכלי.

לטרוף ביצים בקערה: אסור משום מראית עין שרוצה לבשלם. חזו"ע – מותר שהסבירו לגבי ירק שהוא לרפואה ולא בביצה.

הכנת סלט ביצים ובצל מרוסקים ומערב מיץ לימון:

- **קילוף הביצים:** סמוך לסעודה משום בורר.
- **ריסוק הביצה:** לא סמוך לסעודה ומותר אף בשיני המזלג שאינו גידולו קרקע אבל לא במגדרת משום עובדין דחול.
- **חיתוך בצלים דק דק:** רשב"א, רמ"א – מותר. מ"ב – טוב חתיכות גדולות.
- **סחיטת הלימון:** לכלי ריק לשו"ע מותר אף למשקה. למ"ב כתותים ורימונים. לסחוט על האוכל מותר רק ייזהר מברירת הגרעינים.
- **להוסיף שמן:** שש"כ – מותר שהוא צורך הסעודה ונקרא מעט מעט, וגם אין הביצה מפוררת כקמח, ואין רוצה שיהיה גוש אחד והבצל והשמן כתבלין ולא לחיבור.

הכנת חרוסת בשבת:

- שו"ע – מותר לתת משקה בשבת ולא יטרוף בכף אלא באצבע.
- לי"א – יעשנה רכה ויערב בשינוי.

סעיף יז

שבת קלט: יינומלין – דבש פלפלין ויין ישן: מותר לעשות בשבת שלשתייה ולא לרפואה. לא טורף בכוח שזה טורח ואומנות גדולה.

אלונתית – יין ישן מים ושמן אפרסמון: לרפואה אז אסור בשבת. אף הוכן מערב שבת אסור לשתות מגזירת שחיקת סממנים.

סעיף יח

חילתית: שבת קלט: אסור לשרות בחמים או קרים. שו"ע – שזה דרך רפואה. באה"ל – הביא טעם מהגמ' שלא יעשה כדרך שעושה בחול ולכן אף לשתייה אסור.

היה שריו מאתמול: מותר בשבת לשתות שהוא מאכל קצת בריאים ולא ניכר שלרפואה.

לתת בחומץ ומטבל פיתו: מותר. באה"ל אף כוונתו לרפואה.

שתה ממנו יום חמישי ושישי וצריך להמשיך: מותר לשרות בצונן וייתן בחמה וישתהו. מ"א – אם אין חמה מותר באש שהוא סכנה.

סעיף יט

שום בוסר ומלילות:

- **ריסקם מערב שבת:** אסור לדון בשבת.
- **דוכן מערב שבת ומחוסרים שחיקה:** מותר לגמור שחיקתם בשבת אף ביד.
- **שחיקת הריפות (נידוכו מערב שבת):** דייסה מותר לגמור שחיקתה בשבת ע"י עץ פרור ובקערה שכבר נתבשלו כל צרכם ורק מחוסרים שחיקה. שש"כ – ירקות מבושלים שנוחים לריסוק אין בהם טחינה.

ממחק:

- **זפת ושעווה:** אם ממרח ומחליק פניה חייב (סימן שיד יא לגבי ממרח על נקב החבית).
- **באוכלים:** ר' ירוחם, רמ"א – מותר שאפשר לאכול ללא החלקה אז לא עשה כלום.
 - **אי אפשר לאכול בלי החלקה:** מ"ב – אסור כממחק מדרבנן.
 - **סותם חביות באוכל:** חייב מדא' משום ממחק.

לא מתכוון למרח אלא למלא מקום הריקן: מ"א, באה"ל – מותר.

קילוף פירות ראה לעיל שיט בעניין בורר.

מריחת אבוקדו:

- א. הקילוף – צריך סמוך לסעודה.
- ב. משום טוחן בריסוק – שש"כ אם הוא רך שתופס מצד אחד וצד שני נופל נחשב טוחן ואין טוחן אחר טוחן. י"א שאין בעיה שנשאר גוש אחד.

ג. ממחק – אין באוכלים שאפשר לאכול בלי זה ולא עשה כלום (רמ"א).

נולד ותיקון כלים ואוכל בשבת

סימן שכב – דין נולד והכנה בשבת ומלאכת מחתך

סעיפים א-ב

ביצה שנולדה בשבת או יו"ט ביצה ב-ג:

- **יו"ט ושבת סמוכים:** נולדה בשבת שאחר יו"ט או הפוך אסור מדא' מ'והכינו את אשר יביאו' שחול מכין לשבת ואין יו"ט מכין לשבת או הפוך. ביצה שנולדה היום כבר מאתמול נגמרה ובעצם הוכנה מיו"ט לשבת אף שההכנה בידי שמים. שעה"צ – ולא מועיל עירוב תבשיל שדרבנן לא מועיל לדא'.
 - **נולדה ביום ראשון:** שעה"צ – סעודת חול לא חשוב ולא צריכה הכנה לכן לא נחשב ששבת הכינה לה.
 - **נולדה ביו"ט לא סמוך לשבת:** מ"ב – גזרו בכל יו"ט ושבת משום שבת סמוך ליו"ט.
 - **2 יו"ט סמוכים כיו"ט של גלויות:** נולדה באחת מותרת בשנייה שממ"נ אחד מהם חול.
 - **2 יו"ט של ראש השנה:** נחשבים יום אחד ארוך ולכן נולדה בראשון אסורה בשני.
 - **ספק נולדה בשבת או בערב שבת:** אסורה שהוא דשיל"מ ואוסרים בספק דרבנן.
 - **השכים בשבת קודם עמוד השחר ומצה ביצה:** מותרת שאומרים שילדה בשישי שרוב יולדות ביום.

כשהביצה אסורה:

- לכוף עליה כלי: מותר שלא תישבר רק שלא ייגע בה. אף שנגיעה במוקצה מותרת בביצה עגולה לא שייסיט אותה ואף שע"י כלי זה טלטול מן הצד אסור שאינו לצורך דבר המותר.
- התערבה באלף – כולם אסורות שזה דשיל"מ.

סעיף ג

פירות שנשרו בשבת: הפירות מוקצה ואסורים באכילה וטלטול. טעם (רמב"ם):

- א. שמא יעלה ויתלוש.
- ב. בביה"ש היו מחוברים והסיח דעתו מהם ולכן הם מוקצה.

נשרו במוצ"ש: הפירות מותרים מיד כיון שלא נעשתה בהם מלאכה לא גזרו בכדי שיעשו.

ספק בשבת או בערב שבת: מ"ב - אסורים שזה ספק בדשיל"מ.

ליתנם לעניים: בדמאי - ספק מעושר מותר. אך פה אין לתת ששבות של שבת ויו"ט לא התירו.

נשרו בערב שבת: מותרים אך לוקט אחד אחד ולא הרבה שלא יעמר (שמ ט).

סעיף ד

אוכלי בהמה: אף לא עומד למאכל בהמה אלא ראוי (מ"ב): **ביצה לג:**

- לקטום קש ותבן כדי לחצוץ שיניו:
 - בסכין - מותר ואין בו משום תיקון כלי שראוי למאכל בהמה.
 - מקפיד על המידה - אין בזה מחתך שזה אוכל.
- כלי גמור כחבית שיש בה חור ומתקנו ע"י מאכל: מ"ב - חייב משום תיקון מנא.

אינו מאכל בהמה:

- קוטם את חתיכת העץ: בכלי - חייב. ביד או בשיניו - ר"א מחייב וחכמים פוטרם שזה בשיניו.
- נוטלו לחצוץ בין שיניו: אסור אף לא קוטמו שזה מוקצה שלא היה עומד לכך מאתמול. מכבוד הבריות: מ"ב - נראה הבשר חוץ לשיניו זה גנאי בכל אופן אסור שהיה צריך להכין מאתמול הקיסם. אך מותר לטלטל אם חברו הזמינו בשבת לסעוד ולא ידע מבעו"י משום כבוד הבריות.

לא מוקצה מחמת גופו - גפרור: מותר לטלטל ולהשתמש כקיסם ככשמל"א לצורך גופו. יזהר לא לתקנו כדי לחצוץ כגון לחדדו.

לקטום הדס ביו"ט סוכות לתקנו ללולב: כה"ח - דומה לקוטם לחצוץ בו שיניו ולכן אם קשה אסור לקטום ואם רך מותר.

סעיף ה

עצי בשמים:

- לטלטל - כדי להניף מותר שלא הסיח דעתו ודעתו להריח מהם.
- למלול - שיצא הריח מותר.
- לקטום להריח בהם: **ביצה לג:** עצים רכים מותר אף בכלי וקשים שאין ראוי לבהמה: מ"א - צריך בידו ורק כדי להריח ולא לחצוץ שיניו (ביד מדרבנן ובכלי דאורייתא).

להוליד ריח - קוטם עצי בשמים לתת ריח:

- בבגדים אסור.
- באוכלים: ילקו"י - מותר. פמ"ג, שעה"צ - אסור.
- בושם במי רחיצה: אף שהוא מים כיון שעומד לרחיצה אין להוליד בו ריח.

מלאכת מחתך: מקפיד על המידה

חותך בכלי - חייב.

חותך בידו ומקפיד:

- אין דרך לחתוך ביד - כשינוי ומדרבנן.
- דרך לחתוך ביד ומקפיד על המידה - באה"ל: חייב מדאו'.

אין מקפיד על המידה: חותך דרך הפסד או מתעסק בלי כוונה למידה - אסור מדרבנן.

באוכלין - אין מלאכת מחתך.

סיכום דרישות למחתך:

- א. לפי מידה.
- ב. כדרכו.
- ג. לא באוכלין.
- ד. תיקון ולא הפסד.

סעיף ו

שבת קמח: מפס (מגריל) אדם עם בניו ובני ביתו על השולחן אך לא יתכוון לעשות מה גדולה כנגד קטנה משום משחק בקוביה. שכל שאין מרוויחים אינו בכלל משחק בקוביה.

מנה גדולה כנגד קטנה:

- רי"ף, רא"ש, שו"ע - אסור. אף שהכל של בעה"ב ולא שייך גזל שמא יתרגלו לשחק עם אחרים.
- רמב"ם - עם ב"ב מותר שהכל שלו ואין מקפידים ולא חוששים שמא יתרגלו.

אחים לחלק בגורל מנה גדולה ומנה קטנה:
פמ"ג – אוסר. **מנות שוות:** מותר אף שעושים בגורל שאחים לא מקפידים.

בני חבורה: בגורל אף מנות שוות אסור שמקפידים בדבר מועט ושמא יבואו לידי משקל ומידה בשבת ואם לא שוות כמשחק בקוביה שהוא אבק גזל וגם כמקח וממכר. בלי גורל מותר שלא מקפידים. ידוע שהם מקפידים אסור.

גורל ע"י גוי: מהרי"ל, רמ"א – אסור אף במקום שיבואו לריב.

גורל לצורך מצוה:

- **זכות קדימה מי יעלה לתורה או מי יאמר קדיש:** מ"א – מותר כמו במקדש.
- **חלוקת מנות וכדו':** מ"א – בשבת אסור ביו"ט מותר שהיו מטילים חלשים על הקדשים ביו"ט.

הגורל: שבו"י – דוקא מהספר אבל בפתקים אסור אף כדי לעלות לתורה.

סימן שכג – דיני השאלה וקנין צרכי שבת והדחת הכלים ותיקון וטבילתן בשבת

סעיף א – איסור מדידה במשקים

איסור מדידה בשבת – משום עובדין דחול.

ביצה כט: אומר לחברו למלא כלי אבל לא בכלי המיועד למידה (שמואל) או שמותר אך אסור להזכיר את שם המידה שרוצה (רבא). ר' יהודה – אם היה כלי למידות אסור.

- רמב"ן – כרב יהודה. עיטור, רא"ש, רמב"ם, ר"ן, ב"י, שו"ע – כרבא.

- מסקנה: כלי מידה של מוכר וגם שופך לכלי של לוקח אסור, כלי מידה של מוכר ולוקח מוליכו לביתו או לוקח מביא כלי מידה מביתו ונוטלו מותר. שאין זה מקח וממכר וגם לא מיחזי כעובדין דחול שאף במתנה לפעמים משתמשים בכלי למידות.

- מרדכי, הגה"א, רמ"א – מותר למדוד בכלי מיוחד למידה ולשפוך לכליו של לוקח שכל שלא מתכוון למידה שממעט או מוסיף מעט מותר.

- דעת הרמב"ם:

- מהרי"י אבוהב: לא מתיר אלא ביו"ט בלבד אבל בשבת אסור

שאסור למדוד בין בכלי מידה ובין ביד.

- ב"י – מותר גם בשבת וכתוב רק ביו"ט כי המשנה מובאת בקשר ליו"ט. איסור למדוד בשבת הוא בקרקע או בגדים אבל מידת הלח מותר.

סעיף ב

ירושלמי שבת: ר' אלעזר לרחב"ח – מלא כלי זה למחר ומחר נמדוד – מותר. שו"ע – להלכה, שאף שאסור למדוד אך מותר להזכיר לשון מדידה.

- פמ"ג – הרי אסור לומר דבר שאסור היום (ש"ז ח). אולי התירו בגלל שבת.
- רמ"א – אבל אסור לומר בדיוק מה המידה. אך מותר עד השנתות לומר.

סעיף ג

ביצה כט: הולך לחנוני הרגיל אצלו ואומר לתת ביצים ואגוזים במנין שכך גם עושים בבית. לכן לא מוכח שמשום דמים הוא אומר לו כך. שו"ע – להלכה.

סעיף ד

ביצה כט: הולך אדם לרועה הרגיל ואומר לו לתת גדי, לטבח שרגיל ולומר לו כף או ירך אחת, לפטם שרגיל לתת תור אחד, לנחתום – תן לי ככר אחד או גלסקא אחת. לחנוני – עשרים ביצים או 5 אגוזים. ת"ק – רק שלא יזכיר סכום מידה. רשב"א – שלא יזכיר סכום המקח.

- רי"ף גורס הפוך – ת"ק סכום המקח ורשב"א סכום מנין. רא"ש, רמב"ם – לכן יש להזהר בשניהם.

גרסאות:

ר"ש ובלבד שלא יזכיר	ת"ק ובלבד שלא יזכיר לו	
סכום מקח	סכום מידה	רש"י
	סכום מניין	ר"ח
סכום מניין	סכום מקח	רי"ף

מניין: מותר לומר לחנוני לומר 4 ביצים או 5 רימונים.

הלכה:

- **שיטת שו"ע:** שם מידה או שם דמים: שו"ע – לא יזכיר מה שהוא דרך מקח: שם דמים (בכך וכך כסף) סכום מידה (מ"ב – צ"ל שם המידה וכ"ש סכום המידה).

אם אי אפשר לו לשנות: כגון שזימן אורחים הרבה וצריך למחר מותר.

סעיף ו

שבת קיח: קערות שאכל בהן ערבית מדיחן לאכול בהן שחרית, שחרית לצהריים וצהריים למנחה אבל ממנחה שוב לא. כוסות צלוחיות וכו' מותר שאין קבע לשתייה. שו"ע – להלכה.

ידוע שלא יצטרך – אסור משום טורח כגון סד"ש אא"כ ידוע שיאכל עוד סעודה בשבת.

כלי שתייה: מותר כל היום. מ"ב – אם ברור שלא ישתה שוב אסור.

סעיף ז

ביצה יז: חל יו"ט אחר שבת – ב"ש – מטבילים הכל מלפני שבת. ב"ה: כלים מלפני שבת ואדם בשבת.

טבילה ביו"ט:

- **לאדם:** מותר לטבול מטומאה.
- **טבילת כלים:** טמאים אסור להטביל ביו"ט. למה אסור בשבת?
 - א. רבה: גזירה שמא יעביר ד' אמות ברה"ר וגזרו יו"ט משום שבת.
 - ב. רב יוסף: משום סחיטה וגזרו על כלים שלא בני סחיטה משום כלים בני סחיטה.
 - ג. רב ביבי: שמא ישהה עד יו"ט שהוא פנוי.
 - ד. רבא: נראה כמתקן כלי.

ראשונים:

- רי"ף – טעמים ב', ג'.
- רא"ש – טעמים א', ד'.
- רמב"ם – ביו"ט ג' ובשבת ד'.

להטביל כלי שניקח מגוי (תקט ז):

- רי"ף, רמב"ם, שו"ע – מותר להטביל ביו"ט. שו"ע – ירא שמים יצא ידי שניהם ויתן לגוי.
 - פמ"ג – הרי במתכת חייב מדאו' וכמתקן מנא? באה"ל – אולי סובר שלא שייך בזה מתקן מנא שאף אם ישתמש בכלי בלי אין המאכל נאסר בדיעבד לכו"ע. זה לא להסיר טומאה אלא לקדושה שנכנסה לקדושת ישראל מרשות גוי (ירושלמי).

סכום מנין: אסור לומר הרי שיש לך בידי חמישים אגוזים, תן לי 50 אחרים וסל הכל 100. מ"ב – אחרונים כשיטה זו אך אין למחות במקלים.

- **שיטת רמ"א:** סכום אסור אבל שם דמים או מידה מותר שזה רק לסימן. הגמרא דיברה בדבר שאין העולם רגילים למדוד. סכום הדמים לא אסור אלא כשאומר כל וכך דמים ויהיה לך בידי כך וכך אבל אם לא – מותר. סכום המידה גם באופן הזה שמראה את החישוב. דמים אסור כלל בדבר שאין מקחו ידוע אבל כשכן זה רק לסימן ומותר (או"ז והגה"א).

סכום של הנ"ל	שם			
	מניין	מידה	דמים	
אסור	מותר	אסור	אסור	שו"ע
	מותר	מותר	מותר	רמ"א

חנוני גוי: אסור לקחת ממנו ביצים שמא נולדו היום ומוקצה הוא וכן רמונים שמא נלקטו.

מה שנוהגים שכותבים מערב שבת: פלוני הניח כך וכך מעות ופלוני כך וכך ולמחר בשבת כשנותן היין לוקח המוכר מחט ועושה נקבים בנייר לפי המניין: רא"ש, מ"ב – אסור שאסור אף לקרוא כשטרי הדיוטות. אלא אפשר לתת סימן אחר כמו גרעין. גבאי צדקה אפשר שמותרים בפתקים לתת על שם האיש לזיכרון שזה חפצי שמים (ש"ז), אך זה רק פותר את ה"ממצוא חפצך" ולא את שאר הדברים. אחרונים – טוב להחמיר.

סעיף ה

ביצה כט: מביא כדי יין ממקום למקום לא יביא בסל וקופה אבל מביא על כתפו או לפניו, וכן המוליך את התבן לא יפסיל את הקופה לאחוריו אבל מביאה הוא בידו.

שבת קמח: כל דברים של יו"ט משנים, אם אפשר אך בכדי מים שממלאים אי אפשר שלמלא פחות מוסיף טירחה ואם ישתמשו בכדים גדולים מוסיפים במשא.

- ר"ן, טור, שו"ע – הדין כך ביו"ט ובשבת. כשלא רואים לא יביא בסל וקופה.
- תוס', רמ"א תקי, ח: רק ביו"ט שהרואה אומר שלצורך החול מביא. אבל בשבת שלא מטלטל אלא מזווית לזווית מיעוט הילוך עדיף ויעשה קופה גדולה. יכול להביא שאין חשש הרואים.

- רא"ש, רמ"א – אסור שנראה כמתקן כלי.
רמ"א – עבר וטבל חייב. **כלי שראוי למלא בו מים:** הגה"מ, מ"מ, רמ"א – ימלא מהמקווה ועלתה לו גם טבילה.

ספק אם הכלי הכלי צריך טבילה: מ"ב – אפשר להקל כשו"ע.

סעיף ח

להדיח כוס ששתה בו גוי:

- יין: מותר לכו"ע אף שבלא הדחה אסור להשתמש שלא נקרא מתקן שגוף הכלי היתר.
- שרה פתו ביין: אף יש בכוס פירורי פת ששרה ביין מותר לטלטל הכוס ולא נקרא בסיס לדבר האסור שהפירורים בטלים.

לבטל איסור בשבת: תרומה – אסור שאין תיקון גדול מה. **כשהאיסור מתכלה כעצים בתנור ביו"ט:** מותר (תקז ב).

רוצה לחתוך בסכין טרפה לחם וכדומה בצונן: כיון שצריך הדחה שמשמע שפשוף היטב ולא הדחה אין לעשות בשבת שזה מתקן (פמ"ג).

לשער ששים: מותר אף נתערב בערב שבת ולא נודע לו עד שבת. פמ"ג – דווקא בדעת ובעיניים אבל למדוד לא שזה מעשה בידים לתיקון.

סעיף ט

שבת נ: לשפשף כלים מותר הכל חוץ מכלי כסף בגרתקן, בנתר וחול מותר לר"ש שדבר שאינו מתכוון מותר.

כלי כסף בגרתקן (שמרי יין שהתייבשו והתקשו): אסור משום ממחק לכלי כסף שהוא רך (פס"ר) וחייב משום ממחק.

שאר כלים: מותר לשפשף בכל דבר לצחצחון אפילו בגרתקן. למרות שגורר זה דבר שאינו מתכוון ומותר.

שלא יהיה חשש לש: מ"ב – דווקא כשהחול מגובל במים מערב שבת או שלוקח עכשיו חול בלי תערובות מים או הפוך שנותן הרבה מים שלא יידבק כלל החול אחד בחברו משום חשש לשה (שכ"א).

זכוכית בשיבולת שועל: מ"ב: מהרי"ל – אסר זכוכית בשיבולת שועל להבריקו. אולי רק הותר לנקות ולא להבריק. דוחק.

להשחית סכין בשבת: פמ"ג – אף שלא בריחיים אלא בעץ אסור שדומה לממחק.

סעיף י

לחפוף כלים במלח: מרדכי, שו"ע – אסור, שהמלח נמחה כשחופף חזק וכריסוק שלג וברד (שכ ט).

לתת מלח במים שמדיח – שו"ע – מותר אף שנמחה ממילא כמו שמותר לתת שלג לתוך מים ונמחה ממילא.

סימן שכד – הכנת מאכל לבהמה

בשבת

סעיף א

הקדמה: בע"ח שמזונותיו עליך – מותר להאכיל. אם לא אסור.

לאחר שדשו התבואה: תבן – כל זנב השיבולת ראוי למאכל בהמה. מוץ – הוא מזקן השיבולת העליון ולא ראוי למאכל בהמה וכוברים אותו כדי שייפול המוץ.

שבת קמ: אין כוברים תבן בכברה ולא יתן על מקום גבוה שירד המוץ אבל נוטל הוא בכברה ונותן לתוך האיבוס. שו"ע – להלכה.

ניפוי התבן: אסור בכברה שייפול המוץ או מפיל ממקום גבוה משום מרקד. **נוטל בכברה ונותן לתוך האבוס:** אף שהמוץ נופל דרך נקבי הכברה מאליו מותר שאינו מתכוון.

סעיף ב

ביצה כט: לא ימדוד אדם שעורים ויתן לפני בהמתו ביו"ט אבל קודר קב או קבים ונותן לפניו.

- רש"י: לא יתן לתוך המידה אבל קודר עם הכלי אף בכלי מידה.
- רי"ף, שו"ע: לא יניח בכלי מידה אבל קודר בכלי שלא של מידה וישער הכמות.

סעיף ג

נותן מים בלא שמגבל:

לקמח: ר' יוסי בר' יהודה – אין חיוב דאורייתא ואסור רק מדרבנן. רבי – מדאורייתא.

לאפר: דבר שלא בר גיבול. רמב"ם – אין חיוב ובגיבול מדרבנן. תוס' – אף רק נותן מים חייב.

מורסן: רמב"ם – אינו בר גיבול וכאפר. תרומה – בר גיבול.

לתת מים למורסן ריב"י – מותר. רבי – אסור.
 סתם משנה כריב"י וסתם משנה כרבי. רי"ף,
 רא"ש, רמב"ם, שו"ע – כריב"י. תרומה – כרבי.

מורסן: שו"ע – אין גובלים לבהמה ותרנגולים ואין
 חילוק אם מגבל הרבה או מעט מעט.

לתת מים למורסן בלא גיבול: שבת קנו: מותר.

- רא"ש, רמב"ם, שו"ע – נותנים בו מים
 שהמורסן לא בר גיבול ולכן אפילו יגובל
 לא יהיה חיוב אלא איסור. לכן הותר לתת
 מים בלי גיבול. מותר להעביר תרוד או
 מקל שתי וערב שלא ממרס בידו או מנער
 הכלי שיתערב.
- תרומה, רמ"א – אסור. שפוסק כרבי
 שנתנת המים כבר מחייב על לישא.

כמה אפשר לשים בכלי אחד: שבת קלו: רב
 מנשיא – שלושה לפני שנים לא שנים לפני שנים
 מותר. רב יוסף – אף קביים. עולא – אף כור או
 כוריים. הלכה כעולא. ראשונים:

- ר"ן – יכול לגבל יותר ממה שצריך.
- רמב"ם, שו"ע – אי אפשר יותר ממה
 שצריך לבהמות.

בשעה"ד: ח"א – מותר ע"י גוי ויגבל בשינוי.

סעיפים ד-ה

שבת קנה: מתירים פקיעי עמיר (קש שיבולים
 שאגד) לפני בהמה ומפזרים כיפים (המטרה שלא
 יהיה ריח חזק שמפזר כדי שתאכל) אבל לא זירים.
 ר"ה – כיפים היינו פקיעים. רב יהודה: פקיעים
 היינו זירים.

מתירין פקיעי עמיר	מפספסין את הכיפין	אבל לא את הזירין
רב הונא – פקיעין וכיפין שסובר שלטרוח לאוכל טורחים אך לעשותו אוכל לא	פקיעין תרי, כיפין תלתא ומותר להתיר ולפספס.	של ארז לא להתיר ולא לפספס
רב יהודה – שסובר שפקיעין וזירים – לעשות אוכל עושים אבל לטרוח באוכל לא טורחים	תרי – מתירין אבל לא מפספסין	תלתא לא יפספס אלא להתיר בלבד (כפקיעי עמיר).

הלכה – כרב יהודה.

להתיר הקשרים שקושרים: שו"ע – מותר 2 או
 3 מקומות כדי שתאכל הבהמה.

הקשר: רמ"א – רק קשר לא מתקיים. קשר עם קש
 לזמן ארוך: י"א ששל קיימא שנשאר וי"א שלא כי
 הוא מאוכלי בהמה.

לשפשף ידיים: שו"ע – אסור כדרך שעושים
 באוכלי בהמה כדי שיהיו נוחים לאכלם.

עצים שקצצם מהאילן ויש שמאכילים לבהמה
בעודם לחים מתירים ומפספסים שלא ראויים
 בלי שפשוף אז זה עשייתו לאוכל.

- רמב"ם: מתירים אלומות עמיר לפני
 בהמה ומפספס אלומות קטנות ביד אבל
 לא אלומות גדולות מפני הטורח.
 - מ"מ – לא מסתדר עם השיטות.
 - ב"י – נראה שכרב הונא
 שפקיעים וכיפים אלו אלומות
 גדולות אלא שפקיעים קשורים

בשתי ראשים וכיפים ב3 ראשים
 חזירים הן אלומות קטנות כענפי
 אילן רכים.

רמב"ם לפי ב"י	מתירין פקיעי עמיר	מפספסים כיפין	לא זירים
רב הונא	אלומות גדולות זה קשור ב2 זה ב3.	אלומות קטנות	אלומות קטנות.
רב יהודה	אלומות גדולות ב2 ראשים	אלומות קטנות	אלומות גדולות ב3 ראשים

גירסת רי"ף: דווקא ב2 מותר אבל ב3 אסור שזה
 טרחה רבה.

סעיף ו

שבת קנו: חותכים דלועים לפני בהמה. שו"ע –
 דלעת קשה מותר. מ"ב – לא יחתוך דק דק משום
 טוחן (שכאי ב). דלעת רכה כיון שראוי לאכילה זה
 בכלל לטרוח באוכלים ואסור.

סעיף ז

שבת קנו: חותכים נבלה לפני כלבים. ר"י – לא היתה נבלה בער"ש אסור שאינו מן המוכן. **ביצה כז:** ת"ק – ר"ש שאין לו מוקצה.

- רש"י, רי"ף, רא"ש, רמב"ם, שו"ע – הלכה כר"ש. א"ר מסתפק בבריאה שלא היתה דעתו כלל מבעו"י שתמות ויאכילנה לכלבים שאולי נחשב כדחאו בידיים כאוכל מחובר לקרקע.

לחתוך נבלה לפני כלבים: נבלה קשה שבלי חיתוך אי אפשר לאכול מותר. ראוייה בלא חיתוך אסור שלטרוח במה שראוי לא טורחים.

- רמ"א – דק דק שאסור אף כשעופות רק יכולים לאכול כך כשזה לאחר זמן, אבל מיד מותר.
- מ"ב – בשר חי כשר כך אבל בשר נבלה מותר אף דק דק.

סעיף ח

שבת קנה: אין מרסקים שחת ולא חרובים לפני בהמה. ב"י – לר' יהודה. **טעם:** כי גם בלי זה הוא ראוי לאכילה.

חרובים קשים שאי אפשר: מותר כשחותך חתיכות גדולות קצת. דק דק אסור לאחר זמן משום טוחן.

סעיפים ט-י

משום טירחה יתירה:

שבת קנה:

- **גמל:** אסור להאביס אף לא תחב בגרון שכדרך חול ושמה יעשה מלאכה או כי זה טרחה יתירה. לא דורסים מאכל בגרונות שלא יכול להחזיר משום טרחה מרובה. מותר להלעיט ביד ולא בכלי שיכול להחזיר המאכל זה לא טרחה רבה.
- **עגלים:** אין מאמרים למקום שלא יכול להחזיר אבל מלעיטים שיכול להחזיר שאינו בבית הבליעה.
- **אוזנים:**

- רמ"א – תרנגולים ואוזנים כעגלים.
- מ"א – מותר לומר לגוי להמרותם משום צעב"ח אך רק פעם ביום. אם אין מותר ע"י ישראל משום צעב"ח וטוב ע"י קטן.

- א"ר, באה"ל בשם שיורי ברכה – אסור לישראל.

- **תרנגולים:** רמ"א – כעגלים. שו"ע – מותר לתת בפיהם. מ"ב – למקום שאפשר להחזיר אך יזהר לא לטלטל הבהמה שהם מוקצה.

סעיף יא

אין מזונותיהם עליך: אין נותנים לדבורים, יוני שובך ויוני עליה שמצוי להם בשדה. **שבת שירה:** מ"ב – יש נוהגים לתת חיטים לעופות בשבת שירה ואסור.

לפני חזיר: אין נותנים שאין מזונותיו עליו שאסור לגדלו.

מזונותיהם עליך:

- לאוחים ותרנגולים ויוני בתים נותנים
- לכלב שלו – שו"ע נותנים. כלב שלא שלו – מ"ב – מותר שמצוה קצת שמזונותיו מועטים ומשהה אכילתו שלא יתעכל מיד. כלב רע – אסור שאסור לגדל כלב רע.

שבת קנה: מהלקטים לתרנגולים ולא נותנים מים לדבורים. רב אשי: מזונות שלא שכיחים אסור לתת ליוני השובך וכו' אבל מים ששכיח באגם אסור (ר"ו).

סעיף יב

האכלת תולעת המשי: ר' האי, שו"ע – מותר שמזונותיהם עליך שאין לו מה לאכול אלא מה שנותן לו האדם.

סעיף יג

מכילתא: למען ינוח לא יניחנו תולש ועוקר שאין זה נוח אלא צער.

מעמיד בהמתו:

- על עשבים מחוברים – מותר שלא חוששים שיתלוש שאיסורו חמור.
- על מוקצה – אסור שאיסורו קל חוששים שיתן לו בידיים.
- לעמוד בפניה שלא תוכל להטות אלא דרך שם מותר שאין קרוב לה כל כך אז אין לחשוש.

סעיף יד

חמור ושור: שבת קמ: שו"ע – נוטלים מאכל מלפני חמור ונותנים לפני שור שאין השור קץ במאכל הנשאר מן החמור שהחמור אין מטיל ריר.

אין נוטלים מלפני שור לתת לפני חמור שנמאס
ברירי השור ולא ראוי כבר לחמור וטורח סתם.

שאר מינים:

- מרדכי, רמ"א: יש מחמירים גם כן בשאר בהמות לקחת מלפני אחד ולתת לאחרת שאינה מינה שמא יש ריר ויקוץ בה.
- אחרונים – אין למחות בנוהגים היתר.

סעיף טו

שבת קמ – ר' דוסא - משנה גורפים מלפני הפיטם ומסלקים לצדדים מהרעי. חכמים – אוסרים בשניהם והלכה כמותם. ר"ח – מחלוקת באבוס של כלי אבל באבוס של קרקע לכו"ע אסור. שו"ע – להלכה.

מלאכת גוי

סימן שכה – גוי שעשה מלאכה בעד ישראל

סעיפים א-ג

לזמן גוי שיאכל עמו: ביצה כא:

- ביו"ט – אסור שמא ירבה בשבילו.
- בשבת – כיון שאין ישראל מבשל כלל אין חשש ומותר.

לתת לפני גוי:

- **אוכל של ישראל:** הגוי יוציא לרה"ר – אסור. גוי פושט ידו לפני ישראל נותן לידו אסור שישראל עושה עקירה וגוי הנחה (מדרבנן). הגוי נוטל מיד ישראל אסור שמיחזי כשלוחו ואף אם מניח ישראל תחילה בחצר אסור אף שאין ישראל עושה עקירה.

- **ספק אם הגוי יוציא:** מותר ואם גוי נטלם ויצא אין נזקקים לו גם אם נטל מידו של ישראל. אף שטורח לצורך גוי מותר שמפרנסים גויים מפני דרכי שלום.

- **לתת לתוך ידו של הגוי שבחצר:**

- מ"א – אסור שאם הגוי יצא ישראל עשה עקירה.
- א"ר, מ"ב – מותר שלא נתן לו ע"מ להוציא וק"ו

ברה"ר שלנו שהוא ככרמלית.

- **חפץ של ישראל:** לכו"ע אסור שנראה כנותן לו להוציא.

- **חפץ של גוי:** הגוי ודאי יוציא:
 - **לידו** – אסור שישראל עושה עקירה.

- **מניח לפניו בחצר:**
 - תוס', מ"א: מותר שלא גזרים במראית עין כולי האי.

- רא"ש, שו"ע – אסור משום מראית עין. אם ניכר שהוא של הגוי מותר.

- **חפץ של גוי ממושכן ביד ישראל:**

- מרדכי, רמ"א – אף ייחד לו מקום אסור שהוא כחפץ של ישראל.

- **להחליף משכון:**

- **גוי רוצה להחליף משכונו:**
 - מרדכי – אסור משום מקח וממכר.
 - ר' ירוחם, שו"ע – אם מוציא דרך מלבוש מותר. אם לא – אסור.
 - **גוי אלים** – מותר.
 - **ייקח מעצמו:** רמ"א – מותר.

- **ישראל רוצה להחליף משכונו:**
 - דרך מלבוש מותר ומותר לגעת במשכון שנראה רק כמשאילו.

- **גוי הניח מעות ונוטל משכון:**
 - אגודה, מ"א – מותר אך לא יחשב עמו משום מו"מ ולא ייגע במשכון. א"ר – גם כשלא נגע מיחזי כמו"מ.
 - מ"ב – מקל כמ"א בחשש הפסד.

- **בא לקחת ולא מאמין לו הישראל:** אסור לישראל אחר לערוב בעבורו משום 'ממצוא חפצך'.

מתי שייך לישראל ומותר?

מעצמם. נפק"מ בערב שבת שהיה על דעת הגוי לתלשם.

○ האוסרים בפת ק"ו בפירות. המתירים בפת אוסרים פה שיכול לתולשם בקלות ומתאוה.

• **גוי צד דגים לעצמו בשבת:** כפירות.

מ"ב – לאו דווקא צדם אלא אף במצודה.

• **מוצ"ש** – מותרים מיד שעשה הגוי לעצמו.

• **ספק אם הגוי ליקטם או צדם בשבת:**

שעה"צ: בו ביום אסורים שספק מוכן

אסור. לערב מותרים מיד שדווקא כשעשה

לצורך ישראל יש בכדי שיעשו.

• **ניכר שנתלשו או ניצודו מערב שבת:** מותר.

עבד של ישראל אפה בשבת לצורך עצמו: או"ז

– אסור לישראל לכו"ע אף בפעם הראשונה שהוא מכירו מרגילו לשבת אחרת.

סעיפים ו-ז

גוי שעשה מלאכה דאורייתא לצורך ישראל אף אם לא ציווה לו: ביצה כד:

• ידוע שלצורך ישראל בשבת אסור לו

ולאחרים. במוצ"ש בכדי שיעשה.

• לטלטל בשבת אסור (תקטו).

כדי שיעשה:

• שיעור: ידוע מהיכן ליקט – שילך למקום

שליקט ויחזור. אין ידוע מאיפה השיעור

שיביא מחוץ לתחום. גוי הביא על סוס –

משער במוצ"ש כדי רכיבה לשם וחזרה.

• טעם שאסור:

○ רש"י – שלא יהנה ממה שנעשה

בשבילו בשבת (בעיה עצמית).

○ תוס' – שמא יאמר לגוי שיהיה לו

מוכן למוצ"ש (הרחקה).

עשה הגוי מלאכה לצורך גוי ולצורך ישראל:

חשוב כעשה לצורך ישראל.

ספק אם עשה הגוי איסור:

• **ספק אחד – ספק ליקט לצורך ישראל**

או לעצמו או ספק אם ליקטם בשבת

או בחול:

○ בשבת אסורים וודאי ליקט

בשבת ספק נלקט לצורך ישראל

כגון שאמר לישראל שיביא לו

• **מפני דרכי שלום** (גוי חולה או אלים):

או"ז, שו"ע – מותר ע"י גוי או לתת לגוי.

שעה"צ – אבל בריא ויכול הישראל

להישמט ולומר שאסור אף עבור ישראל –

אסור אבל בחולה לא יכול שבישראל

חולה מחללים שבת.

• **לצורך מצוה:** כגון להוציא חמץ בערב

פסח שחל בשבת – מותר. אף שיודע

שיוציא אסור משום מראית עין אבל כאן

מותר אף שהוא כשלוחו. כי רה"ר כרמלית

ושבות דשבות במקום מצוה הותר.

• **יש שיתופי מבואות:** מותר גם לישראל.

סעיפים ד-ה

גוי עשה לצורך עצמו: שבת קכב: נכרי שהדליק

לצרכו מותר לישראל שגר לאחד נר למאה. מים

גם כן אבל אם בשביל ישראל אסור. עשה נכרי

כבש – מותר לרדת ובשביל ישראל אסור. (ראה

רעו). גוי אפה פת לעצמו אם מותר לישראל?

• ר"ת – אסור שביה"ש אפשר שהיה קמח

או עיסה שלא ראוי אף לכססו והוא

מוקצה. אף חיטים לא היה ראוי כלחם

אלא אם נעשה מלאכה ונחשב נולד.

• י"א – אסור שמא יאמר לגוי שיאפה לו

ואף שבגר מותר כאן שזה דבר אכילה

להוט.

• רא"ש – אין הבדל וכל שעשה מעצמו

מותר לישראל.

• שו"ע – הביא שניהם ולכן בשעה"ד או

לצורך מצוה מותר.

אפה על דעת עצמו: באה"ל – מדובר בפת פלטר

שמותר לאכול ורוב העיר גויים.

קרמו פניה קודם שבת: באה"ל – אפשר להקל.

אפה על דעת ישראל: רמ"א – אסור לתת לגוי

מערב שבת מעות שייתן לו פת בשבת שעושה על

דעת ישראל אף למצוה.

גוי שעשה נעליים: באה"ל – אפשר להקל שזה

חומר גלם שיכול לתת לאחר (רנב ד).

ליקט הגוי פירות לעצמו הוי מוקצה:

• טעם שאסורים בשבת:

א. ביה"ש היו מחוברים הם מוקצה

וכדחאם בידיים (שיח ב).

ב. גזרים שמא יתלוש שאדם להוט

אחריהם ויכול לתלוש בקלות.

כשנתלשו ע"י גוי לא שונה מנפלו

פירות והביא הגוי מביתו ולא ידוע אם קטופים כבר או לא.
○ במוצ"ש:

- רי"ף, שו"ע – בכדי שיעשה, שאף שהוא ספק זה דשיל"מ.
- סמ"ג, א"ר – מותר מיד במוצ"ש שלא גזרו בדשיל"מ בדבר שעיקרו גזירה. ח"א – רק לצורך מצוה.
- שעה"צ – ל"א שאין בו בשבת מוקצה מקלים בספק אף בשבת. אבל כשיש גם מוקצה אסור.

• **שני ספקות יחד** (פמ"ג): בשבת אסור משום ספק מוכן. במוצ"ש מותר מיד לכו"ע משום ס"ס.

סעיפים ח-ט

גוי שהביא מחוץ לתחום:

• **הביא לצורך גוי:** אין בו חשש מוקצה שיודע שניצוד או נלקט מאתמול ולא נעשית בגופו מלאכה – מותר לישראל אף בו ביום וגם באכילה (תוך ד' אמות). ואף למי שאוסר בפת זה רק כשנעשה מלאכה בגוף הדבר.

• הביא לצורך ישראל:

- למי שהובא בשבילו או לבני ביתו – אסור. במוצ"ש בכדי שיעשו:
 - סמ"ג, רי"ף, שו"ע – כן.
 - ר"י, רא"ש – מיד שבאיסור דרבנן אין להחמיר.
- לאחרים: ראשונים, שו"ע – מותר בו ביום אף באכילה שהוא איסור דרבנן.
- בטלטול: מותר אף למי שהובא בשבילו שאינם מוקצה שהרי מותרים לאחרים.
- גוי הביא לצורך שני בני אדם: אסורים להחליף כדי להתירם באכילה שאם יתירו להם יבואו לומר לגוי להביא. למכור לאחר שלא הובא בשבילו מותר בתנאים של שכר. לא יותר ביוקר שלא יהנה ממלאכת שבת.

• **הגוי הביא למכור:** עיר שרובה ישראל אסור שכהביא לצורכם. עיר שרובה גויים מותר.

שיעור בכדי שיעשו כשהובא מחוץ לתחום:

- מתי מתחיל?
 - שו"ע – ממוצ"ש ממתין שיעור כדי להביאם.
 - רמ"א – כל שאין רגילות להביא בלילה משער מתחילת יום ראשון בבוקר ואם נאמר שימתין מהלילה אם כן ישראל נהנה במה שנעשה בשבת.
 - מ"ב – באיסור דרבנן או לצורך מצוה סומכים על שו"ע.
- השיעור: הובא ברגל כפי הזמן שהובא. בסוס כפי שהביא בסוס. הובא מדרך רחוקה 3 ימים – רק יום כנגד המלאכה שנעשתה בשבת.
- נסע הגוי בשבת והגיע ביום א': לא צריך לשער בגדי יעשו שרק כשהגיע בשבת משערים כך.

ספק והבא מחוץ לתחום:

- **שבת קנא:** נכרי שהביא חלילים בשבת לא יספוד בהם אלא ממקום קרוב. רב – קרוב ממש. שמואל – שמא לנו מחוץ לחומה ומדובר שמקרה שספק אם הביאם מחוץ לתחום.
 - שו"ע – אסור בשבת למי שהובא לו. מוצ"ש:
 - ר"י, רא"ש – מותר אף למי שהובא בשבילו שכיון שהוא דרבנן לא מחמירים.
 - רי"ף, שו"ע – בכדי
 - הגוי גר בעיר ויש לו פירות כאלו בעיר: רשב"א, שו"ע – אף יש לו בית אחר מחוץ לעיר מותר. מ"ב – אין לחוש מספק שבכה"ג תולים שנמצא כאן היה.
 - 2 בתים מחוץ ואחד בעיר: ט"ז – אסור שרוב וקרוב הלך אחר הרוב. גר"א, באה"ל – סברת כאן נמצאו עדיף על רוב וקרוב ויש להקל.

גוי הביא בספינה: למעלה מ-10 טפחים מותר שאין תחומין למעלה מעשרה ובלבד שלא היו בביה"ש ביבשה או במשך השבת למטה מעשרה. שמספיק פעם אחת ויהיה אסור לטלטלם חוץ מד' אמות.

סעיף י

שבת קכב: גוי ליקט עשבים מאכלים אחריו ישראל. בשביל ישראל אסור. רק כשלא מכירו אבל מכירו אסור.

בור שהוא רה"י לרה"ר – לצורך גוי: אם לא מכיר מותר לישראל שאין חשש שירבה בשבילו. אם מכירו אסור.

לצורך בהמת ישראל: מרה"י לרה"ר:

- שו"ע: אסור.
- ר"ת, רמ"א: כל האיסור לישראל להשתמש בשבת הוא רק כשלא יכול לעשות זאת כגון להשקות בהמתו אבל מותר לשתות מהם שיכל לדת לבור ולשתות אז לא נקרא נהנה.
- מ"ב – כש"ע ורק לצורך גדול או שבת מקלים.

מרה"י לכרמלית:

- **לישראל שמילא הגוי בשבילו:**
 - רי"ף – במוצש בכדי שיעשו.
 - ר"י, רא"ש – מיד.
- **לאחרים:**
 - הגה"א – לאחרים אסורים עד מוצ"ש בכדי שיעשו.
 - רי"ף, שו"ע – מותר כסעיף ח.
 - ראבי"ה – כשצורך שבת והוא איסור דרבנן מותר לומר לגוי אף לכתחילה שיביא מים שאפשר אם היו בורגנין.
 - רמ"א – יש להחמיר. אין למחות במקלים. מ"ב – להקל בדברים שקשה לו בלעדיהם וצריך להם בשבת כגון שכר אבל בשאר דברים אין להקל.

סעיפים יא-יג

נכרי שליט עשבים לבהמתו: שבת קכב: מאכיל אחריו ישראל אא"כ בשביל ישראל. אם מכירו אסור. איך ר"ג ירד בכבש – רביי – כי היה לא לפניו, רבא – כי נר לאחד נר למאה ואין מה להרבות.

- רשב"א, ר"ן – אביי ורבא לא חולקים ושני התירוצים נכונים.
- רי"ף, רמב"ם, שו"ע – חולקים ולא הביאו את אביי אלא רק את רבא.
 - ט"ז, מ"א – רק כשהגוי ידע שהישראל צריך את זה. ב"י – אף כשלא יודע שמא ירבה בשבת אחרת (ר"ת).
- ר"ת – אף לצורך באמת ישראל מותר שהבהמה יכולה להגיע בלעדיו. מ"ב – בשעה"ד בלבד סומכים על ר"ת.

כשהגוי עושה איסור דרבנן: ח"א – בצעב"ח מותר. שעה"צ – אם יש צעב"ח למה לא גם בדא' כמו חליבה. אולי לא מבורר כ"כ שזה צעב"ח.

גוי מלקט ומאכיל את בהמת ישראל: אין רגיל בכך אין למחות שאין עושה בציווי אלא להנאתו שחושב שירוויח מכך. כה"ח – לכן אף אומר שעושה לישראל אין צריך למחות. רגיל בכך צריך למחות שזה הערמה. ישראל ציווהו כמובן שאסור.

סעיף יד

שבת קנא: עשו ארון וחפרו לו קבר – יקבר ישראל. אם בשביל ישראל אסור לעולם. מדובר בדבר ציבורי.

- רש"י – לא בשביל ישראל מותר מיד במוצ"ש כשעומד באסרטיה וברור שלא בשביל ישראל.
- ר"ן – אסור להיקבר עולמית שבפרהסיא.

הלכה:

- טור, שו"ע – מותר במוצ"ש.
- רש"י – רק אם עומד בסרטיא שמוכח שלא נעשה לישראל.

לצורך ישראל:

- למי שנעשה לו אסור עולמית. טעם:
 - ר"ן – שגנאי לישראל ליהקבר בו שיאמרו שנתחלל שבת בשבילו.
 - רמב"ם, שו"ע – שנעשה בפרהסיא, ולכן לאו דווקא קבר אלא כל מלאכה.
 - רש"י – אסור עולמית לישראל ואף גוי עשה בצנעה.
- לאחרים: מותר במוצ"ש.
 - רמב"ם, שו"ע – בכדי שיעשו שלא חילקו חכמים אף שאין חשש שיאמר.

- ראב"ד – מותר מיד שאין חשש שיאמר לגוי.

בשאר מלאכות אם הגוי עשה אותם לצורך ישראל בפרהסיה:

- רמב"ם – אסור עולמית ואם קצץ שעה"צ – מותר מדינא.
- ר"ן, שעה"צ: דווקא בקבר.

סעיפים טו-טז

גוי שהביא חלילים לצורך ישראל: שבת קנא:
לא יספד אא"כ הגיעו ממקום קרוב. מחוץ לתחום:

- רש"י – לעולם אסור.
- רא"ש, רי"ף, שו"ע – בשבת ובמוצ"ש בכדי שיעשו.

הובאו מתוך התחום אבל דרך רה"ר: בצנעה ימתין במוצ"ש כדי הבאתם ממקום שבאו. בפרהסיה: רמב"ם, שו"ע – אסור לעולם (יד), רש"י – גם בצנעה לעולם. ר"ן – בכדי שיעשו.

הובאו דרך כרמלית: לאחרים מיד במוצ"ש ולמי שהובא בשבילו – שו"ע, מ"א – מיד. ט"ז – בכדי שיעשו.

ספק:

- רא"ש, רש"י: אף באו מחוץ לחומה תולים שהוא ממקום קרוב.
- רי"ף, רמב"ם, שו"ע – אסור שחוששים שבאו בשבת מחוץ לתחום. ט"ז – דינם כסעיף ט שבכדי שיעשה.

טיפול בגוף

סימן שכו – רחיצה בשבת

סעיף א

שבת מ: בהתחלה רחצו בחמים שהוחמו מערב שבת, אך בגלל שבלנים חיממו בשבת אסור והתירו הזיעה. ושוב אמרו שמזיעים כשרחצו אז אסור גם את זה והתירו בחמי טבריה. וטענו שמחמי טבריה כשבאמת היה מאש, אז אסור גם זה והתירו הצונן. ראו שאין הדבר עומד התירו חמי טבריה חיעה במקומה עומדת.

שבת מ: חמין שהוחמו מערב שבת: רב – כל גופו אבר אבר. שמואל – רק פניו ידיו ורגליו.

שבת לט: ר"מ – לא ישטוף אדם כל גופו אף בצונן. ר"ש מתיר שלא רוחץ אלא שוטף. ר"י – בצונן מותר.

לרחוץ בחמי האור שהוחמו בערב שבת:

- א. כל גופו ורובו ככולו אסור גזירה שמא יבואו על ידיזה לחמם בשבת ואפילו איבר אבר אסור.
- ב. פניו ידיו ורגליו מותר. רמ"א – או שאר איבריו כל שאינו רוב גופו.
- ג. ח"א – יזהרו שהמקווה יהיה רק פושר כשנוהגים לחמם.

חמים שהוחמו בשבת: אסור אף ידיו.

חמי טבריה:

- בקרקע מותר אף כל גופו.
- בכלי – סה"מ, שו"ע – אסור כל גופו אף בחמי טבריה שיבוא להחליף בחמי האור. רא"ש – מותר.
- רק לרפואה: אסור (שכח).
- מים שהוחמו בדוד שמש בשבת:
 - השימוש בדוד שמש מדין מבשל בסימן שיח כתולדות חמה או חמה.
 - ברחיצה אסור להתרחץ בחמי טבריה אך מקצת גופו מותר לרחוץ בחמים בשבת. חזו"ע – אף אם הוחמו בשבת ע"י דוד שמש. בקרים או פושרים מותר רוב הגוף (ערוה"ש, פניני הלכה).

מצטער: רעק"א – מותר כל גופו.

סעיף ב

שבת קמז: רוחץ במי מערה וחמי טבריה מותר בדיעבד.

- גאונים, רי"ף, רמב"ם, שו"ע – במי מערה שיש הבל אסור בדיעבד שיבוא לזיעה.
- ר"ן, רא"ש, ר' יונה, רמב"ן, תוס' – בחמי טבריה מותר לכתחילה אף לא במקורה.

סעיף ג

שבת לח: מעשה שאנשי טבריה הביאו סילון של צונן בערב שבת ואמרו חכמים שאם בשבת הוחמו אסורים ברחיצה ושתיה. ביו"ט כחמין שהוחמו ביו"ט שמותרים בשתיה ולא ברחיצה. לכו"ע אסור לכתחילה. בדיעבד:

רחיצת נהר: כל גופו מותר וינגב. מ"ב – נהגו שלא להתרחץ שמצוי שיבוא לסחיטת שיער ועוד כמה איסורים. **ידיו ורגליו:** מותר.

סעיף ח

טבילת אדם בשבת ביצה יז: ב"ש – אסור. ב"ה – מותר. כלים אסור לכו"ע. **הלכה:** שו"ע – כב"ה. מ"ב – אדם שונה מכלי שנראה כמצנן עצמו במים. ואף כשקר והמים סרוחים שאין דרך לרחוץ בהם לפעמים כשבא בדרך מלוכלך רוחץ עצמו.

טבילת נשים שלא בזמנם: מ"ב – נוהגות נשים לטבול שלא בזמנם כשיוצא בשבת כי ניכר שהרי אסור לרחוץ כל הגוף. ילקו"י והמנהג כיום – טובלות בשבת.

לטבול לקריו: מ"ב – נראה שמותר כיון שנתבטל התקנה ומותר בתורה ותפילה אז לא נראה כמתקן ולכן מותר אך יזהר לא לבוא לסחיטה.

סעיף ט

לרחוץ פניו ידיו ורגליו בדברים שלא משירים שיער מעורבים עם דברים המשירים: מיעוט הוא דבר המשיר מותר שאינו פס"ר. הרוב – אסור שזה פס"ר.

כשרוחץ זקן או שער ראשו: מותר אך לא יסחט אחר רחיצה.

סעיף י

לרחוץ ידיו:

- **במורסן:** שו"ע – מותר. מרדכי, רמ"א – גיבול כלאחר יד מותר.
- **במלח או בורית:** רמ"א – אסור שהיו נולד.
- **רמב"ם:** התיר סבון בשבת ואין ממחק או ממרח ולא נולד. ילקו"י – במקום צורך מותר. במי סבון נחלי מותר לכו"ע.

סעיף יא

שבת מ: מרחץ שפקקו נקיו מערב שבת למוצ"ש רוחץ מיד. פקקו נקביו מערב יו"ט למחר נכנס ומזיע ויוצא ונשקף בבית החיצון. ר"ן – כשלא סתמו נקיו אף שמאליו הוחם בשבת צריך בכדי שיעשו שאסור גזרו שמא יחתה. שו"ע – להלכה.

סעיף יב

שבת מ: משרבו עוברי עבירה אסרו להיכנס למרחץ אף להזיע. רש"י, טור, רמ"א – אף לעבור במרחץ במקום שיכול להזיע אסור. שו"ע – לעבור מותר אם לא מתכוון להזיע.

- רש"י: המים שנכנסו לה בשבת אסורים שגזרו שמא יערבם בשבת ומחמם בתולדות האור. מה שהתחמם בערב שבת מותר.
- תוס', שו"ע: אף מה שהוכנס בערב שבת אסור שכמטמין בדבר המוסיף הבל שאף טמן מבעו"י אסורה.

מים קרים מתערבים עם החמים יחד: אם המשיכו מערב שבת מותר אף ברחיצה.

סעיפים ד-ה

להתחמם כנגד המדורה: שבת מ: מתחמם כנגד המדורה ונשטף בצונן אך לא הפוך שמפשיר המים שעליו. רמב"ם, שו"ע – להלכה.

לחמם ידיו אצל האש אחר נטילה:

- רא"ש, שו"ע – אסור קודם שינגבם. במקום שאין יס"ב מותר. דומה לחמים שהוחמו בשבת שאסור אף פניו ידיו ורגליו.
- רמב"ם: אין לאסור מפני חימום המים כי זה רק הפשרה ואינו בישול ורק מפני רחיצת גופו אסרו. לכן מותר.

סעיף ו

שבת מ: מחמם מגבת ומניח על הבטן בשבת אך לא יביא מיחם מים מפני הסכנה אם רותחים וישפכו.

- רש"י, ר"ן – שמא יישפכו ונמצא רוחץ בשבת. בכלי סגור מותר.
- תוס': שניכר שלרפואה עושה וגזירה משום שחיקת סממנים.
- מ"ב – לצורך גדול מותר.

אפילו בחול אסור: אם פתוח שלא יישפך.

לחמם בגד או כלי: טור, רמ"א: מותר. מ"ב – וכן כלי בשבת מותר לחמם.

סעיף ז

שבת קמא: רב יהודה – מי שרוחץ במים ינגב עצמו קודם ואח"כ יצא שמא יבוא לטלטל ד' אמות. כוחו בכרמלית לא גזרו.

מים על גופו ורוחץ בנהר: יש רוי מים על גופו ינגב יפה שלא יישאר המים עליו וישכח ויטלטלם. **הולך ברה"ר:** מטר סוחף עליו לא הקפידו שהם מועטים ולא מצוי לשיעור הוצאת מים. גר"א – לתוס' משמע שאף בריבוי מים נבלע בלבשו מותר.

סעיף יג

שבת קנא: עיר ישראל ונכרים גרים בה ויש מרחץ בשבת, רוב גויים לערב רוחץ מיד, רוב ישראל בכדי שיעשו, וכן חצי חצי. ר"י – באמבטי קטנה אם יש בה אדם חשוב רוחץ מיד.

- רש"י – ר' יהודה לא חולק על ת"ק אלא מוסיף.
- רי"ף, רמב"ם, שו"ע – חולקים.

סימן שכז – דיני סיכה בשבת

סעיף א

הכלל: כל שהוא רק דרך רפואה – אסור (אא"כ במשכב). אם נוהגים לעשות גם לא לרפואה מותר.

שבת קיא: חושש במתניו אסור לסוך יין שמן ורדים, וחומץ אבל שמן כן. בני מלכים סכים בשמן ורד שעושים כן אף בחול כשבריאם. ר"ש – כולם כבני מלכים ומותר. רב – הלכה כר"ש כשמצוי.

- ר"ח, בה"ג: כר"ש.
- רי"ף, רא"ש, רמב"ם, ב"י, שו"ע: כרב שרק כשמצוי מותר. רמ"א – כשאינן נוהגים לסוך שמן אסור.

בחלב ושומן: מ"ב – אסור בכל מקום שניתן ונמס ונחשב נולד.

לתענוג: מותר לסוך ידיו בשמן לתענוג כל שאין עורו סדוק בכפות ידיו שאינו לרפואה.

בושם: מותר.

סעיף ב

שבת קמז: מותר לסוך שמן וממשמים ביד על כל הגוף להנאה. אבל לא בכוח ולא במגררת שזה עובדין דחול. וכן בבטן אך לא כאופן שעושה בחול. רחב"ח סך ואח"כ ממשמש ר"י – סך וממשמש בבת אחת.

- שו"ע – כלומר צריך שינוי.

סעיף ג

שבת קמז: אסור לגרד גופו בכלי שזה עובדין דחול אבל בידיו מותר אך יזהר לא לעשות חבורה. אם מטונפות בטיט וצואה או שיש לו כלי יעודי לשבת מותר (רשב"ג). שו"ע – להלכה.

- מ"א – מזה נהגו נשים שיש להם מברשת מיוחדת לשבת עם שיער רך לתקן בו השיער. לסרוק חזק אסור (שג"מ).

סעיף ד

עיבוד עור: אב מלאכה שמולחל העור ומעבדו בשאר דברים שדרך לעבדו. וכן דורס עור ברגלו עד שיתקשו או מרככו בידו ומושכו ומשווה אותו כדרך הרצענים חייב. וכן מרכך בשמן חייב ולכן אסור למשוך בשמן מנעל חדש ויש אוסרים אף ישן בפרט כיום שיש הרבה עמי ארצות שיקלו אף בחדשים (ח"א).

משום כך: איסור עיבוד אסור גם לאדם שיסבב ע"י פעולתו שיתרכך העור ולכן אסור לסוך רכלו. עיבוד וכן הפשטת העור שיעורו לעשות קמיע ולענין איסור בכלשהו. מפרק דוכסטוס מהקלט – תולדת מפשיט (רמב"ם).

שבת קמא: אסור לסוך רגל בשמן כשהוא בתוך הנעל אבל סך רגלו ואז יכול לשים בנעל. ר"ח – רק שיעור לצחצחו אבל שיעור לעבדו אסור. רמב"ם, שו"ע – הכל בחדשים אבל בישנים מותר.

יש בו שיעור לצחצח העור ולא מתכוון מותר.
ממתכוון – אם מכוון בגלגולו על גבי העור או בסך רגלו ומניחו במנעל לצחצח העור בשמן אסור גזירה משום מתכוון לעבדו.

לצחצח הנעליים במירוח שחור: אם כוונתו במשיחת השמן שיהיה המנעל שחור אסור משום צובע. **תפארת ישראל:** אף עשה גוי אסור בכדי שיעשו.

חולה וחילול שבת לפיקוח נפש

סימן שכח – דיני חולה בשבת

סעיף א

סוגי החולי		עושה על ידי		מלאכה
יש בו סכנה		ישראל	דא'ו	
אין בו סכנה	מיחוש	אסרו חכמים כל רפואה אפילו ע"י גוי אין עושה מלאכה כלל. משום שחיקת סממנים		
	מקצת חולי (חלה אחד מאבריו ואין סכנת איבר)	גוי (שבות דשבות במקום חולי)	דרבנן	
	נפל למשכב או נחלש כל גופו	גוי	דאורייתא	
		ישראל	דרבנן בשינוי (ואין צריך לחזר אחר גוי ויש אומרים כשאפשר יעשה ע"י גוי)	
	סכנת איבר	גוי	דאורייתא	
		ישראל	בשינוי או איסור דרבנן כדרכו (סעיף ז)	

רפואה בשבת:

- מיחוש – מתחזק והולך כבריא גזרו שלא לקחת תרופה ואף שאין עושה מלאכה משום שחיקת סממנים.
- נפל למשכב ואין סכנה מותר לקחת רפואה בשבת שאין צריך מלאכה.
- ע"י גוי:
 - במיחוש אסור.
 - נפל למשכב מותר אף מלאכה דא'ו. קור גדול מותר כחולה.
- משכך כאבים או תרופות הרגעה: ילקו"י – כיון שלא מרפאים אלא גורמת להשקטת המיחושים יש להתיר ליטלם בשבת.

סעיף ב

פיקוח נפש: מצוה לחלל שבת שנאמר 'וחי בהם' ואם החולה חושש מפני חילול שבת מדברים אליו שזה חסידות של שטות. אסור לאחר את הדבר כדי לשאול רב.

- ירושלמי: הנשאל הרי זה מגונה והשואל הרי זה שופל דמים.

חילול שבת: דוקא ברפואה ידועה לאנשים או ע"פ מומחה.

סעיף ג

ע"ז כח: פשוט שמכה של חלל מחללים עליה. שזה מהשפה ולפנים. שיניים לא נפסק וספק נפשות להקל. שו"ע – להלכה.

התקלקל אחד מהאיברים הפנימיים: מחללים.

מיחוש באיברים הפנימיים: מיחוש קל לא נחשב. **כואב לו הרבה:**

- רשב"א, שו"ע – רק כשיש כאב מחמת מכה או בועה. אבל אם לא - לא.
- באה"ל – לכן יש להחמיר א"כ כואב לו הרבה וגם ספק נתקלקל שאז מחללים.
- כייב קיבה (פצע את קיבתו) – כמכה וקלקול של חלל שמחללים.

שיניים וחניכיים: ע"ז: לא הוכרע.

- תוס': השיניים הטוחנות בספק אבל חניכיים בודאי מחללים.
- רש"י – ככי הם חניכיים וספק.
- שו"ע – מחללים. מ"ב – גם אם סתם כואב הרבה ולא נפל למשכב.

הוצאת שן ע"י גוי:

- רמ"א – חושש בשינוי ומצטער ורוצה להוציאה אומר לגוי שיוציא. משמע שלישאל אסור שזה דא'ו.

שחין בפי הטבעת: מחללים.

קדחת: רש"י – חום גבוה. רמב"ם – קור וחום יחד מחללים אבל אם בהתחלה קור ואח"כ חם נחשב חולה שאין בו סכנה.

למדוד חום: מותר למדוד לחולה חום או לחץ דם. **לרשום חום לחולה:** אף שלשו"ע עושים כל צרכי החולה אך לרשום חום אסור שאינו צרכיו ממש אלא ירשום ע"י גוי או יכינו פתקים מערב שבת.

סעיף ח

אחזו דם: מקיזים דם אף ע"י ישראל אפילו הולך על רגליו ואף ביום הראשון שנחשב סכנה.

אחזו במקצת: ניכר שהוא רק מיחוש אין מחללים.

סעיף ט

חולי העין (ע"ז כח): חושש אף רק בעין אחת:

- **תחילת חולי או אמצע:** רמב"ם – ויש בהם ציר או דומעות חולגות מחמת הכאב או דם שותת אף שבסכנת איבר אין מחללים בדאורייתא עין שונה שקשור ללב.
- **סוף חולי:** אין סכנה ולא מחללים.

סעיף י

יומא פג:

רופא אומר שהוא סכנה: מחללים אף שאינו של חלל.

אחד אומר סכנה ואחד אומר שלא: רופאים שווים מחללים. אחד מומחה יותר שומעים לו להקל או להחמיר (באה"ל).

2 רופאים נגד רופא מומחה: אחר המקל.

סתם בני אדם ואומר שמכיר שהוא מסוכן:

- דעה א': לא מועיל סתם.
- י"א: אין צריך מומחה שכל בני אדם מומחים קצת. שו"ע – ספק נפשות להקל.
- באה"ל – יש מח' אז עדיף ע"י גוי אם אפשר.

גוי אומר שהוא סכנה:

- רופא גוי מחללים.
- סתם גוי – רמ"א – לא מחזיקים אותם לבקיאים ורק ישראל סתם שמצווה על שבת ובכל זאת אומר שמחללים סומכים עליו ומחללים.

- מ"ב – החולי הוא של סכנת אבל הוצאת השן אינה רפואה ידועה ולפעמים יש סכנה בכך. לכן רק ע"י גוי.
- אחרונים – היום שהוא רפואה ידועה מחללים אף ע"י ישראל.
- פמ"ג – רמ"א דיבר כשידוע שאינו סכנה.

כשאוכל יוצא דם מהחניכיים: שבת פג – חושש בשיניו נותנים סם בשבת שהוא ספק נפשות זה אחד מהם. אפילו חולה אומר שלא צריך מחללים שמקובל לחז"ל שכן.

סעיף ד

חולי של סכנה:

- **אומד:** לא צריך אומד אם מסוכן לשעתו או לא שאף אם לא בקיאים וחולה שותק מחללים.
- **לעשות לחולה מאכלים או צרכים ואין מניעת הדבר סכנה:**
 - שו"ע, רמב"ן: כל מה שרגילים בחול לעשות לו עושים בשבת. אף שידועים שלא יסתכן בדבר מהטיפולים.
 - באה"ל – כשלא יכבד החולי לא עושים את המאכלים ע"י ישראל אלא ע"י גוי.
- **מכירים את החולי שממתיין:** רש"י: אין עושים לו בשבת ואפילו מכיר שהיא מכה של חלל אלא יעשו במוצ"ש וק"ו חולה או רופא אומרים שלא צריך.

סעיף ה

מכה שאינה של חלל: אין מחללים אלא נשאלים בבקי ובחולה. אומרים שצריך לחלל מחללים אף אם רק מסופקים משום ספק נפשות לקולא.

סעיף ו

מחללים על:

- מכה על הרגל או היד. אף אינה מכת חרב אלא ברזל.
- בלע עלוקה מחממים לו חמין (ע"ז יב).
- נשכו כלב שוטה או זוחל הממית (יומא פד) אף ספק ממית.

סעיף ז

מכה של ברזל: מחללים. באה"ל – בין בכוח ולא עשה חתך ובין עשה חתך בנחת.

חולה אומר מסוכן כנגד הרופא (באה"ל):

- שומעים לחולה שלב יודע מרת נפשו וכל זה בחולי לא מוכר ואומר שלא יכול להמתין.
- ידוע החולי וחולקים איזה תרופה – שומעים לרופא.
- אם מכירים החולה שמחמיר על עצמו שומעים לרופא.

סתם אדם נגד רופא: סומכים על הרופא.

רוצים לאנוס את האדם לעבור עבירה גדולה:

רמ"א: אין מחללים עליו שבת שלא אומרים לאדם חטא כדי שיזכה חברך.

עבירה שהיא מ3 עבירות של יהרג אל יעבור:

יש חשש שיהרג מחללים ואם לא אין מחללים.

בת שרוצים להוציאה מכלל ישראל: א"ר – אף

קטנה שלא מצווים להפרישה מאיסור והטעם שאומרים חלל עליה שבת כדי שתשמור שבתות הרבה. באיסור דרבנן מותר אף פשעה.

סעיף יא

יומא פד: רב – לא ספק שבת זו בלבד אלא אף ספק שבת אחרת. כגון שאמדהו לשמונה ימים ויום ראשון שבת, לא מתעכבים ללילה להצילו אלא מטפלים עכשיו. שו"ע – להלכה.

סעיף יב

יומא פד: אין עושים ע"י נכרים או כותים אלא ע"י גדולי ישראל ולא ע"י קטנים או נשים אבל מצרפים לדעה אחרת.

- תוס' רי"ד, שלט"ג – אם זמינים מותר. אסור להתעכב בשביל זה.
- תוס' – גויים שלא יתעצלו.
- רא"ש, רמב"ן, ר"ן – שלא ילמדו הרואים.
- ר"ן – נשים שמצטרפות לאנשים יכולות לעשות שאז לא יתעצלו פעם הבאה.
- רש"י – כגון שנים אומרים צריך ושלשה אומרים לא צריך ואישה או כותי אומרים צריך – מצטרפים שיהיה חצי חצי וספק נפשות להקל.
 - רי"ד, מאירי, ר"פ – אין הולכים אחר הרוב בנפשות.
 - רמב"ן – אין עניין בקיאות כי בהרבה סומכים עליה לחלל שבת.
 - ריב"א, ר"פ, ר' ירוחם, ב"ח – דווקא האישה ועוד אחד ולא

שנים שאחרת תרי כמאה בלעדיה.

- רמב"ן – השיטות תלויות בגרסאות "אלא מצטרפין לדעת אחרת" כגמ' שלנו או "מפני שמצטרפין לדעת אחרת" בירושלמי.

הלכה:

- שו"ע, ט"ז – ע"י ישראל איש.
- או"ז, רמ"א – אם אפשר ע"י קטנים או נשים בלי לעכב עושים כך.

אם צריך לעשות בשינוי:

- א. יולדת – מביאים בשינוי אם אפשר.
- ב. בחולה שיש בו סכנה – עושים ע"י גדולי ישראל ללא שינוי ורק לגבי יולדת צריך לשנות.
- ג. רמ"א – כשאפשר לשנות משנים כמו ביולדת.

סעיף יג

יומא פד: מפקחים פיקוח נפש בשבת והזריז משובח. פורס מצודה להעלות תינוק מהמים וצד דגים.

- רמב"ם, רי"ף, מ"ב – מותר דווקא כשלא מתכוון לצוד.
- ר"ן – אף במתכוון ובלבד שלא מוסיף עשייה.

דלת שנעלה על התינוק: שובר כדי להוציא ואף שמפצל את הדלת לנסרים וכעת מוכן למלאכה או הדלקה. לא אומרים שינסה למשוך אותו עם אגחים עד שיביאו מפתח.

סעיף יד

אם בת דחווה או הותרה בפיקוח נפש:

חולה צריך בשר ויש בשר נבלה או ישחטו לו בהמה: שוחטים ונותנים ולא נותנים לו נבלה.

- ראב"ד, רא"ש – שהשבת הותרה והוי כחול לכל צרכיו ואף איסור דרבנן לא מאכילים כשאפשר לשחוט.
- מהר"ם – שבת דחווה ולא יאכילוהו נבלה משום:
 - א. שמא יקוץ באכילתו ויסתכן (רמב"ם).
 - ב. בנבלה עובר על כל כזית וכזית וחמור מאיסור שבת (ר"ן).
- רמב"ם, רשב"א, באה"ל – שבת דחווה ונותנים לו בשר נבלה.

שחיטה – צריך חתיכה קטנה של בשר ויש תרנגולת גדול או קטנה: מותר לשחוט הגדולה שבנטילה נשמה אין הבדל בין גדול לקטן.

סעיף ז

חולה שאין בו סכנה שנפל למשכב או מיחוש גדול (רמ"א): אמירה לגוי מותרת. הדיון כאן שבות ע"י ישראל.

איסור דרבנן ע"י ישראל בחולה שאין בו סכנה		
נפל למשכב ואין סכנת איבר	סכנת איבר ולא נפל למשכב	
מותר שלא גזרו שבת במקום חולי	אסור	רמב"ם למ"מ
נסמך למלאכה או לגזירת שחיטת סממנים – אסור. לא נסמך למלאכה או לגזירת שחיטת סממנים מותר אפילו נפל למשכב ואין סכנת איבר או סכנת איבר ולא חלה.		רמב"ם לב"י
רמב"ן – בשינוי אף יש גוי. ר"ן – רק אם אין גוי מותר בשינוי	מותר	רמב"ן, ר"ן, שו"ע

רמ"א – מה שאסור לישראל אסור אף לחולה עצמו.

לעשות איסור דאורייתא בשינוי:

- לרמב"ן – משמע שרק שבות.
- שו"ע הרב – מותר גם באיסור דאורייתא שש"כ – מקל כשאין גוי.

אם ישתהו כדי לשחוט: לכו"ע נותנים לו בשר נבלה.

נפק"מ: חולה שלא קץ בנבלה, לשחוט או לתת איסור דרבנן, צריך לחמם יין כשר ויש יין נסך חם או סתם יינם.

דעת שו"ע:

- מ"א – הותרה שכתב שעושים כל צרכי חולה בשבת כדרך שעושים בחול (ד).
- רדב"ז: אף בדחוייה עושים מה שרגילים, ורק בדברים שלא רגילים בחול תלוי אם שבת דחוייה או תלויה.

סעיפים טו-טז

אמדוהו לגרוגרת אחת: עשרה בני אדם הביאו לו כולם פטורים וראויים לשבח שכולם חשבו שיקדימו. באה"ל – מדובר בחולה בהול שצריך את זה דחוף.

אמדוהו ל2 גרוגרות:

- **יש שנים ב2 עוקצים או 3 בעוקץ אחד:** חותך ה3 שעושה רק צריכה אחת. מ"ב – שעשיף מיעוט מלאכה אף שמרבה בשיעורים.
- **2 בעוקץ אחד או 3 בעוקץ אחד:** יחתוך ה2 שלא לרבות בשיעורים סתם. בישול – רק מה שצריך החולה. נר גדול או נר קטן – אם לא צריך את הגדול משתמשים בקטן.

בחולה בהול: רמ"א – אין מדקדקים.

ריבוי בשיעורים:

- **מנחות סד:** מביאים מה שצריך למעט בקצירה. ראשונים – או 2 באחד או 3 באחד, ממעט בשיעורים.
- ביו"ט התירו לאישה למלא קדירה אף שצריכה לחתיכה אחת בלבד.
- אסור להזמין נכרי ביו"ט שמא ירבה בשבילו.

דאורייתא או דרבנן:

- ר"ן: מדאורייתא שאחרת מה הספק בגמ' א. ביו"ט מותר משום אוכל נפש שהתורה מצריכה שימדוד בדיוק.
- ר"ן: מדרבנן וביו"ט הקלו חכמים שחיוב יו"ט הוא רק לאו ובשבת איסור סקילה.

מלאכה ע"י גוי או ע"י ישראל לצורך חולה שאין בו סכנה:

	ע"י גוי		ע"י ישראל	
	דאו'	דרבנן	דאו'	דרבנן
מיחוש	X	X	X	X
מקצת חולי	X	V (שז ה)	X	X
נפל למשכב	V	V	X	טבלה לעיל (מחלוק) תב"י לרמב"ם, מ"מ לרמב"ם, רמב"ן ור"ן.
פיקוח נפש	V	V	V	V

סכנת איבר: ילקו"י – אף האיבר רק ייחלש כגון שיישאר צולע נחשב. בזה"ז – כל סכנת איבר עשוי להיות סכנה לכל הגוף כהרעלה.

כיבוי נר לצורך חולה שאין בו סכנה: שו"ע רעח – מותר כשיש בו סכנה. מ"ב – אבל חולה שאין בו סכנה אסור אף שזה משאצל"ג שכיבוי חמור שיש בו צד חיוב.

צרכי קטן: כחולה שאין בו סכנה כשאינן דרך אחרת. מהו קטן?

- י"א – עד 3.
- ציץ אליעזר – עד 6.
- מנח"י – עד 9.
- אורל"צ – עד 13.

בישול ע"י גוי לקטן: רמ"א – מותר. ח"א – אך לא יניח ישראל המאכל בקדירה אף שהגוי נותנה על האש שכיון שאחד נותן לקדירה ואחד מניח על האש הראשון פטור אבל אסור.

טלטול מוקצה: קטן לא רוצה אא"כ אמו תאכילנו:

- מ"א – מותר.
- פמ"ג – צריך בשינוי כדרבנן לחולה.

להאכיל לגדול חולה שאיב"ס מוקצה:

- שש"כ – מותר כקטן.
- לוית חן – אסור.

ע"י ישראל גדול בשינוי כשאין גוי: שש"כ – מותר שכעת הוא דרבנן.

מסייע לגוי:

- **מכות כ:** אחד מקיף ואד ניקח הניקף לוקה. ר"א – במסייע.
- **ביצה כב:** אמימר התיר לכחול עין בשבת למרות שמסייע בפתחת העין. אך אין בזה ממש.

להוציא שן או ציפורני אישה לטבילה:

- רמ"א – מותר ואף שמסייע בתחילת המלאכה. מה שאוסרת במקיף וניקף זה מפסוק 'לא תקיפו' וזה חידוש.
- ט"ז – כשמסייע בהתחלה אסור בכל מלאכה. אבל כוחל שרק אחרי שכחל הישראל ממצמץ זה מסייע בעלמא.

לתת עט לרופא גוי שיכתוב מרשם לחולה שאיב"ס: כה"ח – כשאי אפשר ע"י גוי מותר לישראל לתת ואין כאן מסייע.

זריקה לחולה שאיב"ס:

- תיקון כלי – הכנסת מחט למזרחק – אול"צ חזו"א – אסור משום תיקון כלי. שש"כ – מותר שככוס של פרקים שמותר שעשויה לכך.
- להוציא דם שעושה זריקה: אורל"צ – מותר שזה משאצל"ג.
- להוציא דם כדי לעשות בדיקת דם: אורל"צ – אסור שזה מלאכה הצריכה לגופה של הדם.

סעיף יח

שבת קכט: הקיז דם והצטנן: עושים לו מדורה ע"י ישראל אף בתמח. וכן בחולה שיש בו סכנה מחממים לו שחולה מסוכן אצל צינה. מ"ב – אם אפשר ע"י גוי יעשה.

סעיף יט

בישולי גויים לחולה שאיב"ס:

- בשבת: רמב"ם, שו"ע – מותר. פמ"ג – אף ששאר איסורי דרבנן אסור, בישול עכו"ם שונה שאין איסורו מחמת עצמו.
- במוצ"ש: האוכל שנשאר משבת:
 - רשב"א – אסור אף לחולה שאפשר בהיתר ע"י ישראל.
 - והכלים צריכים הגעלה.
 - רא"ה – האוכל והכלים מותרים אף לבריא שחכמים התירו לבשלו אז אין על זה שם בישול גויים. מ"ב – הסומך על

המתירים לא הפסיד וכן בדיעבד מקלים.

סעיפים כ-כא

שבת קח: אחד אמר יין בתוך העין אסור על גב העין מותר. ואחד אמר רוק תפל אף לגב העין אסור.

- **יין לרפואת מיחוש:** בעין אסור משום רפואה. על גבי העין ופוחת וסוגר העין עד שייכנס אסור שמוכח שלרפואה. לא פוחת וסוגר מותר שנראה שזה לרחיצה. מ"א בזה"ז שאין דרך לרחוץ ביין אסור.
- **רוק:** רוק תפל חזק שקם ממנו משנתו על העין אסור שמאוס ולרפואה. אחר שרחץ פיו מותר. אין יכול לפתוח עיניו יכול ללחלח ברוק תפל שאינו לרפואה.
- **קילורין: שבת קח - מותר. שבת יח - אסור.**
 - רא"ש, שו"ע: עבה אסור שמא ימרח. רך - צלול על העין מותר שנראה כרוחץ.
 - תוס' - בברייתא לתענוג מותר. לחולה לרפואה אסור.
 - סמ"ג - על העין מותר ולתוכו אסור.

סעיף כב

שבת נג: מותר לסוך ולפרכס אדם אבל לא בהמה. בגמר מכה משום תענוג.

לתת על מכה:

- שמן: מותר. שדרל לסוך אף לרפואה (שכז א ברמ"א).
- שמן ומים חמים מעורבים מוכח שלרפואה ואסור.
- מים חמים בלבד מותר.
- לקלף פצע - אם יודע שלא יצא דם מותר.

ליתן על המוך: שמן ומים חמים - אסור שמוכח שלרפואה. מים חמים אף שאין עושה לרפואה אסור משום סחיטה. שמן לבד מותר שאין דרך כיבוס כך.

ליתן חוץ למכה ושותת ויורד למכה: מותר שלא מוכח לרפואה.

לתת שומן או חלב: אסור שממיס אותו וכמוליד כריסוק שלג.

סעיפים כג-כד

שבת קלד: נותנים מוך יבש וספוג יבש אבל לא גמי יבש ולא כתיתים יבשים. מוך מותר שחדש וכתיתים ישן ומרפא ולכן אסור. שו"ע - להלכה. ט"ז - ספוג ישן מותר.

עלי גפנים: אסור שלרפואה. שאר עלים שאין מרפאים אלא רק שומרים על המכה מותר. **להניח פלסטר:** מותר שרק שומר.

אפר מקלה: (רמ"א כה): ע"י ישראל אסור משום מרפא ואם חלה כל גופו מותר בשינוי. ע"י גוי מותר אף קצת חולי.

גמזי: אף הכינו שאינו מוקצה: בין לח בין יבש אסור שמרפא (רמ"א).

יוד: יש מתירים שבא למנוע זיהום וכדי ששומר על המכה.

סעיפים כה-כז

עירובין קב: רטייה שנפלה מחזירים. ר"י - הוחלה למטה דוחק למעלה או הפוך. שמואל - כר' יהודה. ר"ח - רק שפירשה על כלי אבל על הקרקע אסור. רב אשי - חולק ומתיר כת"ק.

- ראב"ד: כרב אשי הפוסק כת"ק שמתיר.
- רא"ש, שו"ע: על הקרקע אסור כר"ח.

טעם: אין רפואה אלא כל הדיון משום חשש שימרח.

הסירה במתכוון:

- שבה"ל - אסור להחזיר.
- רז"ה - מותר.
- מ"ב - אם הוריד כדי לסדר מותר.

רוצה לקנח פי המכה: מגלה קצת ומקנח וחוזר ומגלה צד שני ומקנח אבל לא ברטייה עצמה משום ממרח.

מכה שנתרפאה: נותנים רטייה שרק לשמירה ולא חוששים לשחיקת סממנים או מירוח שכבר התרפאה.

ע"י גוי לתת רטייה על המכה: רמב"ם, שו"ע: מותר לכתחילה אף בחולה שלא נפל למשכב.

לעשות רטייה: או"ה, רמ"א - בחולה שאיב"ס מותר ע"י גוי וכן בסכנת איבר. לא נפל למשכב אסור שזה מלאכה דאו' משום ממחק.

סעיפים כח, לא, לג-לה

מפיס מורסה: חייב. תוס' – כל פתח שלא עשוי להוציא ולהכניס אינו פתח אך כאן עשוי להכניס אוויר ולהוציא ליחה.

- רש"י – משום בונה.
- רמב"ם, שו"ע – משום מכה בפטיש.

חכמים התירו שבות במקום צער להוציא ליחה ולא חושש אם תיסגר: שבת קז: מותר. אף שיוצא גם דם מותר שאין עושה אלא אדם כנוס עם הליחה אך לא ידחק המכה שיצא דם.

ביד או בכלי: באה"ל – רק ביד אבל לא בכלי.

אם חותך קצת מהעור:

- י"א משום גזז.
- י"א שאין יונק מהגוף כבר.

הוצאת קוץ ע"י מחט: מותר בשבת וייזהר שלא יוציא דם שנעשית חבורה (שעה"צ).

לחכך שחין: מ"ב – אסור שמוציא דם שנבלע בבשר.

לקנח פי מכה שמוציאה דם מהבשר (מ"ב): אסור משום פס"ר שיוצא דם. שעה"צ – מדוע לא נאמר משאצ"ל שמותר במקום צער. אלא שאין הרבה צער.

ציפורן וציצין שפרשו שדרך לקלוף: שבת צד: ר' שמעון בן אלעזר: ביד מותר בכלי אסור. לא פירשו רובן ביד פטור אבל אסור ובכלי חייב. רבב"ח בשם ר": רק כשפירשו כלפי מעלה ומצערות אותו.

- ר"ת: כלפי הגוף כציפורן חודרנית.
- רש"י – כלפי ראש האצבע.
- שו"ע – חוששים לשניהם.

גונח: כתובות ס: גונח יונק חלב בשבת.

- רי"ף, שו"ע: מהתורה אסור ביד תולדה של מפרק. יונק הוא מדרבנן שזה כלאחר יד.
- רא"ש, מ"ב – דוקא בצער חולי מותר. לא בצער רעב. מ"ב – ביו"ט אפשר לרעב אך עדיף על מאכל או ע"י גוי.

לחלוב ממניקת לכוס:

- כשהתינוק יכול לינק אסור משום מפרק.
- כשהחלב מצער את האישה מותר בידיה כשהחלב הולך לאיבוד.

- לקלח מדדיה כדי שיאחז התינוק וינק מותר (שו"ע) ואף שזה משאצ"ל:
 - תו"ש – כי דרך אדם לינק אז מקלחת לתינוק זה שינוי.
 - שעה"צ – ביד מדאו' אך מותר שזה סכנה אם לא יינק.

- להוציא ע"י משאבה כשזורקת אח"כ החלב שהצטבר – אסור אא"כ שם בכלי סבון שהולך לאיבוד מיד.
- להתז חלב על מי שיש בו רוח רעה: רמ"א – אסור שאין סכנה ואין צער גדול. כה"ח – בצער גדול או חולה מותר ע"י גויה.
- לתוך אהן כואבת: ילקו"י אסור כמלאכה צריכה לגופה ומדאו' אך יכולות 2 נשים יחד לחלוב ובמקום צער שחלה כל גופו לא גזרו.

סעיף כט

לעצור הדם שבת קט:

- ע"י חומץ אסור משום רפואה.
- ע"י יין מותר שאין מרפא אלא משמר.
- אם הוא מעונג: אסור משום רפואה.

סעיף ל

נשמטה ידו (שבת קמז):

- לשפשף הרבה בצונן אסור שזו רפואתו.
- לרחוץ כדרכו מותר ואם התרפא התרפא.

סעיף לב

תוספתא תרומות ט י: חושש בשיניו לא יגמע חומץ ויפלוט אבל גומע ובולע או מטבל. חושש בגרון לא מערער בשמן משום רפואה אבל שם באניגרון.

- רש"י נותן בפיו להשהותו אסור אבל לשים בפיו לבליעה אף משהה אותו מותר.
- תוס': אפילו בולע מיד אסור. לאניגרון מותר.
- רמב"ם, שו"ע: פולט מפיו או משהה אסור. בולע מיד מותר.

בזה"ז שאין דרך לשתות שמן לבד: אסור אא"כ באניגרון.

חושש בשיניו ונפל למשכב: מותר לומר לגוי שיעשה לו רפואה אף שעושה מלאכה דאו'. **צער גדול ולא חולה כל גופו:** מותר.

סעיף לו

שרף אילן ללעוס או לשוף את השיניים:

- לרפואה אסור.
- לריח פה מותר שלא נקרא רפואה.

סעיף לז

מיחוש בעלמא ונוטל רפואה שבת קט:

- מאכל בריאים – אף שכוונתו לרפואה מותר. ואף שקשים לדברים אחרים. וכן לשאוף טבק אף שכוונתו לכאב ראש שדרך בריאים לשאוף לתענוג.
- אינו מאכל בריאים – לרפואת מיחוש אסור, לרעבון ואין לו חולי מותר. לחזק מזגו מ"א – אסור אף בריא משום רפואה. ילקו"י – כל שבריא – מותר.

נפל למשכב: מותר לקחת שלא גזרו אלא במיחוש.

סעיף לח

להנעים קולו: שו"ע – מותר לגמוע ביצה חיה.

סעיף לט

אפיקטוויזין: שבת קמז: אסור בשבת לעשות. רבב"ח בשם ר"י: רק בסם אבל ביד מותר. ר' נחמיה – אף בחול אסור משום הפסד אוכלים שמתוך כך רעב וחרור ואוכל.

גורם להקאה: כדי לאכול אסור בחול.

מצטער מרוב מאכל: יום חול מותר אף בסם. בשבת ביד מותר ובסם אסור.

סעיף מ

חושש במעיו ליתן עליו:

- כוס שעירו ממנו חמים שעל ידי כך מושך המעיים למקומם מותר.
- אלונטית – מותר לחמם ולתת על מעיו.
- בקבוק מים חמים מותר שאין זה לרפואה אלא שיכוך כאבים.

סעיף מא

נשתכר: מותר לסוך כספות רגליו בשמן עם מלח להפיג שכרותו שאינו רפואה.

טבק: מותר להריח כנ"ל.

סעיף מב

מסאז': שבת קמז: סכים וממשמים אבל לא מתעמלים:

- רמב"ם, שו"ע, א"ר: אסור לדרוס על הגוף בכוח שייגע וזיע ואסור ללכת ולהתייגע עד שיזיע שלרפואה. באה"ל – קשה כי בשכז ב פסק כרש"י.
- רש"י: משפשף בכוח ואף לא מזיע.
- ר"ח: פושט ידיו אחור וקדם ומתחמם ומזיע.

אסור משום שחיקת סממנים: אף שלא שייך שחיקת סממנים בגלל שלרפואה חוששים שיעשה דברים אחרים לרפואה.

מסאז' בגלל עייפות: שלט"ג – מסתפק. מ"א – אסור.

ריצה לתענוג: שו"ע שא ב: מותר.

לטייל לרפואה: מותר שלא מוכח שלרפואה.

לדחוק כריסו של תינוק להוציא את הרעי: אסור שמא ישקה אותו סמים משלשלים.

סעיף מג

במקום צער – מיחוש:

- **לכפות כוס חם על טבור להעלותו:** מותר.
- **להעלות אונניים, להעלות אונקלי:** רמב"ם, שו"ע – מותר.

כשארין צער אסור משום עובדין דחול אבל כשיש מותר שאין לו סממנים.

סעיף מד

שבת קט: רוחצים במי גרר ומי חמתן ומי עסא ומי טבריה שדרך בריאים גם אבל לא בים הגדול ולא במי משרה ולא בים המלח שבמים הרעים אין דרך בריאים לרחוץ אם שוהה שם. אם לא שוהה:

- רמב"ם, שו"ע: מותר שנראה כמיקר ואף שעכורים אומרים שלא מצא מים יפים.
- רשב"א: אסור שאין דרך בריאים לרחוץ שם.

אם הוא בריא: מותר לשהות שכבריא המחכה לאוכל לרעבון. באה"ל – אם יש צער בזה אסור לשהות שאינו עונ"ש (רמב"ם).

במים המשלשלים: רמב"ם – אין רוחצים והטעם שבשבת ניתן לתענוג ולא לצער.

סימן שכט – על מי מחללים את השבת

סעיף א

פיקוח נפש: דוחה שבת. (יומא פד), טור שו"ע.

דליקה בשבת – חשש פיקוח נפש:

- לכבותה: בחשש סכנה מותר.
- להביא כלים מלאים מים דרך רה"ר – מותר.
- להוציא תינוק או חולה דרך רה"ר או לכבות הדליקה: מ"א – עדיף לכבות שזה מאשצל"ג לעומת העברה ברה"ר שיש אומרים שזה דא' ח"א – עדיף שיעבירו חולה שהחמירו חכמים בכיבוי.

סעיף ב

יומא פד: שמואל – לא הלכו אחר הרוב בפיקו"נ. שהלך לחצר אחרת ונפלה. אין אומרים כל דפריש מרובא פריש זה גוי אלא מפקחים.

- **נפלה מפולת על אחד:** חצר של 9 גוים ואחד ישראל ונפלה על אחד מפקחים שקבוע כמחצה.
- **פרש אחד לחצר אחרת ונפלה:** מפקחים שכמחצה שנשאר קביעות הראשון במקומו.
- **אף פירשו הרוב לחצר אחרת:** מחללים שנשארו חלב בקביעות הראשון.
- **נעקרו כולם וכל אחד התפזר:** אין מפקחים שנתבטל הקביעות.
- **נעקרו כולם ועדיין הם יחד:** מ"א – לפיקו"נ נחשבים קבוע.
- **תינוק שנמצא בעיר שרובה גוים:** שו"ע – לא מחללים ונחשב כפורש מהרוב. רמ"א – מחללים שבני העיר נחשבים קבוע.
- **תינוק שנמצא בדרך ורוב עוברי דרכים עכו"ם:** אחר הרוב שאין קבוע.

מחלוקת רופאים:

- **2 נגד 100:** נחשב מחצה על מחצה להקל.
- **בקי כנגד 2 בקיאים – אחר 2 להקל ולהחמיר.**
- **אם היחיד מומחה והם לא – מחללים על פיו.**

מחלוקת הפוסקים: ספק נפשות להקל (שו"ע).

סעיף מה

ללחוש על הנחשים שלא יזיקו: חשש רחוק מותר. חשש היזק – שטז ז. **על עין הרע:** כה"ח – מותר.

סעיף מו

להניח כלי על העין להקר: מותר. **לדחוק חבורה עם סכין:** מותר שלא תתפשט.

סעיף מז

שבת קמז: אין מחזירים שבר למקומו. שמואל – מחזירים. רש"י – לשמואל גרסה שונה במשנה. שו"ע – כשמואל.

- מ"א – בסעיף ל כתוב שעצם שנשמטה אסור לשפשפה בצונן. לכן העמיד המשנה כאן בידו. י"א שסעיף ל כשלא נשמט לגמרי לכן לא מהווה סכנה. ע"י גוי מותר.

סעיף מח

להניח על מכה שמוציאה דם: בגד = יראים, שו"ע: אסור שנצבע. בגד אדום: מ"א – אסור. שעה"צ – יש שהתירו בשעה"ד.

לכתחילה רחיצה: רוחץ מכה במים להעביר הדם ואח"כ שם בגד.

להניח קורי עכבישים לכסות הדם: ב"י – אסור שמרפא. א"ר – מקל.

חובל:

- דוחק את המכה שיצא דם חייב. מ"א – וכן אסור למצוץ דם.
- להניח דג המושך דם ממכתו אסור.

סעיף מט

להניח פתילה או בורית בפי הטבעת כשיש עצירות: שו"ע – כיון שממשמש להוציא ולהכניס משיר שיער. בשינוי ובנחת מותר. בזה"ז פתילות גליצרין שש"כ – מותר לחולה שאיב"ס.

לעשות פתילה ששבת: ח"א – מחלב אסור מדא' משום מכה בפטיש. מחתיכת לפת מותר שכל מאכל בהמה אין בו תיקון כלי.

חוקן (קריסטר): מ"א – אסור משום שחיקת סממנים. לכן הוא חולה שאיב"ס מותר.

גוסס: מחללים אף שרוב גוססים למיתה וגם לצורך חיי שעה מחללים. לכן גם על טריפה וכדומה אף בוודאי לא יחיה אלא חייה שעה.

סעיף ג

יומא פג: נפלה עליו מפולת וספק אם שם או לא וספק אם חי וספק כותי או ישראל מפקחים. מצאוהו חי מפקחים ואם מת יניחוהו. שמואל – לא הלכו בפיקו"נ אחר הרוב 'וחי בהם' ולא שימות בהם. תוס': שלא יוכל לבוא בשום עניין למיתה ישראל מהמצוות אף ברוב. שו"ע להלכה.

בא במחתרת: כשמותר להורגו ונפלה עליו מפולת אין מפקחים שבר מוות.

נגמר דינו להריגה ונפל עליו: פמ"ג – כיון שאין הורגים בשבת מחללים שיש לו חיי שעה. באה"ל – אין מפקחים שלא חס על חייו ובר מוות אז גם התורה לא.

מומר: לתיאבון מחללים. להכעיס – אסור אף בחול.

סעיפים ד-ה

פיקוח נפש דוחה שבת:

- רשב"נ: חלל שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה.
- שמואל – וחי בהם ולא שימות בהם.

נפק"מ: שוטה שלא חייב במצוות או מחלל שבת כדינוק שנשבה או לצורך חייה שעה כגוסס.

- באה"ל: מחללים אף כשברור שלא ישמור מצוות כדרשת וחי בהם.

מרוצץ: אפשר שיחיה מחללים משום חלל עליו שבת אחת וכו'. יכול לחיות רק חיי שעה: רמב"ם – מחללים שאין משפטי התורה נקמה אלא חסד ורחמים שנאמר 'וחי בהם'.

חולה שמוגדר צמח: יש אפשר שיחזור לתפקד ודאי מחללים. אין סיכוי – אין בכלל חלל עליו שבת אחת אבל בכל מקרה מחללים משום וחי בהם.

עד היכן בודקים:

- ר' ירוחם: כשאין בלבו חיות לא ממשיכים עד חוטמו.
- רמב"ם: מפקח עד חוטמו. שו"ע – בין התחילת לפנות מרגליו ובין מראש הכל תלוי בחוטמו שנאמר "כל אשר נשמת רוח חיים באפיו".

- בזה"ז גם לא נושם מותר להציל כי יש אפשרויות להצילו בביה"ח או רופאים.

מצא עליונים מתים: לא יאמרו שהתחתונים גם.

סעיפים ו-ז

גויים שצרו על עירות עירובין מה:

- על עסקי ממון אין מחללים משום הפסד ממון.
- על עסקי נפשות מחללים.
- עיר סמוכה לספר – על הכל מחללים שמא ילכדי את העיר הסמוכה לספר והארץ נוחה ליכבש.
- רמ"א – 2, 3 אף לא באו אלא רק שמעו שמגיעים.

בזה"ז:

- תרומה, שו"ע – י"א שאף על עסקי ממון מחללים שאם אחד יעמוד על ממונו יהרגוהו זה כספק נפשות להקל.
- מ"א – כל זה כשבאו על רבים אבל על יחיד יתן ממונו. אבל תלוי ביחס.
- מ"ב – כשיש חשש שיכעסו על היהודים מחללים כגון שדין המלוכה שצריכים להילחם עם האויב מחללים.

גנב שבא על עסקי ממון: כשברור שלא יתקוף את האדם אסור לחלל להזמין משטרה. שש"כ – מותר לבעה"ב לעמוד כנגדו ואף יתקוף יש לו דין רודף ומותר להורגו שאין אדם חייב לעמוד על ממונו ולראות כשגחלים ממנו.

סעיף ח

ספינה עם ישראל המטרפת בים: טור, שו"ע: מצוה למי שיכול לחלל שבת להצילם.

יחיד נרדף: ע"י גויים מצוה להצילו. נרדף על ידי ישראל אם משער שיבוא לידי סכנה מותר להצילו אף בנפש הרודף.

יש סכנה למציל: אין מחויב להציל אף בספק סכנה לא מחויב שעדיף ספקו מוודאי של חברו.

סעיף ט

אם המצילים יכולים לחזור לביתו:

- **עם כלי נשק:** מותר שאחרת יימנעו פעם הבאה ושמא ירדפו אחריהם ולא יהיה להם נשק.
- **רופא לחזור עם רכבו:**

ללוות אותה: חז"ל חששו ליישוב דעתה לכן מותר להתלוות אליה.

מומחה: באה"ל: חולה ביו"כ צריך מומחה אבל כאן אין צריך מומחה שיותר חשש וסכנה ביולדת מחמת פחד, לעומת שהסכנה מרעב.

סעיף ב ליילד נכרית:

- **ביום חול:** בשכר מותר בחינם לא.
- **בשבת:** אסור אף בשכר ואין איבה שיכולה לומר ששבת היום ולא מחללים אלא לשומר שבת.
- **אם יש איבה:** מחללים במלאכות דרבנן ולא דאוו.
- **בזה"ז עושים אף מלאכות דאורייתא:**

- מ"ב – זה חילול שבת.
- אחרונים מתירים שזה משאצל"ג שעושה כדי שלא ייזקו אחרים, ופיקו"נ שיש באיבה. שאם לא יטפלו בנכרים לא ירצו לטפל ביהודים ויש חשש פיקו"נ.

סעיף ג

שבת קטע: פתיחת הקבר: אביי – כשתשב על המשבר (שש"כ – היינו צירים סדירים). ר"ה בן ר"י: משעה שהדם שותת ויורד (ערוה"ש – או ירדת מים עם צירי לידה). י"א כשחברותיה נושאות לה באגפיה שלא יכולה ללכת.

- רי"ף: כאביי לחומרא שעד שיהיה הדם שותת ותשב על המשבר.
- רמב"ם, שו"ע: כשיושבת על המשבר או דם שותת או שאין יכולה ללכת. שספק ברכות להקל.

לקרוא לחכמה: ט"ז, מ"ב – מותר גם לפני הסימנים האלה. **לצלצל לאמבולנס:** אין צריך בשינוי שזה דווקא בשעה שיולדת אבל קודם מחמת פחדה או שתסתכן היא כחולה שיש בו סכנה ועושים ללא שינוי.

סעיף ד אחר הלידה:

- **3 ימים ראשונים:** כחולה שיש בו סכנה שאברה מפורקים. וכן במפלת.
- **אמרה אני צריכה וחכמה או חברותיה אומרות ששאר יולדות צריכות:** נוהגים כמו

- **עירובין מה:** אף חכמה הבאה לילד והבא להציל מהגייס וכו' יש להם אלפיים אמה לכל רוח שהתירו סופן משום תחילתם שלא יימנעו מלצאת.
- **ראש השנה כא:** מעשה שעברו יותר מ40 זוג ועיכבם ר"ע בלוד. שלח לו ר"ג – נמצאת מכשילן לע"ל.

- חת"ס – משמע שמותר גם איסור תורה משום חשש זה. יש סוברים שרק באיסור דרבנן.
- כשיש אפשרות שיקראו שוב לרופא מביתו לצורך חולה ודאי שמותר לחזור באיסור תורה וכן נהג אמבולנס יכול לחזור למקומו אך ייסע רק מה שנחוץ ולא יותר.

סימן של – דין יולדת בשבת

סעיף א

יולדת: שבת קכח: כחולה שיש בו סכנה. לכן עושים כל צרכה:

- קוראים למיילדת אף מחוץ לתחום.
- מיילדים אותה.
- מדליקים לה נר.
- מ"ב – עצה שתכין מערב שבת מה שיכולה.

להדליק לה נר: שבת קכח: יודעות לילד בחושך חכמים מקובלים שאין דעתה מיושבת בחושך ואף שהדלקת הנר לא רפואה התירו (א"ר).

אין היולדת או המיילדת אומרים להדליק:

- ר"ן – דוקא כשמבקשת.
- תוס' – מדליקים.
- רמב"ם – קודם פתיחת הקבר דווקא כשמבקשות אבל אחר פתיחת הקבר מדליקים אף אם לא ביקשו.

יולדת סומא: מדליקים עדיין ליישב דעתה שסבורה שאם יקרה לה דבר יראו חברותיה. שעה"צ – אין להטעותה שעלולה להרגיש במישושיהם.

אם צריך להחליף יולדת: שבת קכח: אם צריכה לשמן – חברתה מביאה לה שמן ביד, ואם אין מספיק מביאה בשערה ואם אין מביאה בכלי. דרך שערה הכוונה בכלי דרך שערה שזה שינוי. שו"ע – מה שאפשר לשנות משנים א"כ מעכב כשצריך את זה.

- שו"ע – כשיש צינה מדליקים ע"י ישראל ומחממים שלגבי צינה נחשב חולה שיש בו סכנה. אף בתמוז.
- מ"א, מ"ב – אחר 7 ותוך 30 נחשב כחולה שאיב"ס ורק ע"י גוי.

שאר חולה שאין בו סכנה:

- רי"ף, רא"ש: גם חולק מותר להדליק לו מדורה מהצינה.
- רמב"ם: דווקא מקיז דם ויולדת אלא ע"י גוי.

סעיפים ז-ח

צרכי הוולד: לקשור הטבור, לחתוך, לרחוץ ולמלוח לטמון השלייה.

נולד ל7 או 9 חודשים:

- לעשות לו צרכיו עושים שכוולד מתקיים. ראשונים – גם מלאכות דא' שיש סכנה אם לא יעשו. תוס', מ"א – רק דרבנן שצרכי המת רק משום צער.
- רחיצה ומליחה: מותר.
- טבור: קושרים. לחתוך: רא"ש – לא. רמב"ם, שו"ע – חותכים.
- שלייה: טומנים אף שזה רק סגולה שייחם הוולד.

נולד ל8 חודשים: שבת קלה: לא מחללים שימות והוא מוקצה שו"ע: כאבן ואסור לטלטלו שימות. בספק אין מחללים את השבת. רא"ש – רק שלא נגמרו ציפורניו ושערו שאם כן אף בן 8 ידוע מתקיים.

ספק בן 8 או בן 7 או 9: לחלל שבת אין מחללים שאין לו חזקת חי. לטלטלו: שו"ע – אין מטלטלים. אחרונים – מקלים.

בזה"ז: אף בן 8 מצילים שרואים שהם שורדים באינקובטור.

סעיפים ט-יא

שבת קכג: יישור התינוק שהתפרקו מחמת צער הלידה: רב ששת – מותר. רב נחמן אסור.

- רא"ש, רי"ף, שו"ע: כרב ששת שמותר. טור – דווקא ביום הלידה. רש"י – גם אחרי.
- רמב"ם: כר"נ שאסור.

מה זה אסובי יינוקי:

- רי"ף – ליישר איבריו שנתפרקו מחמת הלידה.

בחול. לא שומעים ליולדת שאומרת כן כי לא מרגישה עכשיו ולא רוצה שיחללו שבת. אם חכמה או רופא אומרים שלא צריכה גם כן – לא מחללים.

○ **תבשיל:** כשיש תבשיל קר ואומרת שמספיק לא שומעים ומחממים.

○ **לבשל לה תבשיל בן יומו:** אם יש תבשיל מאתמול עדיין מבשלים. מ"א – היום נהגו לאכול חמין של אתמול. מ"ב – תלוי בחולה.

○ **בשלו בערב שבת ורוצה לאכול בלילה:** רשב"א – אין מבשלים לה עוד שמה שבישלו גם הוא תבשיל בן יומו.

○ **3 הימים:** ממתי מונים: לח"מ – מפתיחת הקבר. באה"ל – מששותת דם. לכן אם ילדה רק אחרי יום מאז יש לה רק עוד יומיים אחרי. האם מעת לעת? שו"ע, מ"א – לא. גר"א – כן.

• אחרי 3 ימים עד 7:

○ **אמרה איני צריכה:** לא מחללים אא"כ דווקא רופא אמר שצריכה (לא חברותיה).

○ **בסתם:** מחללים שעדיין חשש סכנה.

○ **אמרה צריכה אני:** מחללים אף אם יש 100 רופאים שאומרים שלא.

• אחר 7 עד 30: כחולה שאיב"ס.

סעיף ה

לחלל שבת על עובר: רמב"ם, שו"ע: אם מתה על המשבר מביאים סכין אף דרך רה"ר לקרוע ביטנה להוציא הוולד שמא הוא חי. שאף בספק ללא חזקת חי מחללים.

- בזה"ז – רמ"א: שמא רק התעלפה ואם יחתכו תמות גם בחול לא נהגו, ועד שיבדקוה כבר ימות הולד.

סעיף ו

שבת קכט: שמואל – עושים מדורה ליולדת בימות הגשמים. שמואל – הקיז דם אף בתפח מדליקים אם צריך.

ליולדת תוך 30 ללידה:

- רמב"ם, שו"ע – לא מלים מספק.

סעיף ד

שבת קלב: יו"ט לא דוחה אלא בזמנה.

מילה שלא בזמנה: לא דוחה שבת שנאמר דווקא 'וביום השמיני'.

ספק: לא מלים בשבת.

סעיף ה

עוד מקרים שלא מלים בשבת: שבת קלד:

- אנדרוגינוס – שספק זכר.
- נולד ביה"ש: מ"א – אחר שקיעה כרבע שעה שחוששים שאולי לא היום הנכון. נולד ביה"ש בערב שבת או של מוצ"ש לא מלים בשבת ששבת הב היא ספק שמיני. ספק אם נולד ביה"ש – פמ"ג: לא מלים בשבת אף שזה ס"ס.
- נולד מהול – להטיף דם ברית אין מלים בשבת שמא מהול לגמרי ואין לו ערלה גבושה.
- אין אמו טמאה לידה: **שבת קלד:** ביוצא דופן או שאין אמו טמאה נידה כהזרעה מלאכותית, נכרית שילדה והתגיירה. שנאמר 'אישה כי תזריע וילדה זכר וטמאה... וביום השמיני ימול וכו'.
- יש לו 2 ערלות: שו"ע – אין מלים בשבת. רש"י – 2 גידים או 2 ערלות זה על זה. שאין ידוע מה עיקר.
- טומטום שנולד בשבת ונקרע ונמצא זכר: רמ"א (רסו): מלים. ילקו"י – ייתכן שרק מהניתוח צריך 7 ימים שיחלים אך אם הרופאים אומרים שבריא – ייתכן שיש לשמוע להם.

סעיף ו

שבת קל: ר"א – מכשירי מילה דוחים שבת. ר"ע – לא דוחים. ראשונים, שו"ע – הלכה כר"ע.

לא הביא סכין מערב שבת: להביא דרך רה"ר לא מביאים. דרך גגות וקרפיפות לא יביא אף שהוא איסור דרבנן שהעמידו דבריהם בשב ואל תעשה במקום כרת.

תיקון ציפורן המוהל בשבת: חת"ס – אסור שמתקן כלי.

אמירה לגוי: באיסור דרבנן שו"ע – מותר. בדא"י: שו"ע – חכמים העמידו דבריהם ואסור. מ"ב – בסימן שז הביא העיטור שמקל. אפשר להקל אם אי אפשר בענין אחר.

- ר"ח – ערלת הגרון שנפלה לפה שמסלקים למטה למקומה.
- רמב"ם: לדחוק כריסו של תינוק להוציא הרעי ופסק לאסור שלא יביאו לתת לו סממנים.

התפרקה חוליה בשדרה: אסור להחזירה משום מיחזי כבונה.

ליישרו בכריכת בגדים: שבת קמז – מותר.

- שלא יתעקמו איבריו – מותר תמיד.
- להחזיר את השדרה: ב"ח – אסור. מאיר – מתיר שכך דרכו.

ערלת הגרון שנפלה לפיו: מ"א – מותר.

סימן שלא – מילה בשבת

סעיף א

צרכי מילה בשבת: שבת רלג: טור, שו"ע – עושים.

מציצה: מותר שכך מנתק הדם מהבשר ויש סכנה אם לא.

סעיף ב

המעכבים בציצים: נחשב כלא מל וחרר ומסלק.

ציצים שלא מעכבים:

- **לא סילק ידו:** חזר עליהם עד שמסיים. התחיל לפרוע – ר"ן: נחשב עדיין עוסק במילה.
- **סילוק ידו:** טור, שו"ע: לא חזר עליהם. עיטור – חזר.

מחט הפרדה: פס"ר שיעשה חבורה. ילקו"י – לא 100% עושה חבורה אז אינו מתכוון ומותר.

להטמין הערלה בעפר: יש להיכן העפר מראש.

למצוץ: מהרי"ל – אסור בשבת משום מגבל. ילקו"י – אין בעיה.

סעיף ג

נולד קודם 9 חודשים:

- גמרו שער וציפורניו אף 8 חודשים – מלים.
- לא גמרו: בן 7 מלים בסתם או בן 8 לא.
- ספק בן 7 או בן 8 – **שבת קלה:** מחללים.
 - טור, רמ"א – מלים ממ"נ שאם חי צריך למול ואם מת מחתך בבשר ולא חבורה.

להעביר דרך חצר לא מעורבת: להעביר תינוק לביהכ"ס:

- מ"א – אסור אף ע"י גוי שאפשר למולו בבית.
- אחרונים – מקלים שזה שבות דשבות במקום מצוה.

אם הסכין בחצר: מחה"ש – מותר להוציא התינוק לחצר ע"י גוי אך עדיף להביא את הסכין ע"י גוי שאם יוצאו התינוק יצטרכו להחזירו.

סעיף ז

שחיקת כמון אחר המילה:

- אין לו כמון – שו"ע: לועס בשיניו ונותן **שבת קלג**.
- אין יכול ללעוס:
 - ר"ז, שו"ע: תדחה המילה למחר כמכשירי מילה.
 - רמב"ן: אף יודע לפני שאין לו מל שאין למצווה אלא לשעתה ואח"כ כיוון שזה פיקו"נ מותר לשחוק סממנים.
- איסור דרבנן: אסור ותדחה המילה וע"י גוי מותר משום שבות דשבות במקום מצוה.
- מל ואח"כ נודע שאין כמון: מותר לשחוק משום פיקו"נ.

לערב יין ושמן: שבת קלג: נותן זה לבד זה לבד על המכה. י"א שנותן בקערה ולא מערב.

להכניס עצמו למצב פיקוח נפש שיצטרך לחלל שבת:

- **להפליג קודם שבת (רמח):** אסור אבל לדבר מצווה מותר אך פוסק ע"מ לשבות. טעם: רח"ה – קודם שבת לא חל עליו עדיין גזירת שבת ומותר. רי"ך – משום עונג שבת שלא מתרגל עד אחר 3 ימים.
- **כמון למילה:** לרמב"ן – מל ואח"כ אם אין לו כמון או מים חמים מותר משום פיקוח נפש.
- **מילה ביום 5 או 6:** מילה דחוויה לא בזמנה למולו ביום חמישי. תשב"ץ – אסור למולו שיום שלישי שלו יחול בשבת ושמא יצטרכו לחלל עליו שבת לכן ימתינו אחר השבת. מ"א – אין להחמין המצוה.
- **ספק בן שמונה ימים או בן 9:** מלים בחמישי או ששי שספק זמנו מדאו'. ביום רביעי מותר למול מילה שלא בזמנה.

סעיף ח

חלוק למילה: שבת קלג: אין עושים לה חלוק לכתחילה אבל כורך עליה סמרטוט. אם לא התקין מערב שבת כורך על אצבעו ומביא מחצר אחרת. דרך רה"ר ממש אסור שאינו מלבוש וידחו המילה. דרך כרמלית – א"ר – מותר בכריכה על האצבע.

אחר המילה נודע לו שאין חלוק:

- רש"י – אין סכנה אלא יצטרך למולו אח"כ שוב דרבנן.
- רשב"א – זה סכנה ומחללים שבת אף דרך רה"ר.

סעיף ט

שבת קלד: מרחיצים הקטן לפני ואחרי המילה. ראב"ע – מרחיצים ביום שלישי למילה שחל בשבת. שנאמר 'ויהי ביום השלישי בהיותן כואבים'. שו"ע – להלכה.

אין מים חמים: לרחוץ לפני המילה:

- אמירה לגוי – באיסור דאו' אסור כמכשירי מילה. באיסור דרבנן להביא דרך מבוי שלא שיתפו מותר כשבות דשבות במקום מצוה. גוי שחיים לעצמו מים או ישראל עבר וחימם מותר לרחצו בהם אף שרחיצת כל הגוף אסורה אף במים, במילה מותר (רא"ש).
- בזה"ל: שו"ע – לא נהגו לרחוץ לפני והתינוק ככל אדם. רמ"א – קודם המילה אף שאינו סכנה יש צורך גדול בדבר לכן השאירו דין הגמרא. אחר המילה יעשו הרחיצה במוצ"ש.

יום השלישי בשבת: בזמן הגמ' חיללו. בזה"ל רואים אם צריך.

כשיש לחוש לסכנה אם לא ירחצו: ודאי שמותר ככל חולה שיש בו סכנה.

סעיף י

אדם שלא מל או לא פרע מעולם: מרדכי, שו"ע: אסור למול בשבת וכן אשם שלא פרע לא יפרע בשבת אף אם יגרום לדחיית המילה שחוששים שמא יקלקל ומחלל השבת שלא במקום מצוה.

מל רק פעם אחת: מותר למול שוב בשבת ואין צריך להביא ראיה שעד אחד נאמן באיסורים.

אבי הבן:

- רא"ה – לא ימול בשבת אף הוא מומחה שלגביו פס"ר דניחא ליה שמתקן את בנו.

- תה"ד, שו"ע: מותר אף יש מוהל אחר שהתורה התירה למולו.

2 מוהלים:

- זה מל זה פורע: **שבת קלג:** אם בשבת השאיר ציצים מעכבים חייב שעשה סתם חבורה.
 - ב"י – לפי זה יש להזהר שלא ימולו שנים אלא המל הוא יפרע שלא יתחייב שהשלים רק חצי מילה. שו"ע – רק טוב לכתחילה.
 - תרומה, רמ"א, אחרונים: מותר שהשני גומר המצוה ונמצא שהראשון עשה מצוה.
- הסבר המחלוקת (ילקו"י): לשו"ע מילה דחוייה בשבת ולא כעבודת הקרבנות שהותרה. רמ"א – מתיר מטעם שמילה הותרה לגמרי בשבת ולא דחוייה.

מציצה ואחד פורע:

- ח"א – הפורע ימצוץ.
- י"א – מותר ע"י אחר שהוא עניין בפני עצמו.

סימן שלב – שלא לילד הבהמה בשבת

סעיף א

שבת קכח: אין מילדים בהמה ביו"ט. מסעדים שאוחזים את הולד שלא יפול לארץ ונופל לו באף, ונותן לו דד לפיו כדי שיינק. שו"ע – שיש טרחה יתירה.

בשבת:

- ר"י הסתפק אם מסעדים על יו"ט דווקא או גם בשבת מותר זה שנאמר יו"ט זה שאף ביו"ט אין מיילדים.
- אחרונים – אסור בשבת.

יש חשש שהבהמה תמות: באה"ל: כגון במבכירה פמ"ג מסתפק וע"י גוי מותר.

סעיף ב

שבת נג: סכים ומפרכסים אדם אבל לא בהמה. בתחילת מכה מותר משום צער אבל בסוף משום תענוג לא. שו"ע – להלכה.

סעיף ג

שבת נג: בהמה שאכלה כרשינים לא יריצנה בחצר בשביל שתתרפה. ר' אושעיא – מותר. דרש

רבא: הלכה כר' אושעיא. אף שזה לרפואה ורפואת אדם גזרו ברפואת בהמה לא גזרו שלא בהול כ"כ שיבוא לשחוק סממנים. וכן אם קרובה למות אז בודאי בהול בכל מקרה מותר.

מלאכה דאו' או דרבנן: אבל אסור לעשות מלאכה דאו' או דרבנן אף אם עלולה למות.

ע"י גוי: כשהבהמה חולה מותר לעשות לה.

סעיף ד

שבת נג: בהמה שאחזה דם אין מעמידים אותה במים שתצטנן. אדם שאחזו דם מעמידים אותו במים בשביל שיצטנן. עולא – גזירה משום שחיקת סממנים.

- רי"ף, רא"ש, רמב"ם, שו"ע: אין הלכה כברייתא זו שהלכה כר' אושעיה.
- סמ"ק: דווקא הליכה בחצר מותר. ר' יאשיה שאינו ניכר כל כך משום רפואה אבל להעמידה במים יש הוכחה יותר משום רפואה ואסור.

אחזה דם: להעמידה במים שתצטנן: רמב"ם, שו"ע – מותר.

הקזה: אם לא יקיזו לה דם ספק תמות, מרדכי, שו"ע: מותר לומר לגוי להקיז שאדם בהול על ממונו. אף רק חולה – ח"א: מותר לומר לגוי משום צעב"ח.

פינוי האוצר

סימן שלג – שלא לפנות אוצר בשבת

סעיף א

שבת קכו: מפנים אף 4 ו5 קופות של תבן ותבואה מפני האורחים ומפני ביטול בית המדרש אבל לא את האוצר. גמ': ר"ח – 4 מ5 וי"א 4 מאוצר קטן 5 מאוצר גדול. שמואל 4 ו5 הכוונה גם יותר, אבל לא כולו שלא ישווה גומות. רא"ש, רז"ה רמב"ם, שו"ע: כאיכא דאמרי אבל יש קצת לא יפנה כולו משום השוואת גומות.

- רי"ף, רא"ש, רמב"ם – דווקא מפני אורחים וביטול ביהמ"ד אבל שלא במקום מצוה לא.

אוצר של תבואה או של כדי יין (שו"ע):

- מותר להסתפק למאכלו ולבהמתו שאינו מוקצה כר"ש.

- **באו העגלות בשבת:** אסור שמא בא מחוץ לתחום (שכה).

דליקה בשבת והפסד ממוני

סימן שלד – דליקה בשבת

סעיף א

כל שיש חשש לפיקוח נפש: מצוה לכבות ולהצניק את מכבי האש. כיום הרבה בעלי סכנה או ספק סכנה אם תפגע בחוטי חשמל בלוני גז או שאיפת עשן בקומות עליונות או חומרים מסוכנים וכו'.

נפלה דליקה בשבת ואין חשש פיקוח נפש: אסור להציל חפצים להוציא לרחוב אף יש עירוב. טעם: חששו שמא אדם בהול על ממונות ויבוא לכבות את הדליקה בידיים (בשוגג). לכן גזרו שלא יציל אלא מזון לאותה שבת וכלים שצריך להשתמש בהם בשבת ובגדים שיכול ללבוש וממילא מתייאר ולא מכבה (מ"ב).

שבת קיז: שלוש סעודות (לכל בני הבית) הראוי לאדם לאדם, והראוי לבהמה לבהמה. בבוקר רק 2 סעודות ובמנחה סעודה אחת. ר' יוסי – תמיד 3 סעודות. שו"ע – כת"ק.

כאן אסרו להוציא שלא יכבה ואילו במתו התירו להוציא שלא יכבה (שיא): תוס': אדם בהול על מתו יותר ולכן התירו שלא יכבה במזיד. על ממונו חששו רק בשוגג ולכן אם נתיר ייתכן שישכח ויכבה.

בני בתים הקרובים שיראים שתגיע להם הדליקה: תוס', רא"ש, ר"ת, שו"ע: יכולים להוציא מה שרוצים להציל כל עוד יש עירוב.

פיקוח נפש: שלחן עצי שיטים בשם רמ"א: בזה"ל שיש חשש נפשות מותר לכבות.

סעיף ב

רואה באים מושלים בשבת לקחת מעות שבתיתו:

- תרומה, ב"ח: יכול להצניעם אף שמוקצים.
 - ראה: היה עמו כיס מוליכו פחות פחות מד' אמות. טור – שם התירו שלא יעבור איסור דאו' של טלטול ברה"ר.
 - בדליקה אסרו מעות כי בהול ושמא יכבה אבל כשזה רק

- **לפנותו לדבר הרשות:** להתחיל בשבת אסור אף פחות מד' וה' קופות משום טירחה או עובדין דחול. התחיל בערב שבת מותר אף לדבר הרשות.

- **לפנותו לדבר מצוה:** אף מתחיל בשבת מותר לפנותו שהתירו שבות משום עובדין דחול לצורך מצוה. אף בענין שיש בו טורח יותר להגביהם ולשלשלם בחלונות שבכותל או להורידם. איך מפנהו – אוצר גדול מפנה 5 קופות ולא יותר משום טירחה. היו רק 5 מפנה 4 אבל כולו לא שמא יבוא להשוות גומות שיראה גומות בקרקע האוצר.

- **שבות לצורך אורחים:** רמ"א – כל שבות שהתירו למצוה מותר גם לאורחים. אורחים תרוה"ד: דווקא כשהתארחו אצלו בבית או זימן אורחים אבל כשזימן חברו לסעוד לא נקרא ואינו סעודת מצוה אלא רשות. ואם מזמין חברו שיבוא לכבוד האורח אז גם הוא נחשב אורח. אם הסעודה בעצמה היא סעודת מצוה מותר לפנות לפי חשבון כולם.

- **לעשות שביל ברגליו דרך הליכתו:** מותר שזה לא בכלל פינוי.

סעיף ב

שבת קכז: 4 ו 5 קופות זה למעט בהילוך או במסע. רא"ש, שו"ע – אין הכרעה אז ממעטים בהילוך.

סעיף ג

שבת קכז: ספק אם 4 ו 5 אף בהרבה אורחים או בהתאם למס' האורחים. רי"ף, רא"ש, רמב"ם, שו"ע: כיוון שאיסור הוא לחומרא וכל אחד ואחד מפנה לעצמו ולא יעבור אחד יותר מ 4 או 5.

חביות יין על עגלה:

- **מערב שבת (רמ"א):**

- להוריד בשבת כמפנה אוצר ואסור משום עובדין דחול וטירחה יתירה.
- לכבוד אורחים או צורך סעודת שבת או מצוה אם לא יכול למשוך יין מהחבית מותר להורידם. אך לא יוריד יותר מ 15 סאים. מ"א – אמה על אמה בגובה אמה ו 31 אצבעות.
- אמירה לגוי במקום הפסד – שז, ה, שלד שאם מעצמו פורק אין למחות.

- מ"ב – אף שיוה"כ עבורנו לא יוצא בשישי כתב שאם חל ביום חמישי וידוע שלא ימצא בשישי מציל לצורך שבת.

יש לו אוכל במקום אחר:

- ב"י – בכל מקרה מותר להציל 3 סעודות.
- תו"ש – אף מתענה בשבת תענית חלום רשאי.

סעיף ה

להקל ולהחמיר: ירושלמי, שו"ע: מצילים לחולה לזקן ולרעבתן כבינוני שלא חילקו.

סעיף ו

שבת קכ: מצילים סל מלא ככרות אף שיש 100 סעודות ועיגול דבלה וחבית יין. ר"ה – להציל מציל את כולן. אבל לקפל ולאסוף זה עם זה רק אוסף 3 סעודות. שו"ע – להלכה.

שבת קכ: מערה לתוך טליתו מזון – נחשב כבא להציל ומותר הרבה. אבל מניח בטלית כלים עם אוכל אסור יותר מ-3 סעודות שהם מחליקים. שו"ע – להלכה.

- מ"א – אם בעה"ב הציל 100 בכלי אחד רשאים בני ביתו כל אחד להוציא 3 סעודות ואף שיכולים לאכול משלו שלכל אחד התירו 3 סעודות.

סעיפים ז-ח

שבת קכ: ומוציא למקום שהתירו 3 סעודות אף כלי תשמישו לאותו היום ככוסות קיתוניות וכו'. לובש כל מה שיכול. ר' יוסי – רק 18 כלים. וחזר ולובש ומוציא ואומר לאחרים "בואו והצילו עמי". שו"ע – הלכה כת"ק.

חזר ולובש ומוציא. טעם: שבגלל שמשנה נזכר ששבת ולא מכבה.

- טור, תרומה, שו"ע, מ"ב – גם לת"ק.
- רמב"ם – לדברי ר' יוסי ות"ק חולק.

מלבושים:

- בידו – רק מה שלאותו שבת.
- לבוש – כמה שיכול.

סעיף ט

שבת קכ: ועיגול של דבילה וחבית של יין:

- ר"י מטראני, ח"א: אחרים רשאים להציל אף כמה ואף כלים שאין לחשוש שיכבו שדליקה גורמת שיכולים לזכות מההפקר.

ליסטים לא. או ששם רוצה להוציא לחצר לא מעורבת ובככרות או לחצר מעורבת אבל כאן הכל באותו רשות ורק להצניעם.

○ ב"ח – טעם שמתיר שאם לא נתיר יחשוב שכך או כך עובר איסור ויבוא להטמין בחפירה שזה מדאו' ולא רק מוקצה.

- טור, רשב"א, שו"ע (י"א בתרא): אסור שהתירו רק משום הפסד ממונו שלא יעבור על איסור תורה אך במתירה מהליסטים אין מתירים טלטול שלא יוצאו לרה"ר שיראוהו.
- מהרי"ל – בשעת הזעם שחוששים מאנסים רבים – מותר לטלטל מעותיו אף מחוץ לעירוב בשינוי.

❖ **מסקנה:** ח"א – לפי זה ייתכן שאחרים שלא בהולים כל כך יכולים להציל בשבילו אף מעות שאין אלא איסור מוקצה אבל אסור לכרמלית.

מפני הגשמים – ירשו גשמים על סחורה המוקצה:

- טלטול ע"י ישראל: שו"ע – אסור שלא נחשב הפסד גדול.
- אמירה לגוי במקום הפסד: רשב"א – אסור (שז יט).
- שז ה – שו"ע כרמב"ם ששבות מותר ע"י גוי במקום צורך.
- שז יט: שו"ע – מותר לומר כל המציל אינו מפסיד אף שממילא מבין הגוי. בהפסד גדול: ראה שז יז, שז יט.

סעיפים ג-ד

שבת קיז: הציל פת נקיה אין מציל פת הדאה אבל הפוך כן אף לכתחילה (שיכול לומר ששכחתי ואני רוצה את הפת הטובה). מציל מיוה"כ לשבת אבל לא הפוך או משבת ליו"ט ולא משבת לשבת הבאה. שו"ע – להלכה.

- ר"ן, שו"ע – משמע שמיוה"כ למוציא יוה"כ מותר סעודה אחת (וכן בירושלמי). טעם: שלא יתענה במוצאי התענית ויסתכן. בשבת לא הקלו משום זה ששבת חמורה וימצא פתרון עד אז.
- באה"ל – יכול להציל אף ללחם משנה.

- רמב"ם, שו"ע: גם אחרים לא יכולים להציל יותר כבעה"ב.

אומר לאחרים:

- אוכל: "בואו והצילו לכם" שלוש סעודות אבל לא יכול בשבילו. ח"א – יכולים יותר מ3 לעצמם.
- מלבושים: יכולים ללבוש מה שיוכלו ללבוש כמה פעמים ויכול בהם לומר "בואו והצילו עמי" בשבילי.
- הזכייה של אחרים במזונות: **שבת קכ:** אם פיקחים עושים חשבון במוצ"ש כיראי שמים שלא להנות מאחרים אך גם לא בחינם. רש"י, ר"ן – מותר ליטול שכר שאינו שכר שבת שלא על דעת שכר הפעולה עושה אלא מהפקר זוכים.

מתי זוכים:

- אמר הצילו לכם – אם רוצים זוכים. מ"א – דינא דמלכותא שלא מועיל ייאוש ואפשר שכאן שונה שאמר במפורש לכם.
- לא אמר הצילו לכם – אינו הפקר. שיכול לומר שהיה מוצא אנשים ישראלים שהיו מצילים לעצמם ומחזירים לי או ע"י גוי. לא מצויים אחרים זה כהפקר.
- אינם רוצים לזכות אלא להחזירו אך לקבל שכר – מותר. החזירו ומבקשים שכר ביום חול בודאי צריך לשלם. בשבת יש סברה שזה שכר שבת ואחרי שכר החזיר לו מעצמו לא יכול לומר שמהפקר זכה.

סעיף י

שבת קכ: מצילים לחצר מעורבת (רמב"ם, שו"ע, ב"ח להלכה). בן בתירא – אף לחצר לא מעורבת (תרומה, רמ"א, מ"ב) וכן לרה"ר שנושאם דרך מלבוש.

סעיף יא

לבית או לחצר אחר שעירב עמו או לחצר שלו:

- תרומה, מ"ב – כל הצלה היא לחצר ומבוי סמוכים לרה"ר וגם לא מקורים שדומה לרה"ר ולכן אין מתירים להציל אלא 3 סעודות. אבל בית אחר יכול כמה שרוצה שמקורה. לחצר שלו גם מותר כמה שרוצה ולא גזר.
- טור, שו"ע כ"א בתרא – אין חילוק וטעם הגזירה שמא ישכח ויכבה ולכן לא משנה לאן מוציא.

סעיף יב

שבת קטו: כתבי הקודש מצילים. תרגום או כל לשון – ר"ה – לא מצילים. ר"ח – מצילים. פסקו שלא מצילים שלא ניתנו לקרות בהם. רמב"ם – אף עם עירוב.

מן הדין: תורה שבכתב אסור לכתוב אלא אשורית ולשה"ק. תושב"ע אסור לכתוב אלא קוראים אותם בעל פה ואם שינה אין קוראים בהם. אין מצילים אותם בשבת מפני הדליקה שאסור לטלטלם כלל.

כיום: שנתמעט הדעת והזיכרון והותר לכתוב תושב"ע שלא ישכחו וגם בכל כתב ולשון התושב"כ כדי שיבינו העם, כי לא כולם בקיאים בלשה"ק וסמכו כל זה על מה שכתוב 'עת לעשות לה' הפרו תורתך' לכן קוראים ומצילים מהדליקה.

- רי"ף, רמב"ם: כתוב שאין מצילים בסתם ולא חילקו בזמנים.
- תוס', רא"ש, רשב"א, שו"ע: ספרים שלנו מצילים שניתנו לקרות.

שבת קטו: ברכות וקמיעות אף שיש אותיות שם ה' ודברי תורה אין מצילים מהדליקה. רא"ש, שו"ע: סידור וסדר ברכות מצילים משום עת לעשות לה'.

ספר תורה שבלה: שבת קטו: שאין ללקט בו 85 אותיות כגון ויהי בנסוע הארון שהוא ספר בפני עצמו לא מצילים. 85 אותיות מכונסות או מפחרות: ר"ח – מפחרות. ר"ה – דווקא מכונסות והלכה כמותו. מכונסות אף שכולל יגר סהדווא מצילים. שו"ע – להלכה.

סדר עדיפויות:

- א. הצלת המת קודמת לספרים.
- ב. תושב"כ לתושב"ע אף אם הם אינם שלו (א"ר).

סעיף יג

שבת קטו: אין בין ספרים למגילה אלא שספרים בכל לשון ומגילה רק אשורית על ספר ובדיו.

מגילת אסתר:

- מרדכי – הואיל ואין אזכרות שם ה' אם לא כתובה כמשפטה אין בה קדושה להצילה משריפה.
- מ"א – זה רק בזמן הגמרא שהיה אסור ללמוד מזה, אבל כיום משום עת לעשות לה' שמותר ללמוד מצילים.

סעיף יד

קמיעות שיש פסוקים לחולה שאין בו סכנה:

סעיף יח

אמירה לגוי – ספרים: גאונים, שו"ע – מותר אף לרה"ר. **מקור: עירובין צח:** אין דבר משום שבות עומד בפני כתבי הקודש (אף שאינה להלכה, משמע שאמירה לגוי קל משבות ישראל בידיים).

סעיף יט

שאר דברים מאבדים: ר' ירוחם, שו"ע: מותר להציל כמו בדליקה.

סעיף כ

שבת קטז: גליונים שנחתכו מהספר: לא נפשט. רי"ף, רא"ש, רמב"ם, שו"ע: אין מצילים כפשט הברייתא.

נמחק הספר ולא השתייר בו 85 אותיות: אין מצילים שאין לו קדושה.

סעיף כא

תנ"ך של מינים: שבת קטז: אין מצילים ואף בחול שורפים עם האזכרות אף בכתב אשורית על קלף ודיו שכתבם לשם ע"ז.

- ב"ח, ט"ז – מטבעות שהוטבו לשם ע"ז אסור לתלות על ספר התורה ואסור להחזיקם אלא מתיכם שלא יהיה זיכרון למעשיהם. חו"י: מתיר להתיך המטבעות של שם בן ד' שנעשים בשוודיה.

סעיף כב

גרמא בשבת: כתוב 'לא תעשה כל מלאכה' – עשייה אסורה גרמא מותר. מדרבנן אסור. במקום הפסד היתירו גרמא.

להפסיק את האש ע"י:

- **עור גדי: שבת קכ:** יכול לפרוס על האש שלא תישרף. מ"ב שח כה – אם עור לח הוא מוקצה.
- **כלים עם מים: שבת קכ:** עושים מחיצה בכלים אף מלאים שלא תעבור הדליקה שסוברים שגרם כיבוי מותר. ר' יוסי – אוסר בכלי חרס חדשים מלאים מים שלא יכולים לקבל את האש ומתבקעים ומכבים שסובר שגרם כיבוי אסור. הלכה כחכמים. מרדכי, רמ"א – במקום הפסד.

סעיפים כג-כד

שבת קכ: למ"ד שגרם כיבוי מותר – רב יהודה טלית שאחז בה האש נותן עליה מים מצד אחד ואם כבתה כבתה. למ"ד שגרם כיבוי אסור – או

- רשב"א, שו"ע, מ"ב – אין מצילים שאין שייך עת לעשות לה' שלא לומדים מהם ולכן אסור לכותבם.
- טור – מצילים שניתן רשות לכתוב ברכות ולא חילקו.

קמיעות לחולה שיש בו סכנה: פמ"ג – מציל קמיע שלו לכו"ע ויוציא דרך מלבוש.

סעיף טו

שבת קטז: מצילים תיק הספר עם הספר ותיק תפילין עם תפילין אף שיש בהם מעות. שו"ע – להלכה.

- מ"ב – אף לדעת הראשונה בסעיף ב שמתיר להציל מעות לחד מהדליקה פה מותר אף לחצר לא מעורבת ולא הצריכו לנערם.

סעיף טז

מפני הדליקה או גנבים וגזלנים – הניח תפילין בארנק:

- **להוציא לחצר לא מעורבת:**
 - תרומה, שו"ע, גר"א: מותר אף לחצר לא מעורבת. ב"י – כך בירושלמי.
 - סמ"ג, מרדכי: רק אם הניחם שם מערב שבת.
 - ט"ז – אין מחלוקת שלכו"ע אסור לכתחילה להניח עם המעות כדי להציל המעות, אבל אם הניח בשבת סתם ואח"כ נפלה דליקה פשוט שמותר להצילו ולא צריך לנער.
- **לרשות היחיד:** בסעיף יז יש מתירים אף ע"י ככר ותינוק.

סעיף יז

להיכן מציל?

- **דסקיא מלאה מעות:**
 - סמ"ג בשם ירושלמי: מותר על ידי ככר או תינוק לרה"י.
- **ספרים: שבת קטז:** מצילין תיק התפילין או הספק עם הספר או התפילין: למבוי לא מפולש. בן בתירא – אף מפולש.
 - שבה"ל, ר"ן, שו"ע: לא כתוב מעורב כמו באוכל, משמע שאף לא עירבו או שיתפו מותר.

פושטה ומתכסה בה וכן ספר תורה שאחזו האור פושטו וקורא בו ואם כבה כבה.

- שו"ע – פוסק שפושטה ומתכסה בה וספר תורה פותח וקורא ולא חושש לכיבוי. אחרונים – אף שכוונתו לכיבוי. ב"י – וכן בירושלמי והטעם שאינו פס"ר.
- טור – צריך שלא יתכוון לכיבוי. ט"ז – לכבות מה שהודלק כבר אלא שלא תתפשט עוד ואם גרם שנכבה לגמרי לא חושש שלא התכוון.
- רמ"א – מותר לכפות קערה על הנר שלא תאחז בקורה.

לתת משקים על הטלית שיכבה כשיגיע אליהם:

- רי"ף, רמב"ן, רשב"א, ראב"ד, ר"ן, רמב"ם, מ"מ: שאין יכול לתת משקים ודווקא כלים מותר. – רב יהודה לא להלכה כי מדמה כלים עם מים למים ממש. ומים ממש אסור להלכה אף לר' שמעון בן ננס הסובר שגרם כיבוי מותר.
- תוס', שו"ע: לא חמור מגרם כיבוי בעלמא ומותר אך רק בשאר משקים ולא מים משום כיבוס.
- רמב"ם: אף במים ששרייתו הוי כיבוסו הוא רק כשיש טינוף.

סעיף כה

שבת קכא: נכרי שבא לכבות לא אומרים לו כבה או אל תכבה שאין שבייתו עלינו. קטן – אין שומעים לו ששבייתו עלינו. הסיבה שאסור הוא או כי אוכל נבלות בית דין מצווים להפרישו או שעושה על דעת אביו ולכן אסור כשליחו. נכרי על דעת עצמו עושה. שו"ע – להלכה.

- מ"א בשם ר"ן – אף למ"ד משאצל"ג דרבנן צריך למחות ביד הקטן.
- רש"י – אף הנכרי יודע שנוח לישראל להנאת עצמו עושה שידע שלא יפסיד.

סעיף כו

שבת קכא: ר' אמי – בדליקה התירו לומר כל המכבה אינו מפסיד.

- **לומר לגוי לכבות – אסור שחוששים שיבוא לכבות בעצמו חוץ מכתבי הקודש שמוותר מפני בזיונם.**
- **לומר כל המכבה אינו מפסיד:** יכול שבהול על ממונו ואם לא תתיר לו יכבה בעצמו.

- רא"ש, שו"ע – אף אם לא באזור יכול לקרוא לו ולהגיד זאת. וכן כל היזק יכול לקרוא לגוי ולומר ברמז כזה.

• נודע לו בערב שבת והשתהה עד שבת:

- ב"י – מותר.
- אחרונים – הסתפקו.
- **אם תכבה לא תפסיד בלשון נוכח:** מ"ב – אסור שזהו כאומר לו כבה.

מת וספרים ויש מספיק זמן להציל שניהם מת קודם. בריא ומסוכן: בריא קודם.

בזה"ז שיש פיקוח נפש: רמ"א – כל הדינים רק כשאין סכנת נפשות אבל היום יש, שכשהדליקה גדלה באים גויים לשדוד וכשאדם עומד על ממונו עשוי להיהרג. תרוה"ד – תלוי אם יש סכנת וצריך לבדוק ובחשש מותר לכבות.

- דווקא לכבות שזה משאצל"ג ויש סכנה אם לא. לחלל שבת כדי להציל ממון לא. מ"ב – כיבוי מותר אף אם היא לגופה שיש סכנה אם לא יכבה.

עבר וחילל: מ"א, א"ר – אף בדברים דרבנן כתחומין: תרוה"ד, רמ"א: צריך להתענות ארבעים יום שני וחמישי ולא ישתה יין ולא יאכל בשר ויתן י"ח פשיטין לצדקה במקום חטאת ואם ירצה לפדות התענית יתן בעד כל יום 12 פשיטין לצדקה. מ"ב – בכיבוי לא צריך שלא יימנעו מלכבות.

עובר בשאט נפש למלא תאוותו: צריך יותר כפרה כי חייב סקילה או כרת.

מי שחילל שבת משום פיקוח נפש: לא צריך כפרה כלל ולא צריך להדליק נר בשביל יולדת בשבת להתענות אח"כ.

כיבוי שריפה בשבת:

- רמב"ם – מכבה דליקה מאיבוד ממון חייב.
- מ"מ – כדעת ר' יהודה שמשאצל"ג חייב. אבל לר"ש פטור.
- ר"ן – למה אסרו לכבות בשבת והרי היא משאצל"ג? אלא שאנשים לא יודעים לחלק מתי לגופה ומתי לא.
- **כתבי הקודש:** ר"ן – לכבות הדליקה אסור ורק להציל מותר. ירושלמי לר"ש –

אם לא יכול להציל אלא בכיבוי – מכבה.
אבל בממון בעלמא לכו"ע אסור.

סעיף כז

שבת מב: מכבים גחלת מתכת ברה"ר שלא יזוקו הרבים שהוא רק שבות דרבנן שזה נזק גופו אבל להפסד ממון לא. גחלת של עץ אסור שניכר. ר"ש – אף של עץ מותר שמשאצל"ג.

- **כשיכול לפנותה:** עדיף שיפנה ולא יכבה.
- **לא יכול לטלטל:**

- **של מתכת:** ישפוך עליה מים צוננים לכבות ואין מצרף שלא מתכוון.
- **של עץ:** שו"ע, מ"ב – יכול לכבות כר"ש. רמב"ם – אסור בעץ שמשאצל"ג חייב.

סימן שלה – חבית שנשברה

סעיף א

שבת קמג: חבית שנשברה מצילים מזון 3 סעודות ואומר לאחרים: "בואו והצילו לכם". לא יספוג בין או יטפח בשמן משום עובדין דחול.

- שו"ע – אף בכלים רבים. בכלי אחד מותר אף 100 סעודות.
- אומר לאחרים בואו והצילו לכם 3 סעודות.
- שתייה – כמזון 3 סעודות. תו"ש – כשהיין מצוי ודרך לשתות כל היום וק"ו משקים זולים יכול להציל יותר שאין קבע לשתייה.
- שלא יספוג – שלא ישים ספוג במקום היין שמא יסחט. תוס', שו"ע – אף אם יש בית אחיזה שאין חשש סחיטה אסור משום עובדין דחול.

להיכן מציל?

- לחצר המעורבת עם ההגבלות הנ"ל.
- תרומה - לחצר מקורה או לבית אחר מותר ללא הגבלה.

נסדק מעט: ר"ת, רמ"א: דווקא נשברה שבהול ואם יציל חוששים שיתקנו אבל אם נסדק ומטפטף מותר להציל בכלים לקלוט ולצרף שלא בהול כל כך להביא כלים דרך רה"ר כבנשברה.

נשברה מהחבית לארץ:

- להציל 3 סעודות:

- תרוה"ד – לא שייך שהוא בהול שכבר נשפך לכן יכול להציל הרבה.
- ב"י – גם בנשפך יש את החששות הנ"ל ומותר רק 3 סעודות שמתוך שבהול לחזור אחר כלים יביאם דרך רה"ר.
- **בזה"ז:** מ"ב – אפשר להקל שאין מצוי אצלנו רה"ר.

סעיף ב

שבת קיז: חבית שנשברה בראש גגו מביא כלים ומניח תחתיו ובלבד שלא יביא כלי אחר וילקוט ויצרף יותר מ3 סעודות. גזירה שמא יביא כלי דרך רה"ר. שו"ע – להלכה.

לצורך שלוש סעודות:

- תו"ש – יכול בכלים הרבה ואף לקלוט ולצרף ובאמת ביותר מ3 סעודות אסור בכלי אחר אף בלי קליטה וצירוף ורק דיבר בהווה.
- פמ"ג – מחמיר בקליטה וצירוף אף עד 3 סעודות שרק מותר כשמונחים על הארץ אבל ע"י קליטה וצירוף אסור.

מציל בכלי אחד: מותר אף יותר מ3 סעודות.

סעיף ג

שבת קיז: הזדמנו אורחים מביא כלי אחר וקולט ומצרף ולא יקלוט ואז זימן אורחים אלא קודם זימן. אסור להערים לזמן אורחים שלא צריכים לאכול. ריב"י – מותר להערים. שו"ע – כת"ק.

- עבר והערים – רמ"א: מותר בדיעבד.
- קלט ולא זימן אורחים: מ"ב – בדיעבד אסור. בשוגג או שכח שהוא שבת מותר.

סעיף ד

זב תירוש מהגיגית (כלבו, שו"ע):

- ענבים שעדיין לא נדרכו: הדלף לא ראוי שהמשקים שזבו אסורים אז לא רשאי להניח כלי תחתיו שמבטל כלי מהיכנו.
- איך יעשה?
 - שו"ע יניח מיטתו או שולחנו שם ואז יהיה כגרף של רעי ויכול להניח שם כלי לקבל שלא יעשה טיט וכשיתמלא לא יזרקנו בכלי אחר שלא יבטל כלי מהיכנו אלא מטיל לגיגית שזבו המשקים

גזירות חכמים

סימן שלו – אם מותר ללכת על עשבים ועל אילן

סעיף א

עירובין ק: שרשי אילן גבוהים 3 טפחים אסור לשבת שאין עולים על אילן. בימות החמה מותר לעלות שאין עליהם כשהוא יבש. בימות הגשמים אסור שלכל העצים אין עליהם ויש מראית עין.

- טור, רא"ש – רק כשאין לו פירות או ענפים שיוכל להסירם.
- רי"ף, רמב"ם, שו"ע: אסור תמיד. מ"מ – אף שבגמרא אומרים שמותר הרמב"ם לא חילק כי בהמשך כתוב שרב אסר על הכל.

הלכה: שו"ע – אסור לעלות או להישען. גזרה שמא יעלה ויתלוש עלים או ענפים או פירות ויתכוון לתלוש ויתחייב. כרמב"ם.

קנים שכעת הם רכים וכשגדלים מתקשים:

- או"ז, רמ"א, א"ר – מותר להשתמש אף שמחוברים בקרקע שכעשבים שאין איסור להשתמש.
 - ראייה: עירובין לד – רב נחמן אמר צאו וכפו הקנים זה על זה הרבה כמין כיסאות שנשב עליהם.
- מ"ב – יש מחמירים ולא הותר אלא הקנים הגדלים באגם שלא מתקשים לעולם.
- ט"ז – אסור בקנים וגם בירק אף שלא מתקשה.

עלה על האילן: עירובין ק: מותר לרדת אם עלה מבעו"י אף שאסור לעלות על דעת לשבת שם אך אסור משחשכה. ל"ב – בחשכה בשוגג מותר לרדת אך במזיד אסור.

- שו"ע, מ"ב – שניהם להלכה ואף שהתכוון להישאר בשבת מבעו"י.
- טור – רק אם לא התכוון להישאר מבעו"י לתוך השבת אבל עלה בדעת לשבת לתוך שבת קונסים.

בור שיח ומערה: מותר לטפס. טור – לא חוששים שיעקור הקרקע במתכוון. רש"י – שהטעם הוא לא משום טרחה אלא שלא יתלוש מהמחומר.

הניח חפץ על האילן מערב שבת: רמ"א – אסור ליטול אף אם הניח בערב שבת.

ממנו שהיא כבר מבוטלת מהיכנה מהמשקים שבה.

- מ"א – עדיף להניח עוד כלי על הכלי שהתמלא כיון שעדיף לבטל כלי מהיכנו מאשר לטלטל מוקצה.
- ד"מ – יתן כלי עם מים תחת הדלף שיתבטל היין במים ראשון ראשון. בטל אף שזה דשיל"מ כי זה מבשא"מ. אף אם יש רוב דלף סומכים על המקלים ביו"ד קלד.

מטפטף מענבים שנדרכו: המשקה שדולף ראוי ולא בכלל משקים שזבו ומותר לתת כלי תחתיו שאין שם ביטול כלי מהיכנו כלל.

סעיף ה

שבת קמג: התפזרו פירות בחצר מלקט על יד על יד ואוכל אבל לא לסל או לקופה משום עובדין דחול.

- **קושית הר"ן** – למה זה עובדין דחול הרי כשיש סלסלה עם אבן מטיל הפירות והאבן ומחזירים.

- ר' יונה, שו"ע: כיון שנתפזרו בחצר ממש אבל במקום אחד מלקט ונותן לסל.
- רמב"ן, שו"ע: כאן שנפלו לחצרו בתוך צרורות ועפרורית.
- רמב"ם – המדבק פירות עד שיעשו גוף אחד חייב משום מעמר ולכן אם התפזרו בחצרו מלקט על יד על יד ואוכל אבל לא לסל או לקופה שמא יכבשם בידו לתוך הקופה יבוא לעימור. מ"מ – חשש רחוק.
- סמ"ג – יזהר שלא לאסוף פירות ולקבצם משום מעמר. אך אין עימור אלא כשלוקחן ממקום גידולים ומקבצם יחד כעין קמה.

הלכה: שו"ע – הביא טעמי ר' יונה והרמב"ן. תמיד אסור לשים בסל וקופה משום עובדין דחול.

לתת לחיקו או כסותו:

- גר"א – אסור.
- תוס', רא"ש – מותר ש'ואוכל' לאו דווקא.
- באה"ל – כשבעפרורית בודאי אין להקל משום בורר.

להניח נר או מנורה על אילן בחצר: ילקו"י:
מניח בער"ש מותר ואין חשש שיקח כשיכבה שגם
ככה אסור לטלטלו. להניח בערב יו"ט אסור
שאיננו מוקצה.

סעיף ב

עירובין צט: אילן שרשיו גבוהים שלוש טפחים לא
יש. **עירובין ק:** שרשי אילן הבאים מלמעלה
משלושה לתוך שלושה: רבה – מותר שהוא
כקרקע. רב ששת – אסור שכיון שמכוח אסור
מגיעים אסורים. ראשונים, שו"ע – הלכה כרבה.

**היו גבוהים שלושה וחלל תחתיהם: עירובין
ק:** אסור לשבת עליהם אבל אם משתי הצדדים
שוים לארץ אותן הצדדים מותר.

סעיף ג

עירובין ק: אסור ללכת על עשבים שנאמר 'ואץ
ברגלים חוטא'. יש ברייתא שמותר ויש שאסור.
תירוצים:

- א. בלח מותר ביבש אסור.
- ב. שניהם בלח ובימות החמה ובימות
הגשמים.
- ג. שניהם בימות החמה זה כשנועל נעליים
זה כשלא.
- ד. שניהם כשנועל נעליים זה כשיש עוקצים
זה כשאין.
- ה. שניהם כשיש עוקצים זה שיש שרוכים
זה כשאין.
- ו. כיום לכו"ע מותר מר"ש שדבר שאינו
מתכוון מותר. שו"ע – להלכה.
- באה"ל – לרוץ או ללכת מהר שזה פס"ר
אסור.

האוכלים בגינות:

- **נטילת ידיים על עשבים:** גנב שלו אסור
שמשקה ואף שלא מתכוון שפס"ר
שדניחא ליה. בגינת אחרים: פס"ר דלא
ניחא ליה. ערוך – מתיר. שא"ר – אסור
לכתחילה (שכ).
- רמ"א – טוב להחמיר לא לאכול בגינות
כלל אם יש מים.
- **גינה גדולה של שבעים אמה לפחות:**
ט"ז – נחשב כרמלית ולא מועיל היקף
וצריך לזהר שאסור טלטול.

להטיל מי רגליים:

- שו"ע – מותר שהם עדים ושורפים הזרעים
ומונעים מלצמוח. **שאר משקים שלא
מצמיחים כיון:** מותר.

- מג"א – לכתחילה ראוי להזהר.

מי דבש ושכר: פמ"ג – יש בהם מים ומצמיחים.

סעיף ד

להשליך הזרעים (מרדכי, שו"ע):

- במקום ירידת גשמים אסור שסופן
להצמיח.
- משליך לתרנגולים כשיעור שיאכלו באותו
יום מותר שלא יספיקו לצמוח. 3 ימים
ויותר יצמחו ויתחייב למפרע.
- במקום דריסת בני אדם: מותר שלא
יצמח.

סעיף ה

שבת קז-קח: התולש עשבים מכלי חייב משום
עוקר דבר מגידולו שזה תולדת קוצר. בעצין לא
נקוב אין דרך זריעה ולכן מדרבנן. כאן עיקר גידולן
כך. וכן תולש כישות מקוצים אף שלא מחוברת
לקרקע.

סעיף ו

שבת נ: עשבי נוי שתחבן בכד עם עפר מבעו"י
שהיו לחים להוציא בשבת מעפר להריח מותר אם
לא השרישו (תוס') שהיה פחות מ3 ימים ולא רוצה
בהשרשתן שלא התכוון לזרוע. לא צריך לנעוץ
ולשלוף.

- התכוון לזריעה אף שלא השרישו אסור
שמא יתלוש אחר השרשה.
- לא התכוון והשרישו חייב משום עוקר דבר
מגידולו.

סעיף ז

שבת צה: עציץ לא נקוב אסור לתלוש מדרבנן
ואסור להשקות מדרבנן. עציץ נקוב חייב מדאורייתא.

עציץ עץ או עציץ חרס:

- רש"י, רא"ש: עץ צריך נקיבה להיחשב
מחובר. חרס לא צריך שכמונח על
הקרקע.
- תוס' – עץ לא צריך. חרס צריך.
- ר"ת – בחרס מועיל נקיבה אבל בעץ נקוב
כאינו נקוב.

סעיף ח

שבת פא: עציץ נקוב שזרעו בו ומונח על הקרקע
והניחו על יתדות חייב משום תולש. היה מונח על
יתדות והניח על הקרקע חייב משום נוטע.

- רש"י – לא באמת חייב אלא מדרבנן שמיחזי כתולש ונוטע.
- רמב"ם – חייב מדאורייתא גבשושית עפר עם עשבים שהגביה מהקרקע או הוריד.
- **להניח על יתדות:** שו"ע – עציץ לא נקוב אסור מדרבנן. שו"ע חייב על גבשושית כרמב"ם. התיר להשתמש בצרור עם עשבים לקנח בסימן שיב ומשמע שזה דרבנן.
- **להניח על עץ או בגד:** עציץ לא נקוב אסור מדרבנן. נקוב חייב (רמב"ם).
- **נטלו מהשולחן ומניח על הקרקע:** נקוב מדאורייתא משום נוטע. לא נקוב מדרבנן.

ייחור של אילן שנפשע מערב שבת מהאילן ויש פירות: ר' ירוחם, רמ"א: כל שאין הענף יכול להיות נחשב תלוש ומותר לתלוש פירות בשבת. וכן בשמים להבדלה מותר לקטום כדי לחלקם.

סעיף ט

כתובות ט: נחום איש גליא – צינור שעלו בו קשקשים ממעכם ברגלו בשבת בצנעה. שמתקן כלאחר יד ובמקום הפסד לא גזרו. הלכה כמותו.

- תוס' – באיסור דרבנן אין דין של בחדרי חדרים במראית עין.
- ר"ן – כמה שיכול להצניע מצניע אבל אם אי אפשר מותר בחוץ.
- מאירי – מותר ברגלו אבל להסירם הנה והנה אסור אף ברגלו.

למעכן ברגלו:

- פמ"ג, מ"ב – דוקא בעשבים תלושים שלא אלא דרבנן וכשעושה ברגלו זה שבות דשבות.
- ילקו"י – גם בעשבים מחוברים.

סעיף י

סוכה לז: רבה – הדס מחובר מותר להריח. אתרוג או תפוח מחובר אסור שמא יבוא לקטוף לאכילה.

- זוהי גרסת רי"ף, רא"ש, רמב"ם. ב"י, שו"ע – להלכה.

סעיף יא

שורה חטים ושעורה במים שיתרככו ויצמיחו: רמב"ם, שו"ע – תולדת זורע וחייב (מו"ק ב).

צמוקים: מותר לשרות בשבת אך כובש כבשים אסור (פמ"ג).

שורה תבואה:

- לעשות שכר: חיי אדם – חייב. שידוע שכוונתו להצמיח ולכן חייב אף אם לא יצמיחו בסוף.
- לשרות תבואה לבהמתו מותר שאין כוונתו להצמיח אלא לרככם.
- זרעונים שנבללים במים ונתלים זה בזה אסור לשרות לבהמתו משום לש.

להעמיד ענפי אילנות במים בשבת:

- אין בהם פרחים – רמ"א – מותר. כשקצצם מבעו"י.
 - מ"ב – ברמ"א סימן תרנד מבואר שמותר רק להחזיר במים שעמדו כבר מערב שבת ולא להוסיף עוד מים שלא להחליף המים לגמרי.
 - תו"ש – זה שכתב שמותר להעמיד היינו להחזיר בשבת לתוכן אף אם כבר ניטלו אבל לא להעמיד לכתחילה.
 - יש אחרונים – משמע אף לכתחילה מותר.
- אם יש פרחים או שושנים שנפתחים במים – מ"ב: אסור אף להחזיר במים שעמדו בהם כבר.

סעיף יב

תולש תאנים בשבת מאילן יבש וגזעו כבר מת ויבש: עוקציהם לחים חייב. עוקציהם יבשים:

- רש"י, תוס' – מדרבנן.
- רמב"ם, שו"ע – מדאורייתא.
 - א"ר – באילן לח והפירות התייבשו.
 - מ"א – אף אילן יבש כרמב"ם.

עשבים יבשים:

- מ"א – לכו"ע כתלוש ופטור. מדרבנן אסור.
- באה"ל – לפעמים יש חיוב דאורייתא שאם הקרקע שלו שמתייפה הקרקע חייב משום חורש.

בצלים שדרכן להשתרש בעלייה שיש בו עפר:

רוצה בהשרשתן – מגולים חייב משום תולש. אין רוצה בהשרשתן – ונתכסו חייב כמו אם היו בשדה.

סעיף יג

שבת קנה: הלכה לצדדים אסור, לצדי צדדים מותרים השימוש בעץ.

- ר"ן – לכן אסור לסמוך הסולם על העץ אבל אם יש יתד תקועה בצד העץ אפשר להסמך הסולם עליו.

סל על האילן:

- נעץ יתד באילן ותלה בו סל מערב שבת: היתד נקרא צדדים והסל צדי צדדים ולכן מותר להניח בו פירות וליטול אבל הסל עצמו אסור ליטול או לתלות.
- הסל תלוי בעץ אסור ליטול ממנה חפץ וליטול ממנה כצדדים.
- אילן זז אם פי הסל צר וכשנוטל חפץ מניד האילו אסור שמשמש באילן.
- להישען על האילן ולא מזיז: אדם בריא מותר שרק משתמש קצת ולא נקרא משתמש במחובר. תש כוחו אסור שנשען לגמרי.
- נגיעה בעץ: אורחות חיים, רמ"א – מותר אם לא מזיז.

בור עמוק אף מאה אמות: רמ"א – מותר לרדת ולטפס ולא חוששים שיעקור קרקע בירידה או בעלייה.

סימן שלז – כיבוד הבית ודבר שאינו מתכוון

סעיף א

מלאכת חורש:

- לרפות הקרקע שתהיה ראויה לזריעה.
- משווה גומות שתהיה הקרקע שווה (בבית זה מלאכת בונה).
- חיובו בכלשהו.

לגרור מיטה או ספסל: שבת כט: מח' בגמ' אם אסור לגרור מיטה או ספסל גדולים.

- שו"ע – גדולים וקטנים מותר שלא מתכוון ואינו פס"ר. אם מתכוון לחרוץ חייב כתולדה של חורש.
- רא"ם – גדולים מותר אבל קטנים שיכול להרים בלי לגרור אסור.
- **גדול וכבד:** מ"א – אסור שזה פס"ר שוודאי יעשה חריץ.
- **לגרור על קרקע מרוצפת ספסל גדול וכבד:**

- מ"א – אסור שמכיוון שבשאינו מרוצף זה פס"ר, גזרים גם כשמרוצף.

- שעה"צ – במרוצף כל העיר מותר. אך לגזרים כיבוד הבית משום שאינו מרוצף יתירו שגם באינו מרוצף אינו דאורייתא שזה כלאחר יד, מקלקל ולא מתכוון כפס"ר בתרי דרבנן ומותר.

עגלת ילדים על עפר כשיש עירוב: יחו"ד – אף כבידה מותר שאינו פס"ר כשלא עושה חריץ כל פעם ואף עושה בדרך כלל לא נקרא פס"ר. בנוסף חופר כלאחר יד ובקרקע רה"ר לא נחא ליה. וגם אין חופר או מזיז העפר לצדדים אלא כובשת.

לרביץ: שו"ע – מותר שאינו מתכוון ואף שלפעמים מתמלא הגומות עפר אינו פס"ר.

סעיף ב

לכבד את הבית:

- רי"ף, בה"ג – האוסרים כדעת ר' יהודה ואנו כר"ש לכן מותר אף לא מרוצף שמזיז מוקצה אין שזה טלטול מן מהצד לדבר המותר.
- רא"ש, תוס': גם לר"ש אסור משום טלטול מוקצה.
- רמב"ם: כשלא מרוצף אסור משום פס"ר שמשווה גומות.
- ב"י – אינו מרוצף אסור כרמב"ם ורא"ש ובמרוצף מותר לכתחילה אך המקלים אין למחות בידם.
- רמ"א – יש אוסרים אף במרוצף ששייך השוואת גומות בין המרצפות וגם גזרים משום שאינו מרוצף. רק עיר שכולה מרוצפת לא גזרים. וכן מותר על תיבה ומגדל ורק הרצפה אסורה.

אם מתכוון להשוות גומות:

- באה"ל – דאז.
- יש אומרים: דרבנן שזה כלאחר יד.

אם רוב או כל העיר מרצפותיה מהודקים: באה"ל – יש להתיר גם לרמ"א משום שאין חשש משום השוואת גומות וכן אין לגזור שכל העיר כך. טלטול מוקצה אינו בעיה כי זה כגוף של רעי או טלטול מן הצד לדבר המותר.

ע"י גוי: רמ"א – מותר אף לא מרוצף שכוונת ישראל לכבד ולא להשוות גומות אף שזה פס"ר.

לכבד על ידיד מטלית או בגד או כנף: אגור, רמ"א – מותר שהם קלים ולא משווים גומות רק מרימים עפר.

ע"י מכבדת קיסמים: רמ"א – אסור שודאי
יישברו. ברכ"י – מותר שאינו פס"ר וגם כשנשברים
אינו מלאכה.

סעיף ג

שבת מ: לסוך קרקע בשמן או להדיח במים:

- רמב"ם, שו"ע – אסור. שרוצה לייפות הקרקע וגזרו שמא ישכח וישווה גומות. אף במרוצף אסור.
- שיש מטבח: שש"כ – מותר לשפוך מים לנקות.

סעיף ד

חבית על הקרקע: שבת קמא: לא יצדד שמא ישווה גומות:

- רש"י, טור, שו"ע – שכבדה ומחליק הקרקע. אף שזה משאצל"ג ומקלקל וחופר כלאחר יד אסור מדרבנן כפס"ר.
- תוס' – אינו פס"ר ואסור שמא ישכח ויבוא להשוות גומות במתכוון.

על קרקע מרוצפת:

- תו"ש – לשו"ע מותר שלא גזרו.
- פמ"ג – מחמיר אפ"כ כל העיר מרוצפת.

להכריע חבית כדי לשפוך ממנו: מ"א – אסור שחופר בארץ בודאי ואף שמקלקל ומשאצל"ג וחופר כלאחר יד אסור מדרבנן אלא מגביה ושופך.

סימן שלח – דברים האסורים משום השמעת קול

סעיף א

עירובין קד: דיון בגמ' אם אסור השמעת קול בשבת. להלכה:

- ר"ח – אסור משום השמעת קול.
- רי"ף, רמב"ם, שו"ע – הדברים לא אסורים משום השמעת קול ובהתאם לדחיות בגמ'.

השמעת קול דרך שיר ושמחה בכלי שיר: שו"ע – אסור גזירה שמא יתקן כלי.

לא בכלי שיר: אסור כגון להכות כף על כף אלא יכבה בשינוי וכן לא יטיף מכלי מים על כלי מתכת להשמיע קול נעים להירדם. לחולה מותר.

מצצפץ בפיו ולשרוק: רמ"א – לא עושה מעשה ומותר.

לא דרך שירה כמקיש בדלת:

- **בידו:** שו"ע: אף שמתכוון להשמיע קול מותר.

• **להכות עם טבעת הקבוע בדלת:**

- אגור בשם מהרי"ל, רמ"א – אסור שאינו מתכוון לשיר אך הכלי בנוי להשמיע קול ואסור שמא יכוון לשיר.
- לשו"ע יהיה מותר שפסק כרבא שרק כלי שיר אסור.

פעמון עם חוט לרמ"א: א"ר, פמ"ג – למשוך בחוט שישמעו אנשי הבית ויפתחו אסור. באה"ל – בשעה"ד שלא ילון בחוץ מקלים.

שמש בביהכנ"ס: מכה על הדלת בכלי ייעודי – רמ"א: אסור. מכה בידו או עם המפתח. הכאה על השולחן להשקיט את הציבור מותר.

מזלג חזנים:

- מ"ב – אסור שכלי שיר הוא ומתכוון לשיר.
- ילקו"י – ראוי שלא ישתמש.

מיועד להשמיע קול ואינו מתכוון לכך:

- **פרוכת שיש פעמונים להשמיע קול כשפותחים וכן לתלות על עצי החיים של ספר תורה:**

- ט"ז – אסור.
- ש"ך – מותר לצורך מצוה.
- מ"א – מותר שהפותח לא מתכוון להשמיע קול.

- **לפתוח דלת כשיודע שיש פעמון תלוי מאחוריה:**

- ט"ז, ש"ך – אסור.
- מ"א – מותר שלא מתכוון.

למחוא כפים:

- **דרך שירה ושמחה:**
 - מ"ב – אסור (שלט ג) שמא יתקן כלי שיר. בשמחת תורה התירו.
 - ערוה"ש – מתיר כיום.
- **לשמח תינוק ולהשתיקו:** אסור אך בשינוי מותר.
- **לא דרך שיר:** מותר כגון אחר ניאום או להעיר ישנים.

סעיף ב

לומר לגוי בשמחת חתן וכלה לנגן בכלי שיר בחופות:

- לר"ח משום השוואת גומות והשמעת קול.
- רי"ף, שו"ע – רק השוואת גומות.
- בתפוחים לכו"ע אסור משום השוואת גומות.

על השולחן: מותר באגחים גם שאין השוואת גומות.

על מחצלת בגד או טבלה: מ"ב – מותר.

על קרקע מרוצפת (שלז): מ"ב – אסור גזירה משום שאינה מרוצפת.

בעצמות: רמ"א – מותר.

- מ"ב – נוהגים לעשות של כסף שמיחדים לשבת שלא יהיה עובדין דחול.
- מהר"א ששון – זה לא נותן כלום וכמושב לצים ואסור אף בחול.

סעיף ו

עירובין קד: אמימר התיר לשאוב מים בגלגל של מחצא. שגזרו שמא ימלא לגנתו וחורבתו אבל במחצא אין. בסוף שרו צמר אז אסר. שו"ע – להלכה.

- רא"ש: אסור תמיד.
- ר"ת, א"ר: רק אסור בגלגל גדול שמוציא הרבה מים בלי טורח, אבל גלגל קטן כמו שיש בבית מותר.
- רמב"ם: אסור למלא בגלגל בגינה אבל בחצר מותר.
 - מ"מ – שאמימר אסר רק מה שחוץ לחצר שהשתמשו להשרייה או למלא גינה וחורבה.
 - ב"י, שו"ע – אף מחוץ לחצר כשלא סמוך לגינה מותר ודיבר בהווה.

סעיף ז

ביצה לה: משילים פירות דרך ארובה ביו"ט אבל לא בשבת שזה טורח שלא לצורך שבת. מכסים פירות בכלים מפני הדלף. עולא – אף לבנים שהם מוקצים מותר לכסות מהדלף. ר' יצחק – דווקא פירות שראוי לטלטל. הלכה כעולא.

- רש"י – מותר רק ביו"ט.
- ר"י, שו"ע: גם בשבת.

סעיף ח

ביצה לה: נותנים כלי תחת דלף בשבת:

- מרדכי, שו"ע: מותר שאיסור השמעת קול בכלי שיר אינו אלא מדרבנן ואמירה לגוי אינו אלא שבות דשבות ובמקום מצוה מותר.
- מ"ב – יש מקומות שמחמירים אם לא הכינום מערב שבת.

לתקן כלי שיר ע"י גוי:

- רמ"א – מותר לכבוד חתן וכלה שעדיף משאר סתם דבר מצוה כדעת היש מתירים (עיטור) רעו ב.
- מ"ב – לנו אסור שהרי אנו אוסרים באיסור דאורייתא.

שאר שמחת תורה: אסור לומר לגוי לנגן אלא אם מגיעים מעצמם. בזה"ז מקלים בשאר שמחה של מצוה (ראה שלט).

לנגן בשעת התפילה ע"י גוי:

- שו"ת מהרי"א – אסור.
- חת"ס – אסור אף בחול ובמיוחד בשבת.

סעיף ג

שעון מעורר:

- לכוון מערב שבת: מותר שהכל יודעים שזה נעשה מראש.

למתוח הקפיץ בשעון מכני: יש אוסרים ויש מתירים וכן הדין (ילקו"י).

להכין בשבת:

- עמד – אסור ויש אומרים אף מדאו' משום תיקון מנא.
- עוד עובד – אסור שלא יפסוק הילוכו. לחולה שצריך יש להתיר בעודו הולך אם אין גוי.
- ע"י גוי מותר לחולה אף נפסק הילוכו.

סעיף ד

עירובין קד: המשמר פירותיו מהעופות ודלועיו מהחיה משמר כדרכו בשבת אך לא יספק יטפח או ירקד כבחול. גזירה שמא יטול צרור. שו"ע – להלכה. בשינוי מותר לכו"ע.

- לפוסקים שבזה"ז שאין רה"ר אפשר שמותר בכל זה שגזירה לגזירה הוא.

סעיף ה

אין שוחקין באגוזים בשבת:

- רמב"ם, שו"ע: רק דלף ראוי לרחיצה. אם לא אסור שאין עושים גרף של רעי לכתחילה. באה"ל – מכיוון שאסור גרף של רעי צריך להתרצות לכך וממילא זה מבטל כלי מהיכנו.
- טור – לא.

נתן כלי תחת דלף לא ראוי במקום ישיבתו: ביצה לו: אף קודם שהתמלא מותר לטלטל במים המאוסים שבו כגרף של רעי.

איך מותר ליטול בשבת ידיים לתוך כלי הרי לא ראויים המים?

- באה"ל – אוסר שסובר כטור.
- או שמה שיש עליהם רוח רעה לא נקרא שאינו ראוי אלא רק אם פזית זה מים עכורים.

סימן שלט – דינים וגזירות נוספים בשבת

סעיף א

רכיבה על בהמה: ביצה לו: כל שחייבים משום שבות משום רשות משום מצוה בשבת – חייב עליו ביו"ט. לא עולים באילן, לא רוכבים על בהמה, לא שטים על המים, לא מטפחים לא מספקים ולא מרקדים. לא רוכבים על בהמה שמא יחתוך זמורה. לא שטים על המים שמא יעשה חבית שייטים. שו"ע – להלכה.

סעיף ב

שבת מ: ראיתי את ר' אבהו ששט באמבטי שמותר שהמים כלואים שם שיש שפה סביב. אבל בריכה בחצר שהמים יוצאים דומה לנהר.

- רי"ף, רמב"ם: עקר ולא עקר לעניין המים שנעקרים לחוץ
- רש"י, רא"ש: עקר רגליו לשוט.
- שו"ע – כשיש שפה אפשר אף עוקר רגליו.

ברכה ברה"ר: יש גם בעיה של שמא יתז מים ד' אמות ברה"ר.

סעיף ג

ביצה לו: גזירה יתקן כלי שיר:

- **לא מוחאים כפים:** שמא יתקן כלי שיר. כלאחר יד: רמב"ם, שו"ע – מותר וכן בירושלמי.
- בזה"ז שמקלים ביצה ל:** מוטב יהו שוגגים ואל יהו מזידים.

- רמ"א – לכן לא מוחים אבל עקרונית עדיין אסור. מ"ב – בכל מקרה אין כדאי להניח הגזירה משום הנח להם כשאנו במקום מצוה.

- תוס', ערוה"ש – בזה"ז הכל מותר שאין בקיאים לעשות כלי שיר ואין לגזור. אף שבטל הטעם לא נתבטלה הגזירה, דומה למשקים מגולים בזה"ז שאין נחשים מצויים.

- **להכות באצבע על שולחן:** כדרך משוררים אסור. להעיר חברו (יומא יט): מ"א מתיר. תו"ש אוסר.
- **לקשקש באגוז לתינוק:** אסור שמא יתקן כלי שיר. באה"ל – בירושלמי דווקא מחיאת כף כלאחר יד מותר. משמע שקשקוש הפעמון לתינוק אסור אף כלאחר יד.

לרקוד:

- בשבת – אסור שזה בכלל הגזירה שמא יתקן.
- בשמחת תורה – מהרי"ק בשם ר' האי: מותר משום כבוד תורה. אסור פעמונים.
- חתונה: אסור.
- בזה"ז – הקלו כרמ"א ותוס'.

סעיף ד

ביצה לו: אלו משום רשות: לא דנים.

ירושלמי: 'לא תבערו אש בכל משובותיכם' – לכן אסור בתי דינים בשבת שגילתה התורה שאין שורפים ומשם למדנו שאין דנים כלל.

דיני נפשות: אסור מדאורייתא. **דיני ממונות:** אסור גזירה שמא יבוא לידי כתיבה. **סידור הטענות לפני הדיינים:** אסור שמא יכתוב.

לתקן ולהציע דברים בביהכנ"ס: תיקן רגמ"ה – לא לבטל התמיד (התפילה הקבועה) בשבת אם לא ביטל כבר בחול 3 פעמים ולא הועיל או בשביל טענות הקהל.

מאסר: רמ"א – אסור לתפוס ולאסור מי שחייב עונש שלא יברח שזה בכלל דין. אם יברח אין עלינו כלום.

מלקות: אסור להלקות וגם יכול לבוא לידי חבורה בשבת.

שעה"ד: מאסר – רוצה לברוח לעגן אשתו מותר. קבלת עדות בעל פה מותר מאיש חולה מאוד על אישה שמת בעלה איפה שחוששים שלא ימצא עדות אחרת.

לקדש אישה בשבת – להכניסה חופה בשבת:

ביצה לו: לא מקדשים לא חולצים ולא מייבמים שמא יכתוב (אין בעיה של קונה קנין בשבת שבלי חופה לא קנאה עדיין ליורשה למציאתה ולמעשה ידיה). רק כשיש לו אישה ובנים ולא חולצים ולא מייבמים שיש גדול שמצווה בגדול לייבם אבל כשיש מצוה מותר.

במקום מצוה:

- ר"ת – משמע שכשאין עדיף ממנו מותר לדון וכשאין ילדים ואישה מותר לקדש וכגדול מותר לחלוץ ולייבם. סמ"ג – מותר גם הכנסה לחופה.
- רש"י, רמב"ם, רא"ש, רי"ף, שו"ע: היה צריך לשנותה במשנה עם רשימת הדברים שאסור אף שהם מצוה. לא שהיה מותר לעשותם.
- רמ"א: מדינא כשו"ע שאסור. בשעה"ד סומכים על המקלים כשיש הפסד גדול.
- מ"ב בשם ח"א: להקל ב3 תנאים:
 - א. לא קיים פריה ורביה.
 - ב. יש הפסד גדול.
 - ג. יש ביוש חתן וכלה אם לא יכנוס כעת.

ביה"ש: בדיעבד מותר שלא גזרו על שבות ביה"ש לצורך מצוה לכו"ע אבל לכתחילה יש להזהר שלא לאחר. שאסור לטלטל הנרות ונשים הולכות לחופה מאחרות זמן הדלקת נרות ומדליק ביה"ש ועדיף שלא ידליקו כלל.

חליצה: אסור שמא יכתוב שטר חליצה. לקבוע מקום לחליצה שתהיה ביום א': אסור שלא יהיה נראה כדן בשבת ויקבע במוצ"ש שתהיה החליצה ביום ראשון ואם יש צורך גדול יכול לקבוע אף בערב שבת ביה"ש על יום א' (פמ"ג).

ליבם: אסור ליבם בשבת. כשמיבם נקנית לו כאשתו וכקונה קנין בשבת ועוד שמא יכתוב כתובה.

הקדש: ביצה לו: לא מקדישים ולא מעריכים, ולא מחרימים ולא מגביהים תרומה ומעשר ביו"ט או שבת.

- **הרי זה הקדש:** אסור גזירה משום מו"מ שמכניס לרשות גבוה דומה למו"מ.
- **הרי עלי להקדש:** מותר שלא על חפץ ידוע.
- **לא מעריכים –** ערכי עלי או ערך פלוני עלי משום מו"מ.
- **לא מחרימים:** בהמה או דבר לגבוה משום מו"מ.

לפסוק לצדקה או לנדב חפץ לביהכנ"ס: נוהגים להקל שהקדשות שלנו לצדקה וביהכנ"ס אינם באמת הקדש. אבל עדיף שיגיד מראש מערב שבת אף בינו לבין עצמו ואף מביאה בשבת זה רק פרסום הדבר.

לפסוק מעות או חפץ לא ידוע לעניים או לביהכנ"ס: מותר ק"ו מהקדש.

להפריש תרומות ומעשרות או חלה: ביצה לו: לא מפרישים בשבת. שכמקדיש פירות שהפריש או שהוא כמתקן.

עבר והפריש: במזיד לא יאכל לו או לאחרים עד מוצ"ש משום קנס. בשוגג מותר מיד.

פדיון הבן – חל יום 31 בשבת: ריב"ש, שו"ע: אסור שדומה למו"מ ואף בכלי.

לתת מעות לכהן בערב שבת ואומר לכהן שכשיגיע זמן פדיון בשבת שאז הוא זמן פדיה יחול הפדיון: אין לעשות כן שבשעה שנותן לא יכול לברך וגם בשבת לא יכול שלא עושה מעשה אלא ימתין לאחר השבת.

כלו לו בערב שבת 29 יום ו12 שעות ותשצ"ג חלקים:

- ב"ח, ש"ך – יכול לפדות בערב שהוא חודש ממולד למולד.
- מ"ב – לא יפדה בשישי שהחודש שבתורה הוא 30 יום שלמים.

לגרש: אין מגרשים אישה ואף הגט נכתב לפני שבת שמא יבוא לכתוב.

גט שכיב מרע: גיטין עז: מותר שלא תיזקק לייבום והתירו לו לגרש שלא תיטרף דעתו אם לא יעשו רצונו.

עשה הדברים הנ"ל בשבת: ירושלמי – בשוגג או מזיד מה שעשה עשוי. רי"ף, רא"ש – וכן קנין שנעשה בשבת נחשב בדיעבד.

סעיף ה

ירושלמי: הכונסים אלמנות (וכן גרושות) צריכים להכניסן (לביאה) מהערב שעיקר הקנין לירושתה ולמעשה ידיה ולא החופה ונמצא שקונה קנין בשבת. לאו דווקא ביאה אלא גם ייחוד הראוי לביאה. שו"ע – להלכה.

אם לא התייחד עמה בחדר מיוחד מבעו"י: אסור בשבת.

בתולה: שיתייחדו אחר החופה בערב שבת מבעו"י ומספיק בייחוד ולא צריך ייחוד הראוי לביאה. לכן אף נידה או שבני אדם נכנסים ויוצאים שם באותו חדר ולא ייחוד הראוי לביאה נחשב חופה שתהיה נשואה ובשבת יכול לבוא עליה.

סעיף ו

ירושלמי: אסור לאדם להשיט דבר להוליכו מאצלו. הגה"א – כלומר על המים.

קסמים על המים:

- **בנהר:** אסור להפצילים לכאן ולכאן לנקות המים שזהו בכלל שלא לשוט בשבת.
- **בכלי או בריכה ויש שפה:** לא גזרו.

סעיף ז

רשב"ם: בשבת מותר להיכנס בספינה שלא עושה דבר. אין מפליגים בספינה (רמח) זה כב"ש. תוס', רא"ש – סתרו דבריו.

בשבת:

- להיכנס לספינה: אסור אם יודע שהגוי מוליך אותו אף לתוך התחום שנראה כשט (ר"י).
- אם הוא מעריף שנכנס לישן או לטייל ויודע אסור חוץ מת"ח. רמב"ם, שו"ע – לא הזכירו דין זה שאין צורבא מרבנן מצוי בזה"ז.
- ספינה יושבת על קרקע הים ולא שטה כלל – מותר להיכנס.
- קשורה ליבשה בנמל – מותר.
- אחד היה לו חוב גדול אצל גוי:
 - מ"ב – ונודע שהוא חולה אסור להשכיר ספינה קטנה ללכת

אליו שלא ברי היזיקא ששמא לא ימות או יצוה לפרוע (ר"י הלוי).

- מ"א – אף ברי היזיקא אסור שאפילו לדבר מצוה אסור
- ח"א – אם צריך לעבור במעבר למצוה עוברת ואי אפשר בדרך אחרת או חוב שברי היזיקא אפשר להקל.
- חוץ לתחום לכו"ע אסור.
- להיכנס מערב שבת: מ"ב – אם נכנס מערב שבת וקנה שביתה מותר שהיא כביתו ולא נראה כשט.

אבות ותולדות מדאורייתא

סימן שמ – דברים אסורים בשבת כעין תולדות מאבות

סעיפים א-ב

גוזז:

מלאכת גוזז: לגזח צמר.

- **שער אדם ביד או בשיניו: שבת צד:** ר"א מחייב וחכמים פוטרים. לחברו פטור אבל אסור.
 - רמב"ם, שו"ע – פטור כחכמים.
 - ר"ח – חייב כר"א.
- **בכלי:** חכמים – חייב על 2 שערות. ר"א – על אחת. מלקט לבנות משחורות חייב על אחת. שיערה אחת אוסר מדאו' כחצי שיעור.
- **מלקט לבנות משחורות:** שו"ע – אחת חייב. באה"ל – אף תולש בידו חייב שמקפיד ודרך לעשות כן בחול.
- **גוזז צמר או שער בהמה:** בכלי חייב ושיעורו סיט כפול: רמב"ם – לטוות 4 טפחים.
- **גוזז בכלי מבהמה:** חיה או מתה חייב ואף גוזז מעור שפשט.
- **תולש ביד:** מבהמה בחיים פטור שאין דרך לתלוש שכואב לו. מבהמה מתה: ט"ז – חייב. ילקו"י – מדרבנן. מעוף חי או מת להוציא נוצות – חייב אף ביד.
- **שערות מעוף מבושל:** שש"כ – אסור. יבי"א – מותר שאין גיזה אחר בישול.
- **טווה צמר מן החי ואח"כ גוזז:** פטור על הטוויה ועל הגזיזה שאין דרך גזיזה או טוויה כך.

- **נטילת ציפורניים:** בכלי – חייב על אחת. ביד או שיניים פטור אבל אסור.

לחתוך:

- **יבלת:** מדאו' חייב ביבלת לחה וכלי. מדרבנן אסור אף שינוי כידו או שינוי ואף יבשה ועומדת להתפרך מעצמה.
- **ציצים של עור:** ט"ז – עוקר דבר מגידולו. רש"י – גוזז ובכלי חייב.
- **עור מקולף בשפתיים:** באה"ל – חייב בין ביד ובין בכלי שדרך לתלשם ביד. לכן אף פירשו רובן אסור גזירה משום דאו' בתולש ביד פירשו מקצתן.

גוזז חייב רק כשצריך לשער או לציפורן?

- **צריך לשיער חייב.**
- **אין צריך לשיער:**
 - תוס': משאצל"ג ופטור אף בכלי.
 - שו"ע – אסור ליטול בין ביד ובין בכלי וחייב על שתי שערות.
 - גר"א – משמע שסובר כר' יהודה.
 - מ"א – לדעתו רק כשצריך לשיער חייב אבל אם לא משאצל"ג ופטור וכך פסק שו"ע שטז ח.
 - באה"ל: ריב"ש וראשונים נוספים – גוזז בצריך לשיער או בייפוי העור. וכך סובר השו"ע. ראייה מהגמ' שכתוב מלקט לבנה מתוך שחורות חייב והרי לא צריך לשיער.

ציצים שפירשו מקצתן חייב משום גוזז:

- למ"א – כשצריך מה שתלש.
- לבאה"ל – אף כשלא צריך שמייפה המקום.

תולש שערות מצוואר בהמה לכו"ע פטור

שכחה ליטול צפורניה ואירע ליל טבילה (מ"א), להוציא כינים לילד, מקנח

האף ונתלשים שערות:
בי"א – תרי דרבנן שתולש ביד ומשאצל"ג. וגם זה פס"ר דלא ניחא ליה. כשמסיר פלסטר ונתלשים שערות מותר.

סעיפים ג-ה

כותב:

תוספתא: אין חייב עד שיכתוב דבר בר קיימא על דבר בר קיימא. **שבת קד:** כתב במשקים, מי פירות, אבק דרכים, אבק סופרים, כל דבר שלא מתקיים – פטור אבל אסור.

כתב:

- **חק תוכות:**
 - ר"ן – חייב.
 - רשב"א – פטור.
 - **מחק גג הח' ועשאו שני ז':** חייב. רשב"א שלא נקרא חק תוכות. ר"ן – נקרא.
- **בכל כתב ובכל לשון:** חייב. או"ז – מדאו' רק בכתב אשורי. **לומר לגוי לכתוב בלעז:** באה"ל – או"ז יחידי ולא סומכים על זה. ילקו"י – בהפסד גדול יכול.
- **כתב בלי תגים:** תגים לא מעכבים ונחשב כתב שהרי גט כותבים בלי תגים.
- **כתב על כתב:** דיו על דיו פטור שלא הועיל כלום. דיו על סיקרא חייב 2 משום מוחק ומשום כותב. סיקרא על דיו פטור שהוא רק מקלקל.
- **כתב מתקיים:** דיו שמתקיים לזמן – חייב שלא מתקיים: מי פירות וכדומה פטור. שו"ע – לא יכתוב במשקים על השולחן, אבק דרכים או חלון עם אדים שאסור מדרבנן.
- **על דבר שמתקיים:** כגון עור נייר וכדו' חייב. עלה זית חרוב מתקיים. כתב על אוכלים מתקיים. על עלי ירקות כחסה לא מתקיים. כותב במחשב (חזו"ע): מדרבנן שלא מתקיים.
- **כתב שלא מתקיים על גבי דבר שלא מתקיים:** עדיין אסור מדרבנן.
- **שיעורו ב2 אותיות:** אם אין משמעות להם:
 - תרתי לגרעותא חייב שהתכוון לכתוב 2 אותיות ויש להם משמעות כגון גג, דד וכו'.

מקרים שמותר לכתוב:

- באוויר:
 - רמ"א – מותר.
 - ט"ז – וכן מעביר אצבעו על דף או שולחן נגוב לרמז לחברו מותר. שאין שום היכר.
- כותב על מים: שעה"צ – לרש"י לא נקרא כתב כלל שאין רישומו ניכר.
- נעלו חוקקת צורת או כתב על טיט או שלג: מותר שזה תרי דרבנן כתיבה על דבר שלא מתקיים וכלאחר יד ולא מתכוון (ילקו"י). פס"ר דלא נוחא ליה בתרי דרבנן מותר.

ספר שכתובים על גבי חודי דפיו:

- לבוש – אסור לפתוח ולסגור שכמחק וכותב.
- ט"ז – מותר שעשוי לפתוח ולסגור וכדלת בית שלא אומרים בונה וסותר.

כותב בדיו שנמחק אחרי מוצ"ש:

- **כתיבה של קיימא כמה זמן:**
 - **משנה** – מלאכתו מתקיימת בשבת חייב. מ"ב – משמע לכאורה שאפילו אם מתקיימת רק על יום שבת.
 - רש"י – האי שבת משמע שצריך שיהיה מתקיים תמיד ולא רק שבת.

אוחז קולמוס ואחר מזיז ידו: קטן אוחז וגדול אוחז בידו הגדול חייב. גדול אוחז וקטן מזיז ידו הגדול פטור. אם התכוון הגדול לסייעו חייב.

כותב על מנת לקלקל העור: חייב שאין חיובו על מקום הכתב אלא על הכתב עצמו.

חיבור אותיות:

- **בפרוכת:** אסור כשקובע אותם.
- **משחק חיבור אותיות:** כשלא מחברם יחד מותר. אם קובעים שלא יחו אסור.

כותב על בשרו: כותב חייב. משרט – פטור שאין דרך כתיבה כך.

תנאים לחיוב מדאו':

- א. דיו מתקיים.
- ב. על גבי דבר מתקיים.
- ג. כדרכו ביד ימין.

- חד לגרעותא – שהתכוון לביתה גדולה וכתב 2 ויש משמעות כגון שם משמאל דנ מדניאל.
- תרתי לטיבותא: פטור. התכוון לתיבה גדולה וכתב 2 אותיות שאין להם משמעות כגון שהתכוון לכתוב אאזרך וכתב אא פטור.

כתב אות אחת:

- א. רש"י מ"ב – חצי שיעור ואסור מדאו'. דגו"מ, חכ"צ: אין איסור תורה כלל.
- ב. סמוך לכתב – כדין כתב אות אחת.
- ג. השלים ספרו ע"י כתיבת אות אחת חייב מדאו' שמועיל מעשיו. חזו"ע – דווקא ספר מהתנ"ך.
- ד. נקד עליה לסימן – אף שקוראים אותה תיבה שלימה או מנין – פטור.
- ה. התכוון לכתוב אות אחת ונכתבו 2 אותיות כגון לכתוב מ ויצא כו. פטור.

- **כתב אות אחת ויש מתחתיו נייר קופי:** חייב.

2 האותיות נהגים זה על זה:

- **2 אותיות ב2 מקומו:** אות בקורה ואות ברצפה פטור.
- **ב2 דפי פנקס או 2 כתלים: סמוכים חייב. כתב בפנקס אות באמצע דף זה ואות באמצע הדף השני:** רש"י – פטור שאין נהגים זה על זה. רמב"ם חייב.
- **אות בצד דף ואות בצד דף אחר ולא בפנקס:** חייב שנהגים זה על זה.
- **אות על אות (שורה מעליה):** הסתפק בבאה"ל.

כותב כדרכו: שבת קג: בין בימין ובין בשמאל חייב. ימין שדרך כתיבה. שמאל – אין דרך כתיבה. אביי – בשולט בשתי ידיו. איטר יד בשמאל חייב ובימין פטור. **כותב בשינוי ברגלו בפיו או במרפקו:** פטור שאין דרך כתיבה בכך.

שאר מלאכות ביד שמאל:

- רמ"א – אין הבדל.
- ר"ן – כתיבה היא מלאכה הדורשת דיוק לכן רק בימין. מלאכה שלא צריכה דיוק כהוצאה לא.

חתם בחותמת ביד שמאל או כותב במכונת כתיבה או מקלדת בשמאל: חייב שדרך לעשות בשמאל.

- משרטט בין בצבע בין עשה סימן בלי צבע כשריטה.

מוחק:

- מוחק דבר המתקיים
- מעל דבר המתקיים.
- שיעורו – כדי לכתוב 2 אותיות. אות אחת כדי להשלים ספר חייב.
- מוחק על מנת לכתוב בעתיד חייב. שלא על מנת לכתוב מקלקל ופטור אבל אסור.
 - עצם המחיקה היא תיקון – כמוחק הלואה או ס"ת שיש אות מיותרת ומוחק: פמ"ג – חייב.
- מוחק כדרכו: חייב אך במרפקו פיו או רגלו פטור. בשמאל חייב שלא צריך דיוק.

כתב על עוגה:

- רמ"א – חותך העוגה בידו עשוי מחומר אחר (קצפת) אסור לשבור האותיות אף שכוונתו לאכול ולא למחוק זה פס"ר אף שזה לא ע"מ לכתוב זה מדרבנן.
 - הכתב מהבצק עצמו – מ"א: מותר שכוונתו לאכול שאין שם כתיבה על זה ולא שייך מוחק.
 - מרדכי – מותר לתת לקטן אף שישבור.
 - שובר דרך אכילה – מותר שזה פס"ר דלא נחא ליה בתרי דרבנן שמוחק שלא ע"מ לכתוב ובשינוי בפיו.
- שו"ע: מותר שאין מתכוון פס"ר דלא נחלא ליה בדרבנן מתיר.

נפל דיו על אותיות והתייבש: הסיר הדיו ועל ידי כך ניכרים אותיות זה מוחק ע"מ לכתוב שהאות שהיתה כתובה בטלה כבר. אף שחק תוכות לעניין שבת חייב. רשב"א משווה דין כתיבה לשבת ופטור.

נפל דיו על אותיות ועדיין לח: לא ירחץ במים או בלשון שמוחק ואף שהוא לח לא אומרים שזה כיסוי בעלמא (מ"ב).

הסרת שעווה מפנקס של שעווה: תוספתא: חייב שלא ע"ג הכתב ובלבד שמסיר על מנת לכתוב ויש במקומות לכתוב 2 אותיות. שו"ע – להלכה.

שעווה על גבי אותיות שעל הקלף:

- ד. כתב 2 אותיות.
- ה. נהגים זה עם זה.
- ו. כתב אות אחת רק כשהשלים ספר מהתנ"ך או מזחה.
- ז. כותב דיו על סקרא או על נייר חלק.

מתי מחלוקת?

- א. חק תוכות שלר"ן חייב ולרשב"א פטור.
- ב. לשון לעז שלא"ז פטור ולשאר ראשונים חייב.
- ג. אות אחת מח' אם חשוב חצי שיעור ואסור מהתורה (רש"י מ"ב) או שלא אסור מהתורה אלא מדרבנן (חכ"צ, דגמ"ר).

מתי מותר?

- א. אין ניכרות כלל.
- ב. כתוב על חודי דפיו.
- ג. מד חום עשוי כסרט.
- ד. נעליים שחקוק בסוליה.
- ה. מסמן בספר ע"י קיפול הדף.
- ו. דלתות ההיכל שחקוקים אותיות או משחק שלא הדוק.

רישום לסימן: שבת קג: ר' יוסי – לא חייבו אלא משום רושם שכתך היו כותבים על קרשי המשכן לידע איזו בן זוגו:

- או"ז – חשש לר' יוסי.
- ר"ף, רמב"ם, שו"ע – רושם אסור מדרבנן. לכן על דבר שלא מתקיים תרי דרבנן ומותר.
 - מ"ב – דווקא סתם קו אבל צורת אות אסור.
 - **על נייר או ע"י כלי:** מ"ב – כיון שמתקיים אסור מדרבנן.

ציור על הכותל כדרך הציירים: רמב"ם – חייב תולדה של כותב. אף צורה אחת חשובה שאותיות רק חשוב עם 2 אותיות וצורה אחת מספיקה.

חקק על כלי צורה: חייב משום מכה בפטיש ואם צבע חייב משום צובע.

משרטט:

משרטט על נייר או קלף:

- יש כדי לכתוב 2 אותיות תחתיו: חייב.
- כדי לחתוך את העור או עץ ומשרטטו לכוון חיתוכו: חייב.

- שב"י – ככיסוי ומותר כלאחר יד.
- ב"ח – מוחק על מנת לכתוב שהוא דא'.
- באה"ל אין להקל כנגד הב"ח ושונה שבת מתפילין שלגבי שבת לא יכול לקרוא ונחשב מוחק על מנת לכתוב.

לקנח נייר שכתובים עליו אותיות: מותר שמוחק בשינוי ולא ע"מ לכתוב ואין מתכוון למחיקה חזק פס"ר בתרי דרבנן.

סעיף ו תופר:

- תופר 2 תפירות שקשר ראשי החוט משני הצדדים חייב.
- לא קשר אסור מדרבנן ואם מצטרפים עם הקודמים חייב 3 תפירות.
- 3 תפירות אף לא קשר חייב.

שבת עה: מותח חוט תפירה חייב.

- רש"י, שו"ע – נפרדו 2 בדין ומותח החוט להדק.
- רמב"ם: מסדר החוט קודם תפירה שלא יהיה מכוון וכיון שמצרכי תפירה חייב.

סיכת ביטחון:

- מ"ב – אם עשה 2 תפירות יש בזה איסור דרבנן שלא תפוס מ2 צדדיו.
- ילקו"י – שאינו דרך תפירה כלל כמו כפתור ומותר אף 3.

סעיף ז

להדק השרוול ע"י חוט שנכנס בנקבים: שבה"ל, שו"ע: אם הנקבים רחבים קצת ומתוקנים בתפירה בעיגול מסביב מותר שסופו לפשוט ולרפות ההידוק ואינו תפירה מתקיימת ולא דומה לתפירה כלל שיש נקב מיוחד. אבל כשאין אסור.

סעיף ח

מוכין שנפלו מהכסת בשבת:

- להחזיר מותר.
- ליתנם לכתחילה:
 - רש"י: חייב מדא' כמכה בפטיש.
 - רמב"ם: מדרבנן גזירה שמא יתפור.

כרית מתנפחת: מותר לנפחה בשבת שהיתה כבר כלי מערב שבת אלא שיצא ממנה אוויר.

סעיף ט

מעמר:

שבת עג: המקבץ מלח ממשרפות המלח דומה למעמר ואסור לקבץ כל דבר שממקום גידולו. רבה – מדא' אביי – מדרבנן. רי"ף, רא"ש, שו"ע – כאביי.

מעמר בגידולי קרקע:

- מדא' ממקום גידולו חייב.
- שיעור מעמר (רמב"ם):
 - לאכילה כגרוגרת.
 - לבהמה כמלוא פי גדי.
 - להסקה לבשל ביצה קלה.
- לא מקום גידולו כפירות שהתפזרו בבית מותר לאסוף (שלה ה).

מעמר שלא בגידולי קרקע:

- לקבץ מלח ממשרפות אסור מדרבנן שדומה למעמר שמקבצו למקום אחד.
- התפזרו במקום אחר מותר לקבצו.

סעיף י

מקבץ דבלה: עשה ממנה עיגול או נקב בתאנים והכניס לחבל ועשאם גוף אחד:

- רמב"ם, שו"ע: תולדת מעמר שדרך אותם פירות לחברם כך. נשמת אדם: אף עשה כן בבית חייב שדרך לעשותם בבית.
- ראשונים אחרים: חולקים שאינו במקום גידולו.

סעיף יא

לתת שומשום ואגוזים לדבש: רמב"ם, שו"ע: מותר ומגבל מעט מעט אבל אסור לחבצם בידו ולהדק האגוזים משום בורר.

סעיף יב

לתת זרע פשתן או של שומשום במים: רמב"ם, שו"ע חייב משום לש שמתערבים ונתלים זה בזה.

סעיף יג

קורע:

ביצה לב: אין שוברים חרס ואין קורעים הנייר להניח עליהם שמתקן כלי (שו"ע) אך רק מדרבנן.

- באה"ל – זה קורע על מנת לתקן לכאורה. תירוצ: קורע זה רק כשצריך לתיקון 2 החלקים אבל כשצריך רק חלק אחד לא.

גר"ז – רק כשקורע בדבר שנתפר או נארג אבל גוף אחד כעור או נייר לא.

באיסור דרבנן כשאין לו משום כבוד הבריות התיירו לו: כגון שעושה בשינוי שחותך על ידי מרפקו. יש לו נייר רחב ומחלקו לחתיכות: גר"ז – אסור מדרבנן. באה"ל – מדא' שמתקן כל החלקים.

לחתוך במקום הנקב: שש"כ, יבי"א: אין לחוש לאיסור מחתך אף אם קורה במקום הנקבים שחותך במקום שנוח לו לא מקפיד על המידה.

סעיף יד

המדביק ניירות או עורות: תולדת תופר וחייב. מדביק עצים זה בזה בדבק: באה"ל – חייב משום תופר.

מפרק ניירות או עורות – קורע:

- **דבוקים בדבק:** לצורך שרוצה הדף חלק תולדת קורע וחייב ודווקא כשדבוקים לקיום.
- אין צריך בקורע שיהיה על ממנת לתפור.
- נדבקו שלא במתכוון ולא לקיום אין בו קורע ופטור.

אריזות מאכלים: ילקו"י – מותר. נקרעים האותיות יש אוסרים מדרבנן משום מוחק ויש מתירים שזה פס"ר דלא אכפת ליה בדרבנן.

קורע ללא מטרה ומתכוון לקלקול: פטור אבל אסור.

דפי הספר שלא נחתכו ועדיין מחוברים:

- פמ"ג – אסור בשבת חייב משום קורע.
- באה"ל – משום מכה בפטיש.
- נדבקו זה לזה מותר להפריד שלא נעשתה ההדבקה לקיום. בפרט שנעשה ממילא ולא בכוונה.

פוצעים אגוזים במטלית: לא חוששים שמא תקרע וכן מי שהסתבכו בגדיו בקוצים מותר להפרידם בנחת בצנעה, ואם נקרע – נקרע, שאינו מתכוון.

פתיחת אגרת בשבת ע"י קריעה: באה"ל:

- הכתב על האגרת עצמה – אף אם ייזהר לא לשבור החותם עם האותיות אסור שקורע על מנת לתקן לפתוח האגרת.
- פר"ח – חייב מדא'.

○ חכ"צ – מדרבנן שאין התיקון בנייר עצמו אלא בדבר צדדי.

- אמירה לגוי בצורך גדול: פר"ח אסור לחכ"צ מותר. ילקו"י – מותר מעיקר הדין כי לא נדבקו על דעת להישאר כך.

קורע מעטפה דרך השחתה ויש אגרת: כשקורע אין תיקון אלא קלקול ולכן ע"י גוי מותר. באה"ל – עדיף בלשון רמז.

משנה: קורע ע"מ לתפור שתי תפירות משמע שצריך קריעה לצורך תיקון אבל קורע סתם מקלקל ופטור. שו"ע – להלכה.

תפירה או דיבוק לא נעשה לקיום:

- מ"א – אין איסור לכן נדבקו דפי ספר בשעת הכריכה מותר להפריד.
- שו"ע שיד י – חותמות בקרקע כדלת בור שקשור בו חבל יכול להתיר שלא קשר של קיימא שעומד להתיר.

רחצה בבריכה ילקו"י:

- א. שלא לשוט כשיש שפה מותר.
- ב. יש לחוש לסחיטה בשערות ראש חקן. י"א שאין סחיטה בזקן ודעת רמב"ם שמדרבנן.
- ג. אם יש לחוש שיבוא לתלישת שער כשרוחץ המים ושערות ראשו או זקנו: אין לחוש.
- ד. מגבת שנרטבת מהניגב משום ליבון: אין איסור ליבון שזה דרך לכלוך והוא נקי. טור, שו"ע שא"מ. מרדכי בשם ר"מ – אמר שלא אבל רק כהנהגה נכונה.
- ה. בגד ים כשמוציאו יבוא לסחיטה: אין לחשוש כי דרכו להירטב שלא כמו כסותו. ומניילון אין סחיטה.
- ו. משום מלבן שנכנס עם הבגד ים למים משום שרייתו זהו כיבוסו. אבל אין עליו לכלוך ולכן בנקי אין בעיה. בשו"ע יש סתירה ונחלקו האחרונים כמי פוסק. בשב"ט כתב שדווקא יש לכלוך אבל בשלד כד, שיט"י לא חילק בין נקי למלוכלך לגבי נתפס בו האור ולמסננת ורק התיר בשאר משקים. יבי"א – רק בטינוף.
- ז. איסור רחיצה: תרוה"ד – נהגו שאסור. מ"א – להלכה. שו"ע – רק במים חמים גזרו שיבואו לחמם מים בשבת.
- ח. אם יש לחוש בזה לאיסור הוצאת טיפות מים מגופו מרשות לרשות: רק כשזה

מקרים שהתירו שבות

סימן שמב – בין השמשות שמותר לעשות דברים שאסרו חז"ל משום גזירה

סעיף א

עירובין לב: שם עירוב באילן מתחת לעשרה טפחים נחשב עירוב שכל דבר שהוא שבות לא גזרו ביה"ש. ב"י – משמע רק למצוה. **שבת לד:** אין מעשרין את הודאי וכו'.

דברים שהם מדברי סופרים שלא גזרו (עיין רסא):

- **דבר מצוה:** להביא לולב או שופר מותר ביה"ש לעלות באילן או לשוט. וכן עירוב להוריד מהאילן או מוציאו מכרמלית. מ"ב – נחשב צורך מצוה אף שאין צריך לזה עכשיו כל כך בשבת משום שמתחיל. אין מערבין עירובי תחומין אלא לדבר מצוה ואם יהיה אסור להוריד ולהביא לא יחול עירוב. לכן זה נחשב דבר מצוה.
- **דוחק:** היה טרוד ונחפז למשהו משום שבות מותר. לכן מותר לגוי להדליק לו נר שבת ביה"ש. לאו דווקא לסעודה שהוא בכלל מצוות עונג שבת אלא גם בחדר שישן יש להקל.
- **דברים שגזרו עליהם ביה"ש אף לצורך מצוה:** עירוב בראש הקנה (תט ג) שאם שם אינו עירוב שמאחר שהם רכים ונוחים לקטום ויתחייב חטאת. להעביר פחות פחות מד' אמות. משאצל"ג ביה"ש אסרו לישראל לעשות ואף למצוה שמשאצל"ג חמור.

זמן תוספת שבת: י"א שזה דאו' גמור ואינו כביה"ש.

קיבל עליו שבת: אף מבעו"י ואף אם רק הציבור קיבלו עליו שאז חל עליו בע"כ אסור לעשות כל שבות בעצמו אף למצוה.

אמירה לגוי: מבעו"י מותר לומר לגוי לעשות מלאכה. בביה"ש אסור אא"כ למצוה.

ביה"ש של מוצ"ש: מ"א – הסתפק שאפשר שהשו"ע דיבר רק בערב שבת. באה"ל בשם בית מאיר – אין הבדל.

כרמלית. וכיום אין יוצאים לרשות הרבים אלא אחר שמתנגבים אין לחשוש.
ט. להלכה אף שנראה להקל למעשה יש להורות שלא ובפרט בבגד ים.

היתר נדרים

סימן שמא – היתר נדרים בשבת

סעיף א

שבת קנז: מפירים בעל לאשתו נדרים ונשאלים לחכם נדרים שהם לצורך השבת, אף כשיש פנאי לפני שבת. שו"ע – להלכה. מ"ב – וכן אם נדר מאכילת בשר ושתיית יין מתירים שזה מצוה בשבת. וכן כל כבוד שבת ועונג שבת.

שלא לצורך שבת: שו"ע – לא מתירים.

לצורך מצוה: מ"ב – מתירים אף לא לצורך שבת.

הפרת נדרים: מח' ת"ק מתיר וריב"י וראב"ש לא. רי"ף, רא"ש, שו"ע – להלכה אף שלא לצורך שבת.

אב לבתו הנערה: יו"ד רלד כד: כשמפר בשבת לא יאמר לה מופר ליכי כמו בחול אלא מפר ומבטל בלבו ואומר טלי ואכלי טלי ושתי.

- אם הבעל לא יודע והוא שלא לצורך שבת טוב לא להודיע לו בשבת אלא אחר שבת שלא יצטרף להפר בשבת ביום השמיעה.

סעיף ב

מי שנשבע לעשות מלאכה עד זמן מסוים ולא הספיק עד יום האחרון ואותו יום הוא שבת: יש פתחים להתיר נדרו. רשב"א, שו"ע – נשאלים אף בשבת.

- מ"ב – וכן אם אין לו פתח אלא חרטה מעיקרו לבד מתירים שלא יעבור על נדרו.

סעיף ג

התרת חרמי קהל: רשב"א, שו"ע: נהגו להתיר בשבת אף שאינם לצורך השבת לפי שאין דרך לעשות אסיפה אלא בשבת ואם לא יתירו לא יאספו בחול ולא יתור לעולם. ראה שו"יב מ"ב.

סימן שמג – קטן בשבת

קטן עושה לדעת עצמו: אין בית דין מצווים להפרישו כגון קטן אוכל נבלות וחילול שבת וכן שאר איסורים.

קטן שגונב או מזיק: ראוי לבית דין להכותו שלא יתרגל. וכן חבלה וביוש בי"ד מצווים להפרישו.

עושה בשביל אביו: אביו צריך לגעור בו להפרישו. יש אחרונים – מצות חינוך מוטל גם על האם.

עושה בשביל אחר גדול: צריך למחות בידו כגון בא לכבות דליקה בבית אחרים הגדול מוחה בידו.

שעה"צ (שלד נד): קטן שבא לכבות שריפה בדליקת אביו מחויב אביו מהתורה למחות "לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך..." בדליקת אחרים מחויב האחר מדרבנן.

האב מצווה להפרישו קטן מאיסור תורה ומאיסור דרבנן (כמו שצריך לחנכו במצות דרבנן). נפק"מ אם לא הפרישו האב מחויבים בי"ד להפרישו. באיסור דרבנן לא מוחים ובאיסור תורה מוחים ביד האב.

- רמ"א – האב צריך להפרישו מאיסור תורה. מ"ב – גם מאיסור דרבנן. גר"א – כתב איסור תורה שאיסור דרבנן פעמים שאין צריך להפרישו ואף ליתן לו לכתחילה מותר כשצריך לכך כגון רחיצה וסיכה ביו"כ.

להאכיל לקטן בידיים או לצוות קטן לעבור איסור: לכל אדם אסור להאכילו. ואף תינוק אינו בר הבנה כלל. אסור מהתורה משכתוב בשרצים "לא תאכלום" שזה מיותר ולמדו חז"ל – "לא תאכלום" לקטן. וכן בדם "כל נפש מכם לא תאכל דם" לרבות קטן. וכן בטומאה "ואמרת" יאמרו גדולים לקטנים.

- מ"א – אסור אף לתת לו לשחק שמא יאכל.

הלכה:

- רמב"ם, שו"ע – אסור להאכילו אף דברים שאסורים מדרבנן.
- ר"ן, רשב"א: מותר להאכיל איסור דרבנן לקטן.

איסורים אחרים: שו"ע – אסור להרגילו לדברים אסורים כחילול שבת אף בדברים שהם רק שבות.

הגיע לחינוך:

- תוס': זה שאין בי"ד מצווים להפרישו זה רק כשלא הגיע לחינוך אבל הגיע צריכים ומוטל על כל אדם להפריש כמו על אביו.
- שו"ע – לא שייך חינוך לבית דין אלא לאב בלבד.
- ח"א – באיסור תורה יש להחמיר כדעה ראשונה. מוטל גם על אחרים להפרישו.

קטן שהכה את אביו או עבר שאר עבירות בקטנותו: מהרא"י, רמ"א: אף שאין צריך תשובה כשיגדל טוב שיקבל על עצמו תשובה וכפרה.

לומר לגוי שיתן דבר איסור לתינוק: מ"ב – אסור וק"ו לומר ישירות לתינוק.

התינוק צריך לכך כגון שהוא חולה וצריך להאכילו חמץ: מותר לומר לגוי להאכיל אף בדבר שאסור מהתורה. לכתחילה הגוי יאכילו בביתו ואם אי אפשר מביא חמצו בבית ישראל.

האב שמע שהבן עסוק בלשה"ר ורכילות, מחלוקת שקר וקללות: מצוה להפריש ולגעור.

שיעור חינוך:

- **מצוות עשה:** כל תינוק לפי חריפותו וידיעתו בכל דבר וכל מה שמבין מלמדים אותו.
- **מצוות לא תעשה:** בכל תינוק בר הבנה שמבין כשאומרים לו שזה אסור לעשות או לאכול. תינוק שאין לו הבנה כלל לא מצווה אביו למנעו בעל כרחו שאינו מבין.

ההולך במדבר

סימן שמד – ההולך במדבר בשבת

שבת סט: רב הונא – ההולך במדבר ולא יודע מתי שבת – מונה ששה ימים ושומר יום אחד. רבא – בכל יום עושה פרנסתו (ר"ן – מצומצמת). אותו יום ניכר בקידוש והבדלה. שו"ע – להלכה כרבא.

- אין לו יין או פת מקדש על ידי תפילה שיוצא בזה מדא"ל. וכן יבדיל בתפילה שאומר אתה חוננתנו.

מלאכה בשאר ימים: יש לו ממה להתפרנס אסור לעשות מלאכה בכל הימים שכל יום ספק שבת. ימתין עד שיכלה לו מה שיש לו. אין לו פרנסה כל יום עושה מה שצריך לאותו יום משום פיקוח נפש.

הליכה: ר"ן, שו"ע – מותר ללכת בכל יום ואף ביום שמקדש כדי למהר לצאת מהמדבר אף כמה פרסאות.

שבות דרבנן:

- מ"א – אסור ביום השביעי שלו.
- א"ר – מקל אף ביום השביעי כספק דרבנן.

סעיף ב

שבת סט: אם מכיר מקצת היום שיצא בו עושה מלאכה כל היום כולו שאז ידוע שאינו שבת. אך לא יותר מזה שלא מניח שהיום שאחרי לא שבת שבדרך כלל לא יוצאים בשישי. אחרונים – אם יכול לעשות מלאכה אז שיספיק לכל השבוע עדיף. שו"ע – להלכה.

השלמות – אבות מלאכה שלא הוזכרו

אבות מלאכה שלא הוזכרו בשו"ע

הסורק צמר או פשתן או כמו שמנפצים הצמר: חייב משום מנפץ.

מנפץ גבעולי פשתן וקנבוס – משום דש שמוציא הפשתן והקנבוס מהגבעולים.

הטווח אורך 4 טפחים מכל דבר הנטוה חייב. כל דברים שאפשר לטווח ולא דווקא בכלי אלא אף ביד שכן דרך לטוות אף ביד.

העושה שתי בתי נירין: חייב. העושה נפה או כברה או סל או סבכה או שארג מטה בחבלים אלו תולדות של עושה נירין וחייב.

מיסך: דרך האורגים שמותחים חוטים בהתחלה באורך היריעה וברחבה ושנים אוחזים ואחד שובט בשבט על החוטים ומתקן אותם זה בצד זה שתעשה כולה שתי או ערב ומתיחת החוטים נקרא מיסך. כשכופלים נקרא אורג. **מיסך חייב ושובט על החוטים** תולדת מיסך. **מדקדק את החוטים ומפרידם** תולדת אורג.

אחד האורג בגד או בקנים או חלונות מחתיכת עץ: חייב. קולע נימים ושערות חייב כשהם תלושים.

פוצע שני חוטים:

- לרמב"ם שמוציא השתי מהערב או ההפך.
- לראב"ד שחתך שני חוטים אחר האריגה מן המסכת חייב.